

Vatra veche 10 Vatra veche

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XV, nr. 10 (178) octombrie 2023 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Hurghada, Egipt. Aldau Art Promenade, Mohammed Hameda, Statui Moai, insula Paștelui (fibră de sticlă)

DIALOGURI DE TOAMNĂ

Vreau să vorbesc cu tine în
limba toamnă,
până iarba nu devine pământ,
până zăpada nu-și aprinde
fosforul,
până când eu nu redevin
cuvânt.

Vreau să te-ascult în limba
cer,
până albastrul nu-și uită
culoarea,
vreau să vorbesc în limba val,
până n-o înghite marea.

Vreau să tac cu tine deodată,
într-o limbă neștiută,
să nu ne-asculte nimeni tăcerea,

până aceasta nu ne uită.

Vreau să vorbesc cu tine,
vreau să te-ascult,
să tăcem în aceeași limbă,
în toamna ce trece-n tumult!

20 octombrie 2023

NICOLAE BĂCIUȚ

INEDIT

AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITAT: ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ

SUMAR

Nicolae Băciuț, Dialoguri de toamnă, poem/1
Avangarda cu Ionuț Vulpescu. Invitat: Ștefan Augustin Doinaș/3
Vatra veche dialog cu Ion Aurel Pop, de Maria Stanciu/12
Miezul unui ev aprins. Un Creangă bolșevizat, de Aurel Buzincu/13
Proza literară a lui Lucian Blaga, de Ionel Popa/18
Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/19
Anotimp în Egipt. Poeme de Nicolae Băciuț/20
Memorialistică. Eugen Negrici, de Dorin Nădrău/21
Niculae Gheran în oglinda corespondenței, de Rodica Lăzărescu/22
Supraviețuim, poem de Bianca Marcovici/23
Noi scene din viața literară, de Ion Lazu/24
Jurnal de prezentă, de Ecaterina Țarălungă/25
Poeme de Dumitru Mălin/26
Memoriile unei capre, de Dumitru Ichim/26
In memoriam. Mariana Bărgău-Pândaru, de Nicolae Băciuț/27
Viața ca un salt mortal (Mariana Pândaru-Bărgău), de Constantin Stancu/27
Tonuri elegiace (Mariana Pândaru-Bărgău), de Doina Bălțat/28
Poeme de Mariana Pândaru-Bărgău/31
La aniversare (Darie Ducan), de Răzvan Ducan/32
Valeria Bîlț și fiziologia fericii, de Nicolae Suci/33
Poeme comunicante (Răzvan Ducan), de Ioan Marcoș/35
Feeria zbărului (Gabriela Botici), de Iulian Cătălu/37
La ceas aniversar. Noaptea minții (Dumitru Hurubă), de Simona Miheuțiu/39
77 de poeme (Dumitru Hurubă), de Oana Eugenia Fodor/40
Ritmurile trecerii (Mirela Duma), de Valeria Bîlț/41
Poezia ca mod de a fi (Nastasia Popa)/ de Victor Rusu/43
In memoriam Lucian Domșa. Black Metal, de Simona Miheuțiu/44
Mihaela Hură, Steaua Nordului, de Diodor/45
Drumul până la rai și înapoi (Petre Crăciun), de Simona Miheuțiu/46
Pocăința lui Cain sau Abel, contra Abel (Melania Cuc), de Petre Rău/47
Înaintând prin ceață (Mariana Moga), de Maria Vaida/51
Proză la persoana a treia (Cristina-Rodica Mazălu), de Ioan Marcoș/52
Teatrul Simonei Miheuțiu, de Maria Vaida/55
Radiografia unui viitor iminent (Simona Miheuțiu), de Mihaela CD/56
Esențele doamnei Doina Bălțat, de Simona Miheuțiu/57
Mai altfel despre personalități (Dumitru Hurubă), de Doina Bălțat/59
Restituiri literare. „Fantazianul” (Ion C. Pena), de Zenovie Cârlegea/62
Cartea zilelor noastre. Cartianu, martor la puci, de Adrian Simeanu/63
Erori judiciare și pedeapsa cu moartea, de Adrian Simeanu/63
Ziua Mondială a Educației, Florin Bengean/64
Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/65
Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, de Luminița Cornea/66
Carte de învățătură. Dezvăluirea tainei (Gheorghe Nicolae Șincan)/67
Asterisc. Figura 114 – „Mormintele scriitorilor”, de Gheorghe Sarău/68
Ocean întors. Blue Café, de Maria Cecilia Nicu/70
Starea prozei. Viața pe strada principală, de Silvia Urdea/71
Poeme de Veronica Pavel Lerner/73
Poeme de Ignatie Grecu/74
Puncte de vedere. Nu-i pace sub măslini, de Silvia Urdea/75
Polifonie în cacofonie, de Gabriela Mocănașu/76
Revoluția franceză, între inevitabil și absurd, de Alex Măroiu/77
Blocnotes. „Lacul codrilor albastru”, de Milena Munteanu/78
Un fel de încheiere a socotelilor, poeme de Dorina Brândușa Landen/79
Un nou succes al culturii României. Constantin Lupeanu – premiul pentru traducere/80
Poeme de Anica Facina/81
Patrick Clervoy, Miraculoasa întâmplare și puterile speranței, în românește de Gabriela Mocănașu/82
Protocoloalele de la Toronto, de Eugen Mera/83
Consemnări. Târgul de carte, de Dumitru Hurubă/84
Festivalul Enescu și complicitatea artistică, de Veronica Pavel Lerner/85
Literatură și film. Julieta, Almodovar și Alice Munro..., de Alexandru Jurcan/86
Șevalet. Macii Georgiane Pirogea, de Liliana Popa/86
Catrene migrenogene, de Nicolae Măcaș/87
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/88
De la un clasic citire. Constantin Manea/88
Curier. De la Vatra veche la Vatra nouă/89
Scrisori deschise. Nicolae Măcaș, Doina Cherecheș, Veronica Pavel Lerner/91
Hurghada (Egipt) – în lumina artei, de Nicolae Băciuț/92

Mohammed Hameda, Egipt, Chipuri diun Viață (fibră de sticlă)

Saeed Kamed, Egipt, El Mahrousa Band (deșeuri metalice)

Număr ilustrat cu lucrări din Hurghada (Egipt)
Aldau Art Promenade

AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITAT: ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ

UN INTERVIU INEDIT, LA
CENTENARUL NAȘTERII SALE:
ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ.
DESPRE COMUNISMUL
REZIDUAL, ANII DE DETENȚIE
POLITICĂ, CERCUL LITERAR
DE LA SIBIU ȘI
ECLIPSELE DE DUMNEZEU DIN
INIMA POETULUI

Episodul XVII al *podcast*-ului *Avangarda, cu Ionuț Vulpescu*, aduce în prim plan un interviu exclusiv și inedit cu poetul, eseistul, traducătorul Ștefan Augustin Doinaș, într-un an în care sărbătorim 100 de ani de la nașterea sa (26.04.1922) și 20 de ani de la moartea marelui scriitor (25.05.2002). Dialogul, înregistrat în martie 2000, în apartamentul poetului de lângă Piața Unirii, se va auzi acum, în premieră, la microfonul *Avangardei*. Mărturiile poetului sunt despre literatura din paginile revistelor *Secolul XX* și *Secolul XXI*, despre destinul tragic al scriitorilor întemnițați din rațiuni politice și despre Dumnezeuul închisorilor, atât cât se întrevede El, în inima celor de după gratii, acolo unde până și poezia capătă un altfel de timp al ei. *Faustul* lui Goethe și *Zarathustra* lui Nietzsche și-au găsit locul într-o ediție românească impecabilă prin traducerea literară a lui Ștefan Augustin Doinaș. Tot autorul *Mistrefului cu colți de argint* ni i-a tâlmăcit în limba română, printre alții, pe Hölderlin, Mallarmé și Claudel. Politic, Doinaș a avut o demnitate aparte. Avea naturațea exercițiului public, a fost senator și membru al Academiei Române.

Viața lui, o capodoperă, a fost întreruptă de o moarte tragică: în ziua în care Doinaș a plecat la Dumnezeuul transcendent al inimii lui, cea care i-a fost ființa iubirii și a prieteniei, prim-balerina Operei Naționale din București, Irinel Liciu, s-a sinucis. În amintirea lor, fix 20 de ani mai târziu, la microfonul *Avangardei*, răsună vocea lui Ștefan Augustin Doinaș în dialog cu fostul ministru al Culturii, Ionuț Vulpescu.

Interviul integral, difuzat în anul centenarului, poate fi audiat accesând link-ul:

<https://www.youtube.com/watch?v=fTrETqsqVrU>

Eclipsele de Dumnezeu: de ce poetul e un intermediar între zei și oameni?

Ionuț Vulpescu: – Îmi amintesc că prin '91 – '92, când eram prin clasa a X-a sau a XI-a, ați ținut o conferință La Liceul „George Coșbuc”, în care ați vorbit elevilor pornind de la celebra întrebare a lui Hölderlin, comentată de Heidegger în *Originea operei de artă*: „La ce bun poezii în timpuri de restriște?” Aș vrea să începem cu întrebarea asta, care nu e a mea, e a lui Hölderlin.

Ștefan Augustin Doinaș: – Nu îmi amintesc exact care era răspunsul care a fost dat la întrebarea aceasta. Să încercăm să o lămurim pentru noi înșine, dincolo de contextul cultural în care ea a primit vreodată răspuns. Cred că răspunsul, în spiritul lui Hölderlin, era bazat pe faptul că poetul este un intermediar între zei și oameni. În felul acesta, prezența lui trebuie să fie o permanență și, îndeosebi în contextul unor vremuri de restriște, misiunea lui devine extrem de importantă. *Există epoci în care se subțiază prezența divinului, fie că se afirmă cumplita vorbă a lui Nietzsche, că „Dumnezeu a murit”, fie că se găsește o formulă ceva mai acceptabilă, ca aceea a lui Martin Buber, că „din când în când se petrec adevărate eclipse de Dumnezeu”.* Evreu Martin Buber se referea îndeosebi la perioada de la mijlocul acestui veac, când a avut loc Holocaustul și când multă lume, inte-

lectuali și evrei, și de altă origine, și-au pus întrebarea dacă se mai poate vorbi despre o prezență a lui Dumnezeu, susținută cu fervoare în momentul în care se petrec asemenea grozăvii, asemenea demonii ale istoriei. *Ori absența totală, ori intrarea în eclipsă a Divinului justifică prezența poetului ca intermediar între zei și oameni. Și cu cât vremurile sunt mai încărcate de restriște, cu cât prigoana împotriva a ceea ce constituie omenia din om este mai puternică, cu atât și sarcina aceasta devine mai importantă, mai imperioasă, mai necesară.* Eu nu văd altă justificare a poetului care să redea așa cum a avut-o cândva întreaga demnitate și întreaga pondere a misiunii sale. Nu văd o altă interpretare care să restituie această dimensiune lăuntrică mai potrivită chiar pentru timpul pe care îl parcurgem noi acum, când restriștea nu este așa de cumplită ca în urmă cu câteva decenii, dar când umanitatea trece totuși printr-o perioadă de criză spirituală. *Capitalismul pentru care ne zbatem cu toții să-l realizăm constituie, fără îndoială, un mare risc pentru viața spirituală, din cauza faptului că propune două lucruri care pot să ridice o primejdie mortală pentru omenire: o dată, individualismul, în al doilea rând, accentul teribil pus pe valorile materiale ale existenței, pe valorile care asigură existența ca existență, și nu în raport cu transcendentul.* Capitalismul acesta pe care îl dorim, fără îndoială, →

realizat și la noi, în măsura în care implică acest risc, poate să ofere și spațiul de libertate necesară pentru a lupta împotriva acestui risc, spre deosebire de un regim totalitar, în care inclusiv viața spiritului sau mai ales viața spiritului este îngrădită, și unde, dincolo de adevărurile care se predică de la tribunele laice, de la tribuna politică, nu este permis nici un fel de adevăr revelat. Or, demnitatea spiritului constă tocmai în această supunere, în această asumare a unui raport cu transcendentul, care înseamnă întâi de toate supunere, și care se bazează pe afirmația că marele adevăr, acela care ne ajută într-adevăr să rezistăm, să trăim și cel care dă dimensiunea interioară a vieții noastre, nu poate să fie decât adevărul revelat.

„Credința trece, fără îndoială, printr-o perioadă de criză în aceste vremuri”

Alternativa pe care o propune Malraux – „Secolul care va veni va fi unul religios sau nu va mai fi deloc” – subliniază tocmai acest risc mortal care pândeste omenirea. Poetul, cred eu, are un rol de seamă în această operă de salvare a spiritului. Pentru că poetul a fost întotdeauna un sacerdot. Dacă nu, a fost întotdeauna în raport cu transcendentul. A fost un sacerdot al limbii sale. Or, teoriile mai noi despre limbaj ne arată că nu suntem noi stăpânii limbii, ci limba este stăpâna noastră. Noi suntem vorbiți de către limbaj și nu noi vorbim limbajul. Poetul este deci un ucenic al acestei supuneri față de ceva care, ca glas al autenticității, vine de dincolo de propria lui decizie. Dacă cuvintele ne vorbesc, dacă limbajul ne vorbește, putem postula, fără riscul de a greși prea mult, că glasul autenticității care se pronunță în limbaj ca glas al Ființei, cum zice Heidegger, este ceva foarte apropiat de ceea ce religia ne propune să înțelegem prin conceptul de Dumnezeu. Acesta cred eu că este rolul cel mai important al poetului în aceste vremuri, când meseria lui, care este pentru cei mai mulți o îndeletnicire laică, dintr-odată capătă funcție de slujire a divinității, adică se pune în serviciul sacrului. Și nu cred că există ceva mai important în viață, chiar în viața de fiecare zi a omului, mai important decât faptul de a identifica sacrul în manifestările lui

care, de cele mai multe ori, sunt mascate. Poetul, ca om care prin îndeletnicirea lui sporește sentimentul ființei – aceasta este una dintre definițiile poeziei, faptul de a spori sentimentul ființei – poetul devine deci un sacerdot al transcendentului. Și în sensul acesta este chemat să fie unul din factorii activi ai acestei istorii care, după unele semne, de câteva decenii a intrat într-o derivă extrem de alarmantă. Cei care cel puțin gustă poezia, dacă nu o practică, cei pentru care problemele spirituale reprezintă o permanentă preocupare, știu că, de-a lungul istoriei, omenirea a trecut prin asemenea epoci. Dar, mă întreb eu, dacă în alte epoci, riscurile au fost la fel de mari și dacă în alte epoci, omul a avut de luptat cu adversari atât de puternici ca în secolul nostru și ca în secolul care va urma, ce rămâne? Pentru că a postula că dușmanii spiritului, dușmanii credinței, adversarii lui Dumnezeu se află în jurul nostru ipostaziați în fel și chip, sub formă de demoni, sub formă de acțiuni malefice, așa cum putea să creadă un om din Evul Mediu; atitudinea aceasta implica mai puțină răspundere a omului și a poetului față de sine însuși, decât implică structura omului modern. În epoca noastră, adevăratul adversar al divinului se află în noi înșine și în ceea ce se află imediat în apropierea noastră, și în ceea ce ne solicită cu o forță aproape irezistibilă. Toate cuceririle civilizației se pot transforma, la un moment dat, în unelte ale acestui

nihilism, ale acestei negații a prezenței divinului, și de aceea, opera prin care poetul se stăpânește pe sine este mai greu de realizat acum, în secolul nostru, decât felul în care acum câteva sute de ani era de realizat opera prin care omul izbutea să stăpânească forțele răului care se aflau în afara sa. Lupta aceasta cu noi înșine, ca și lupta lui Iacob cu îngerul, nu este niciodată ușor de câștigat.

Un debut amânat de închisoarea comunistă

I.V. – O întrebare legată de biografia dumneavoastră. Ați debutat în reviste prin anii '40, în „Viața românească”, „Kalende”, „Vremea” și altele, dar în volum destul de târziu, în '64, cu Cartea marelor. De ce acest debut târziu?

Ș.A.D. – Eu am debutat în 1939 la „Jurnalul literar” al lui Călinescu și la „Viața Românească”, în același an. Pe urmă, activitatea mea literară se leagă de prezența Cercului Literar din Sibiu, din perioada studenției mele, între anii 1941 și 1948, la Sibiu și Cluj. După, odată cu instalarea la putere a regimului comunist, eu și prietenii mei, grupați în această formulă a Cercului Literar, ne-am dat seama că nu se mai poate face cultură, că nu putem continua ceea ce începusem la Sibiu, când am scos și o revistă, „Revista Cercului Literar”. Ne-am exilat noi înșine, adică ne-am risipit hotărâți să nu colaborăm cu regimul anticultural al comuniștilor. Timp de șapte ani, niciunul dintre noi nu a publicat, nu a fost prezent în publicațiile culturale din țară, cu excepția lui Radu Stanca, cel care, fiind regizor și actor la Sibiu, a fost tot timpul încadrat în acea instituție. A și luat premii pentru interpretarea sa și pentru spectacolele pe care le-a făcut. După șapte ani, în 1955, ne-am regrupat cu toții la București, sperând în deschiderea aceea a orizontului politic, pe care o anunțase prezența lui Hrușciiov. Numai că a fost o iluzie. Revoluția din Ungaria împotriva stăpânirii comuniste, bolșevice, a făcut ca și la noi să se înăsprească condițiile. Și în anii care au urmat, grupați la București unde izbutisem să pătrundem în câteva reviste literare, publicând pe ici, pe colo, traduceri, articolașe, câteva versuri, anii aceia s-au dovedit totuși vitregi. Și aproape toți membrii Cercului→

*Literar am ajuns să facem închisoare.
Am fost condamnați politic.*

**„Eu am făcut numai un an
închisoare, alții au făcut cinci ani,
alții au făcut șapte ani închisoare.
Din cauza aceasta, am fost absent
din viața culturală a țării. Când am
ieșit din închisoare, în 1958, am avut
cinci ani de interdicție de a publica și
traduceri, și articole și poezie. Abia în
1963, mi s-a dat voie să revin în
literatură.”**

De aceea, abia în 1964 am izbutit să public Cartea mareelor, un volum compozit în care erau și poezii vechi la care țineam, și poezii care erau scrise la comandă, și care constituie compromisul meu cu regimul. Dar noi am fost niște oameni care ne-am dat seama că destinul nostru ține de realizarea în literatură și de aceea am acceptat un minimum de compromis, pentru a nu pierde complet contactul cu viața literară. Am știut că alt rost al existenței noastre nu există, decât acela de a fi scriitor. Atunci am acceptat condițiile vitrege. Treptat, aceste condiții s-au mai îmbunătățit odată cu epoca lui Ceaușescu, care a diferit fundamental de epoca lui Gheorghiu-Dej. Lucrurile s-au mai ameliorat. Am putut să ne publicăm carte după carte. Treptat, ne-am recâștigat locul în literatură. Nu am fost ceea ce s-a numit, de către unii, în mod greșit, „generația pierdută”, ci generația recuperată. Pentru că, începând cu 1964, fiecare dintre noi a reușit să publice ceea ce scrisese înainte. Chiar vestita cenzură a lui Ceaușescu nu a reușit să împiedice lucrul acesta. Și eu susțin că, în perioada aceea, nu a existat niciun scriitor autentic care să nu reușească totuși să se afirme. Așa se explică debutul meu atât de tardiv. După aceea, odată implantat, acceptat, consacrarea a venit nu numai pentru mine, ci și pentru prietenii și colegii mei. Regimul acesta bolșevic avea nevoie să demonstreze străinătății că la noi se face și cultură. Avea nevoie de scriitori adevărați. Și, treptat, falșii scriitori, cei care năvăliseră în timpul realismului socialist ca produse ale Școlii de Literatură „Mihai Eminescu”, de pe vremea lui Gheorghiu-Dej, au trecut în planul al doilea.

Adevărații scriitori, fie că se manifestaseră înainte, fie că nu se manifestaseră, au izbutit să se impună.

Solidaritatea de destin. Cercul Literar de la Sibiu – locul nașterii spirituale a scriitorului Ștefan-Augustin Doinaș

I.V. – Ați vorbit foarte frumos despre prietenii dumneavoastră de la Sibiu, despre I.D. Sârbu, Negoiteșcu, Ovidiu Cotruș. În general, scriitorul e un om orgolios, un poet, un mare romancier. Cum e posibilă prietenia literară? Mulți spun că nu se poate, că fiecare e o individualitate puternică și nu îl mai suportă pe celălalt.

Ș.A.D. – Eu cred că solidaritatea noastră, prietenia noastră, fidelitatea reciprocă se explică prin vitregia vremurilor pe care le-am trăit. Firește că am fost un grup în care ne-am stimulat reciproc în perioada studentească. Dacă nu am fi trecut cu toții prin aceleași încercări foarte grele, poate că această coeziune a noastră s-ar fi pierdut. Dar destinul aproape comun ne-a sudat. E vorba și de o anumită educație morală. Cercul Literar a fost, întâi de toate, și o școală de literatură, îndeosebi manifestată prin poezi și mai puțin prin romancierii. Dar a fost o școală de critică. Spiritul critic înseamnă luciditate, înseamnă conștiință relativă a valorii proprii, înseamnă orgoliu, dar nu înseamnă deloc vanitate – dacă pot să fac deosebirea aceasta. În plus, noi am avut un mare dascăl, privind orgoliul extraordinar, dar cu zero vanitate, care a fost Lucian Blaga. Un om foarte sensibil, conștient de valoarea lui, sensibil la tot ce se spunea despre el, dar un om care nu a știut ce este invidia și

dușmănia literară. Deși, în unele pamflete ale lui, foarte puțin reușite, arătau că totuși a fost și un om care, din când în când, putea să se supere. În ceea ce ne privește pe noi, prietenia care ne-a legat s-a bazat întotdeauna pe o anumită apreciere reciprocă, bazată pe o analiză critică făcută de fiecare, fiecăruia dintre noi. Aș vrea să subliniez că Cercul Literar s-a decantat dintr-o grupare studentească mai mare, care s-a numit Cercul Literar „Octavian Goga” din Sibiu, unde eram cu zecile. S-au desprins cei care au putut să se încadreze unui anumit spirit critic, unei anumite moralități, unei anumite concepții despre prietenie și despre valorile literare. Am rămas solidari până la sfârșit. Și în momentul în care a slăbit coeziunea noastră, ca grup, ne-a ținut legați solidaritatea aceasta de destin, faptul că am trecut cu toții prin închisoare, că a fost nevoie să ne sprijinim reciproc după aceea, când fiecare dintre noi a ieșit la suprafață. Spiritul acesta de grup nu s-a pierdut. Dar el s-a bazat, întâi de toate, pe aprecierea pe care unul o avea față de celălalt. Și, în plus, cred că nu exagerez dacă spun că noi am făcut o figură puțin aparte, tocmai pentru că nu aveam nimic de împărțit cu nimeni. Nu am fost un grup de avangardă, nu am fost un grup care am negat și am luptat împotriva înaintașilor noștri, ca să ne diferențiem prin spirit de frondă. Am fost un grup care a urmărit realizarea proprie, găsirea unui ideal propriu. Ne-am recunoscut înaintașii. Noi întotdeauna am crezut că suntem urmașii Școlii Ardelene și ai Junimii. Spiritul care ne-a format a fost acela al Cenaclului „Sburătorul”, condus de Eugen Lovinescu. Deși eram la Sibiu, în prezența lui Lucian Blaga, noi nu ne-am pus sub egida lui. Spiritul nostru a fost acela al Junimii, al maioreșcianismului. Scrisoarea noastră, actul nostru de identitate literară a fost adresat lui Eugen Lovinescu, ceea ce nu ne-a înstrăinat deloc de Blaga și nici pe el de noi. Așa se explică deci că, departe de a simți că ne putem afirma luptând unul împotriva celuilalt, noi am simțit că datoria noastră este și că drumul nostru poate continua în momentul în care suntem fiecare aproape de ceilalți.

I.V. – Poezia e o creație extrem de personală, aproape un act liturgic, sacerdotal. De ce un poet are nevoie de un grup? Credeți că →

apartenența la un grup, la Cercul de la Sibiu a avut importanță în impunerea dumneavoastră ca poet? Mai sunt și alte grupuri, cum a fost Școala de la Târgoviște sau, mai nou, Optzeciștii, care au Cenaclul de Luni, Universitas etc., și pentru fiecare, în traseul poetic, a contat apartenența la un grup.

Ș.A.D. – Nu pot să dau decât un răspuns personal, care se bazează pe ceea ce eu însumi am trăit. *Întâlnirea noastră, cenaclurile noastre au creat un anumit climat, o anumită atmosferă care a fost propice creației. Noi am spus întotdeauna lucrul acesta, am fost conștienți. Cercul literar a fost un adevărat laborator literar, în care fiecare a contribuit la elucidarea anumitor probleme. Fiecare a avut nevoie de cei care se aflau alături de el. Faptul acesta ne-a stimulat. Nu ne-a pus decât într-un fel de concurență benefică pentru fiecare dintre noi. Nu a existat invidie, rivalitate. Cu timpul, legăturile acestea au devenit dincolo de legăturile strict personale de prietenie între oamenii care eram noi. A devenit un climat extrem de favorabil creației literare. Aveam nevoie de acest cerc, pentru a ne stimula unii pe ceilalți. Și prezența unor personalități, cum erau Blaga sau Liviu Rusu, a fost pentru noi un mare stimulent. Eu cred că altfel nu aș putea să explic această solidaritate a noastră. În plus, în ceea ce mă privește pe mine, care veneam de la țară – eu sunt fiu de țăran – care veneam cu o cultură aproximativă, prezența în Cercul Literar a reprezentat pentru mine o adevărată școală, o adevărată educație a gustului, o introducere în universul valorilor artistice. Nu aveam niciun fel de pregătire muzicală, plastică. Artele îmi erau destul de străine în momentul în care am apărut în primii ani ai studenției mele. Cercul Literar echivalează pentru mine cu o adevărată naștere spirituală – singura care contează pentru un scriitor.*

„Noi nu am suferit atât de mult încât să izbutim să facem o virtute din această suferință”

I.V. – Nicolae Balotă spune că cele două surse ale suferinței umane sunt pierderea unei ființe dragi și absența libertății. Prietenii dumneavoastră din Cercul Literar, mulți dintre ei au murit. Dumneavoastră ați făcut detenție un an, dar suficient,

că și o zi dacă faci, e mult. Cum vedeți lucrul acesta?

Ș.A.D. – Sigur că pierderea treptată a prietenilor este un prilej de mare suferință. Primul pe care l-am pierdut a fost Radu Stanca, mort acum 40 de ani, la vârsta de 40 de ani. După aceea, au venit alții care au fost bolnavi, mai puțin bolnavi. *Sănătatea multora a fost zdruncinată în închisoare. Cotruș a murit din cauza unor boli pe care le-a contractat în timpul detenției. Alții au trăit destul de mult, dar nu atât de mult încât să vadă realizată și libertatea pe care o sperau. Cred că ceea ce a contat pentru noi a fost faptul că tot timpul a trebuit să luptăm pentru această libertate a exprimării, care s-a realizat abia în ultimii 10 ani. Asta explică puțin și formația de grup pe care am avut-o. În ceea ce privește stimularea inspirației, nu cred că a fost climatul cel mai propice. Există o anumită componentă romantică în noi. Zic „componentă romantică” pentru că cel care este teoreticianul inspirației ca stare stimulată de suferință este Diderot, și el este exponentul inspirației tipic romantice. El spune: „Numai atunci se realizează artele, când frate ucide pe frate, când bubuie tunurile, pentru că laurul lui Apollo vrea să fie stropit cu sânge, nu cu apă.” Este concepția romanticilor care au făcut din suferință izvorul creației lor artistice. Ceva din această trăsătură exista și în noi. Dacă nu la altcineva, măcar la cei dintre noi care au murit mai tineri. Dar, în general, structurile noastre au fost cam toate de tip clasic. Nu suferința ne-a făcut*

să dăm măsura posibilităților noastre, ci libertatea, faptul că omul poate să dispună de calitățile sale, de toate virtuțile sale, după bunul său plac. Or, epoca pe care am trăit-o noi nu a fost întotdeauna o epocă a libertății de exprimare, nici măcar a libertății de inspirație sau de gândire. Acea cantitate nu prea mare de efort pe care a trebuit să o depunem pentru câștigarea libertății interioare, acea luptă care a fost, poate, cu noi înșine, aceea a fost una din sursele care a stimulat creativitatea noastră. Mărturisesc că eu, dar eu nu am făcut decât un an de închisoare, cunosc opinia colegilor mei care au fă-cut ani și ani de închisoare, și niciunul nu a apărut mutilat sufletește de pe urma temniței. Suferința îndurată acolo – firește că au trăit în condiții mizere, groaznice uneori, nu i-a schimonosit pe dinăuntru pe niciunul dintre ei. Cel mai afectat a fost totuși Puiu Cotruș, Ovidiu Sabin, care a ieșit bolnav de acolo. Dar ceilalți au păstrat, fără îndoială, o amintire a lucrurilor cumplite din închisoare, dar nu le-a modificat nimic din caracterul pe care îl aveau înainte. De pildă, printre prietenii mei nu s-a găsit niciodată un om care să aibă expresia de suferință înscrisă pe fața lui și reacțiile de revanșă pe care ține neapărat să le aibă față de ceilalți care s-au bucurat de mai multă libertate decât el, cum avea înscris pe figura lui un poet ca Ion Caraion. Noi nu am avut între noi un om care să fi încercat și să fi rămas cu suferința pe care a avut-o Ion Caraion. Poate, în planul mântuirii, lucrul acesta a constituit pentru noi un handicap, pentru că unii sfinți ne rugau lui Dumnezeu nu să îi scape de suferință, ci să le dea cât mai multă suferință, pentru a se putea măsura cu ea și pentru a-și putea da măsura omenescului din ei, și măsura fidelității față de divinitate. Noi nu am suferit atât de mult încât să izbutim să facem o virtute din această suferință.

I.V. – Știu că I.D. Sârbu spune într-o scrisoare că Ștefan-Augustin Doinaș nu a avut norocul de a suferi. La ce credeți că se referea?

Ș.A.D. – Cred că se referea la asta. Eu îndrăznesc să spun – sper să nu stărnesc mânia zeilor – că am fost un om foarte norocos, adică mi-au mers toate din plin, cu micile poticneli care sunt inerente unei vieți și unei vieți care s-a desfășurat pe parcursul acestor ani foarte vitregi ai→

istoriei României. Gary Sârbu mă cunoștea foarte bine și știa că, în comparație cu el, eu sunt un senin pe dinăuntru, în timp ce el era puțin crispat. Faptul că a stat șapte ani în închisoare a lăsat anumite urme, a lăsat urme mai grave decât la Nicolae Balotă, care a făcut tot șapte ani de închisoare, dar care a ieșit cu o seninătate extraordinară de acolo. Bine, era o altă ancorare în spiritualitate pentru Nicolae Balotă decât pentru Gary Sârbu. În ce mă privește pe mine, care am avut detenția cea mai scurtă, toată structura mea de fiu de țăran – cred că e ceva genetic – s-a conjugat și cu o anumită filosofie, o anumită atitudine în fața vieții, o atitudine de tip țăranesc, de împăcare cu soarta, de acceptare a ceea ce se întâmplă, dar și de recunoaștere a faptului că lucrurile mi s-au întâmplat destul de favorabil, cu excepția celor cinci ani despre care am vorbit și care sunt anii mei de interdicție, și, fără îndoială, am avut și eu partea mea de nemulțumire și de crize puternice. Cu excepția acestor ani, evoluția mea literară a fost aproape liniară. Am avut parte de reușite care au fost recunoscute. Nu am avut de ce să mă plâng. Din cauza aceasta, Gary Sârbu putea să facă diferența asta între mine și el. El a dus o existență mult mai crispată și până la sfârșitul vieții s-a considerat un fel de exilat și persecutat în acea Craiovă care nu a vrut să îi acorde recunoșterea pe care ar fi meritat-o.

Comunismul rezidual – nostalgia epocii comuniste ca rezultat al ignoranței față de noțiunea de libertate

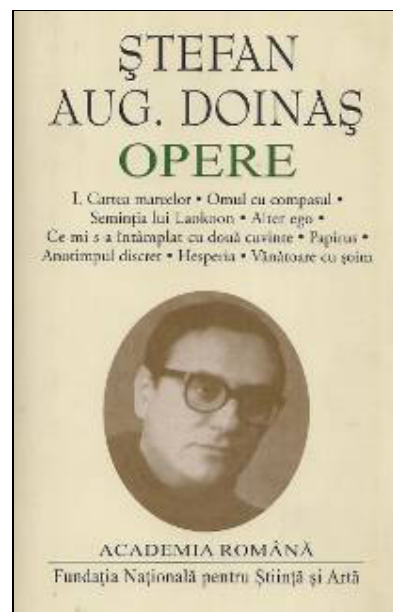
I.V. – Vorbind de libertate, se pare că pentru foarte mulți oameni nu contează. Cum explicați nostalgia răului, după un trecut care, istoric, e falimentar? Sunt foarte mulți oameni care spun că înainte era mai bine.

Ș.A.D. – Eu am o teorie, pe care am și expus-o în scris acum vreo opt ani. Acea că există în noi un comunism rezidual, așa cum există în plămâni un aer rezidual pe care nu izbutim niciodată să îl eliberăm complet. De aceea ni se recomandă să facem un anumit tip de gimnastică, care să forțeze eliminarea aceluia aer stătut din plămâni noștri, pentru a beneficia de aer proaspăt. Mentalitatea aceasta a

comunismului rezidual persistă astăzi în anumite straturi ale societății noastre. Bineînțeles că motivația este întotdeauna de ordin material. Oamenii constată că trăiesc anumite greutăți pe care nu le aveau înainte. Nu le-au avut înainte pentru că nu se puneau problemele care se pun astăzi, în regimul pe care îl trăim. Într-un regim comunist, omul era mulțumit, pentru că, chiar după ce s-a făcut naționalizarea, statul îi asigura un loc de muncă, un salariu, o anumită liniște. Locul de muncă era mizerabil, dar cum românul nu este extrem de ambițios și nu vrea să atingă cote înalte de prosperitate, omul era mulțumit. Omul se făcea că muncește și statul se făcea că îl plătește. Simulacru de muncă era răsplatit printr-un simulacru de remunerație – simulacru comparativ cu ceea ce se petrecea în alte părți ale lumii, unde i se cerea omului să desfășoare o muncă reală, productivă, cu rezultate pozitive, dar era și plătit pe măsura acestor rezultate. La noi nu era așa ceva. În plus, statul îi garanta o anumită marjă de libertate, de mișcare, care era, de fapt, extrem de îngrădită, incomparabil mai îngrădită decât în Occident.

„Libertatea se învață!”

Omul nu știe ce e aia libertate până în momentul în care o are. De aceea, exercițiul libertății implică un risc, acela de a cădea în libertinaj, de a face exces de libertate, în momentul în care nu ai o scară de valori care să îți indice exact până unde și ce anume poți să ai beneficiind de libertate. Libertatea este o noțiune corelată cu responsabilitatea. Deci nu există libertate, nu numai pentru artă, ci și pentru viață, decât în momentul în care există o lege care îți limitează această libertate și îți implantează sentimentul responsabilității. Sunt răspunzător de libertatea mea în sensul că nu pot transgresa anumite limite și trebuie să dau seama în fiecare clipă de ceea ce fac. Dacă transgresesc aceste limite, cad în libertinaj. Dar libertatea aceasta trebuie învățată. Or, noi nu am învățat suficient, până în clipa de față, ce înseamnă libertatea unui regim democratic, pentru a ști în ce măsură avem dreptul să facem ceva. Noi vrem încă să ni se impună niște limite, să ni se spună: „Stop! Oprește-te! Nu poți trece mai departe.” Nu avem încă educația morală suficient dezvoltată ca să știm noi înșine ce să facem cu

libertatea noastră. Ca să mă întorc la întrebarea pe care mi-ai pus-o, cei care au nostalgia trecutului, o au tocmai din cauza acestei ignoranțe, pentru că nu știu cu adevărat cum să trăiască într-un regim de reală libertate. *Totul trebuie învățat. Democrația se învață. Practica libertății se învață. Noi învățăm foarte greu. Alte popoare ar izbuti să învețe mai repede decât noi și nu mai sunt prizoniere ale trecutului. Noi suntem încă prizonieri ai propriului nostru trecut, din cauza acestei mentalități, pe care eu am botezat-o „comunism rezidual”.* Să spui că ceea ce a fost ieri a fost mai bine, de ce? Pentru că nu știi să ai reacția potrivită față de greutățile de care te izbești astăzi, și nu știi ce să faci ca să le îndepărtezi. Mentalitatea aceasta că toate lucrurile trebuie rezolvate de către un organism superior care este statul, paternalismul acesta e, fără îndoială, izvorul unor nemulțumiri și al unor nostalgii care grevează asupra mentalității noastre de azi.

„Orice exces se pedepsește” – libertatea care devine *hybris*

I.V. – Are Spengler o frază: „Creierul domină când sufletul a demisionat.” Nu este asta și o expresie a faptului că valorile morale sunt și ele absente? Nu e un triumf al stomacului?

Ș.A.D. – Sigur că da. De aceea și această democrație care merge în paralel cu capitalismul este văzută uneori exclusiv ca o exultare în delicia acestor valori materiale, care se →

contrapun, sunt tot timpul contrapuse valorilor morale. *Din cauza aceasta este detestat capitalismul, pentru că nu aduce destul de repede prosperitatea pentru aceia care au singur vis, acela de a trăi în prosperitate, și care nu au ce să facă cu libertatea. De ce? Pentru că ei cad în libertinaj. Un om care știe ce este libertatea, el va fi întotdeauna mulțumit să o practice într-o anumită sferă. Dar dacă nu știe ce este libertatea, el însuși își creează premisele pentru a fi nemulțumit. Pentru că făcând abuzuri, excese, transgresând rigorile legii, devine infractor și, în clipa aceea, va fi supus rigorilor pe care le implică legea. Orice exces se pedepsește. Lumea nu vrea să înțeleagă lucrul acesta, deși este un adevăr vechi de câteva mii de ani. Hybris-ul grecesc era un concept esențial pentru raportul omului cu destinul. În tragedia greacă, intervine întotdeauna destinul care pedepsește orice transgresare a legilor morale, orice hybris, orice lipsă de măsură. Lipsa de măsură e cea care atrage după sine intervenția a ceea ce numim destin, înțeles ca pedeapsă pentru acțiunile noastre. Bineînțeles că la diverși oameni, acest destin se încarcă cu diverse valori, diverse coloraturi. Poți să înțelegi că este un destin care aparține politicii și să fii, de pildă, nemulțumit de un regim politic sau altul. Poți să înțelegi că acest destin aparține transcendentului, să fi spui Providență, și să contractezi anumite raporturi cu această Providență. Poți să fii un revoltat permanent și să o negi sau, din contră, să fii un om care acceptă un raport suportabil. Sau poți să fii, dimpotrivă, complet devotat acestei transcendențe și să te găsești într-un raport de totală supunere. Există o nebunie a rațiunii, deși s-ar părea că rațiunea indică întotdeauna ce este bine de făcut și ceea ce este rău. Există limite ale ei, în care omul se izbește de situația primită. Exacerbarea rațiunii, încrederea prea mare în forțele rațiunii constituie tot o demonie a istoriei, ca și aceea care ar implica negarea oricărei raționalități în viață. A face din rațiune un adevărat zeu, un Dumnezeu, a fost apanajul unei întregi epoci din istoria omenirii, și se știe la ce aberații a dus Iluminismul care a făcut așa ceva. Când omul se substituie lui Dumnezeu, el riscă să devină demon, să devină luciferic.*

Evoluția poetică. De la baladescul anilor de studenție, la psalmii senectuții

I.V. – În opera unui poet, există o evoluție poetică? Pentru că există poeți, cum e Gellu Naum, care e fidel suprarealismului, deși acesta a dispărut?

Ș.A.D. – La cei mai mulți există o evoluție poetică. Există mai puțin la Gellu Naum, pentru că suprarealismul însuși implică o practică specifică a poeziei, a valorilor poetice, care nu se mai leagă de o anumită evoluție în timp. Este dată de la început și rămâne egală cu sine. Gellu Naum scrie acum

așa cum scria și acum 70 de ani. În general, așa sunt toți scriitorii suprarealiști, la niciunul dintre ei nu se marchează niciun fel de evoluție. Probabil că ține de arta poetică specifică acestei orientări literare. *A ceda în fața automatismelor psihice și a crede că literatura și, în general, arta, transcriind, fără niciun fel de intervenție, un dicteu automat, implică o situație paradoxală. Călinescu, în „Principii de estetică” va compara această recomandare a suprarealismului cu omul care este întrebant: „Dormi?” și el răspunde „Da!”. O contradicție care nu apare decât pentru cel care e perfect lucid. Cel care răspunde „Da!” crede că într-adevăr doarme sau, dimpotrivă, nu vrea să facă decât o farsă. Suprarealismul nu își dă seama că, cedând în fața acestui dicteu automat, neagă controlul conștiinței artistice asupra faptului de creație ca atare.*

În clipa de față, suprarealismul s-a implantat puternic în literatură. Și dacă nu altceva, măcar imagismul, care a fost o trăsătură specifică primilor poeți suprarealiști, s-a impus. Mai nou, nimeni nu scrie poezie fără să facă abuz de imagini, iar în ceea ce

privește poezia nouă românească, fără îndoială că are o doză de suprarealism inconștient – nici nu poate fi conștient suprarealismul – remarcabilă.

I.V. – În opera dumneavoastră se poate vorbi despre o evoluție?

Ș.A.D. – Da, sigur că da, se poate vorbi despre o evoluție. Nemulțumirea mea constă în faptul că critica mi-a pus pe frunte o etichetă încă din tinerețe, și cu eticheta aceea am rămas. Câți criticiilor nu le place să urmărească evoluția unui poet. Cred că l-au prins într-o formulă și sunt consecvenți cu formula respectivă. În perioada sibiană, a studenției, ceea ce mă caracteriza era baladescul și o anumită reflexivitate. După aceea, contactul cu poezia modernă, faptul că am tradus foarte mult din mulți poeți, și am cunoscut o mulțime de arte poetice mi-a modificat puțin viziunea pe care o aveam asupra actului liric, asupra poeziei lirice. *Am ajuns la psalmi și pentru că, spre deosebire de unii oameni care au ieșit din închisoare, pierzându-și credința în Dumnezeu, eu am ieșit din închisoare mai credincios decât fusesem înainte. La mine s-a accentuat religiozitatea probabil și cu vârsta. Am ajuns la psalmi, pentru că mi s-a părut că trebuie să încerc să mă verific pe mine însumi în ce măsură pot să fac audibilă o voce care se tot agita în mine însumi, dar căreia nu i-am acordat destulă atenție.*

Planul secret de viață al lui Doinaș: un proiect nerealizat

Între planurile mele nerealizate, dar care mă obsedează de ani de zile, a fost și acela de a face o antologie a poeziei religioase universale. Cred că limba română ar trebui să primească un astfel de cadou, să verifice cum sună această limbă, care e extrem de maleabilă, extrem de dotată pentru poezie, cum sună pe temele experimentate de-a lungul veacurilor de marii poeți, teme tipic religioase. Nu e vorba de poezia mistică – poezie care nu există propriu-zis. Limbajul misticilor este tăcerea. Experiența extazului mistic nu poate fi comunicată, ea este inefabilă. Există totuși o poezie mistică a Sfântului Ioan al Crucii, care este, întâi de toate, poezie. Or, pe teme religioase, în ce fel și cum, de-a lungul veacurilor, s-a realizat această expresie a unui contact, a unei aspirații spre→

divinitate? Cred că ar fi fost foarte interesantă o asemenea antologie. Nu am putut să o realizez și nu știu dacă o voi realiza vreodată. Pentru că acum cinci ani, preocuparea aceasta s-a tradus într-o activitate care a dus la *Psalmii mei*. Nu am găsit de cuviință să mă adresez poezilor care scriseseră poezii de inspirație religioasă și am crezut că este necesar să văd în ce măsură pot să scriu eu o poezie religioasă. *Psalmii s-au născut aproape programatic. Acum cinci ani, când am împlinit 75 de ani, ca omul care nu știe cât timp să își mai acorde din viitor – nici nu este bine, poate, să se gândească la așa ceva – mi-am spus că ar suna foarte bine ca ultimul meu volum de versuri să fie Psalmii. Dar Dumnezeu a fost mai generos cu mine decât am fost eu însumi și m-a mai lăsat să scriu și după ce am scris Psalmii. Dar am crezut atunci că acest volum de poezie religioasă va fi ultimul mei volum și țineam ca acest ultim volum să se prezinte așa.*

„Omul care se roagă nu va păcătui niciodată prin orgoliu” sau despre ispita poetului de a rivaliza cu Dumnezeu prin creație

I.V. – Poezia poate fi o expresie a rugăciunii? Sau care ar fi raportul dintre poezie și rugăciune?

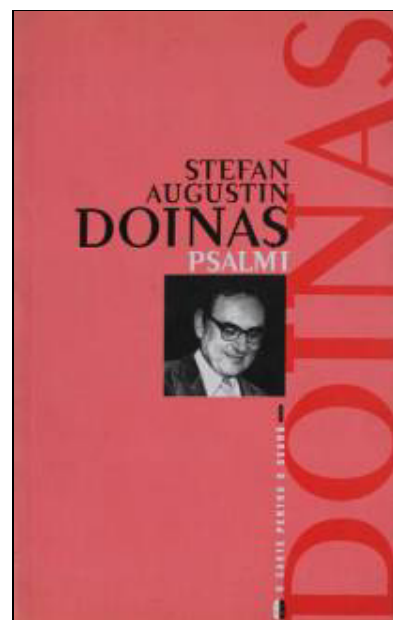
Ș.A.D. – S-a scris mult pe tema aceasta. *Într-un anumit fel, sigur că poezia autentică se aseamănă cu rugăciunea, pentru că, atunci când am spus că poezia e îndeletnicirea care, cu ajutorul cuvintelor, sporește sentimentul ființei, o idee era implicată acolo: poetul sacralizează, sfințește, consacra, în sensul etimologic al termenului. El sfințește ceva, fie că e vorba de persoana iubită, fie că este vorba despre un fenomen din natură, un obiect și așa mai departe. Îl ridică într-un plan de venerație, într-un plan sacral. Îl circumscrie, îl izolează acolo, făcând din el obiectul unei anumite adorații. Este ceea ce face poetul. Asta poate să stimuleze și orgoliul. Dar omul care se roagă, nu va păcătui niciodată prin orgoliu, pentru că se supune, se pune la dispoziția lui Dumnezeu și nu rivalizează cu Dumnezeu. Poetul, fie că vrea, fie că nu vrea, își ia în serios opera de demiurg și rivalizează puțin cu Creatorul, simțindu-se el însuși creator și beneficiind de verb, de cuvântul prin care s-a făcut totul.*

Fiind stăpân pe el – așa crede poetul că e stăpân pe el – nu poate să nu se creadă rival al lui Dumnezeu. În sensul acesta, poate uneori să cadă în păcatul truției. Poezia, fără îndoială, este un anumit tip particular de rugăciune. Există o anumită mistică a cuvintelor, pe care o practică anumiți poeți. Doar că, odată cu poezia modernă, această mistică a dispărut. Poezia de ultimă oră cultivă îndeosebi „antipoezia”, care nu e absența valorilor poetice, ci este prezența unor procedee care, până nu demult, erau considerate inamice ale poeziei și care acum sunt speculate în sensul potențării poeticii. Odată cu spargerea imaginii tradiționale, unitate a Universului care s-a petrecut în fizică, astronomie, psihologie, filosofie, s-a dinamitat puțin și concepția despre poezie. Elementele rebarbative dintr-o poezie, care erau socotite ca un balast pentru poezie cu secole în urmă – un singur cuvânt care le rezumă pe toate, de pildă prozaismul – devin acum unul din elementele cheie cu care se face poezie. Dacă cineva ar scrie acum ca pe vremea simbolismului, ar fi acuzat de dulcegărie. Astăzi trebuie să stăpânești limbajul acesta al modernității, care este un limbaj dur. Este limbajul cotidian, cu ajutorul căruia se încearcă să se creeze valori care țin mai mult de capacitatea expresivă a limbajului. În fond, toată poezia modernă nu este decât o prelungire a Expresionismului. Nu mai avem de-a face nici cu clasicismul, nici cu romantismul, nici cu simbolismul, nici cu ermetismul. Expresionismul! Adică capacitatea limbajului de a surprinde ceea ce este mai expresiv, mai caracteristic din realitatea din jur. Nu evadare din realitate, ci dimpotrivă, scufundare în straturile cele mai adânci ale acestui real, pentru ca de acolo să fâșnească semnificațiile, care nu sunt niciodată semnificațiile clasice, romantice, înobilatoare, senine, stimulative, ci cele care produc un fel de reacție de încrâncenare a omului.

Postmodernismul – un concept inventat

I.V. – Dumneavoastră cum v-ați defini poezia? Ați spus de mai multe ori că sunteți un clasic.

Ș.A.D. – „Clasic” e un cuvânt care are două accepții. În primul rând, artă

poetică de tip clasic, care poate fi definită așa cum a fost definită de-a lungul veacurilor și care caracterizează umanismul Antichității. Și „clasic” în sensul că a fost deja clasat, că a fost introdus într-o scară de valori, consacrat, socotit ca atare. Când se spune despre cineva că e un clasic în viață, asta se înțelege, anume că valoarea sa este bine stabilită și nu mai poate fi contestată, nu că el este un poet de tip clasic. El poate să fie foarte romantic sau poate să fie suprealist. Și Gellu Naum e un clasic în viață, el fiind un suprealist extrem de fidel programului său poetic.

I.V. – Cum vedeți postmodernismul?

Ș.A.D. – Nu cred în postmodernism. Am mai avut discuția aceasta, chiar aseară, cu Alecu Paleologu. E o emisiune, „Proezia”.

I.V. – Da, de luni până vineri, „Un minut din Eminescu”.

Ș.A.D. – Mai nou au invitat oameni de cultură care să citească, pornind de la ideea că actorii își bat joc de poezie, pentru că actorii fac circ din poezie, interpretând-o, nefiind în stare nici să recite, nici să citească. Și atunci cheamă oamenii de cultură. Eu eram acolo cu Alecu și am deschis discuția aceasta în legătură cu postmodernismul. *Eu susțin că nu există postmodernism. Este un concept absolut inventat. Nu se poate vorbi despre postmodernism decât în sens cronologic – ceea ce vine după modernism. Numai că ce vine după modernism? Postmodernismul, așa cum îl văd eu realizat, este de fapt un →*

modernism care îți permite tot ceea ce doctrina sau programul modernist poate să își permită. Dar nu se caracterizează prin nimic care să îi dea o identitate specifică. De aceea, ori de câte ori aud cuvântul „postmodernism”, mă întreb ce e acela. Nu cred că există postmodernism. Nu există decât modernism, care în clipa de față nu își mai cunoaște lungul nasului. Nu mai cunoaște niciun fel de limite. Ca să dau un singur exemplu. Dacă eu scriu – e un exemplu pe care îl dă Valery – „Prințesa a ieșit, la ora 5, în oraș”, scriu la modul clasic. Dacă descriu această prințesă și îi pun o chestie extravagantă, creez un fel de proză modernă. Dar dacă eu spun „Prințesa a ieșit la ora 5”, nu sunt un autor care mă ascund îndărătul frazei, ci mă pun pe mine însumi în textul respectiv și zic: „Îmi imaginez că prințesa iese la ora 5” și adaug: „Și am voie să îmi imaginez ce vreau, pentru că eu sunt autorul și pe această prințesă pot să o prezint cum vreau, nu neapărat cum o prezintă Tolstoi sau Balzac”, în clipa aceea, tot acest exces de cuvinte, această punere în prima pagină a mea, a autorului ține de postmodernism. Asta e ceea ce ar putea să caracterizeze postmodernismul – niște trucuri care urmează să pună în valoare prezența autorului într-un text care, de altfel, s-ar realiza și fără prezența expresă a autorului.

I.V. – E o problemă de limbaj, nu ideologică.

Ș.A.D. – Mai mult o problemă de limbaj.

I.V. – Mai nou avem și postmodernism românesc.

Ș.A.D. – Cum să nu? Teza lui Cărtărescu. El nu era la discuția aceasta, că ar fi fost interesant. Și Alecu zicea: „Păcat că nu e și Cărtărescu aici să îmi explice ce e aia postmodernism!” El era de acord cu mine.

I.V. – Ați citit cartea lui Cărtărescu?

Ș.A.D. – Nu am citit cartea lui. Am citit un articol pe care l-a scris Mircea Martin despre cartea lui Cărtărescu, în care și el formulează anumite rezerve față de această teză. Dar se pare că este o teză. Am citit pe americanul acela, John Barth, care e teoreticianul postmodernismului și, în același timp, și scrie proză postmodernistă. Și am ajuns la concluzia că trucul este acela pe care l-am expus adineauri. Ca să descrie că o femeie iese din casă și se duce în grădina, unde soțul ei privește

plantele de acolo, ce face? Amestecă acțiunea propriu-zisă a femeii care iese din casă și se îndreaptă spre soțul ei, cu povestirea actului prin care ea povestește lucrul acesta. Asta face acest Barth. Am citit câteva texte și în toate apare chestia aceasta. Nu zice: „El luă în mână telefonul.”, ci: „Îmi imaginez că el, stând în casă și uitându-se la prietenul său, luă în mână telefonul.” Acesta e singurul truc pe care îl introduce postmodernismul. După părerea mea, nu este suficient ca să marcheze o schimbare de canon. E același lucru, numai că e trucul acesta prin care autorul se propune pe sine. *Ce face postmodernismul? Subliniază caracterul ficțional al unei relatări care, altfel, ar fi putut să nu pară ficțiune. Eu vreau să povestesc ceva, dar te avertizez, voi povesti ceva. Asta face postmodernismul.*

I.V. – Ce vine după postmodernism?

Ș.A.D. – Nu știu ce mai poate să vină. O să vină. Nimeni nu știa ce vine după simbolism, dar uite că a venit expresionismul.

Intelectualul trebuie să coboare în cetate

I.V. – Andrei Pleșu spunea într-un interviu că e dezamăgit de majoritatea, dacă nu chiar de toți liderii culturali, scriitorii importanți, artiștii importanți, care au intrat în viața publică după 1989. Și spunea trei motive. În primul rând că nu aveau dreptul moral mulți dintre ei, pentru că înainte avuseseră multe acomodări cu regimul. În al doilea

rând, că manifestau utopii infantile în proiectul lor public. Și al treilea, că singurul lucru care i-a interesat era să-și promoveze propria imagine. Ce ziceți de asta?

Ș.A.D. – Eu cred că intelectualul și scriitorul sunt chiar obligați să intre în viața publică, să se intereseze de politică. Nu stă în picioare observația că politica nu-ți lasă timp ca să faci și artă. Nu vreau să mă dau exemplu pe mine, pentru că nu știu câtă artă fac sau nu fac. În orice caz, politica pe care am făcut-o nu m-a împiedicat să îmi văd de lucru la masa de scris. Este o datorie morală ca intelectualul să intervină în treburile publice și tradiția ne arată că încă de pe vremea Atenei a intervenit. Cine anume să se pronunțe în legătură cu chestiunile de ordin general, dacă nu un om capabil să judece la nivelul respectiv treburile publice? Se presupune că el are o formație care îi permite să fie mai drept. Să vehiculeze o moralitate mai serioasă, mai convingătoare decât restul cetățenilor, să fie mai detașat de valorile strict materiale. Eu, în general, susțin că așa cum de-a lungul secolelor intelectualul a și elaborat teoriile politice, le-a și pus în practică, trebuie să continue acest lucru.

Una dintre definițiile credinței: „a vedea în lucrul cel mai obișnuit, cel mai banal, cel mai cotidian, miracolul”

I.V. – A existat în viața dumneavoastră un moment în care să spuneți, asemenea lui Andre Frossard: „Dumnezeu există. Eu L-am întâlnit”?

Ș.A.D. – Nu aș putea să spun așa ceva. Aș putea să vorbesc numai de anumite momente când am încercat experiențe de ordin spiritual care scapă normelor care ne-ar permite să le încadrăm în vreun tip cunoscut de trăire sufletească. De felul meu sunt un om foarte echilibrat, foarte rațional. Tot ce pot să mărturisesc este că am avut vreo două nopți în închisoare în care, neputând să dorm, am trăit ceva ce cu greu aș putea să definesc. Am avut impresia că m-am așezat, că am pus capul pe pernă și că, în clipa următoare m-am ridicat și m-am trezit. Dar între timp, trecuseră câteva ore, de la ora stingerii și până când ne-am deșteptat. Faptul acesta, al abolirii sentimentului că timpul trece și că trece cu o anumită viteză, →

dar care nu este instantanee. Faptul acesta a fost pentru mine singura experiență care mi-a dat de gândit. Și m-am întrebat în ce măsură aş putea eu să compar și cu ce anume din experiența mysticilor aş putea să compar un asemenea moment. Altfel, nu. Am avut o revelație în ceea ce privește capacitatea de transfigurare pe care poate să o dea credința. Eram acasă la mine, la țară, împreună cu tatăl meu. Locuim pe drumul principal. Deodată am auzit o orchestră. Am întrebat ce se întâmplă. Mi-a spus tata: „E înmormântarea unui pocăit.” „Pocăit” în sensul de adept al unei secte. Zic: – Dar noi nu avem fanfară.” „ – Nu. A fost chemată fanfara dintr-un sat vecin și îl înmormântează acum.” Treceau și îl duceau. Sunt cei care nu își fac cruce. Am deschis geamul ca să privesc ceremonia. Și pe măsura ce s-a apropiat, am fost intrigat de ceea ce auzeam. Auzeam o melodie care, datorită cadenței, ritmului, era un marș funebru. Mergeau spre cimitir. Și am fost atât de intrigat pentru că melodia pe care o auzeam era un șlagăr care, cu 15 ani înainte, pe vremea copilăriei mele, se cânta și pe care l-am cântat și eu. „La fereastra albă...” Asta era melodia. Era cântat ca un marș funebru. Și am fost teribil de emoționat. Atunci mi-am spus: „Ce poate să însemne credința?” Poate să confere valoare de sacru, să mute complet dintr-un registru de existență, acela al șlagărului modern, al existenței într-o distracție, o melodie și să facă din ea altceva. Mi s-a părut că a realiza așa ceva este cheia însăși a capacității noastre de consacra, de a sfinți ceva, un element banal al existenței. Putem să îl ridicăm la scară superioară. Putem să îl sacralizăm în momentul în care avem o anumită forță spirituală. Cred că aceasta este una din definițiile credinței, aceea de a vedea în lucrul cel mai obișnuit, cel mai banal, cel mai cotidian, miracolul. Dacă nu ești capabil să vezi lucrul acesta, nu poți face nicio investiție de credință. Credința este tocmai aceasta – capacitatea de a ieși din cadrele raționalității și de a te insera într-un alt nivel de existență, care nu are nicio altă garanție decât propria ta trăire într-o credință. A fi nebun de Dumnezeu, în Dumnezeu, într-o Dumnezeu, implică lucrul acesta. Nu se poate argumenta în niciun fel. Nu

are nimic de-a face decât cu credința. Dumnezeu este un paradox, cum spune Kierkegaard. Trebuie să ieși din sfera generalului, care e sfera moralității, și să intri în paradoxul divin care e de tip absurd, care nu poate fi explicat prin nimic. Exemplul pe care îl dă el când se trece de la sfera generalului și se intră în sfera paradoxului divin este acela cu Avraam. Trebuie să ieși din sfera generală. „Dacă îl ucid pe omul acesta, comit o crimă.” Ieși din sfera aceasta și te ancorezi în altceva. Lucrul acesta nu poate fi făcut decât cu ajutorul credinței care nu beneficiază ca argument în favoarea sa decât de propria sa trăire.

I.V. – Vreau să vă întreb, în final, pentru că au fost 150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu: aveți un text mai vechi care a anticipat cumva numărul din Dilema dedicat acestei sărbători și care a stârnit atâtea discuții. Cum credeți că se va termina această polemică? Eminescu va fi cel care va pierde?

Ș.A.D. – Nu, Eminescu nu va pierde. Un poet național nu poate să aibă în România un destin diferit de poezii naționali ai altor popoare. Ce se întâmplă cu Eminescu se întâmplă cu Goethe, cu V. Hugo ș.a.m.d. Se întâmplă cu orice poet național. El este un fel de paratrăznet, care atrage asupra sa și care canalizează în solul etnic descărcările de mânie sau de adorație, de revoltă, sau de laudă ale unor inși. Descărcările sunt în funcție de temperamentul oamenilor. Un poet național este întotdeauna și în egală măsură venerat și criticat, ridicat pe

soclu, și totuși contestat. El este o statuie de bronz și trebuie să ne obișnuim cu această idee și cei care au oroare de asta, să țină minte că pe statuia de bronz se pot așeza și un porumbel și o vrabie, care face un găinaț pe creștetul ei, ca să fie liniștiți că nu este vorba numai de venerație, ci și de contestație. Nu putem trăi fără mitul poetului național. Orice popor îl are, are o mulțime de mituri, dar există și un mit cultural, care este al poetului național. Eminescu a pierdut și a câștigat încă de la început. A fost negat încă de la început, nu numai de Popa Grama (n.a. Alexandru Grama). Va fi înjurat în continuare, nu numai de Macedonski, ci și de alții, va suporta ca aceeași indiferență ca a Lucefărului destinul acesta. Acum, sigur, aceasta e imaginea despre geniu pe care și-a făcut-o până la urmă; care este contrară imaginii lui Schopenhauer. Schopenhauer nu ar fi admis niciodată că un geniu este nemuritor și rece. Un geniu este înflăcărat, în genere, și întotdeauna încrâncenat, nicidecum indiferent. Cât despre Eminescu, independent unde o fi acum, noi vom continua aici, unii să îl detestăm, alții să îl venerăm. Sigur, există și anumite interese obscure, chiar inavuabile, dar cele mai multe lucruri sunt reacții temperamentale. Nu trebuie să li se acorde mai multă atenție decât trebuie.

I.V. – O ultimă întrebare: ce vă doriți de acum încolo?

Ș.A.D. – Sănătate!

I.V. – Mulțumesc foarte mult!

Ș.A.D. – Și eu mulțumesc, dragul meu!

Vatra veche dialog

acad. Ioan Aurel Pop

președintele Academiei Române
„Istoria și limba română sunt
însăși viața noastră”

În discuția cu distinsul acad. Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române, aducem în actualitate câteva - din nenumăratele - aspecte uitate despre istoria noastră trecută, prezentă și viitoare. Istoria, cea pe care unii ar dori să o treacă la „și altele” - în programa școlară - este „prezentul oamenilor care au trăit în trecut”, este disciplina care ne ajută să nu ne uităm rădăcinile identitare, zice interlocutorul.

Am insistat în acest interviu asupra aspectelor ce țin de necesitatea unei educații strașnice, în rândul copiilor și tinerilor, pe fondul galopant al globalizării, pentru a ne cunoaște mai bine rădăcinile noastre românești și creștinești. Am consemnat despre pilda unor mari Voievozi, despre care se cunosc atât de puține, am trecut în revistă amintirea marelui Erou de la Mărășești - gen. Eremia Grigorescu, pe care unii contemporani îl văd postmortem mareșal. Eroul lui „Pe aici nu se trece!” merită un semn de recunoștință, fiindcă am uitat prea repede că fără curajul, bărbăția și jertfa sa, cine știe când s-ar fi întâmplat întregirea României Mari?

Aducem în atenție și misiunea Academiei Române, instituția de bază care încă de la înființare - aprilie 1866 - „apără identitatea românească prin limbă, literatură și istorie. Și așa va fi în veacul vecilor. Doar că s-au mai adăugat și alte roluri, cum ar fi acela de cercetare avansată în toate domeniile creației intelectuale, de la matematică, fizică, biologie, chimie până la medicină,

economie, filosofie, teologie, geonomie, informatică etc”, spune acad. Aurel Ioan Pop...

Nădăduim că Înaltul For de Cultură și Știință va fi susținut de autoritățile noastre în misiunea sa, firească - de cercetare, fără inutile explicații...

Îi mulțumim interlocutorului nostru, pentru acest interviu, invitându-vă, pe dumneavoastră - cititorii noștri - în acest mic itinerariu cultural-spiritual prin istorie! Spre neuitare și spre mai multă dragoste pentru tot ce-i românesc și creștinesc!

- **Stimate domnule acad. Ioan Aurel Pop, președinte al Academiei Române, ce este istoria și de ce trebuie să o cunoaștem?**

- Istoria omenirii este viața oamenilor, privită din epocile cele mai îndepărtate și până astăzi și studiată global ori pe epoci, zone geografice și popoare. Dar studiul istoriei omenirii în ansamblu este aproape imposibil, această istorie nu a fost cuprinsă de nicio minte omenească și nici nu va fi. Astfel, studiem viața oamenilor pe perioade de timp și pe regiuni. Istoria poate să fie definită și ca prezent al oamenilor care au trăit în trecut sau ca memorie colectivă. Dacă orice om trăiește și prin amintiri, este firesc ca și popoarele să aibă amintiri. Un om fără amintiri este un infirm. La fel se întâmplă și cu popoarele care-și uită înaintașii, pentru că toată viața de azi s-a clădit pe viața trecută. Disprețul pentru trecut - care a fost prezent pentru cei care l-au trăit - înseamnă dispreț pentru om, pentru popoare, pentru omenire.

- **Ce factori au contribuit, pentru Domnia Voastră, la alegerea profesiei de profesor de istorie, o primă etapă a devenirii academicienului și a Președintelui celui mai Înalt For de Cultură și Știință din România?**

- Copil fiind, am fost fascinat de poveștile din trecut, de mituri și de legende, de la cele ale Olimpului până la „sama de cuvinte” ale lui Ion Neculce. Și, în naivitatea mea, mi-am închipuit că cine știe istorie are acces la toată experiența omenirii și că devine un om privilegiat de Dumnezeu. Ulterior, mi-am dat seama că istoricul - oricât de studios și de pasionat ar fi fost - nu stăpânește nicio taină și nu are capacități superioare altor intelectuali, că nu poate prevedea

viitorul și că nu poate cunoaște nici trecutul la modul absolut. Am fost dezamăgit, dar pasiunea căutării în vechi hrisoave a rămas. Așa am înțeles ce diferență este între istorie ca viață trăită și istorie ca discurs (ca reconstituire). Istoria trăită nu se mai întoarce niciodată (expresia „istoria se repetă” este un fel de metaforă), ea trebuie reconstituită din frânturi culese migălos din izvoare, iar reconstituirea merge până la un punct. Adică între adevărul vieții și adevărul istoric este o deosebire, dar tot adevăr se cheamă și cel din urmă. Istoricul de meserie caută mereu adevărul, chiar dacă nu ajunge niciodată la adevărul absolut, inaccesibil oamenilor.

- **Ce modele de urmat ați avut, în viață?**

- Modele am avut multe, mereu. Un om nu poate să trăiască fără modele. Primul model a fost bunica mea, cea care m-a învățat credința și felul de a mă închina la greu în secret, chiar făcându-mi semnul crucii cu limba și gândind la Dumnezeu, la Mântuitor și la Fecioara Maria. Apoi au fost părinții, care m-au învățat cât de grea poate să fie viața și cum trebuie să fac față practic greutăților. A fost apoi „tovarășa învățătoare”, o minune de educator care, timp de patru ani, m-a educat, m-a instruit, m-a învățat politețe, igienă, circulație pe drumuri publice, protecția mediului, nutriție sănătoasă și multe altele, toate de bine. Au fost apoi profesorii din școala generală și din liceu, oameni de o seriozitate rară, specialiști în materiile lor, mai ales diriginții, care erau un fel de părinți multiplicați. Diriginta mea din gimnaziu - profesoară de matematică - umbla în poșetă cu foi volante și pe o parte a foii rezolva o problemă de geometrie, iar pe cealaltă scria versuri. Dirigințele din liceu era romancier cunoscut, membru al Uniunii Scriitorilor.

Vreo cinci profesori din liceu erau doctori în specialitățile lor, iar pe atunci doctoratul se lua teribil de greu.

La universitate, am avut adevărați idoli, mari savanți, cu studii serioase, în țară ori în Occident, stăpânind limbi clasice și moderne, descifratori de texte vechi, de la hieroglife și liniarul A și B până la greaca clasică, la latină, slavonă etc. Am avut marele privilegiu să am modele. Nu dau nume acum, pentru că i-aș uita cu →

MARIA STANCIU

siguranță pe unii importanți și nu vreau să fiu nedrept.

- **Învățăutul grec Plutarh (46-126 d. Hr.)** în lucrarea - *Despre educarea copiilor* - explica drumul pe care trebuie să-l parcurgă un copil pentru „a fi desăvârșit”. O desăvârșire omenească, pentru că Dumnezeu este scos din context. El recomandă două științe pentru îngrijirea corpului: **Medicina și Gimnastica, dar și Filozofia** - singurul „leac al bolilor și al suferințelor sufletului”... S-a schimbat ceva până astăzi?

-Deși pare paradoxal, lucrurile nu s-au schimbat prea mult, pentru că esența omenească a rămas aceeași de câteva mii de ani. Disciplinele școlare actuale își au rădăcinile în epoca Renașterii, adică în umanism, și s-au stabilizat în țările de model occidental în secolul al XIX-lea. Ele răspund deopotrivă nevoilor trupului și sufletului, dar accentul cade diferit. Elevii fac la școală matematică, fizică, biologie, chimie, educație fizică, dar și limba și literatura română, limba maternă (dacă aceasta nu e româna), istorie, geografie, filosofie și altele. Filosofia avea o cuprindere mult mai mare în Antichitate, ea încercând să răspundă la întrebările fundamentale, de genul: ce este universul?, ce este omul?, ce sunt ordinea și dezordinea?, ce este materia?, ce este spiritul? etc. Celelalte chestiuni, legate de igienă, nutriție, valoarea banilor, mediul ambiant, meșteșuguri, conduită în societate, politețe, nu erau materii sau discipline școlare, ci deprinderi practice, îndeletniciri de la sine înțelese, făcute de familie (înainte și după „cei șapte ani de acasă”) și de profesori, în orele aflate la dispoziția lor, în excursii, la palestre, la cercuri școlare. Azi se încearcă înlocuirea disciplinelor consacrate, menite să asigure cultura generală, cu acest set de deprinderi practice, care nu mai asigură niciun fel de poftă de cunoaștere intelectuală. Tinerii trebuie să ajungă niște obiecte ușor de manevrat, fără cunoștințe profunde și fără posibilitatea de a lua decizii de unii singuri, din moment ce școala tinde să înlocuiască fondul cu forma.

- **Sfântul Vasile cel Mare (330-379), adresându-se tinerilor, se întreba dacă este bună învățătura profană sau nu?, recomandând (în Către tineri...), „să ne înfruptăm” din operele clasicilor, „cu totul, în felul**

albinelor. Căci ele nu se apropie de toate florile și nici nu se străduiesc să ia totul de pe cele pe care se așează, ci - luând cât le este necesar pentru muncă, au lăsat restul în bună pace”.

Ce calități trebuie să aibă un dascăl, pentru a da o bună educație ucenicilor săi?

- Dascălul trebuie să fie convins că nu exercită o meserie, ci îndeplinește o misiune. Oricare dascăl trebui să fie un om cult și un specialist deopotrivă. Până la urmă „învățătura profană” se completează cu cea religioasă. Ele interferă și duc la rezultate excelente. Dar revin la dascăli. Ei ar trebui să fie cei mai buni din promoțiile lor, din toate specialitățile. Oricare șef de promoție ar trebui să fie, măcar într-o etapă a vieții sale, și profesor. Din dascăli buni și foarte buni ies absolvenți buni și foarte buni, iar din dascăli mediocri și slabi ies tineri mediocri și slabi. Dar pentru profesori foarte buni nu ajunge vocația lor și pregătirea lor excepțională, ci este nevoie de fonduri generoase pentru salarii și dotări. Altminteri, elevii și studenții buni pleacă din țară și se risipesc prin lume. Viitorul unei țări care nu se preocupă de dascăli și de școală în general este compromis. O țară nu se distruge neapărat cu bombe, ci cu nepăsare față de educație.

- **Ați afirmat că originea lui Iancu (Ioan) de Hunedoara (+ 1456) nu este la Hunedoara, ci în Țara Românească? Ce legătură este între acest Voievod al Țării Românești - guvernator al Ungariei, căpitan al Regatului ungar - cu dinastia Basarabilor, familia Corvinilor și Corbii de piatră?**

- Sunt autori din epocă (secolul al XV-lea) care afirmă acest lucru, dar nu există o mărturie de netăgăduit. Mai mulți autori (inclusiv eu) au crezut mult timp că Iancu era un urmaș de cnez local, hunedorean, mai ales că unele izvoare sugerau că avea rude în zonă, în Țara Hațegului. Sunt însă doi colegi maghiari care au descoperit relativ recent o scrisoare a tatălui lui Nicolae Românul (Olahus), iar acesta spune clar că această mare personalitate europeană provenea dintr-o familie din Țara Românească, cu moșie la Corbii de Piatră, în zona Argeș-Vâlcea, de unde ar veni și stema. Familia era înrudită cu cea a marelui umanist pomenit și cu domni

din dinastia Basarabilor. Legăturile de rudenie cu Vlad al III-lea Drăculea (devenit Dracula ori Țepeș) sunt dovedite.

- **Se spune că Voievodul Iancu de Hunedoara a fost „modelul” romanului cavaleresc Tirant Io Blanc, de Joanot Martorell (1413-1468)?**

- Faptul a fost dovedit mai demult, chiar prin anii 1950, de către un prestigios fost profesor al Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj, emigrat după Al II-lea Război Mondial în Occident și stabilit în Spania. Se chema Constantin Marinescu, un distins medievist. Apoi și alți autori au confirmat că modelul principal al eroului romanului Tirant Io Blanc, scris în catalană (în dialectul valencian), în secolul al XV-lea, de Joanot Martorell, a fost învingătorul de la Belgrad. Este vorba despre primul roman propriu-zis din Europa care a făcut epocă. Eu am încercat să dovedesc că numele „Albul” (Io Blanc, Io Blanco) nu vine de la calitatea etnică de român (Vlacho, Blacho) a lui Iancu – aproape necunoscută în Occident, unde figura ca ungar – ci de la numele de Iancu, ajuns în Italia direct, prin prezența purtătorului lui acolo, la Milano. Italianii au tot auzit acest nume, l-au preluat inițial ca Ianco, din care, ca să aibă sens pentru ei, au făcut ușor Bianco, ceea ce înseamnă „alb”. De altminteri, și grecii au procedat la fel, adăugând uneori câte o consoană în fața numelui de Ianco. Forma Bianco, odată cu creșterea faimei eroului a trecut ușor Alpii în Franța, unde Albul a devenit Blanc și chiar Le Chevalier Blanc, iar de aici nu a fost decât un pas pentru răspândirea acestui nume peste Canalul Mânecii și peste Pirinei. În Catalonia, era firesc să ajungă drept Io Blanc sau Io Blanch. Ulterior, numele și renumele tatălui regelui Matia Corvin au crescut mereu în tot Occidentul și s-a aflat și originea lor românească, încât Iancu era numit Le Chevalier Blanc de la Valachie.

- **Cavalerul și cavalerismul au rămas apanajul perioadei medievale? Ne mai preocupă azi aceste calități?**

- Nu! Gentilețea, politețea, onoarea, curtoazia aproape au dispărut. Ba, cei de o anumită vârstă care mai apelează la asemenea forme ale educației de odinioară sunt ironizați și chiar puși la punct. Probabil că civilizația a intrat într-o altă →

etapă a existenței, spre amurg și chiar spre previzibilul final.

- Voievodul Ștefan cel Mare și Sfânt (1457-1504) este unul dintre cei preocupați să refacă unitatea Daciei, în calitate de domn al Moldovei, domn al Țării Românești și contele al Transilvaniei, cu un secol înainte de Mihai Viteazul. În ce măsură arhivele europene sunt cercetate și susțin cele amintite?

- Nu cred că Ștefan cel Mare a fost preocupat să refacă unitatea Daciei. Domnul Moldovei avea însă conștiința unei anumite unități românești, fapt pentru care a controlat ferm situația politică din Țara Românească („cealaltă Valahie”) și a devenit mare proprietar de domenii în Transilvania. Cronicile muntene mai târziu îi dau 17 ani de domnie în Țara Românească, iar în Transilvania urma – conform unor planuri – să fie „duce” ori guvernator în numele „regelui romanilor”. Martorii străini, mulți dintre ei umaniști, l-au numit pe Ștefan „rege al Daciei”, fiindcă ei știau că cele trei țări asupra cărora își orienta atenția principele român formaseră cândva, în Antichitate, Dacia. De altfel, și Matia Corvin a fost numit rege al Daciei, ca și un membru al dinastiei Basarabilor.

Arhivele europene sunt cercetate de noi în mică măsură și nu se întrevăd timpuri mai bune, în condițiile în care erudiția este părăsită. Nu se mai alocă fonduri pentru pregătirea specialiștilor, încât degeaba am trimite studiosi în lume, dacă ei nu mai știu greacă, latină, slavonă, turco-osmană și nici paleografiile respective. Izvoarele scrise nu se revelă de la sine, ele sunt scrise în limbi moarte și în forme criptice.

- La rândul-i, Voievodul Mihai Viteazul (1593-1601), un vizionar și un Martir al românilor, era conștient că „Republica Creștină” trebuie să fie întregă, unită împotriva marelui imperiu otoman. Cât de importante au fost demersurile, apărările, zbaterele Voievodului Martir Mihai Viteazul pentru trezirea conștiinței naționale, menținerea unității de neam și de credință, în toate provinciile istorice românești, nu doar în Transilvania?

- Nici Mihai Viteazul nu a scăpat de detractori. Chiar unii istorici români de pripas s-au săturat de fama voievodului și l-au prezentat ca pe un aventurier, condotier, ca pe un

mărunt militar superficial. Nu-i pomenesc aici pe istoricii unguri, care au o concepție sui generis despre adevărul istoric, care nu au interes să fie, în acest caz, obiectivi.

Mihai a fost mai întâi creștin și apoi român. Ideea de Creștinătate, de Republică Creștină – cum era numită atunci Europa – răzbate din toată strădania sa, precum și din scrierile sale. Țara Românească este pentru domnul Mihai o poartă a Creștinătății, cum era Moldova pentru Ștefan cel Mare. În același timp, Mihai avea conștiință de român, fiindcă fusese educat ca român. Este de ajuns să fie urmărite măsurile sale în favoarea românilor din Transilvania pentru a ne convinge de acest lucru. De asemenea, reacțiile antiromânești ale nobilimii maghiare a Transilvaniei de după căderea lui Mihai sunt grăitoare. Națiunile recunoscute au conștientizat faptul că Transilvania – țară cu majoritate etnică românească – fusese, sub Mihai, pe punctul să devină și politic românească, ceea ce pentru ele era de neacceptat. Români, însă, cum spune un cronicar din epocă, s-au ridicat la luptă încurajați de nădejdea că aveau un domn din poporul lor. Toate aceste mesaje au fost preluate ulterior, încât în epoca deșteptării naționale, Mihai a devenit erou național. Faptul acesta nu este deloc neobișnuit. Toate popoarele au procedat la fel cu personalitățile lor.

- 2023 e declarat „Anul Ciprian Porumbescu” (14 octombrie 1853 - 6 iunie 1883). „Dacă ar fi să regret că nu am venit mai devreme pe lume, aș face-o doar pentru că nu am apucat să-i cunosc pe cei doi români, în care Dumnezeu a turnat har din belșug: autorul «Lucafărului» - Eminescu - și pe cel al «Baladei pentru vioară» - Porumbescu”, spunea scriitorul Mihail Sadoveanu. Ce loc are acest mare compozitor și patriot, în inimile noastre?

-Ciprian Porumbescu este și el un simbol național. Prin opereta „Crai Nou” – a cărei premieră a avut loc în 1882 la Brașov – și prin „Balada” sa faimoasă, compozitorul exprimă esența sufletului românesc de oriunde și de oricând. În plus, tânărul Porumbescu a avut și calitatea de luptător național pentru libertatea Bucovinei.

-Tatăl marelui compozitor Ciprian Porumbescu, preotul ortodox Iraclie Porumbescu (Golembiovski, născut la 9 martie 1823, Sucevița, într-o familie de țărani români, + 13 februarie 1896), este unul dintre stâlpii comunității românești din Bucovina aflată sub austro-ungari. Este ziarist, supranumit „Creangă al Bucovinei”, secretar de redacție al publicației „Bucovina”, poet, dar este și unul dintre revoluționarii pașoptiști. Ce trebuie să știm despre acest slujitor al Cuvântului lui Dumnezeu, care și-a slujit semenii cu prețul pierderii libertății?

-Este vorba despre un preot patriot, așa cum erau mii, mai ales, în Transilvania și Bucovina.

Părintele Iraclie era convins că, pentru românii săi - supuși sub străini - nu ajungea calitatea de părinte spiritual pe care o avea și că era nevoie și de efortul de a fi conducător politic. Până în secolul al XIX-lea, preoții noștri din aceste provincii românești ocupate au trebuit să fie și lideri mireni, politici.

- În ziua de 6 august 1917, la Mărășești, generalul Eremia Grigorescu, de la a cărei naștere se fac - în 28 noiembrie 2023 - o sută șazeci de ani, scria cu litere de sânge: „Nici pe aici nu se trece!” Ce a însemnat această pagină de eroism, pentru întregirea României Mari, la 1 Decembrie 1918?

- Epopeea românească din vara anului 1917 a arătat că românii nu erau un aluat moale – cum credeau unii orgolioși dinspre vest – ci luptători adevărați. Victoriile românești de la Mărășești, Mărășești și Oituz au fost evocate de delegația română la Conferința de Pace de la Paris, din 1919-1920 și au cântărit chiar în recunoașterea de către marile puteri a unirii făcută de români în 1918.

- Generalul Eremia Grigorescu trecea a cele veșnice la 21 iulie 1919, imediat după sfârșitul Primului Război Mondial și reîntregirea României Mari. Unele voci spun că→

ar fi meritat, postmortem, bastonul de mareșal... Se spune că însuși Regele Ferdinand, în momentul când i-a fost înmănat bastonul de mareșal (1 Decembrie 1918, București) din mâna ministrului de Război, gen. Eremia Grigorescu, i-ar fi spus: „Generale, se cuvine și dumneavoastră - celor ce ați comandat Armata Română în războiul nostru - să fiți înălțați la rangul de mareșal!” În 1930, Carol al II-lea a acordat gradul de mareșal generalilor C. Prezan și Al. Averescu. În acel moment, Eroul de la Mărășești odihnea într-o veșnicie, alături de bravii săi soldați... Ar fi posibil, postmortem, acest fapt de recunoștință?

- Nu știu și nici nu cred că mai are, neapărat, importanță. Marele general este, oricum, erou național.

- Ar fi un gest de recunoștință că nu l-am uitat... În 1/13 aprilie 1866, mai mulți intelectuali entuziaști înființau Societatea Literară Română, strămoșa Academiei Române, cu scopul de a norma limba română și studiul istoriei poporului român. Între timp, am scos clasicii din literatură, marii voievozi și martirii români din cărțile de istorie, am demolat unele statui... Care este - astăzi - rolul Înalțului For de Cultură și Știință, în ansamblul valorilor universale ale omenirii?

- Rolul inițial al Academiei Române (stabilit sub Alexandru Ioan Cuza și oficializat prin crearea „Societății Literare”) nu s-a schimbat niciodată. Și azi, Academia apără identitatea românească prin limbă, literatură și istorie și așa va fi în veacul vecilor. Doar că s-au mai adăugat și alte roluri, cum ar fi acela de cercetare avansată în toate domeniile creației intelectuale, de la matematică, fizică, biologie, chimie până la medicină, economie, filosofie, teologie, geonomie, informatică etc. În clasamentul Scimago - pe anul 2022 - Academia Română ocupă primul loc între toate instituțiile românești de cercetare.

- Recent, sesizați faptul că autoritățile române nu susțin, pe cât ar trebui, activitatea de cercetare a Înalțului For de Cultură și Știință...

- Autoritățile statului nu înțeleg ori se fac că nu înțeleg unicitatea și independența Academiei Române și o pun pe același plan cu alte „academii”. Nu este vorba chiar de „academii” de

frumusețe ori de sport (fotbal) și nici de Academia de Poliție (de exemplu), ci de „academii” care se pretind de cercetare, dar nu sunt deloc ori nu sunt nici pe departe la nivelul Academiei Române. Există în România - după socoteala mea - vreo 7-8 „academii” finanțate de stat, cu bugete anuale de la stat și care, dacă ar fi foarte serioase, ar trebui să funcționeze cu fonduri proprii, ca toate academiile din Europa care nu sunt naționale. Statele întrețin de la buget doar câte o academie națională, adevărata Academie. Restul sunt societăți savante care se autogospodăresc.

Academia Română are institute proprii doar din 1948. De atunci, ea a fost mereu în fruntea cercetării românești și a putut concura onorabil cu instituțiile similare europene. Cercetarea de vârf trebuie, însă sprijinită de stat, nu strămtorată. Noi nu suntem o academie improvizată, nici de ramură și nici superficială. Existăm din 1866 și suntem cartea de vizită a cercetării și creației intelectuale românești. În plus, Academia Română găzduiește și ocrotește cel mai important tezaur al culturii românești, în primul rând prin cele 14 milioane de piese ale Bibliotecii Academiei.

- Cât de vechi este termenul de român? Suntem români, dar în același timp și valahi... Vă rog să explicați prin prisma cercetărilor, susținute în discursul de recepție la Academia Română - și publicat în volumul „Din mâinile valahilor schismatici” - proveniența și istoria celor doi termeni!

- Români, ca multe alte popoare, au două nume, unul intern, dat de ei și unul extern, dat de străini. Cel intern este „român”/ „rumân”, iar cel extern este „vlah” (cu multe variante).

De aceea, și țara noastră/ țările noastre a/ au avut două nume. Numele acesteia etnice sunt la fel de

Nicolae Băciut, Ioan Aurel Pop

vechi și au apărut în finalul etnogenezei, când românii au devenit conștienți de ei înșiși și când străinii și-au dat seama că românii erau un neam distinct. Numele de român și de vlah au apărut, astfel, concomitent, prin secolele al VIII-lea al IX-lea, dar inițial a fost consemnat doar numele dat de străini, fiindcă românii nu aveau deocamdată cancelarii și notari/ scribi. Românii nu și-au zis niciodată altminteri decât români/ rumâni, cu excepția perioadelor mai recente, când cei trăitori în țări străine, mai ales în Balcani, au fost obligați de oficialitățile de acolo să o facă.

Nume dublu sau chiar multiplu au și germanii, ungurii, grecii, albanezii, finlandezii etc.

- Au ajuns românii în toate colțurile lumii și unii dintre ei au un sentiment de jenă față de limba maternă. Domnule academician Ioan Aurel Pop, ce loc ocupă limba română între cele câteva mii (6-7.000) de limbi de pe glob? Ce criterii stau la baza acestei clasificări?

- Limba română, din punctul de vedere al dezvoltării ei, este una dintre primele limbi ale lumii, lumea având, cum spuneți 6 000, poate chiar 7 000 de limbi. Româna se află undeva între locurile 15 și 20, alături de engleză, spaniolă, mandarină, franceză, germană, italiană, rusă, japoneză, poloneză etc.

Criteriile sunt multe, cele mai importante fiind numărul de nativi, numărul de vorbitori, cuantumul literaturii, limba literară, dicționare și gramatici, traducerile din română, traducerile în română, prezența în mijloacele de comunicare etc.

Limba română nord-dunăreană are o unitate impresionantă în comparație cu surorile ei neolatine și, fiind singura limbă romanică izolată de masa latinității, a devenit un obiect de studiu foarte important pentru filologi. Limba română este însăși viața noastră ca popor. Este de ajuns să nu sprijinim limba, să nu o ocrotim și să nu o mai normăm, pentru a ne stinge încet ca neam.

De aceea, Academia Română este principala instituție cu misiunea de apărare, de normare și de dezvoltare a limbii literare, a dialectelor și graiurilor noastre atât de bogate și de frumoase.

- Vă mulțumim, domnule Președinte al Academiei Române!

Miezul unui ev aprins

Un Creangă bolșevizat

(II)

Articolul lui V. Em. Galan, probă de receptare și de promovare oficială a scriitorului la această dată, nu-și propune totuși să meargă pe linia reverenței față de ideea unui Creangă apreciat pentru că *a știut să iubească și să prețuiască și la alte popoare, în primul rând la poporul rus, tocmai neostenita sete de viață și optimismul biruitor*, ci se mulțumește, ca cei mai mulți comentatori, cu situarea lui angajată pe seama *luptei de clasă* în mijlocul *poporului muncitor* propriu, care, însetat și el de viață și încrezător, pășește spre progres *cu zâmbetul pe buze*. Dar inventarul limbajului bolșevizat, incluzând succeselor obținute de *cunoașterea științifică* a moștenirii artistice *în cadrul muncii pentru revalorificarea critică a creațiilor culturii românești din trecut, muncă pe care a inițiat-o și o conduce Partidul Muncitoresc Român*, e mai larg, mai cuprinzător, aspirând să nu lase pe dinafară nimic din ce este ideologic și propagandistic necesar și util. Ceea ce a trecut mereu, în modul comuniștilor de a proceda, drept asumare sau impunere a unei nelibertăți în drumul spre faptă – sau altfel și mai frecvent spus, o dovadă de mare responsabilitate față de binele și de viitorul poporului – e, în realitate, un pragmatism de o altă factură, mai complex și mai complicat, care concepe acțiunea, subiectul și obiectul ei într-un alt fel, proiectate într-un alt orizont și așezate sub alte accente, nepresupunând însă, nici vorbă, absența aportului decisiv și maximal activizator al interesului pentru atingerea optimă în orice privință a țintei. Cu sacrificare, desigur, în goana specifică spre rezultat (care implică mereu și în mare măsură intresul personal al conducătorului comunist suprem!), a unor elemente ale realității care, astfel tratate, pot deveni și adesea chiar devin agenți ai unui mediu frenator. În fapt, există aici o clasă de considerente, cele ideologice, care se atrag permanent – într-o configurație sau alta și într-o proporție sau alta, dar cu rol important și chiar decisiv – în orice evaluare, decizie și în orice acțiune, deși se poate ca destul de des între clasa acestor valori și cea aflată propriu-zis în discuție să nu existe

contingente naturale care să impună un atare tratament.

Tocmai așa e de înțeles că, din peiajul exegetic al momentului, obiectiv nu poate lipsi contribuția unui admirator al lui Creangă croit să-l explice pe scriitor printr-o tradiție populară moldovenească adânc și abundent influențată de acea cultură rusă, care va fi fost să fie ea, cu care spațiul moldav ar fi stat îndelung, profitabil cantitativ și benefic calitativ, în legături strânse, structurale. Este vorba de academicianul, din 1948 și, mai întâi, primul rector al universității muncitorești de partid, Barbu Lăzăreanu – și de cartea acestuia *Ion Creangă și basmul rusesc*, apărută în 1949 –, cel care în iunie 1950, consemnat de *Scânteia*, spunea: *Șase decenii au trecut de la moartea scriitorului Ion Creangă, dar opera marelui povestitor e mai plină de viață decât oricând, e mai vie ca oricând, mulțumită extraordinarelor înfăptuiri ale poporului muncitor sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, înfăptuiri care întrec toate nădejtile de mai bine, toate dorurile de îndreptare exprimate în povestirile și amintirile genialului prozator. Ca și eroul său Ivan Turbincă, opera lui Creangă s-a luat la luptă crâncenă cu moartea și a biruit-o...*

Barbu Lăzăreanu este convins că *numărul imens de cuvinte de origine slavă din limba lui Creangă pretează la comentarii ce depășesc constatarea înrâuririi unei limbi asupra celeilalte și, de asemeni, i se pare criticului – dar o afirmă ca pe o certitudine care pretează și ea la mai mult decât constatarea unei înrâuriri – că povestea lui Ivan Turbincă într-atâta dovedește o bună pătrundere a sufletului rus, încât e musai de văzut aici mai mult decât o dibăcie și o iscusință de meșteșug artistic, oricât*

de slujit de talent ar fi acesta. *Bunul rus Ivan (...) nu e "un rus", ci însuși Rusul – pe care Creangă, mare creator de viață și de fizionomie, de tipuri și având o uimitoare putere de a modifica viziunile, l-a prins și l-a restituit desăvârșit, adică veridic, ceea ce nu se poate face, e de înțeles, decât dinăuntru lucrului, locuind într-o sensibilitate, adică, și într-o trăire de aceeași factură cu a personajului. Firește, slave ori chiar, direct, ruse. Dincolo însă de argumentele care ba pățesc ceva de felul scurtcircuitării, ba nu sunt făcute să ajungă la capătul drumului, e de văzut numaidecât aici efectul cantonării fără obligații de rigoare față de realitate într-o ideologie care nu obligă, cum s-ar cuveni, la disocieri în materia *lumii slave*, a *neamurilor din Răsărit*, a *rușilor* ca etnie, pe de o parte, și pe de altă parte, ca percepție și desemnare populară, la noi, pentru ceea ce este slav în Răsărit. Or, în acord total cu promotorul acestei viziuni – tradițional și inerțial tolerabilă în spațiul *valah*, pentru că aici ea a trimis mereu în istorie, chiar și în cea modernă, a *națiunilor*, la un vag al unei *populații* și nu propriu-zis la un *popor*, iar asta într-un fel de reciprocitate, același înțeles avându-l în lumea slavă și *vlah-valah-voloh* –, autorul lucrează, de fapt, la inducerea unei idei de înrudire profundă și de consanguitate sub eticheta de *rus* nu numai între aceste neamuri slave, ci și între toate ale răsăritului european. În orice caz, se pune pe masă ca dat cert – și nu numai ca accepțiune populară, aproximativă și ambiguă – mai mult decât o simplă influență generată de învecinare și chiar de episoade trecătoare de conviețuire și mult mai mult decât ceea ce ar presupune acestea când e vorba de istoria concretă, idilizată și ea, a unei învecinări nu cu *rușii* generici, ci cu *rușii* propriu-ziși. Și tocmai de aici, la Creangă, o bună pătrundere a sufletului rus – pe, firește, sofisticatele căi ale logicii ideologice. Care, în condiții de vigilență insuficientă, pot face ca argumentele menite susținerii unui sens să-l susțină, de bună seamă că neintenționat, pe cel opus, cum se întâmplă, spre exemplu, când Barbu Lăzăreanu spune că *pe soldatul rus, poporul român – cel moldovenesc cu deosebire – l-a văzut veacuri de-a rândul...* Ceea ce, în înțelesul de→*

AUREL BUZINCU

prea mult și destul, e binevenit și bine primit de mult timp și oricând.

În opera lui Creangă, crede Barbu Lăzăreanu, prin literatura populară orală românească, a străbătut o cătîime însemnată de folklor rusesc, fapt care, ca și împrumuturile de limbă, ar dovedi legături care până acuma nu se tăgăduiau, dar nici nu se afirmă. Deși așa însă, legături strânse și circulație orală, pentru încăpățănarea de nepotolit a cocoșului din Punguța cu doi bani se simte nevoia savantă a evocării circulației culte, sursă cu totul improbabilă pentru Creangă: o snoavă rusă ajunsă la cunoștința cititorului român prin culegerea *Contes populaires de la Russie*, apărută la Paris în 1874. Dar numele însuși al lui Creangă, la rigoare, are etimologie slavă, după cum *Dănilă Prepeleac este prin nume jumătate slav* – adevărat că nu rus, ci rutean, însă, compensator, povestirea „Dănilă Prepeleac” înglobează peripețiile a două basme rusești și ale unei snoave tot rusă. Și tot așa.

Cu succes real sau fără, doar complezent, cartea – o broșură mai curând, specialitatea autorului – a fost semnalată bogat în presă, mai ales cea cotidiană, inclusiv locală, ca propunându-și drept *prim scop să arate legătura strânsă dintre folklorul nostru (oglinză a sufletului popular) și folclorul slav, cel rus în special (Opinia)*. Atunci când comentariul are curajul să se insinueze în prezentarea pentru simplă informare, e de văzut cum poziția diferită ocolește în totalitate situarea formală în dezacord sau alege o expresie blândă, precum: *e destul să spunem că aproape toate temele sau motivele, cum se mai zice, acțiunilor principale ale poveștilor populare se regăsesc și în folklorul rusesc. E drept că paralelisme folklorice în basmele noastre au găsit cercetătorii specialiști nu numai cu folklorul rusesc și rutean, ci și cu cel sud-slav, unguresc, german și chiar italian. Motivele în basmele circulă mai mult ca în orice alt gen de literatură populară (Lupta Sibiului)*. Până și *Sportul Popular* are un cuvânt de spus în chestiune și ține să se introducă printr-o idee care e cu adevărat de domeniul sportului popular în epocă: *Sub regimurile trecute, când șovinismul era o armă folosită pentru învrăjbierea oamenilor muncii în scopul menținerii lor mai departe în exploatare, multe adevăruri despre*

țările vecine erau ascunse poporului. Bunăoară, cele despre Ruși, cu care țara românească a trăit veacuri de-a rândul în deplină înțelegere și care, în multe prilejuri, au ajutat-o să-și apere independența.

Ar fi regretabilă această ascundere de popor, în trecut, a adevărului date fiind *adâncile legături care unesc poporul nostru și poporul rus*, precum și faptul care acum s-ar dovedi, anume că *toate basmele și po-vestirile lui Ion Creangă poartă am-pressa de neșters a basmului rusesc.*

Preocuparea lui Barbu Lăzăreanu, deloc nouă, ci doar pusă într-un portativ nou, al vremii, n-a fost în sine abandonată și nici nu era cazul să fie, ci doar scuturată de balastul ideologic și dată în grija cercetării autentice. În privința aceluși Creangă care s-ar cere musai văzut stând sub influențe slave de răsărit, mai ales ruse, să amintim în treacăt de ideea lui Constantin Turcu (*Gazeta literară*, 1956) de a le căuta acestora sursa în stabilirea la Secu și pe urmă la Neamț a vestitului monah *malorus* Paisie Velicovschi și a celor câteva sute de ucenici de etnie și proveniențe felurite care l-ar fi însoțit și care, intrând în relații cu localnicii, și-ar fi împrăștiat poveștile și limba de acasă printre săteni, iar semănătura lor – de constatat că destul de laică – să fi avut o asemenea remanență, încât povestitorul humuleșten să-i fi apucat încă vii urmele – deși nu se știe nimic despre un fenomen similar pe moșia Dragomirnei, unde Paisie viețuise anterior împreună cu o obștea de asemeni impozantă numeric și care l-a urmat la venirea stăpânirii austriece în partea Moldovei care avea să se cheme de atunci înainte *Bucovina*. Pe de altă parte, în căutarea surselor lui Creangă, n-ar trebui să fie lipsită de importanță împrejurarea că faptele de

Saeed Kamed, Egipt, Cal (deșeuri metalice)

limbă, de mentalitate și de comportament folosite de scriitor ca material de construire a personajelor, fie ele de sorginte cert rusească ori de una imprecizabilă, se cer privite – protocolul implicit al receptării, care dă cheia lecturii, impune asta – așa cum și sunt selectate și folosite, prin mijlocirea prezenței față de ele a unei situații atitudinale (de natură tehnică, de bună seamă, singura compatibilă cu *artisticul*) – cel mai frecvent, la Creangă, una concesivă din registrul comicului tolerant, al umorului, excelent sugerată prin *râde hârb de oală spartă*. În acest spirit, peste tot pregnant în scrisul lui Creangă, autorul caută, destul de insolit, adevărat, amestecul constant, în stofa ome-nească, de extreme neprimejdoase, doar comice, precum isteț – naiv, păcălit – păcălitor etc., – și, de fapt, probabil că de o influență relevantă slavă sau chiar rusă ar putea fi semnificativ vorba numai dacă s-ar dovedi că o atare reprezentare a umanului, apt și dispus să conțină împreunate extremele, și-ar avea acolo obârșia. Dacă nu cumva și în acest caz procesul disociativ necesar unei bune reprezentări a povestitorului s-ar cere continuat.

În fine, în aceiași ani de început de *lume nouă*, Creangă vine spre cititorul său și printr-o ediție de *Opere alese* care, în 1949, îl are ca prefațator pe foarte tânărul Petru Dumitriu – și, cum spune, la fel de tânăr și el, Mihail Petroveanu în *Viața Românească*, care ediție *face parte din campania de reinterpretare și valorificare a clasicilor noștri, campanie inițiată și îndrumată de partidul clasei muncitoare*. Drept care prozatorul prefațator nu are nevoie să fie original în rezumarea și asamblarea, în general, a opiniilor „critice” aflate deja în circulație altfel decât exprimându-le ici și colo cu o peniță mai apăsată, ca un artist al cuvântului care ține el însuși la meșteșug. Așa *poporul muncitor* a moștenit un Creangă *schimonos*it de o interpretare care dacă era deosebit de binevoitoare, suferea de îngustimea și falsitatea perspectivei criticii literare burgheze și e nevoie de o lectură care să arate că peste tot scrisul lui Creangă, ieșit dintr-un profund *fond critic*, are *caracter de clasă* și e strbătut de ironie și de satiră la adresa exploataților, de tendențiozitate ascunsă, lupta dintre bine și rău înfățișând, de fapt, *lupta de clasă*...

PROZA LITERARĂ a lui LUCIAN BLAGA

(II)

UN STUDIU REVIZUIT ȘI DEZVOLTAT

Primul element al acestui scenariu e titlul, o sintagmă de mare expresivitate literar-muzicală și încărcătură semantică. Primul termen, cuvânt arhaic, înseamnă scriere care consemnează evenimente reale; termenul vechi intră în rezonanță ritmico-poetică cu *cântec*, al doilea termen. Primul are semnificația de: *timpul profan* al biografiei; al doilea, prin extensie simbolico-metaforică, numește *creația*, acel mod de vibrație a fiecărei vârste la contactul cu „*Corola de minuni a lumii*”. *Cântecul* semnifică timpul sacru al biografiei. Cuvântul vârstele se referă nu atât la vârstele biologice, cât la cele interioare, spirituale. Coordonarea termenilor sugerează unitatea de viziune a autorului în demersul său de *cântare* a vârstelor, dar și unitatea de profunzime a acestora în succesiunea lor ascendentă.

Orice univers își are momentul său cosmogonic. Cu un asemenea moment începe textul H.: „Începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absențe a cuvântului” (p.3). Cu prima propoziție se impune atenției cuvintele: *începuturile*; *semnul fabulos*; *cuvântului*. Primul lexem nu mai necesită niciun comentariu, încărcătura sa cosmogonică este evidentă; „semnul fabulos” orientează lectura spre taina, misterul din spatele aparențelor; „cuvântul” - încercarea logosului de a cunoaște „corola de minuni”, lipsa lui înseamnă că ești cu ea într-o relație paradisiacă. „Starea mea embrionară, zice personajul-narator, se prelungea dincolo de orice termen normal, pentru că avea în vedere un urcuș nu tocmai de toate zilele, sau poate o nefirească luciditate s-a vârat, cu efecte de anulare, între mine și cuvânt” (p.4). Refuzul vorbei, tăcerea lui Lulu este echivalentul stării paradisiacă în care nu există *binele și răul*, în care nu există *suferință* (interogație) și *trecere*. Tăcerea ca stare de gestație este o pregătire pentru încercările pe care i le pregătește destinul, „arucându-te în lume”. Actul vorbirii echivalează pentru viitorul poet cu asumarea păcatului originar al neamului omenesc. Când începe a spune vorbe legate „Țineam, spune personajul-narator, mâna, rușinat,

peste ochi[...]. De sub strașina degetelor și a palmei cu care mă apăram încă de lumea cuvântului, graiul meu ieșea din gura mea întreg, lămurit, picura ca argintul strecurat” (p.4). Copilul trăia într-o stranie detașare de logos: “[...] cuvintele îmi erau știute toate, dar în mijlocul lor eram încercat de sfiieli, ca și cum m-aș fi împotrivit să iau iau în primire păcatul originar al neamului omenesc” (p.5); “[...] mușenia mea plutea oarecum în echivoc și îndeplina chiar în toate privințele unei reale mușenii, căci lumina cu care ochii mei răspundeau la întrebări și îndemuri era mai vie și mai înțelegătoare decât la alți copii, iar urechea mea, ispitită de cei din preajmă, se dovedea totdeauna fără scădere” (p.3-4).

Din citatele date, să reținem câteva cucite cărora scriitorul Blaga le dă înțelesuri mitice: *argintul strecurat* - o subtilă aluzie la magie, care nu de puține ori și-a lăsat o pecete pe versurile poetului; *ochii și urechea*, care indică atât capacitatea de a percepe mesajele „*celor văzute și nevăzute*”, cât și contactul total cu cosmicul.

Și venirea pe lume a lui Lulu este deosebită. Ceea ce spune personajul-narator despre nașterea sa (momentul cosmogonic) este o calchiere a unor motive scoase din basmul popular: „S-a nimerit să fiu cel mai mic și să vin între cei de același sânge ai casei întâmpinat oarecum cu dor. Trebuia să umplu un gol. Acesta era sentimentul familiei înainte de a mă naște: o nădejde fierbinte că voi putea să umplu un gol. Într-adevăr mă ivisem în lumină după o tristă întâmplare[...]. Câteva luni mai înainte de a-mi lua locul hărăzit printre văzute și nevăzute, o surioară, ultimul copil înainte de mine, pe nume Lelia, mai trăia încă. Fetița nu avea decât doi ani. Într-una din zile, mica viață a fost curmată printr-un accident.[...] fetița [...] împiedicându-se [căzu] în vasul cu apă fierbinte. [...] După câteva zile Lelia călca prin ținuturi de taină [...]. În bunăstarea ei, Lelia credea că nu e voie să scoată un scâncet și răspundea suferinței cu un surâs, pe care l-a dus cu ea și în moarte. Câteva luni mai târziu mă înfățișam ca să țin locul unei amintiri. Înfațișarea mea a fost însă o dezamăgire, căci cu masca mea bătrânicioasă nu puteam în niciun fel să suplinesc surâsul unei făpturi de vis” (p.6). Moartea-jertfă naște viață. Corin Braga „decodează” psihanalitic

nașterea lui Lucian Blaga⁷.

Citind paginile respective din H., ne amintim versurile poetului: „Sunt mai bătrân decât tine, Mamă./și tot așa cum mă știi./.../și plecat peste întrebările lumii./.../De ce m-ai trimis în lumină, Mamă/de ce m-ai trimis!” (*Scrisoare*).

Dacă capitolul 1 al H relatează **geneza**, capitolul 2 configurează spațiului mitic: casa părintească, vatra satului, geografia înconjurătoare: „Casa părintească din Lancrăm, sat situat între orașelul Sebeș-Alba și cetatea Bălgradului (Alba-Iulia) [două repere geografice și se istorie veche], era o clădire veche, destul de masivă [...]. Ne rămăsese de la moșul Simion Blaga, care fusese pe vremuri preot, în sat [semne ale statorniciei și continuității]. Către uliță, de-o parte și de alta a ogrăzii, erau două grădinițe. [...] aici se ofilea în permanență un pin, de sub care culegeam adesea acele căzute [semn al timpului]. În aceeași grădiniță se înălța uriașul castan ce copleșea cu coroana lui toată casa [încă un semn al permanenței și ocrotirii]. Bănuiam sub scoarța castanului lăcașul unui duh legat în chip misterios de destinul casei și familiei (castanul avea să se stingă de altfel, mai târziu, tocmai în anul când murea Tata) [un semn al trecerii în mit]. Treptele de piatră, cizelate de pași și netezite de ploii, suiau din curte în casă [semn al curgerii timpului și al succesiunii generațiilor]. Alături era gârliciul pe unde coboram în pivniță [locuri de trecere în lumea mitului]” (p.6-7).

IONEL POPA

⁷Corin Braga, *Lucian Blaga - geneza lumilor imaginare*, Institutul European-Iași, 1998. Cartea lui Corin Braga e un excelent și unicul studiu de psihologie aplicată despre opera lui Lucian Blaga. Autorul ei caută punctul *origo* al operei blagiene și al personalității creatorului ei.

Coroșpondența lui Dimitrie Stelaru

(LXIV)

Scrisoarea profesorului Ștefan Negrișan, trimisă de la Mangalia, în 11 iulie 1989 (data poștei), lui Gheorghe Sarău, la București (str. Elena Cuza nr. 79, Bl. 13, sc. I, et. V, ap. 20, cod: 75168, data poștei: 13 iulie 1989), împreună cu trei fotografii (Școala gimnazială nr. 5 din Mangalia, în care a predat Despina Stelaru Belingher, între februarie - iunie 1948, geamia și strada). Stelaru a însoțit-o la Mangalia în acea perioadă, locuind în Vila „Trandafirilor”.

Mangalia, 11 iulie 1989

„Dragă Jorje*,

Presupun că de multă vreme ți-ai luat adio de la răspunsul meu și de la fotografiile promise. Îți cer scuze pentru o așa mare întârziere, însă de multe ori fapte mărunte angajează forțe nebănuite de mari. Neseriozitatea nu-mi aparține, deși se răsfrînge asupra mea: am apelat la trei fotografi (profesioniști) ca să obțin ceea ce vezi în plic, și încă după insistențe, amînări și amăgiri, treceri din zona unuia de interes în a altuia și tot așa, pe fondul scurgerii insesizabile a timpului.

Sper din tot sufletul să-ți folosească, deși am ajuns atît de târziu. Pe spatele lor sunt însemnări în creion.

Am citit interviul trimis în ultima scrisoare. Mărturisesc din capul locului că pentru mine au fost lucruri absolut noi, și sînt convins că pentru cei care la ora actuală umplu cataloagele cu note de patru, cei care intră plictisiți zi de zi în cea mai veche școală din Mangalia, Șc. gen. nr. 5, habar n-au de toate acestea. Munca ta se aseamănă cu aceea a unui arheolog: redescoperi, redai lumii ceea ce există îngropat undeva, nevăzut și neștiut de nimeni. Spuneai că D. Stelaru îți e consătean, și sînt convins că un puternic sentiment de patriotism local a declanșat încercarea de a-l propulsa într-o poziție mai în față, însă bătaia este mai amplă: îmbogățești cît de cît și spiritualitatea Mangaliei, legîndu-i numele de aventurile erotice ale unui poet, spiritualitate de altfel extrem de săracă.

Ce mai face soția? S-a întors acasă? E totul bine? Ai grijă de ea, boala asta e cumplită, dar vindecabilă. Ai putut, în perioada în care ai rămas singur, să lucrezi? Sau tocmai asta

te-a ajutat să traversezi o perioadă atît de lungă? Scrie-mi. Măcar să-mi confirmi că ai primit fotografiile.

Pe aici, totul e nemișcat. Am luat vacanță, dar stau cu copilul toată ziua. Nu știu dacă ai aflat – am un băiat de opt luni, și se numește tot Ștefan. Sănătate! Aștept! Ștefan”.

Notă

*Jorje era apelativul dat lui Gheorghe Sarău de către colegii studenți, pentru faptul că studia facultativ și limba spaniolă, iar în exprimare folosea, în mod curent, cuvinte și expresii din spaniolă.

*

Scrisoarea lui Gheorghe Sarău, trimisă din București, lui Al. Husar, la Iași, în 30 iulie 1989, în legătură cu Dimitrie Stelaru.

Notă

Gheorghe Sarău nu a păstrat o copie a acestei scrisori.

*

Scrisoarea trimisă de Gheorghe Sarău, de la București (str. Elena Cuza nr. 79, Bl. 13, sc. I, et. V, ap. 20, cod: 75168) lui Teodor Ionescu, la Constanța (sosită în 31 iulie 1989).

Notă

Expeditorul, Gheorghe Sarău, nu mai păstrează o copie a acesteia.

*

Scrisoarea lui Stan V. Cristea, trimisă de la Roșiorii de Vede (str. Izbiceanu nr. 28, Bl. 3 ABCD, sc. C, ap. 52, jud. Teleorman, cod: 0600), la 12 august 1989, lui Gheorghe Sarău, la București (str. Elena Cuza nr. 79, Bl. 13, sc. I, et. V, ap. 20, cod: 75168, data poștei: 13.08.1989), împreună cu interviul deja publicat (cel luat de Gheorghe Sarău ultimei soții a poetului Stelaru, Anghelina Cioacă – Stelaru în primăvara anului 1989).

Roșiorii de Vede, 12 august 1989

„Stimate domnului Gheorghe Sarău

Vă trimit alăturat ultimul număr al „Paginilor teleormănene”, dimpreună cu mulțumirile mele deosebite pentru interviu; dacă am mai „tăiat” ceva, față de varianta inițială pregătită pentru tipar, am făcut-o numai pentru că s-a impus; desigur, bine ar fi fost dacă interviul putea apărea așa, întreg, cum era, dar în paginile noastre acest lucru nu se putea face nicicum; oricum, și atît cît este, el este binevenit, îndeosebi în ceea ce îl privește pe Dimitrie Stelaru.

Despre acea bibliografie, nu vă pot spune decît că vă puteți adresa Bibliotecii Județene sau Comitetului Județean de Cultură și Educația Socialistă, ca și în legătură cu proiectata, de către dumneavoastră, „Casă memorială Dimitrie Stelaru”, care s-ar putea realiza cel puțin în varianta „expoziție fotodocumentară Dimitrie Stelaru”, dar despre toate acestea se cuvine a sta de vorbă pe îndelete.

Vă restituți, totodată, clișeul pe care mi l-ați pus la dispoziție, pentru care, de asemenea, vă mulțumesc.

Dorindu-vă mult succes în tot ce faceți, vă asigur de prețuirea mea deosebită.

Al dumneavoastră, Stan V. Cristea”.

*

Scrisoarea profesoarei Livia Folea, din Cluj Napoca (str. Republicii, nr. 13, ap. 10, cod: 3400), trimisă la 13 august 1989 (data poștei: 22.08.1989), lui Gheorghe Sarău, la București (str. Elena Cuza nr. 79, Bl. 13, sc. I, et. V, ap. 20, cod: 75168, data poștei: 29.08.1989), în legătură cu poetul Dimitrie Stelaru.

Cluj Napoca, 13 august 1989

„Stimate domnule Sarău,

Numai pura întîmplare a făcut să-mi parvină scrisoarea D-voastră. Abia întoarsă din stațiune, primesc un telefon de la o colegă, care locuiește actualmente pe strada Pața, nr. 17, într-un bloc nou și care îmi dactilografiază lucrarea de gradul I (menționez, din gramatică, și o să vedeți de ce?), anunțîndu-mă de această misivă (găsită în hol, pe calorifer, nici măcar în cutia poștală). O bănuiam a fi din partea vreunui coleg de-al soțului meu.

Noi am locuit pe strada Pața nr. 7, iar în cartea de telefon era trecut→

GHEORGHE SARĂU

ANOTIMP ÎN EGIPT

Borcanul cu tinerețe

Nu mai sunt demult tânăr,
Atâta doar că am pus ceva tinerețe
La borcan.
Nu prea multă,
Când nu știam ce termen de expirare
are.

Din când în când,
dacă mi se face dor de ține,
Desfac cu grijă borcanul,
Când sunt singur,
Și nimemi n-are cum bănu
Că aș putea să mă întorc în timp.

Iau cu o linguriță, puțină tinerețe,
Nu prea multă, să nu mă-nec cu ea.
Beau repede un pahar cu apă,
Să nu-mi rămână ceva tinerețe în gât.

Țin borcanul ascuns -
Nici tu n-ai putea să-l găsești -
Dacă l-ai scăpa, s-ar împrăștia
Toată tinerețea pe jos.
Te-ai putea răni în ea,
Ai putea sângera,
Ți-ar putea oricine călca tinerețea în
picioare,
S-ar putea răni
Și nu s-ar mai alege nimic din ea -
Doar sudalme, dulci binecuvântări.

Hurghada, 24 septembrie 2023

Olimpul din mare

Această-i partea de nisip
Pe care nu o-mpart cu nimeni,
Și pentru care sunt clepsidră,
Prin care curg în sine-mi.

Această-i partea mea de mare
Pentru clepsidrele de apă,
În care nicăierea curge
Spre partea ei de niciodată.

Această-i partea cea din mine,
Care rămâne fără timp -
Aceasta-i groapa Mariane
Ce se visa cândva Olimp.

Hurghada, 24 septembrie 2023

Corespondență

Toamna mi-a sosit în plic,
Cu poemele de vară,
Exilate prin nisipuri,
Prin pustiuri să răsără.

Toamna mi-a sosit pe frunze
Care-așteaptă să le scriu,
Măcar pentru înc-o iarnă
În cenuși cu focul viu.

Toamna mi-a sosit s-ascundă
Înc-un anotimp promis -
Pentru care doar o undă
E chiar malul interzis.

Toamna mi-a sosit - și-mi trece
Peste punți secunda rece.

Hurghada, 25 septembrie 2023

Asemănări

Tu ești doar tu -
Începi să semeni tot mai mult
Cu tine,
Când erai copil,
Frate bun cu norii,
Cu ploile clandestine,
Frate bun cu iarba
Care se roagă sub genunchii tăi,
Să înveți, înainte de toate,
culoarea cerului,
Rătăcit între văi,
Neam cu toate neamurile
Care au ajuns până la tine
Ca o ghicitoare, cu tâlc,
Ce scoate răul din bine,
Ca un râu fără maluri
Uitând să mai curgă,
Ca o voce de aur,
Pentru o ureche surdă,

Tu semeni tot mai mult cu tine -
Tu semeni cu mine.

Hurghada, 29 septembrie 2023

NICOLAE BACIUT

→ eronat nr. 17. Azi, totul s-a demolat și locuim, de patru ani, în strada Republicii nr. 13 bis, Cluj-Napoca, într-o casă memorială, „Amicii URSS” (fosta stradă Regală, ce duce spre Grădina Botanică).

Până aici totul à la Caragiale.

Citind formula de adresare, mi-au dat lacrimile.

Soțul meu a decedat de 7 luni. Eu am rămas cu cei doi băieți: Călin, student la conservator (tenor) și Sergiu, elev la Liceul de Informatică.

După cum vedeți, eu - tot „studentă”. M-am antrenat la o lucrare de gramatică grea, socotind aceasta un refugiu, deși liricul m-ar fi îndemnat mai mult să mă înalț spre stele.

Am intenționat să cercetez îndeaproape viața și opera celui mai misterios poet al nostru - D. Stelaru. Am scris chiar primei lui soții, care, după plecarea „trubadurului” la București, locuia cu fiica lor Eumene (nume, des amintit în creația stelariană), la Constanța.

Am intenționat să cunosc personal aceste persoane și altele, cu care poetul a venit în contact.

Preocupările familiei m-au absorbit însă; anii au trecut, câțiva ani am fost plecată în străinătate, pe urmă am studiat franceza la (f.f.), au urmat examene, perfecționări, demolarea, boala, moartea soțului) și, între timp, „Îngerul vagabond” a dispărut ... iar eu, ca să nu mai repet versurile: „Dar pînă cînd, înger vagabond ...”, am început să fac gramatica verbului (fiind mai la modă).

Dacă după 21 de ani mă simt din nou „studentă”, aceasta e numai pentru că aveți *D-voastră* mai mult noroc, decît mine. Al meu, cine mai știe?

Aș dori să-mi scrieți exact, în ce calitate vă ocupați de Stelaru (ca autor sau editor, ori și una și alta). N-aș crede să aveți editura *D-voastră* proprie.

După cum vedeți, eu sînt mai explicită. Chiar dacă nu dorm o

noapte, două, trei, n-aș vrea să vă refuz răspunsurile.

Scrisorile poetului Stelaru sînt destul de scurte și nesemnate (una semnată cu pseudonimul Dăscălescu).

Mă străduiesc să le găsesc pe ambele. Avînd chiriși în lipsa noastră și intervenind demolarea, una din ele s-a rătăcit. Nu m-am gîndit că vreodată ar avea importanță. Încerc să văd pe la Filologie, dacă s-a mai păstrat lucrarea mea.

Vă asigur că în momentul în care le dețin, vi le transmit, în foto-copie.

Acum sînt foarte ocupată cu gradul. Începe școala și aștept inspecția. Lucrez ca profesoară de română-franceză la Școala nr. 15, din Cluj-Napoca.

Livia Folea

P.S.: Soțul meu credea că nr. 13 îi poartă noroc, numai lui. Purta acest număr ca un talisman...

Livia Folea - Adresa: Strada Republicii nr. 13, ap. 10, Cluj-Napoca, Cod 3400”.

Memorialistică

Eugen Negrici

„Sesiunea de toamnă. Jurnal”

Autor al unor studii de referință asupra stilisticii și literaturii vechi, precum și al unor eseuri atipice, trădând interesul pentru teritorii mai puțin cercetate, unele chiar controversate, cu ecou în lumea intelectuală din România („Figura spiritului creator”, „Imanența literaturii”, „Iluziile literaturii române”), Eugen Negrici, apreciat critic și istoric literar, s-a născut în anul 1941 la Râmnicu Vâlcea, oraș în care a urmat cursurile școlii generale și liceul. Între anii 1959-1964 a făcut studii filologice și apoi doctortul la Facultatea de Filologie a Universității din București. A fost profesor la Filologia craioveană, iar în 1990 s-a mutat la Facultatea de Litere a Universității din capitală.

Aici s-a ocupat de perioada veche a literaturii române (Grigore Ureche, Miron Costin, Antim Ivireanu), contribuind cu valoroase studii de specialitate în acest domeniu. De asemenea, a avut ample preocupări asupra literaturii române sub comunism, de la așa-numitul „proletcultism” și până mai târziu. Pentru Eugen Negrici, perioada de evaluare începe în 1948, anul în care dictatura comunistă a devenit noua religie politică în România. Cuvintele lui Negrici privind acest subiect sunt edificatoare în următoarele considerente: „Câțiva tineri au mers la moșia juristului Istrate Micescu, au scos cele aproape 50 000 de volume din biblioteca acestuia și le-au dat foc. Pentru că erau îmbrăcate în piele, cărțile ardeau destul de greu, așa că utemiștii, plictisiți, s-au decis să joace o partidă de fotbal. Neavând o minge, au mers la cripta familiei și au luat de acolo un craniu de dimensiuni mai mici, era al bunicii lui Istrate Micescu. Acesta e momentul zero al pogromului cărții demarat în 1948”.

Eugen Negrici a introdus în literatura română termenul „expresivitate involuntară” care definește un concept pe care îl va urmări atât în zona literaturii vechi,

cât și în cea poeziei și prozei proletcultiste. Noțiunea semnifică faptul că, odată cu trecerea timpului, textele vechi, inițial non-literare, se încarcă cu o aură de expresivitate, care le transformă odată cu trecerea timpului în texte literare.

Jurnalul profesorului Eugen Negrici se întinde de la 1975 până în 2015. Cei 40 de ani de însemnări ale criticului, devenit celebru odată cu publicarea istoriei îndelung dezbătute „Iluziile literaturii române”, se constituie într-o cronologie îmbogățită cu glosările pe marginea anilor în care jurnalul, chiar închis într-un sertar, era secret și față de el însuși. „Sesiunea de toamnă” restabilește adevărul.

Jurnalul devolează împrejurarea că luciditatea lui Eugen Negrici este inconfortabilă în primul rând pentru autorul său, prin efectele resentimentare pe care le suscită celor vizați, dar și pentru cei vizați cărora adevărurile retrospective nu le sunt întotdeauna agreabile.

Fragmente: = Rog cititorul să nu se lase amăgit. Nu este vorba despre un jurnal în adevăratul înțeles al cuvântului, chiar dacă m-am silit să reconstitui date și să sugerez continuitatea. Aceste însemnări sunt...niște însemnări. Meritul lor, dacă au vreunul, este că înregistrează schimbările de perspectivă și de ton

**Mohammed Hameda, Egipt,
Vânătorul de pâine (deșeurile
metalice)**

pe care mi le-a înlesnit scurgerea timpului. Invit pe cel ce le parcurge să se concentreze asupra a ceea ce înseamnă, în fond, o sesiune de toamnă. Adică oportunitatea unei reexaminări.

= Nu ne-ar strica, poate, o cură anuală de sictir aristocratic: mânuși, sevăntă, discrete interdicții, ignorarea civilizată a celor de altă condiție și a faptelor de speță joasă.

= Cât a pierdut societatea – literatura nu mai puțin - prin familiaritatea în adresare, prin stilul firesc, camaraderesc și involuntar simplificator al conversației. Prin politețe - înapoi la complexitate și mister.

= Căci vânătoarea nu e un „hobby” oarecare, e chiar meseria mea secretă și „mitologică” și tot ce se întâmplă să săvârșesc în rest, adică în afara ei (cursuri universitare, cărți...), e spre a o proteja și a o face, prin amânare, mai dorită.

= Sunt la urma urmei un Săgetător și prima imagine, primul lucru de care îmi amintesc sunt cizmele din piele roșie, înalte cât mine, ale tatălui meu care citește, pe zăpada proaspătă, atent, o urmă de „dus-întors” de iepure, o urmă de „pusoare”.

= E, cred, mai înțelept să luăm lucrurile așa cum sunt și să admitem că, practic, nu vom putea face abstracție de referințele inconfortabile despre viața artiștilor.

= Marin [Sorescu, n. DN] nu are stofă de disident. S-a opus, uneori, abuzurilor și erorilor evidente, dar, cu șiretenia lui țărăneasă, a evitat, cu succes, până azi, toate gesturile fără întoarcere ale unui veritabil oponent al regimului.

DORIN NĂDRĂU

NICULAE GHERAN

ÎN OGLINDA

CORRESPONDENȚEI

„Adevărul despre un autor e de căutat mai degrabă în corespondență decât în opera sa. Cel mai adesea opera este o mască.” (Emil Cioran)

(2)

„Niciodată n-o fost ca să nu fie cumva!”

In memoriam MIRCEA BRAGA
(27 august 1938-19 mai 2023)

Discret, mult prea discret, în luna lui mai a anului 2023 a plecat în lumea de Dincolo criticul și istoricul literar Mircea Braga, învins probabil de dorul pentru soția pornită înspre Eternitate cu doar câteva luni mai devreme.

Pe lângă informațiile de istorie literară (debutul publicistic al lui N.G., de pildă), pe lângă amărăciunea celor doi iscată de vremurile strâmbe pe care le trăiesc, schimbul de mesaje din anul Centenarului Marii Uniri colcăie de formulări memorabile, din care citez aici una (N.G. e „curat lespeda transparentă pusă peste Liviu Rebreanu”), pentru restul lăsând cititorului să le descopere și deguste!

[1]

On Sunday, May 6, 2018, 8:36:16 AM GMT+3, braga mircea <mirceabraga@gmail.com> wrote:

Stimate Domnule Nicolae Gheran,

Am primit „Ex-temporalele” dvs., mulțumindu-vă că ați avut amabilitatea de a mi le trimite. Deja am purces la lectura lor, având încă o dată bucuria de a ne întâlni pe aceeași lungime de undă în înțelegerea a ceea ce ni s-a întâmplat în istoria noastră recentă și foarte recentă, ca să nu ne facem iluzii nici pentru azi, nici pentru mâine.

O curiozitate: Cartea mi-ați expediat-o pe adresa editurii pe care o conduc. De unde ați luat adresa, fiindcă până acum corespondența (cărțile, în speță) era pe adresa locuinței?

Ieri am fost la Rășinari, la „Zilele Octavian Goga”, și le-am vorbit celor de acolo, printre altele, constatând că „poetul pătimirii noastre” încă nu are o ediție de Opere cât de cât viabilă, cum se alcătuieste așa ceva, relatând mai detaliat, pe baza ediției Rebreanu, ce înseamnă așa ceva (peste 4 decenii e, practic, o viață de om!).

Mulțumindu-vă din nou, vă doresc zile bune și spor la lucru
Cu prețuire,

Mircea Braga

**

Mircea Braga
550407 Sibiu
Str. Nicolae Iorga, nr. 66,
bl. 26, sc. A, et. 2, ap. 6
Mobil VDF: 0742.075.452
Telefon RTC: 0269.421.348

[2]

----- Forwarded Message

From: niculae gheran

<niculaegheran@yahoo.com>

To: braga mircea

<mirceabraga@gmail.com>

Sent: Sunday, May 6, 2018, 3:59:51 PM GMT+3

Subject: Re: Carte

Bătrâne comandant de oști,

Important era ca cartea să vă parvină (scuzați cacofonia, dar o bună filoloagă, cu nume cacofonic: ANCA CALANGIU, mi-a explicat c-ar fi o prejudecată, nu unica, care se dovedește de prisos).

„Amalgam”-ul meu strânge câteva file rătăcite printre miile de pagini închinată lui Rebreanu. Regret că nu le-am adăugat și debutul publicistic din „Contemporanul” (1955) – critică acerbă asupra literaturii cu tematică rurală (cerut s-o restrâng la o colecție, să nu generalizez), precum și schița satirică din „Tânărul scriitor” (1956), apreciată pentru harul artistic, dar netipică realităților de-atunci (critică luată în seamă, fiindcă mi-am înfrânat elanul de a scrie, în favoarea reconsiderărilor din patrimoniul clasic).

Adresa de la editură am luat-o din agendă, transcrisă, mai mult decât sigur, după o corespondență a domniei tale.

Regretul de a nu avea încă o ediție de Opere Goga ține de utopie. Azi, când un modest cercetător de la

Institutul condus de Eu-Geniu Mision primește pentru ce face și nu face 6.000 lei lunar (=60 milioane vechi) eu nu am primit nici măcar în vis o asemenea sumă. Cu mare greutate am izbutit să primesc 1.601 lei lunar, ca muzeograf la Bistrița, cu obligația ca în cel mult doi ani să mai public un tom inedit. Și ăștia s-au dovedit mulți, că după ordonanța guvernamentală a lui Boc mi-au fost anulați, păcătuind că eram și pensionar. Nu doar că apucasem să termin ediția de „Opere”, dar scrisesem și un volum premiat despre Rebreanu, precum tomuri auxiliare ediției (v. „Intime”, „Scrisori către Rebreanu”). În portofoliu aveam continuarea corespondenței, încă vreo 1500 de epistole primite și păstrate de scriitor în arhiva personală, biobibliografia sa, un dicționar de personaje ș.a., prezentate la vedere unui ilustru vicepreședinte trecător din conducerea județului. Degeaba Dere se angajase să le publice pe banii Editurii Academiei. M-au scos din joc, deși toate aceste lucrări i-ar fi costat prin întreținerea colectivului redacțional creat mai puțin decât o latrină publică.

Asta e țara în care trăim. Iar domnia ta, universitar de prestigiu, îndrăznești să ceri unui alt candidat la utopie să-și macine o viață?

Vorba cântecului:

„Decât așa o viață/ 'tu-i viața mă-sii/ Mai bine-n mormânt/ 'tu-i mormântul mă-sii/ Pui la cap o cruce,/ 'tu-i crucea mă-sii” ș.a.m.d.

Cât privește Goga... De la el ni s-o trage blestemul „să ne găsim o altă țară”.

De-ar mai trăi, s-ar sinucide. Păcatul de a-ți iubi neamul și țara a ajuns de neiertat. Nu vezi cum a reacționat „elita” la rostirea lui Ioan-Aurel Pop?

M-ar interesa să știu cum gândești și mata!

Cu drag,

Niculae Gheran

[3]

On Monday, May 7, 2018, 5:38:13 PM GMT+3, braga mircea <mirceabraga@gmail.com> wrote:

Păi dacă eu sunt „bătrân conducător de oști”, ce să mai zică bietul de mine despre cel drag mine înfățișat ca NICULAE GHERAN, →

RODICA LĂZĂRESCU

care este curat lespede transparentă pusă peste Liviu Rebreanu. Că acolo a fost bătălia cea mare și cu turcii, ba mai degrabă cu dracii, dacă ar fi să ne aducem aminte și de Rostoganul lui Caragiale. Și care continuă a se bate cu dracii, fiindcă așa îi comandă naturul său prea simțitor și, mai ales, faptul că vede cântarul periculos înclinat, dacă nu cumva definitiv stricat. Că semne bune anul n-are, deși, dacă vom referi la vorba ardeleanului: „Niciodată n-o fost ca să nu fie cumva” – atunci nădejdea noastră rămâne la „cumva”. Că, de fapt, celor veniți la cinstirea lui Octavian Goga le-am vorbit despre noi, cei vreo 40 din sală, care mai avem acest prost obicei (bine și atât!), că nu de la învățământul nostru pus pe butuci ne vin semne bune, cum nici de la ilustrul istoric pentru care țara a fost alcătuită din rămășițe populate de corcitură, astfel încât putem spune cu mândrie patriotică: „România nu există”, că înainte de noua generație n-a existat literatură (deci n-avem ce citi), că istoria literară este îndeletnicirea de a dezgropa cadavre pentru a ne minți că sunt plăcut mirositoare, ba că mai citim, într-o revistă, că Noica a încercat sanctificarea lui Eminescu fără niciun temei, că timpul seriilor de Opere s-a scurs demult ca neinteresând pe nimeni, că poezia de azi se sprijină pe un vocabular „de după bloc” (aici, un ascultător din sală m-a corectat, zicând că e deja „din fața blocului”), că așa-zisa noastră elită e rușinată din naștere de condiția de român, că 1918 a fost... nu prea știm bine ce-a fost ș.a.m.d. Doar un singur participant a spus, după mine, că el este foarte optimist. Am înțeles, fiindcă oficialul care conducea manifestarea i s-a adresat astfel, că era academician. Nu i-am reținut numele, nici academia. Că m-am abținut să nu-i spun că, în postmodernitatea noastră, Academia Română e o adunătură de mastodonți fără simțul realității, mulțumiți că pot fâlfâi drapelul inexistent al naționalismului incorect politic (cum ne spune media prin vocea mai sus crezutei elite).

Nu viața-i de vină, nici mormintele și nici crucea, iubitul meu Domn, ci Nicolae Iorga, fiindcă el a cutezat a spune că singurul lucru care ne lipsește e caracterul, iar acum se vede clar că întotdeauna golul a stat înaintea plinului.

Așa că nu vreau să mă mut în altă țară (n-a făcut-o nici cel care a spus aceasta), dar rămân în țara din mine, care nu e România lor, ci e România mea. Și-mi pare bine că și a Domniei Tale!

Mircea Braga, mai tânăr conducător de oști

Mircea Braga
550407 Sibiu
Str. Nicolae Iorga, nr. 66,
bl. 26, sc. A, et. 2, ap. 6
Mobil VDF: 0742.075.452
Telefon RTC: 0269.421.348

[4]

----- Forwarded Message -----

From: niculae gheran

<niculaegheran@yahoo.com>

To: braga mircea

<mirceabraga@gmail.com>

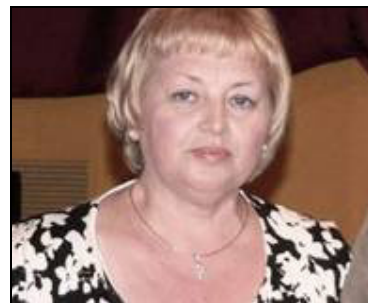
Sent: Monday, May 7, 2018,
6:36:23 PM GMT+3

Subject: DE ACORD

Mesaj, pe cât de amar! Tras pe linie moartă – ca să nu zic „în rezervă” –, aștept îngrijorat să văd cum va arăta și „țara tristă plină de umor” la sfârșitul anului 2018, când deie

**Lara Stiffi, Italia, Isis modernă,
Belgia, Seshat (Iemh)**

SUPRAVIEȚUIM

**supraviețuim
sechestrați pe o insulă
zborurile au fost anulate
NUMAI CELEBRITĂȚILE
CIRCULĂ
CU AVIONUL LOR PERSONAL!
privim cerul plin de tancuri
zburătoare
după ce ostaticii răpiți din Israel
sunt în tunelele din Gaza...
nu avem unde pleca!!!
Ucraina dacă e în război
au avut unde să fugă
cel puțin femeile și copiii...
noi dacă suntem în război
suntem sechestrați aici
unde am construit o țară pe nisip
teroriștii o vor de-a gata
fără evrei... ne împușcă precum
naziștii
vor un nou Holocaust...
sub același cer unii ne condamná
nu au habar ce e aici și ce înseamnă
ați păstra o țară SFÂNTĂ
DĂRUITĂ DE DUMNEZEU!
BIANCA MARCOVICI**

Domnul să nu vedem roadele diplomației falimentare a diriguitorilor autohtoni, care, ultraeuropeni, se fac că nu văd ce se petrece peste hotare, paradoxal, chiar și în granițele țării. În timp ce vecinii noștri, indiferent de convingerile lor politice, se unesc în jurul unui crez comun, la noi se lucrează, din afara și din lăuntrul Valahiei, pentru dezbinare. Dar pentru că îl citai pe Nicolae Iorga, încerc să-l înțeleg când spunea că ne poate ierta totul, nu și scepticismul când e vorba de viitorul neamului.

Fie să fie și un lup mâncat de-o oaie, oaie bucălaie!

Niculae Gheran

P.S. Muream și nu știam zicala ardelenescă: „Niciodată n-o fost ca să nu fie cumva!” Faină!

Noi scene din viața literară

(XIII)

Vorbeam tare, anume ca să audă și alții, de pe la mesele vecine. Și ca el să se bucure. (Oarecum în oglindă față de secvența în care, tot la restaurantul scriitorilor, Ahoe mi-a lădat cartea nou apărută?)

Îi povestesc în parte acest vis lui P.I. la telefon și-mi spune: Notează-l imediat ca să nu-l uiți. Și ciudățenia e că deja am uitat ceva din ce-i povestisem lui Izverna.

Ieri, luni 3 oct., mă prezint la Radio Cultural, la Liviu Grăsoiu, cu vreo șase propuneri, reține pentru început selecția de noi poeme și tableta *Casa pustie*; reieșind că nu știe absolut nimic despre mine, îmi las profilul apărut de curând la Slatina. Trec apoi pe la Rom. literară și Alex Ștefănescu îmi spune că a dat Constanței Buzea grupajul de poezii al Lidiei. Îmi cere alte articole, îmi promit.

Mă văd la Dristor 2 cu Radu Aldulescu și venim spre Rm. Sărat discutând. El stă vis-a-vis de cimitir; îi arăt unde stăm, se declară dispus de vizite, o să vină cu vreo carte de-a lui. Smead, neras, citind în metrou cine știe ce fițuică-ziar. Fusese pe la redacția, după ceva drepturi de autor. Nimic de la Albatros pentru cartea cu două premii. Îmi vorbește de rău Eminescu, Albatros și C. Rom.; sunt edituri unde poți publica și să câștigi: Nemira. Are în buzunar câteva monede. De ce nu acceptă servituțile unei munci redacționale, 3-4 ore pe zi? Nu îi surîde. Vorbește rău și de *România literară*, poate pentru cronică negativă la ultima lui carte, ce face concesiile prostului gust.

16 oct. 94. În cartierul nostru urgisit sunt câțiva oameni la care mă gândesc adesea, nepremeditat: poetul Cezar Baltag, prozatorul Radu Aldulescu, gazetarul Dorin Măran. Nu i-am vizitat. Doar la C.B. am urcat imediat după revoluție, când mi-a dat niște cărți pentru Basarabia. Le-a trimis nici mai mult nici mai puțin, *Istoria*... lui Călinescu. Nici unul dintre noi nu e vreun pricopsit, mașină nu avem, dar ce bine ar fi ca în fiecare cartier să existe patru-cinci nevolnici precum noi aceștia. C.B. cu fiul lui, soția i-a murit acum 10 ani. Înconjurat de globuri pămîntești. Cu gândul și la C.B., om de-o mare distincție intelectuală, îmi e mai ușor să rezist.

Și mai este Costin Tuchilă, criticul literar și muzical, cunoscut cândva la Mircea C. și pe care de curând l-am văzut în fața unui bloc pe lângă care trec zilnic, de 12 ani. Dar impostorul? De ce nu l-am mai întâlnit după „Evenimente”? Să o fi șters el în Vest?

29 oct. 94. Ieri, alergînd pe la bănci, dau și prin Piața Universității să văd expoziția itinerantă a lui C. Dîmboianu, cca 50 portrete ale unor figuri marcante din rezistența anticomunistă: MARTIRI ȘI MARI EXILAȚI, la care se adaugă cam 30 grafii cu edificii de pe vremea monarhiei. Îi scriu cîteva cuvinte în caietul de impresii, vorbesc cu autorul și îi promit să dau telefoane pe la diverse ziare. Dau de știre la *România liberă*, *Evenimentul*, *Tinerama* etc., rugînd să trimită reporterii la fața locului. Îi vorbesc graficianului de Pan M. Vizirescu, ar merita să facă parte din galeria lui de portrete, îi dau adresa, apoi și pe-a lui Th. Neagu. Seara îi telefonez lui P.M.V., află și de moartea tatei, și ca om de lume se declară alături de mine în greaua pierdere. Zice: În cimitirul din Slatina? Acolo am și eu criptă, acolo o să mă îngroapați și pe mine... La care eu protestez...

Aseară la Tv văd că pentru monumentul Iuliu Maniu au fost selectate cinci machete, printre care și a lui C. Popovici, după opinia noastră cu cele mai mari șanse. După două săptămîni se va alege câștigătorul, culmea! de către cei cinci autori. Deocamdată machetele sunt expuse la galeria *Orizont*. Aici poate aș avea un cuvînt de spus. Clar, un Maniu cu joben, oricît de asemănător originalului, nu face decît să deservească ideea. Maniu nu e un personaj vetust, al unei etape revoluționare, ci dimpotrivă, un vizionar, un modern prin excelență. Ideea lui C.P. cu cartea e bună, deși nu e nouă, iar cea cu clepsidra e foarte bună. Și gestul mîinii, enigmatic. O să-i dau un telefon, să vedem ce se poate face.

2 nov. 1994. Laureat al premiului Nobel, japonezul Oe, scrie despre fiul său handicapat dar care, minune, ajunge în final compozitor...

Poți să vii de la slujbă, unde nu ai făcut mare lucru, să mănînci, să dormi o oră și jumătate, să te scoli așa de năuc încît după vreo două ore la tv și de fițială prin casă, să mergi din nou la culcare. În acest mod e foarte lesne să pierzi contactul cu tine însuși, să trăiești larvar, doar pentru supraviețuire – cît? Încă 5, 10, 15 ani – nici nu mai are importanță de fapt... pentru că nu mai e vorba decît de o scîlîmbăiere a vieții, de o mimare a ei...

Iau înapoi articolul *Maniu* de la Rom. Lit., lui Dimi i se pare cam lung, l-ar vrea mai publicistic (?). Viola Vancea de la 22 îl găsește cam epic și evocator (?), i-l dau Gabrielei A. și face vagi promisiuni. Culmea! Trecînd pe la Orizont, cele 5 machete au dispărut. Parcă mi se ia o piatră de pe inimă. Ce-mi trebuie bătaie de cap?

Aranjez la telefon cu M.C. ca diseară să trec pe la el pentru cîteva minute, căci C. Buzea mi-a cerut o prezentare de la el a poeziei Lidiei. Să vedem ce-o ieși.

5 nov. 94. Ce mai reiese, citind postfața la *Mario și vrăjitorul*: că Th. Mann a avut nereușite școlare. Și el, ca destui alți literați de mare succes, după aceea.

Că și-a dedicat prima parte a zilei edificării operei, iar după amiezele familiei și relațiilor sociale. Un program ultra-draconic, ce a putut să pară monstruos scriitorilor de după război, chestionați în această privință.

Aseară, la M.C. vorbim despre Rege, opoziție, PAC, 22, C.N. Munteanu, despre prietenul de la Paris, pe care îl suspectează foarte tare. A face carieră acum, la noi, înseamnă a-ți pierde considerația prietenilor.

Îi prezint vreo 30 de poezii de ale Lidiei, le citește aproape pe toate de față cu mine, remarcînd cel puțin jumătate din ele, notîndu-și ceva și exclamînd: Da, dle, e poetă! Spune că i-a venit deja o idee de prezentare, mi-o va da luni, sau direct Constanței B. Mă invită pe 11 nov., la lansarea unui volum de *Poeme*.

A dat la tipar volumul III din *Convorbiri cu Mihai I al României*. Din al doilea exil, adică de după decembrie.

IOAN LAZU

JURNAL DE PREZENTĂ

(VI)

Au arestat-o, au găsit-o vinovată și au trimis-o la stuf în Deltă, în ciuda amicitiei cu Nicolae Teică, secretarul de partid. Bărbatul ei, șef de cadre la IDT (Institutul de Documentare Tehnică), a divorțat și, după cinci ani, când s-a întors, tunsă foarte scurt și aproape albită, am auzit că s-a angajat secretară de redacție la Televiziune. Dar, între timp, nici unul din copiii ei nu reușise la facultate.

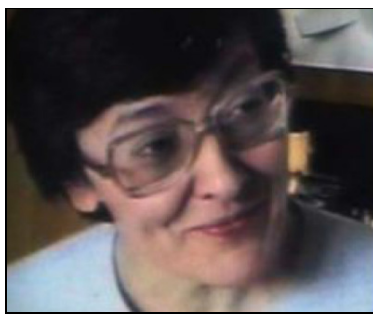
În continuare, câteva semne (articole, nu cred să le fi publicat) despre standardele mele din acel an, fiindcă un jurnal tot n-am ținut...

Obsesia cercului în dramele lui Camil Petrescu

Motto

*Eu sunt dintre acei
Cu ochi halucinați
Și mistuit lăuntric,
Cu sufletul mărit,
Căci am văzut idei*
Camil Petrescu – *Ideea*

Vizionar al lucidității, Camil Petrescu este, cu fiecare lucru scris, preocupat de cunoaștere. De la percepția psihică a timpului și lumii urcă verticala intuiției sensibile structurată de rațiune și se comunică apoi în categorii de semnificație pure. Acolo, în câmpul transcendent, singura imanență posibilă este cogito-ul, el însuși obiect eidetic. Timpul devine durată, iar lumea este obiect intențional. Verticala devine cerc și, în plan conștiential, omul îl urmează radial sau pe lungimea cercului, fără a găsi vreodată soluția relației dintre ceea ce i se comunică de la exterior și ceea ce și-a constituit el ca semnificații proprii. Ștefan Gheorghidiu, Andrei Pietraru, Gelu Ruscanu însumează o dramă lucidă a zborului frânt la hotarul transcendenței. Teatrul lui Camil Petrescu se structurează astfel în jurul ideii de cerc, incluzând perspective și raporturi diverse, cu intersecții și asimilări multiple. Lumina scăzută și gravă a fiecărei piese se solidifică în sensuri de obicei binare: Andrei Pietraru – Matei Boiu-Dorcani, Gelu Ruscanu – Șerban Saru-Sinești; Radu –

Mioara; Pietro Gralla – Cellino; Mihai – Ana. Sensul pentru Andrei, Gelu, Radu, Pietro, Robespierre sau Mihai este un cerc al absolutului din care nici unul nu poate coborî. Moartea pentru Andrei Pietraru și Gelu Ruscanu, nebunia pentru Mihai sunt semnele drumului fără întoarcere. Dragostea și adevărul lor sunt geometrii precise, zidite pe orizontala câmpului transcendent. Legătura cu rosturile vieții s-a pierdut. Pietro Gralla singur are forța interioară a refacerii întregului sistem de esențe și i-o mărturisește Altei într-un târziu: „Vedeam în tine, în mod uimitor, esența femeii însăși (...). Te alesesem, uimit de darurile făpturii tale fără seamăn, atributul valorilor în viața mea (...). Acum trebuie să trag toate consecințele acestei greșeli. Să mă supun la toate verificările necesare.” Boiu, Sinești, Cellino, Ana constituie cercul nivelului prim al percepției lumii și timpului. Rațiunea a structurat datele care i-au fost comunicate pentru niște scopuri practice ale trăirii imediate. Pentru Matei Boiu-Dorcani cercul acesta definește o renunțare lucidă. Transcendența lui se numește Ioana. Fiecărui dintre cele două cercuri lumina celuilalt îi produce fisuri. Și, dacă centrul va rămâne intact, razele vor deveni variabile, interferențele posibile: Andrei – Elena – o întâlnire între două cercuri de nivel diferit, va elimina posibilitatea întâlnirii unor cercuri din câmpul aceleiași voințe de absolut: Andrei – Ioana, eliminare care se va repercuta dramatic în reacția lui Boiu-Dorcani, dar și a lui Culai. Căutând drumul spre profunzime, Andrei și-a negat propriul său centru și a răsturnat mai multe universuri. Negația lui Gelu Ruscanu însă devine, pentru universurile din jur, posibilitate de structurare și

limpezire. Maria, un absolut fragil al iubirii, se regăsește în gestul de renunțare al lui Gelu. Dar acum orice posibilitate de comunicare între ei s-a întrerupt. Centrele lor se află la nivele diferite pe axa existenței. Sau Sinești și Praidă interferă în cercul nivelului prim al percepției lumii. Adevărurile lor nu sunt pure în sens fenomenologic, ci sunt adevăruri pentru ceva, pentru cineva. Între Radu și Mioara comunicarea devine posibilă doar pentru că Mioara, naivă și tandră, are totuși valențe ascunse de zbor prin care poate ajunge până la Radu. Dar nu are niciodată forța să rămână sus și pendulează indecis între două centre de lumină. Cu Act venețian geometria cercurilor își complică raporturile. Există un cerc mai „șters”, dar aflat la același nivel cu al lui Pietro: Nicola. Drama lui este a imposibilității refacerii unui nou univers după ce femeia iubită i l-a desfăcut pe cel existent. Între Pietro Gralla și Cellino Mariani interferența se produce doar când primul caută drumul spre esență, iar al doilea crede că poate comunica, prin sângele strămoșilor săi, direct cu transcendentul care era Pietro. Între ei se află Alita, care combină elementele (în sensul lui Empedocle) pământ și aer deopotrivă. Precum Mioara, pendulează între cele două cercuri în nehotărârea alegerii unui centru. La fel Ana Zadu, durere a neajungerii la absolut, nostalgie a dragostei de fiecare zi. Singura femeie intrată în zona spiritualității pure este Ioana Boiu. Doar pentru ea dragostea înseamnă o modalitate a esenței. Poate și pentru Maria Sinești. Dar personajele sunt divergente prin mândrie și sensibilitate. La fel de acută, drama de a nu putea urca spre transcendent sau de a nu putea coborî spre esență, este o dramă a semnificațiilor mereu necomunicabile. Izolarea fiecărei existențe întreproprile ei hotare, ca și refuzul jocului înșelător al aparențelor, apropie teatrul lui Camil Petrescu de sensul filosofiei unui Husserl ori Sartre printr-o cheie egală: fenomenologia.

15 iunie 1970

ECATERINA ȚĂRĂLUNGĂ

Eva 2

Noi ne-am iubit când nu era târziu
Și nu-mi erau aripile de piatră,
Nici viața ca o secetă-ntr-un râu,
Ci doar fugeam din rai pe-aceeași
poartă.

Iar tu aveai privirea de tăciuni
Cu gene lungi de spic în pârguire;
Duminici nesfârșite, fără luni
Adăpostea tulpina ta subțire.

Ce-a mai rămas din ale noastre toate,
Din câte le-am avut, câte s-au dus
Doar ca o mână fluturând în noapte

Sau ca o frunză picurând de sus

Te mai adun din neguri de uitare,
Cum un arcuș și-adună melodia
Și te mai strig prelung prin înserare:
Maria, tinerețea mea, Maria!

Eva 20

Pe ruginite ruguri de culori
Își arde toamna fructele-n grădină;
Acum n-ai vreme, suflute, să mori
Nici dragostea să-ți fie mai puțină.

Acum visezi, cu irișii-n scânteii,
La altă toamnă, încă mai bogată,

Când struguri culegeai din ochii ei,
Cei mai frumoși din lume ochi de
fată!

Și erai beat în nesfârșite seri
De vinul limpezit al unor șoapte
Cum n-ai să mai auzi tu nicăieri,
Degeaba cântă viile răscapte.

Căci azi sunt acri strugurii, nu-ți
plac,
Ori nici n-ajungi la ei, pe cât se pare;
Și toamna asta nu mai are leac
Pentru târziul dragostelor tale!

DUMITRU MĂLIN

MEMORIILE UNEI CAPRE

SPOVEDANIA NETERMINATĂ A CAPREI

Înainte de a merge la aeroport am trecut pe la „Euro Food”, magazinul polacilor. Nu puteam merge cu straița goală, că toți mă așteptau în Calgary ca niște balauri. Nu era vorba de foame, ci de bunățaturile românești. Pot să fie o mie de „McDonald” nu dai doi bani pe ele comparat cu șunca afumată, the Romanian sausages, iuți ca prin Oltenia, caltaboși, tobă, șoricii, numai buni să faci cranț-cranț, n-ai văzut cumva pe Franț? Ai și cașcaval de oaie, mirosind a libertate de munte, ce contează că e adus din Wisconsin? De gustibus... îl întrebăm pe Gusti, vânzătorul, când mai aduce cărnăciori oltenești, de la doamna Maria, din Toronto. A, de doamna Maria nu v-am spus. S-a căsătorit cu un casap din Regat, ea fiind născută aici, care știe să pregătească din porc tot ce crezi și ce nu crezi, ca preparate românești, chiar și... saramură de pește manglea la borcan ca la muica din Constanța! Oricum, nu era niciun post, în afară de Post Office, și mi-am încărcat ranița, gâfâind ca sfântul animal, ăla cu urechile darwiniene, că harul nu schimbă măgarul. În Canada, oricât de sărac ai fi, nu există noțiunea de foame, precum aceea când eram studenți. Te-ai sculat - micul dejun, cu ouă, felii de șuncă prăjită, cărnăciori, fructe, omeletă, că ouăle erau fierte și trebuie diversitate ca să nu se facă discordie între ele, dulceață de căpșuni și de afine, sucuri, ca nu cumva să-ți scadă glicemia și burtica de capitalist etc. Când ai terminat, vine marea problemă, conform imnului

„Sculați, voi oropsiți ai soartei!” de a scula oropsita burtă cu cele patru ranițe, ca ale fratelui întru blagoslovită evoluție. Așa sunt obsedați canadienii nu cumva să flămânzească, vorba pentru micul dejun la ei fiind „breakfast”, adică să rupi postul în două, „break+fast”. Toată noaptea, cât ai dormit, ai ținut post negru și te-ai abținut de la cele voluminoase. Până la prânz, ca nu cumva să leșini, sunt tot felul de „snack-uri, iar la școală, sau unde lucrăm, un coridor întreg cu dulapuri cu geam, pline cu tot felul de gustări, unul lângă altul, ca valizele din Gara de Nord. În mare cinste este frigiderul spre îndelunga noastră cin-stire. Te duci să dai un telefon, păi nu te pleci fără a cere binecuvântare de la „Fram”. Ai terminat, te oprești din nou să celebrezi izbânda de a fi reținut cu vorba fără să crânțani ceva. Hai să vă spun ceva de să vă părăie fălcile de răs, mai ceva ca de la Radio Erevan. Ca să nu-mi crească tribul i-chimeștilor ca niște păgâni m-am gândit să-i dau la școală catolică să învețe și ceva despre Dumnezeu. Auzi, ce religie au învățat! Le spunea elevilor, cu mult patos, ce greu i-a fost lui Iisus să postească 40 de zile fără a mânca nimic, nicio gustărică, între cele trei mese ale zilei! Dacă aș

fi pe Facebook ar trebui să pun aici un emoticon zâmbăreț cât roata căruței. După ce altădată au venit acasă să-i ajut cu tema de-a argumenta că Iisus nu a înviat, le-am zis good bye papistașilor și i-am mutat la școala publică. Discutam la un grătar cu prietenul meu, Father Dan de la „St. Joseph School”, unde fuseseră copiii, cum e posibil ca în școală catolică să-i învețe astfel de teribilisme și mi-a răspuns cu durere: „Acum suntem finanțați de guvern și dansăm cum ni se cântă!”

Și uite-așa, tot privind, cu Christofor al meu, capra de pe geana muntelui Mt. Robson, care face parte din Munții Stâncoși, precum am spus mai sus, vin copiii de prin afinșuri și spun că le e foame. Se duce băiatul la mașină, aduce traista cu cele ale gurii și cele ale gâtului. Parcă eram în povestea lui Creangă cu Flămânzila și Setilă, de la fiecare luând convenita lor înțelepciune, mai ales că aerul curat și plin de miresmele tari ale coniferelor ne făcuse o foame năpraznică de ne miram și noi de pe unde o fi ieșit, din care tihăraie, dihania aceasta ghiorând a patimă păcătoasă spre buna și îndelunga dedulcire și fără de sațiu a bucatelor românești. Cât or fi americanii de americani, dar berea cea mai bună tot Heineken rămâne și am pus lădița în apele curate și reci ale dorului pe care unii spun că e intraductibil. După una după alta ne-am întins pe pătura de sub brazi și... Tot încercam să traduc dorul până când versiu-neea cea mai bună a lui a devenit un a ațipi în gând și mădulare în brațele mirositoare de cetină sfântă de la poalele muntelui Nemira. Și se făcea că...

DUMITRU ICHIM

IN MEMORIAM

MARIANA PÂNDARU-BÂRGĂU (1952-2023)

Într-un automatism al reacției imediate, îmi vine să spun că „nu pot să cred!”

Adică cum, Mariana Pândaru-Bârgău nu mai e?!

Ne despărțiserăm cu o zi înainte, la Cisnădioara, plini de optimism, cu planuri pe termen scurt (aniversarea zilei de naștere a scriitorului Dumitru Hurubă, născut - în acte în 22 noiembrie 1942, în realitate în 26 octombrie! -, dar și perspectiva consolidării legăturii dintre revista „Vatra veche” și „Ardealul literar”, revistă ajunsă în al XXVIII-lea an de apariție, fondată de soțul său, scriitorul Valeriu Bârgău, dar pe care a editat-o, cu nu puține eforturi și după moartea acestuia).

Era mândră de revista sa, de faptul că, până la urmă, s-a acceptat să apară sub egida Uniunii Scriitorilor. Era dezamăgită de atmosfera din filiala UR din care făcea parte (Alba-Hunedoara) și spunea că nu va participa la o apropiată ședință a acesteia, tocmai pentru că nu se vedea parte în disputele incinse în ultima vreme între cei poziționați la extreme!.

Era plină de energie, avea planuri îndrăznețe - editoriale, culturale. Revista sa, cărțile sale, cărțile confrăților pe care urma să le publice.

Era împăcată cu sine și cu lumea, mulțumită că, totuși, în ciuda problemelor sale medicale, putea să rămână pe baricadele literaturii, să se bucure de prietenia multor scriitori.

De altfel, venise la Sibiu cu un grup de scriitori tocmai pentru a-și susține un confrate, poetul Dumitru Cristănuș, care își lansa noua sa carte de versuri.

Mariana Pândaru Bârgău nu mai e, dar rămâne cu noi într-un prezent continuu, prin opera sa, prin arta cu care s-a pus în slujba cuvântului care mărturisește!

Marian Pândaru Bârgău îl va regăsi pe Valeriu Bârgău, alături de care au construit o lume care va dăinui cât poezia va sta de veghe la nestingerea „luminii lumii”!

NICOLAE BĂCIUȚ

Viața ca un salt mortal

Poezia marchează viața celui/ celei care scrie versuri inspirate, care se lasă învăluit de lumina din cuvinte. Pentru Mariana Pândaru, cartea *O sută una de poezii*, apărută la Editura Academiei Române în anul 2022, reprezintă oglinda vieții sale trăite sub gravitația poemului. Este o antologie densă, reprezentativă, cu note asupra ediției de Florian Copcea, bibliografia de Nicu Ciobanu, cu numeroase referințe critice menite să ofere informații pertinente despre poetă, una reprezentativă pentru literatura din Ardeal și din literatura română.

Clasică în exprimare, cu fulgere romantice și tușe postmoderniste, valorificând experiențele de viață, de la bucurii la tristeți, poezia se simte bine în pielea ei de cuvinte. Sinceritatea și capacitatea de a rămâne pe poziții, de a duce menirea până la capăt, Mariana Pândaru ne oferă poeme din volumele anterioare: *Ferigi înzăpezite* (1996), *Lacrima de ambră* (1998), *Fulgere pe mare* (2002), *După căderea nopții* (2007), *Leoaica albastră* (2012). O viață dedicată poeziei, mai mult decât o sută una poezii, sensibilitatea receptivă la marile sărbători din viața sa și a comunității, valorificând experiența de jurnalist (Călăuza) și editor (Ed. Călăuza v.b.), atentă la poezia din literatura română, mai ales în zona tăcerilor abisale și a zicerilor de suflet, redând fiorul ființei aflată sub inspirație și dedicare, pe linia lui Lucian Blaga. Poeta preia motivele

clasice ale poeziei: viața, moartea, legătura cu părinții și familia, amprenta locurilor prin care a trecut, anotimpurile din calendarele divine, generozitatea ființei în fața crizelor de tot felul. **Taina** dă puterea de a vedea dincolo de realitatea imediată: „Măntreb uneori/ ce e dincolo de viața noastră/ dincolo de trupul măcinat/ în picătura secunde/ și nu știu niciodată răspunsul./Știu doar că inima mea/ încearcă odihna pe rug aprins./ Știu că există o taină a lucrurilor/ iar noi rămânem mereu/ nevolnice umbre/ în fața misterului” (*Taina lucrurilor*, p.28). Iată punctul din care poezia migrează în cuvinte, se face prezentă.

Despre mamă: „Prin ochii tăi/ văd lumea din urmă./ Așa cum prin ochii fiului meu/ văd lumea ce va să vină” (*Mama*, p.29). Firul roșu al vieții se continuă, trimițând o scrisoare fiului: „Și-mi amintesc doar de tine/ cel răstignit pe aripa lumii/ tocmai când veneau ploile// De-aceia îți spun/ învește-mă cu iarba din munți/ și pregătește-mă de sărbătoare...” (*Scrisoare către fiul meu*, p.33).

Chipul bunicului marchează timpul, deschizând un portal existențial. El urca spre via sa frumoasă, „privea satul ca un împărat/ puternic și mulțumit/ de viața lui pământescă” (p.34). Legătura cu familia, cu „ai săi”, este puternică, reală, bazată pe rădăcini adânci. Asta o face stăpână peste un univers apropiat, care o îngăduie sub blana lui de lumină: „Îmi doream în copilărie/ un glob pământesc/ un glob electric/ la care, printr-o ușoară aprindere/ să vezi de departe/ toate continentele și/ toate oceanele lumii,/ iluminate, vii” (*Lumea întinsă pe sticlă*, p.53).

Poeziile au un și un fir epic, →

CONSTANTIN STANCU

decantat de sentimente profunde și sincere, e povestea poetei, ca un dar mai presus de cuvinte.

Locurile prin care a trecut au un fior aparte, intră în carnea trecătorului și-i dau impresia unei împărății care aparține tuturor, fără discriminare: „Orașul cu motoarele vieții/ în continuă veghe” (*Istanbul*, p.76). Montmartre este colina cu păsări, acolo „babilonul este în floare” (p.72). La Praga oamenii au „ochi de mărgelă”, iar inima trecătorului înflorește... (p. 71). Babilonul a devenit un loc comun, ars de istorii de tot felul, drama lumii de azi.

Libertatea are o dimensiune eternă, de neînlocuit, deși viața stă înaintea „ca un salt mortal”, sentimentul este abrupt, poeta se simte mai liberă decât știa că ar putea fi (*Îmi furau bucuria*, p. 85).

Despărțirea de cei dragi este un sentiment abisal, dar zăpada generoasă va acoperi toate urmele trecerii, parcă nimeni nu a existat. Dincolo de aparențe, de umbra uitării, se simte prezența: „Numai cuvintele rămase în urmă/ ne vor salva de nefericita uitare/ mărturisind cum se trăiește/ între viață și moarte” (*Zăpada va îngropa urmele*, p. 105).

Uitarea lasă adânci semne în existența omului, există un cimitir al anonimilor, acolo „ne lăsăm veșmântul de carne”, apoi ne înălțăm precum fluturii albi, spre o altă lume, mai bună (*Cimitirul anonimilor*, p. 121).

Existența este un dar, o experiență care merită prețuită, se înfiripă un cântec nou, al celor care pot cânta acel cântec unic, special: „Erau zăpezi frumoase/ Căzute peste noi/ Când alergam pe dealuri/ În taină amândoi./ Eram ca niciodată/ Aproape de pământ/ Ne-nzăpezise părul/ Sub fluiera de vânt/ Eram un zbor sălbatec/ În ochiul tău de jar/ Erai cuvântul magic/ Cu iz de cântec rar” (*Cântec*, X, p.137).

La fel ca viața, puterea celui/ cele care scrie, stă în rugăciune, una sinceră, directă, fără meandrele impuse de contextul social. Iată izvorul: „Doamne/ cel mai adesea/ mă folosesc/ de slăbănoagele mele cuvinte/ să te întâmpin/ în pragul casei mele cu umbre/ Dar Tu, blând și îngăduitor/ cu neștiutorii./ aștepti răbdător/ apoi intri/ și luminezi întunericul/ cu dragostea Ta/ cea fără de margini” (*În crucea nopții*, p.79). Se observă în acest poem cum prima

strofă are regula postmodernismului, lipsesc semnele de punctuație. În strofa a doua, semnele de punctuație sunt la locul lor, o reverență luminează poezia, poate cea unică, după cele o sută de poezii care au năvălit în volumul de față.

Marian Barbu remarcă, în referințele critice de la finalul volumului: „La nivel de suprafață, toate formele de exprimare ale poetei sunt de o modernitate vădită, lăsând loc de subtilități și interpretări, nu unele aleatorii, ci dirijate cu scop” (p.148).

Constanța Buzea nota: „Mariana Pândaru, un suflet zbuciumat, poezia ei aduce documente romantice asupra unui destin în desfășurare, e un om inteligent, complexat poate de binele și răul din noi înșine” (p. 144).

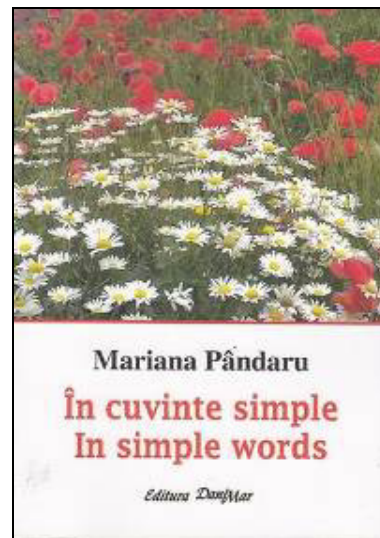
Poeta nu urmărește să șocheze neapărat, rămâne originală între limitele bunului simț, atrasă de luminile de sus, respectând poezia și pe sine. Chiar dacă unele poeme au grafia modernă, ea renunțând la semnele de punctuație, versurile au un sunet aparte. Când are ceva important de zis, respectă fluxul liric, matematica versului cu mesaj, rigoarea formelor și cuvintele care vin spre ea ca o ninsoare blândă. O antologie în care a captat viața sub puterea acestor cuvinte care îi aduc vindecare într-o lume în suferință. O sută una poezii, un număr al lumii întregii încă, sub zăpezile vremii. Un număr simbol, rotund și plin ca un fruct părguit...

*Mariana Pândaru, *O sută și una de poezii*, antologie, 158 pagini, București: Editura Academiei Române, 2022.

Târgul Hunedorean al Cărții 11-13 octombrie 2023

TONURI ELEGIACE...

MARIANA PÂNDARU-BÂRGĂU, una dintre *Doamnele poeziei hunedorene*, așa cum este apreciată de mulți cititori, se dovedește, în ultimul său volum de poezii, apărut în 2022 la Editura DaniMar, o nostalgică incurabilă, rememorând în versuri de o duioșie covârșitoare chipuri dragi ce amintesc de vremea copilăriei. Prin regresia în trecut se face o trecere în revistă a locurilor de odinioară, așa cum s-au păstrat acestea în memoria poetei, dar și a celor doi bunici, oameni simpli, iubitori de natură, cei care i-au marcat copilăria, descifrându-i tainele naturii: „Voios era bunicul meu/ când urca dealul spre via lui/ cea frumoasă [...] Învățăturile lui erau pentru mine/ legi și porunci fără moarte [...] De-atunci în fiecare bob de strugure copt/ văd chipul lui/ răsărind ca dintr-o veche icoană” (*Chipul bunicului meu*, p.32) ori „Bunica vindea scorușel în piața orașului nostru/ Grămezi de scorușel pe care ea cu greu le mai aduna din pomii atârnați pe dealul livezii [...] În fiecare dimineață/ venea cu roua pe tălpii își așeza în tăcere marfal apoi aștepta să vină cumpărătorii – iubitori de fructe exotice” (*Vremea scorușelor*, p.34).

Bunicii reprezintă legătura cu înaintașii, iar părinții, la rândul lor, devin o importantă punte de legătură între bunici și poetă: „Tatăl meu n-a existat niciodată/ Pre cât l-am iubit!/ El respira întotdeauna doar în ritm vegetal/ încercând a prinde din →

DOINA BĂLȚAT

urmă legea nescrisă a vremii Și căuta veșnic în umbra pământului cărarea celui cu suflet aprins...” Dar acest om, un simplu truditor al pământului, a trăit în pace și armonie cu natura: „Iată eu, / din livada cu meri auriți / mă tot uit cât de firesc se leapădă iarba de floare...” Acesta se miră de neliniștile creatoare ale fiicei, de menirea acesteia pe care nu o înțelege, căci nu îi intuiește finalitatea, destinația: „Ești ca o pasăre / cu zborul în somn / fata mea cu inimă albă / Și nici nu mai știul între atâtea cuvinte / pentru cine alergi [...] Numai tu / cu privirile tale împovărate / împarți lumea în cuvinte și insomnii inutile.” (Legea nescrisă a vremii, p.24).

Nicolae, fratele poetei, nu pare să îi înțeleagă acesteia dramele sufletești, mimând doar grija pentru cea care simțea iubirea înmugurind și crescând în fragila inimă, producând suferință, tăcere: „Nicolae, fratele meu, / dac-aș fi știut / că iubirea e cruce de piatră / aș fi umblat cu pași de pisică / pe poteca ei urcând dealul / cu ochii-n pământ. [...] Și te luasem pe tine / drept martor al greșelilor mele / ale întâlnirii cu umbra / de după solstițiul / Iar tu te-ai prefăcut, / fratele te-ai prefăcut / a nu înțelege nimic / din aceste întâmplări ale vieții mele tăcute.” (În fragila mea inimă, p.26).

Altfel este relația poetei cu Bertha, sora și prietena care o înțelege, o îndrumă, o încurajează ori o consolează: „Bertha, tu ești singura ce descifrezi / în pupila ochiului meu / urme de lacrimi / și-mi vorbești, / în cunoștință de cauză, / despre trădarea de frate. [...] Bertha, tu mereu vii înspre mine / cu ziditoare cuvinte [...] Mă treci apoi prin galeria / cu oglinzi sclipitoare / în care mă văd / cu aripa strânsă în mână - adevărata și trista imaginii / pe care tu o tulbur / cu flacăra visului tău [...] Într-un dans nebunesc, mă conving / că începutul e doar / un sfârșit amânat, [...] Până și viețile noastre / se întind pe nisip / Ca umbra în creșterea / Risipindu-ne...” (Cu sora mea Bertha prin galeria oglinzilor, p.84-91).

Generații după generații se succed, iar legătura poetei cu viitorimea se face prin fiul său, așa cum mama poetei i-a asigurat acesteia legătura cu trecutul. Mamei îi aduce cel mai frumos omagiu, acestei ființe speciale din viața poetei, care este parte din Arborele de Naștere sau Copacul Vieții: „Mamă – Înscătoare

a cuvintelor mele / Prin ochii tăi văd lumea din urmă / Așa cum prin ochii fiului meu văd lumea ce va să vină / Tu ești rădăcina / El e coroana // – Trunchiul ce poartă pecetea de la tine / la ell sunt eu, / lujer crescut / din plâpânda ta tinerețel buna mea mamă”.

(Mama, p.22). Copacul Vieții sau Pomul Vieții este un simbol al evoluției, în ascensiune spre cer, ce evocă verticalitate. Desemnează caracterul ciclic al vieții între moarte și regenerare, asemenea unei Păsări Phoenix ce renaște din propria cenușă. În ceea ce

Deva, 12 octombrie 2023

privește asocierea dintre Arborele Vieții și familie, poeta s-a referit aici la legăturile prețioase, inestimabile, dintre generațiile trecute, actuale și viitoare, dintre strămoși și urmași. Așa cum și crengile copacului se dezvoltă constant, și în familie întră membri noi, care sunt îmbrățișați cu căldură și sunt înglobați în întregul familiei, formând un tot unitar, indivizibil. Trunchiul arborelui este asociat cu o axă care conectează Celestul și Teluricul. Rădăcinile sale, înfipite adânc în pământ, fac legătura cu mortalitatea, iar ramurile sale, îndreptate către cer, stabilesc conexiunea cu divinitatea. Este asociat cu ideea de ciclicitate, de trecere de la viață la moarte, de renaștere sub o altă formă, așa cum, dacă o creangă este tăiată, alta va crește în locul ei.

Fiului îi reproșează izolarea, indiferența, retragerea în turnul lui de fildeş: „Numai tu, fiule / numai tu te lași purtat / printre oglinzi rotitoare / adâncind tot mai mult / tăcerile tale. // De parcă nu te mai ajungel / din urmă / nici o chemare / nici un semn de iubire.” (Seara, p.76). Și totuși, acestuia îi adresează o ultimă... rugămintă la presimțirea propriului

sfârșit anunțat de „semne subțiri de neliniști”: „Fiul meu, învește-mă cu iarba din munți / Și pregătește-mă de sărbătoare // În inima mea se strecoară / semne subțiri de neliniște / și spun tot felul de gânduri [...] Dragostea mea devine / o simplă culoare / Și-mi amintesc doar de tine / cel răstignit pe aripa lumii / tocmai când veneau ploile” (Scrisoare către fiul meu, p.30). Moartea-sărbătoare?! Vechii traco-geți considerau că sufletele nu se sting și merg într-un loc mai fericit. De aceea înmormântările lor erau prilej de sărbătoare. Să fie această convingere și a poetei? Ori poate că „sărbătorește” întâlnirea cu cei dragi, plecați pe drumul dalbului de pribeag, pe care îi simte aproape: „Simt inima cum se agită / de dorul celor plecați / să culegă cuvinte / în sfere înalte [...] Din lumea lor fără dor / și fără suspine / toți dau semnale discrete / de apropiată prezență.” (Simt inima vie, p.174).

Poeții din toate timpurile au fost atrași de necunoscut. Ca subiect strict poetic, este foarte ofertant, iar Mariana Pândaru-Bârgău nu ratează ocazia de a da acestui fenomen o definiție originală: „De-ar fi moartea / Fereastra de trecere / De la cuvânt / la lumină / De-ar fi moartea / Fereastra de trecere... // Dar moartea este / De cele mai multe ori / O stingere / În propriile noastre nisipuri.” (Cuvântul și gândul, p.48). Nu suntem convingși că moartea poate fi definită ca „marea așteptare”, „marea eliberare”, „marea trecere în eternitate”, „o stingere” ș.a.m.d. Poate că așa este definită moartea în creațiile unor poeți, filosofi, dramaturgi, care s-au grăbit să scrie fascinați de frumusețea ideii, de jocurile de cuvinte sau de ineditul formulărilor, crezând că pot spune ceva mai mult decât știe oricare dintre noi, muritorii de rând. Oricum, misterul a ceea ce urmează după moarte nu i s-a deslușit nici poetei: „Mă-ntreb uneori / ce e dincolo de viața noastră / dincolo de trupul măcinat / în picătura secunde / și nu știu niciodată răspunsul [...] știu doar că există o taină a lucrurilor / iar noi rămânem mereu / nevolnice umbre / în fața misterului.” (Taina lucrurilor, p.20).

Considerată imagine a sufletului, umbra reprezintă partea eternă a ființei, dublul omului, un fel de ființă astrală care își poate continua existența și după moartea materială. →

De un lucru pare convinsă poeta, anume de fragilitatea ființei umane supuse trecerii implacabile a timpului, adică de drama individului care își conștientizează limitele în timp ce așteaptă întâlnirea cu „cosașa”, obosit „de-atâta umbrel/ prin lumea de umbre” (omul, umbră pe pânza vremii = sintagmă consacrată în literatură): „în oasele noastre/ ca într-o clepsidră/ nisipul se cernel [...] Suntem prea cu inimă temătoare/ – de iepuri – l prea prinși în rădăcinoasele noastre cuvintell De aceea ne-am așezat aici/ Pe țărml pustiu/ Și așteptăm răbdători...” (Așteptând răbdători, p.148). Dar pe acest „țărml” se pare că singurătatea și moartea sunt omniprezente: „Nimerisem din întâmplare/ pe țărml în dezordinea de după furtună/ Păsări, ierburi și scoicil de-a valma aruncatel în pustietatea nisipului îmi dovedeau cât de fragilă este viața/ și câtă singurătate încap în ea” (Într-o vară, la Varna, p.102).

Moartea este marea trecere între lumi. Cea de aici și cea de dincolo. Cum să nu scrie poeta despre atingerea lor? Nici nu e de mirare, căci ce este poezia, dacă nu un elogiu adus Marelui Necunoscut care este Moartea? „Ne vine rândul încet-încet/ să trecem în cântecl și numai în cântec/ Să îngenunchem/ cu ființa noastră neîmpăcată/ la rădăcina trifoiului/ Ne vine rândul încet-încet/ să lăsăm cuvintele în locul nostru/ ca și când am fi fost/ numai cuvintel Trup – niciodată.” (Cuvintele în locul nostru, p.124).

Familia este percepută ca având carențe: „Din tabloul fragil/ Al familiei/ Lipsește tocmai decorull/ Eu, tu, el, noi – piese dispartel dintr-un întreg/ imaginar și confuz/ dănuind fiecarel într-o lege a lui/ așteptând fericireal care nu mai vinel care nu va venil niciodată...” (Tabloul fragil al familiei, p.46).

Sentimentele elegiace se pot identifica în mai multe poezii din volum, inclusiv în poeziile de dragoste: „Peste câmp/ cu tăcerile tale/ ardeail Te vedeam/ dar erai atât de departel încât pasul meul – devenit dintr-o dată/ nefiresc de încet – l nu putea să te-ajungă/ Te vedeam/ dar ierburi înalte/ și tot mai bogatel/ despărțeau/ singurătățile noastre” (Peste câmp cu tăcerile tale, p.42); „Dacă despre noi era vorba/ în acea secvență/ cu lună plină/ Atunci cu-

adevăratl am fost două umbrel pe digul tăcerii.../ Înghesuind în inimă Râni și cuvinte” (Secvență cu lună plină, p.136) ori „Rămășil pe-același dig al tăcerii/ încercăm toate cuvintele/ Dar ele – nespuse/ cad aprinse în noi” (Pe jarul unei zile, p.146).

Rar se întâlnește în acest volum imaginea iubirii împlinite, împărțite, în care sentimentele eului liric sunt mai luminoase: „Aveam aerull că ne aflăm în Grădina Raiului/ prea fericiti sub luminal de cireș japonez/ înflorit ca un bulgăre greul/ Fără cuvintel trăindu-ne clipal cu ochii topiți/ în miera înserării grăbite” (Umbre sub cireș japonez, p.40) sau „Eram două păsări de foc/ peste câmpia în flăcări/ cuvintele nu ne slujeau.../ Incendiul în care intrasem/ de bună voiel topea sentimentel în creuzetul de aurl al inimii...” (Două păsări de foc, p.28).

Un frumos omagiu este adus celui drag, plecat să îl întâlnească pe Creator, la rândul său un talentat mânuitor al cuvintelor: „Salcâmiu tăi au înflorit/ Mirosul lor cutreieră lumea/ căutându-te.../ Tu însă/ ca o umbră înaltă/ te strecorei printre ramuril într-o adiere ușoară/ Reținând cea mai adevărată/ dovadă de neuitare/ a ceea ce ai lăsat în povara cuvintelor.” (Salcâmiu, p.166).

Fericirea este neînsemnată, insuficientă pentru a se bucura de ea ființa umană: „Fericirea – boabă de piper/ aruncată în lumel face zilnic – străluminând/ o mie și una de victime.” (Fericirea – boabă de piper, p.128), iar norocul devine un joc pe tabla de șah: „Ochiul și inima meal Aruncă pe tabla de șah/ Sentimente din celel Mai neașteptate./ Poate că cineva îndrăzneștel/ Să intre în jocul norocului.” (De-a norocul, p.74). Într-o astfel de lume cenușie nu este de mirare că poeta simte nevoia să se refugieze în lumea fără griji a copilăriei, a ținutului natal: „Iată-mă pe un drum de întoarcere/ în ținutul de lapte și mierel/ Acolo unde meriul înfloriți/ și poleiți de lumina lumii strălucesc precum lumânările/ în ierburi înalte/ Acolo unde pe cadranul zileil îmi regăsesc mereul/ copilărial ascunsă în umbrele muntelui/ Iată-mă decil pe acest drum de întoarcere/ unde mama m-așteaptă/ – nerăbdătoare/ cu visele ei colorate.” (Anina – drum de întoarcere, p.118).

Trăind într-o lume agitată, cu valori răsturnate, în care Homo homini

Cisnădioara, 28 octombrie 2023:
Nicolae Băciuț, (Târgu-Mureș), Costel Simedrea (Reșița), Nicolae Crepcia (Brad). Dumitru Cristănuș (Sibiu), Cristina Zainea (Oravița), Costel Stancu (Reșița), Mariana Pândaru (Deva), Marian Apostol (Reșița), Ionel Bota (Oravița), Radu Cernătescu, (Reșița)..

lupus est (Plaut, Asinaria), poeta își pune o întrebare retorică: „Ce să faci tul în afara cuvintelor/ Când peste lumel fulgeră privirea hienelor?!” (Fericirea – boabă de piper, p.128), pretext pentru a retrăi fericirea din vremea copilăriei, dar și pentru a constata imposibila întoarcere în timp, primind astfel „o lecție de împăcare cu lumea”: „Dar iată – l în așteptarea meal de smirnă și floare de câmp/ nimic nu mai revenea la prunciel/ Doar un zbor de rătăcită prigorie/ rotindu-se, rotindu-sel/ deasupra capului meul mă făcea să-mi trăiesc amintirile/ ca și când aș fi intrat/ într-o zonă crepusculară/ din care nu se mai iasă/ decât în stare de fericire” (Cu inimă de antilopă, p.60-61). Chiar și într-un astfel de univers închis, fără perspectivă, în care lipsește comunicarea cu semenii, poeta nu își pierde speranța: „Locuiesc într-un oraș/ cu ferestre închisel/ Pe o stradă/ cu ferestre închisel/ Pe o stradă/ cu ferestre închisel/ Ce aștept?/ LUMINA” (Așteptare, p.70). Mai mult, conștientă fiind de menirea sa de creator al unor valori culturale, încearcă să explice izolarea pe care și-a impus-o: „Singurătatea poetului nu este întâmplătoare/ Ea se strecoară/ printre încifratele sale cuvintel/ ca o miere amară/ pornită din inimă./ Singurătatea poetului stă înfășurată în jurul/ Trupului său – amforă/ Lăsând la vedere doar ochiul – ferestre deschisel/ spre nemărginitele taine.” (Singurătatea poetului, p.78).

Utilizează ca figură de stil oximoronul „miere amară” deoarece artistul/ creatorul de artă arde, este consumat de propria creație: →

„Singular – artistul [...] îmbrâncindu-l în groapa cu leii pe propriul lor creator! Îl văd ca prin sită! topindu-se încet, încet! – lumânare aprinsă în toiul nopții de vară” (Artistul, p.18). Amărăciunea este simbolul suferinței artistului pentru creație, iar mierea își pierde înțelesul prim de aliment, extinzându-și semnificația simbolică la cea de cunoaștere, știință, înțelepciune, creație. Înfruptarea din miere este rezervată doar ființelor superioare, remarcabile, pe mierea cunoașterii întemeindu-se fericirea omului și a societății. Tot ca expresie a suferinței este folosită și sintagma religioasă „coroană de spini” în poezia care deschide volumul, o veritabilă *ars poetica* în care Mariana Pândaru-Bârgău se confesează cititorilor săi: „Dumnezeu mi-a dat poezia – coroană de spini! să pot traversa mai ușor deșertul acesta de viață trăgând după mine o cruce incandescentă! călcând eu – nisip! peste nisip.” (Poezia – coroană de spini, p.14). Iar „deșertul acesta de viață” semnifică o existență într-o lume ternă, lipsită de bucurii, aproape inutilă, o lume deviată de la o normalitate cunoscută, o lume a înstrăinării, a izolării, care generează indivizilor suspiciune, neliniști: „Am devenit cetățil cu porțile bine închise! În afară – nici o mișcare! Doar veghe și auz încordat! Temerile ne-nvăluie trupul ca fuiorul de iederă! Să nu mai răzbată iubirea – acest sentiment de-acum perimat pentru aproapele.” (Temeri, p.72).

Călătoriile sunt parte importantă în viața poetei și ziaristei Mariana Pândaru-Bârgău, aceasta fiind nu doar membră a Uniunii Scriitorilor din România (din 2001), ci și a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România (din 1994), prin aceasta dovedindu-și de fapt loialitatea față de cele două organisme din care face parte. Astfel că în volum vom găsi o selecție a unor poezii în care prezintă succint, dar sugestiv, ca orice jurnalist experimentat, locuri importante întâlnite în călătoriile sale, peisaje uimitoare care i-au încântat privirea și i-au pricinuit puternice trăiri sufletești: „Fabuloasa Sfânta Sofia, / cu tainele ei pecetluite în vecil Moscheia Albastră – giuvaerul imperial! unic în seninul albastrului său! Topkapi – palatul în care vieții și înșelătoare truții au trecut ca fumul lăsând în urmă nisipul unui mare imperiu! Moscheia lui Soliman Magnificul unde

Legiitorul și mult iubita-i soție Hürrem! își dorm liniștiți somnul de vecil Marele Bazar! în imensitatea-i neîntrecută! adună mereu furnicar de oameni! splendori și inutile nimicuri...! Pe harta orașului vechil toate la un loc sunt mărturia strălucitei puteri de altădată! aflată la răscruce de apel la răscruce de vânturi...! Astăzi! mă strecor printre chipuri diverse! într-un Istanbul care niciodată nu doarmel și unde poetul Mesut Şenoll scrie poezie din cuvinte alesel în timp ce briza mării îl înfășoară! cu brâu ales de mătase.” (Istanbul, p.114-115) sau „În Grădinile Versailles! mi s-a arătat lumea! în regresul ei natural! Nici pecetea de viță regală! (cuibărită acum în umbre și pulbere)! Nici zidul răcoros al palatului! nu m-au convins că viața! trăită de la o strălucire la alta! te poate numi om norocos...” (În Grădinile Versailles, p.110).

Volumul în discuție este prefațat de Ada D. Cruceanu, dar conține și referințe critice asigurate de: Mircea Ciobanu, Cezar Ivănescu, Liviu Ioan Stoiciu, Constanța Buzea, Cornel Ungureanu, Eugen Evu, Theodor Damian, Linda Bastide, Constantin Cubleşan, Aurelian Titu Dumitrescu, Passionaria Stoicescu, Vasile Morar, Vasile Bardan, Marian Barbu, Dumitru Hurubă, Silviu Guga și Ionel Bota.

În acest volum-antologie, Mariana Pândaru-Bârgău, o poetă de mare talent, s-a dovedit un fin observator al lumii în care trăiește, realitate pe care a transfigurat-o artistic cu mare pricepere, în poezii marcate de latura confesivă, meditativă, străbătute invariabil de acel fior tragic, sfâșietor parcă al unui eu liric de o sensibilitate exacerbată. Este o poezie sobră, predominant elegiacă, decentă, care asigură cititorilor nu doar plăcerea unei lecturi de calitate, ci îi predispune și la meditație, amintindu-le că toți sunt umbre, metaforă-simbol a fragilității ființei umane, că la baza comunicării cu semenii rămâne *cuvântul*, devenit simbol și pentru creația poetică, dar și că, în fiecare dintre ei, poate fi descoperită o *pasăre*! o *aripă*, metafore-simbol pentru zbor, înălțare, cunoaștere, creație, iluminare...

Mariana Pândaru, **În cuvinte simple**, Editura DaniMar, Deva, 2022, ediție bilingvă: română-engleză, 220 de pagini.

Cântece până la Cer

1. Mă rog la Bunul Dumnezeu
o floare să răsără
din trupul meu

Și să plutească
– umbră de jar
peste această nemărginită
lume de var

Și să presare
din loc în loc
dorul inimii mele
atinsă de foc

2. Doamne al tuturor oamenilor,
Iată, acum cuvântul mi-l rup
să-ți spun că singură
mi-am legat
încă o piatră de gât

Căci drumul meu
fără să știu
A fost ca un ceas
petrecut în pustiu.

Semne în crucea nopții

1. Doamne
Cel mai adesea
mă folosesc de slăbănoage cuvinte
să te întâmpin
în pragul casei mele de lut

Dar tu, blând și îngăduitor
cu neștiutorii,
aștepti răbdător,
apoi intri și luminezi întunericul
cu dragostea Ta
cea fără de margini.

2. Dumnezeu meu
de sămbur amar
în lumină de ziua
trec tot mai departe de mine
umbrele lumii de var.

Poezia – coroană de spini

Dumnezeu
mi-a dat poezia
– coroană de spini

să pot traversa
mai ușor
deșertul acesta de viață
trăgând după mine
o cruce incandescent
călcând eu – nisip
pe nisip.

**MARIANA PANDARU –
BÂRGĂU**

La aniversare

Cult, profund, asociativ fără măsură este în poezie Darie Ducan, ajuns la maturitate și la aniversarea a 20 de ani de la debutul editorial, petrecut în 2003, prin *Funingine pe rană* (carte intitulată inițial *Otrăvuri*), când autorul avea abia 15 ani. De altfel, editorul și postfațătorul cărții de debut de atunci, Nicolae Băciuș, se întreba „*dacă la anii săi Nicolae Labiș avea dezinvoltura lui Darie Ducan, dacă laboratorul său poetic era atât de substanțial*”, afirmație ce a scandalizat întrucâtva lumea literară a acelor ani. Vremea a trecut și tânărul a devenit matur, cu operă și școli superioare (inclusiv în străinătate), continuă să scrie poezie, teatru și critică literară, cu alte cuvinte să adune prețioase „pietre pentru templul său”.

Prezenta carte este un buchet de buchii, din trei fire, puse laolaltă: *Întrîngăimacol* (2020), *Cartea pățaniei sufletești* (scrisă în 2020 și publicată în 2021) și *Panmelodion* (*:Addenda la Întrîngăimacol*) (2020), toate apărute la editura Vatra Veche. În imaginarul autorului, „a întrîngăima” înseamnă „aproape a îngăima”, „a semi-îngăima”, în timp ce *Panmelodion* este deja cântec, altfel spus autorul realizează un drum inițiat de la *gângurire* la *cântare*. Între ele apare *pățania* (trauma sufletească și efortul de a o depăși). Într-un anumit fel, prin contrapunct, cele trei cărți sunt legate stilistic de o alta, mai veche, de *Marielnic, urmat de 33 de Variațiuni pe teme din Pripealele lui Filothei de la Cozia* (2016), apărută la aceeași editură amintită. Ar mai fi de menționat că, spre deosebire de *Marielnic*, aceste trei cărți fac parte din epopeea *Arta Imunitară* (2018), deși nu au apărut în prima ediție, ci au fost scrise ulterior. Referindu-se la *Arta Imunitară*, același Nicolae Băciuș spunea (în 2018) că „*e, probabil, cea mai mare carte de poezie publicată în Ardeal în ultima sută de ani[...]*”. Singura schimbare, spre deosebire de locul unde aceste cărți scrise în răstimp vor fi plasate (într-o viitoare nouă ediție revizuită a epopeei), este că, între cele două extreme, *Întrîngăimacol* și *Panmelodion*, unde ar fi trebuit să se afle *Pisanii și eschive* (2021), cartea de sonete, autorul a preferat, pentru ediția de față, *Cartea pățaniei sufletești*. Din motivul pragmatic că volumul de sonete e prea voluminos și modifică însăși intenția dinamică

demersului editorial actual. Dezvoltate arborecent, cărțile au un fond sudic, de recuperare a sufletului românesc în luptă cu Bizanțul, o dimensiune veche a noastră, dar și un dialog încercat (în *Întrîngăimacol* și *Panmelodion*) cu *Țiganiada* ardeleanului Budai-Deleanu (sunt multe referințe de un umor criptat, cu multe ramificații, în genul dialogurilor din *Virgula Oxford* sau din sonete). Titlul noii cărți este pe măsura inventivității poetului, *Proniaparanoia*.

Printre cei care l-au remarcat pe Darie Ducan de timpuriu a fost și criticul Petru Poantă, care observa (în 2007): „*Deși încă foarte tânăr, a publicat deja cinci cărți de versuri, întâmpinate nu doar favorabil de critica literară, ci și cu o anumită stupeoare, provocată, aceasta, de o mai puțin obișnuită precocitate a talentului acestui autor. Într-adevăr, poezia sa, de o abundență ieșită din comun, dezvoltă o imaginație lingvistică debordantă și are o inventivitate metaforică și asociativă cu totul remarcabile. Dar Darie Ducan se aventurează și în alte limbaje, inclusiv în cel reflexiv, afirmându-și astfel o mentalitate de scriitor. Într-un fel este ceea ce s-ar numi un fenomen*”. Ulterior, poetul Aurelian Titu Dumitrescu, avea să afirme (în 2010): „*Sper că Darie Ducan va scăpa cu bine de capcanele pe care și le instalează singur. Sper, de asemenea, să înțelegem cât mai mulți și cât mai repede că tânărul are geniu. Asta pentru a-i fi de folos la timp...*”. De asemenea, „*nimeni nu mai poate «revoluționa» poetica fără un talent ieșit din comun, fără o cultură temeinică și fără un simț al limbii materne pe măsură. Darie Ducan face parte din rara specie a celor aleși, fiind unul dintre cei mai înzestrați poeți ai ultimelor generații*”, considera

criticul literar Theodor Codreanu (în 2019), pe coperta a IV-a a altei cărți. Pentru ca, la rândul-i, eminescologul reputat care este Lucia Olaru Nenati să conchidă (în 2020): „*Poate, dacă Eminescu ar fi «prins» noua descătușare a tărâmului poetic, ar fi fost posibil ca – mutatis mutandis – și el să fi scris în acest fel descătușat de rigori în care scrie azi Darie Ducan, cel al sinapselor greu de urmărit cu gândul și cu ochiul liber, pe care se întrece acesta a le stăpâni și exprima, adesea scăpându-le din frâu, întru o altă și altă asociere. Care nouă asociere are, și ea, la rândul ei, contextul și conexiunile sale, toate perfect logice, coerente și plăcut surprinzătoare, drept care tânărul poet a parcurs, în aceeași viteză, toate etapele și...mișmele curentelor postdecembriste. Dar nu e numai atât și nici nu este de mirare: el nu rămâne doar la tărâmul poetic, de obicei găzduit de îngăduite și tolerante fantazări, ci se deosebește a fi, în buna tradiție a reperului anterior evocat, și o conștiință curajoasă, care nu se mulțumește a evolua în Parnasul liric neangajat sau doar contrariant, ci își asumă atitudinii proprii și obiective față de lumea prezentului, spre deosebire de care cei mulți se poziționează îndeobște doar în parametrii interesului sau doar ai prudenței*”.

În aceste condiții, ce poate să mai spună un „optzecist” ca mine, prăfuit și tributar unui anumit mod de a face poezie, chiar dacă are exercițiul poeziei, despre un „douămiist” atât de polifonic și sofisticat, ce pare venit din altă lume (ca să ne arate cu mâna idei, spunându-ne cum „se poate sări umbra”), decât să accepte evoluția, ca stare obiectivă, inclusiv în poezie? Și să dea în finalul acestui text, fără pretenții, „cezarului ce-i al cezarului”, adică ultimul cuvânt...poetic: „*Poate am înnebunit sau poate am doar o tristețe./ ar trebui să mănânc tot, tăcut și conform;/ să privesc spre lume, cu răspăr și blândețe, // adormind pe tezaurul că adorm./ Poate am înnebunit sau poate am doar o tristețe/ vinovată de iureș; și nu de acel.../ Ar trebui să rescriu Jubilate Agno prin piețe// în praf cu, viu zbatându-se, un miel./ Poate că am înnebunit sau am doar o tristețe/ a calciului spartan, însingurat./ care – căzând – își dă de frumusețe// și răspopit magneziu întors la celibat.*” (XXXII Asylum – Darie Ducan)

RAZVAN DUCAN

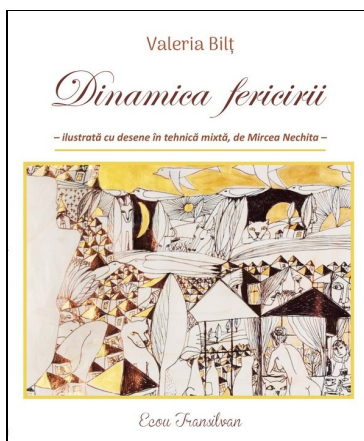
VALERIA BIÎȚ ȘI FIZIOLOGIA FERICIRII

Ca o continuare a volumului de poezii *Vibrații* (1) și totodată ca replică lirică la romanul *Ubi bene? Ubi patria?* (2), *Dinamica fericirii* (3) vine să completeze vitrina cu giuvaere artistice a scriitoarei târgulăpușene, Valeria Biîț.

Veritabilă pledoarie pentru poezie, incipitul volumului de față este alcătuit din trei poeme, adevărate trepte de inițiere, în ceea ce privește pătrunderea chiar și unui cititor neexperimentat, în lumea reveriei, fiecare treaptă a coborârii însemnând deopotrivă și una a urcușului sufletesc în sferile înalte ale Empireului Poeziei.

Așa cum Dante ajunge în Infern, însoțit de poetul Virgiliu, tot așa poeta din Tg. Lăpuș apelează, pentru a pătrunde în inima *poeziei fericirii*, la compania marelui Nichita sau Nini cum îl chemau familiarii lui. Astfel *dinamica fericirii* va consta tocmai în parcursul pașilor orfici, având ca țintă catharsisul dobândit prin sublimarea *lunii bolnave* în cântec, *Lume bolnavă*, *Tragiludic*, *Tropar*, *Undeva cândva*, *Delirium*, *Vesperală*, *Pastel*, *Elegie* (83), aceste poezii fiind doar câteva mostre lirice grăitoare, ale purificării prin vers – pași destinați înțelegerii vremurii ca posibilă derulare ale avatururilor spiritului și totodată o înscriere pe orbita „mişcării fericirii”.

Te iubesc, *Poezie* este una dintre cele mai frumoase ode închinare de Valeria Biîț Poeziei personificate: „Poezie, sevele tale sunt dulci!/ Cuvântul ți-e magic, rima diversă./ Măsura se schimbă în ritmuri prelungi/ Ori în cadențe de tropi în aversă” (*Te iubesc*, *Poezie*, p. 11). În inedita odă a ei Poetul „își cântă iubirea pe strune vrăjite de lună./ Iar șoaptele tale suave se scurg din condei./ Te scrii cu pulberi de dor și iubire./ Cu praf de speranțe și arome de vis” (p. 11). Tot o odă este și cea de-a doua poezie din incipitul volumului, intitulată *Poetului* și dedicată autorului faimoasei arte poetice, *În dulcele stil clasic*, din ai cărei pași ai inițierii întru reveria inspirației tinde să descindă: „În timpanul semizeu aș fi rămas secret./ Blestemul în cântec l-aș fi prefăcut./ Cu pasul te caut și azi, tot mai discret./ Prin elegiile tribulinde mă

bucur și cânt” (*Poetului*, p. 12). În sfârșit, cel de-al treilea pas întru trecerea din lumea aceasta în lumea Poeziei e cea de-a treia odă, *Hei, Nini!*, cu referiri la limba și stilul autorului *Necuvintelor*: „Unde bate frunza ta albastră?”; „Ți-ai lăsat calul măiastru să pască” (*Hei, Nini!*, p. 15)

Aceasta ar fi poate, una dintre cheile pătrunderii cititorului în universul artistic al autoarei *Vibrațiilor*, și mai precis, în oglinda retrovizoare a sufletului de poet însetat de absolutul din om. Oglindă retrovizoare a înțelegerii ineditelor metafore („Ori în cadențe de tropi în aversă”); a înțelegerii metricii și prozodiei („Măsura se schimbă în ritmuri prelungi”) și nu în ultimul rând, a înțelegerii acelei *erste Musik* (care se naște, spune legenda, pentru a-i prelungi viața tânărului Linos, plecat prematur în lumea de dincolo), foarte aproape de cântecul orfic în care poate fi sublimată lumea: „Lume, nu știi nici tu încotro te îndrepti./ Faci salturi mortale pe drum înfundat/ Și continui să crezi că imensul destin hărăzit/ Pe vecie doar din geneză ți-e dat” (*Lume bolnavă*, p. 16); „Cine se mai joacă/ Cu noi/ Și cu viețile noastre?! Spiritul ludic al omenirii/ A luat-o razna” (*Tragiludic*, p. 17)

Prin urmare, *la musique avant tout chose* din poezia *Muzica înainte de toate*, anticipează cântecul orfic ca unică șansă de salvare a acestei *lumi bolnave*: „să punem muzică/ să ardă în vintrele ei lumea/ blocată de embargouri și pandemii/ căzută în pixeli și holograme” (p. 21), despre care în poemul în proză ritmată, *Tropar*, poeta spune: „Lumea e în mers bolund! Poartă masca libertății, poartă baston telescopic și se crede protejată” (p. 25) sau în *Undeva, cândva*: „S-au amestecat timpurile/

cineva a inversat acele/ a întors sensul/ pendulului bătea contratimp” (p. 26), cu toate predicțiile lui Nos-tradamus din poezia omonimă. Tot așa, fie *Boboteaza*, sărbătoare în care cerurile sunt deschise, fie *Pasărea uriașă a visurilor* mai pot salva spiritul omenirii: „culege cu pliscul/ din praful stelar/ minuscula piatră filozofală/ și-o așază ofrandă/ pandantiv între sânii/ pecete încastrată în aur oniric” (*Pasărea uriașă a visurilor*, p. 40). Alături de *Bobotează* și *Pasărea uriașă a visurilor*, stâlpii de foc despre care spuneam că fac legătura între lumea noastră trecătoare și cea celestă, și care ar mai putea salva spiritualicește lumea bolnavă par a fi pe de-o parte, „iertarea tatălui meu” (*Iertarea*, p. 31), iar pe de altă parte, înțelegerea *singurătăților* mamei, a *frământărilor* acesteia, a „solitudinii ei care s-a întins peste mine” și a emoțiilor „crescute în plâns fără suspine./ Cu puterile mereu sporite, în singurătate” (*Trezie*, p. 44). Toate ale lumii se reflectă în conștiința poetului din totdeauna, în care firul mare al timpului și firul mic al acestuia se întrepătrund: „Caută secunde/ și află parseci./ Caută viață/ găsește doar veci” (*Oglinda*, p. 35). La fel de frapante sunt și interogațiile retorice ale poetei, Orfeu feminin, derulate în *Delirium*: „Cui îi pasă, cui i-aș vorbi despre culorile pierite./ În pastelul vieții pictate și în aromele visurilor strivite?” (p. 32 sau în *Vesperală*: „Cine mai știe timpurile care trec peste noi./ Cine mai numără ploile scăldate-n culori./ Amestecate și scurse pe fețe și chipuri?! Cine se mai frământă cu astfel de nimicuri?” (p. 36), care, raportate la corespondentele lor, fraze asertive, au o mai mare putere de sensibilizare.

Poezia *Dinamica fericirii*, punct de apogeu al prezenului volum de versuri, e anticipată de 16 poezii amenajate ca niște trepte ale inițierii, în care ea însăși, în întregul ei, se distinge prin atipica relație dintre termeni mai mult abstracti decât concreți: *freamăt*, *tremur în glas*, *trepidații*, *îngeri*; *tangoul*, *fâlfâiri*... - o încercare de descriere a pașilor cuibării sentimentului de fericire în viața poetului, Valeria surprinzând prin intermediul necuvântului, emoția instantanee, care doar sugerează treptele înfîpării fericirii: „un freamăt ușor”; „tremur în glas/ și→

NICOLAE SUCIU

trepidații de inimă (...) ci îngeri în zbor/ trec prin stomac/ și respiră prin suflet” (*Dinamica fericirii*, p. 47). În cea de-a doua secvență, prin metafora „mișcarea fericirii”, de altfel sinonimul sintagmei „dinamica fericirii”, poeta detaliază schema de mai sus, aducând definiției acestei „întâmplări”, noi și surprinzătoare detalii: „Mișcarea fericirii/ e tangoul îngerilor îndrăgostiți/ e fâlfăirea de aripi a serafimului suav/ e fluturarea de gene a heruvimului sfios/ e norul plutind cu susul în jos” (p. 47). Prin urmare, dinamica fericirii nu este ceva complicat, ci doar o „întâmplare” care amintește de poezia tânărului Nichita Stănescu. E ceva firesc, întrucât se produce „tipit”, înscriindu-se la început, doar ca o simplă și banală emoție care se derulează în patru pași distincți: pasul *freamătului ușor*, pasul *tremurului de glas*, pasul *trepidațiilor de inimă* și pasul *îngerilor în zbor*, fiecare dintre ei fiind detaliat prin alți patru termeni: *tangoul îngerilor*, *fâlfăirea de aripi a serafimului*, *fluturarea de gene a heruvimului* și *norul plutind*, însoțiți la rândul lor, ca în blagiana *Poemele lumii*, de câte un calificativ pertinent: „îndrăgostiți”, „suav”, „sfios” și „plutind cu susul în jos”.

Cea de-a doua partea volumului, alcătuită din 24 de poezii cărora li se adaugă în final trei haiku-uri, are rolul de a consolida tematica din prima parte a volumului.

Permutările genetice tipice lumii de astăzi, sunt exprimate de data aceasta, alegoric, într-un simulacru de poveste care pare a prefigura o așa-zisă resetare a omenirii. Este povestea unei vulpi care bea un nor care plutind „pe un cer luminos fără semne/ despre vreun rău”. Aparent liniștit, norul de fapt ascundea răul. Astfel trupul vulpii va deveni tot mai ușor și prea târziu își va da ea seama „că nu mai e vulpe/se prefăcuse pe când se adăpa/ într-un nor” (*Ești norul din care bei*, p. 48).

Trăinicia *stâlpilor* de susținere a universului spiritual din poeziile care anticipează, așa cum am constatat, *Dinamica fericirii*, în directă comuniune cu *iertarea tatălui* și *înțelegerea singurătatăii mamei*, o asigură bunăoară, în cea de-a doua parte a volumului, *Amintiri maternale*: „Îl mângâi duioasă, nesfârșit/ și atent -/ a urcat în destin nemilos/ și se varșă/ cu gustul sânului meu,/ de dra-

goste arsă./ impregnat în memorii/ de suflet plecat inocent” (p. 51). Pe aceeași linie cu *Bobotează* din prima parte, se situează, ca niște niște apeluri la filonul religios, *Pomenirea morților. Sâmbăta lui Lazăr*: „Morții mei sunt mai vii cât mine, Se adună în gânduri și aleg căi de urmat” (p. 56), *Suflarea lui Dumnezeu*: „Dar caut limpezimea de cuget pentru momentul de rugat” și *Mesianică*: „Cu ea (noua stea) să-și ungă cerul bolnav rănile./ Din locurile vindecate să curgă mir./ La loc să se așeze curate și clare zările./ Iar culmile fragede s-or subția ca un fir” (p. 55) și, nu în ultimul rând, poeziile care pun eul poetic față în față, fie cu anumite arhetipuri ale lirismului: *Epos, Fiica lui Odin și Lui Ovidius. Carmen*: „veciile rod și adulmecă cerul/ sub soare s-a stins sublimul poet/ mai fi-va din soare din val sau țărână/ aed cu abisuri de dragoste, oare?” (p. 98) fie cu acea *die goldene Zeit* a copilăriei, o reiterare a celui *illo tempore* al omului dintotdeauna: „Copilul ce era pitit în file de carte./ Mă strecor în femeie cu visele coapte./ Furișat în albume și-a dorului lacrimi -/ Zburdalnic, lumina prefir peste zbateri” (*Lunie*, p. 101).

Ecouri ale sublimării *lumii bolnave* par a fi și versurile din *Sonet smerit*: „Cobor în abis să mă pot înălța./ Ascund aripi lungi sub o haină de tul./ Mă agăț într-un vis de-o fărâmă de stea./ Să plutesc prin lumini cu trupul pendul” (p. 59), din *Infracțiune*: „Se adulmecă prada/ din zorii sfâșiați de/ himere, vin păsări -/ dragoni deslușiți/ din pierdute mitologii./ se-nfruptă lacom -/ adevărate orgii - / și zboară în

Ales Fallay, Belarus, Femeie egipteană (deșeuiri metalice)

gheare ținând/ visul cel mai drag,/ visul cel mai nătâng” (p. 72) sau din *Matinală*, cu fragedele-i imagini de pastel „Abia mijesc spre voi și zorii vi-i trimit/ Să vă sărute tina ființei mieduite. / Surăde cerul meu în falnicul zenit/ și soarele-mi depune sărutul lui pe frunte” (p. 73). Nu în ultimul rând, frumoase zvâcniri lirice ale unei artei poetice sunt, fie *Romanticism*, cu tonurile rondelurilor macedonskiene: „Decât s-aud o elegie/ Plângând în ritmurile mele./ Prefer să scriu o poezie/ Cu glas vibrant de filomele” (p. 78), fie *Elegie* cu acordurile-i elegiace, plămădite pe portativul anticului *fugit irreparabile tempus*: „Secundele zbiară în hăuri de genune./ Se varșă în delta vidată de nume./ În zborul lor și ani și clipe se scurg/ Spre neștiute flii, dar sigur, spre amurg” (p. 83) sau chiar *Cugetările deșarte*: „Când lumina cugetării se aprinde în fitil, doar atunci să știi că ghemul se transformă în fitil” (p. 84).

Mai apoi, finalul volumului, alcătuit din trei haiku-uri, are rolul de a sintetiza (în loc de concluzie lirică) varii ecouri ale sentimentelor sufletului desprins deja din mrejele fericirii, rezumate atât de frumos în titluri: *Neliniște*, *Îngândurare*, *Bocet*., ca niște replici lirice la versul aceluiași Nichita al nostru: „pasul trece eu rămân”

În concluzie, îndrăznesc să susțin că n-ar fi exclus ca poezia Valeriei Biliț să se înscrie tot mai mult în ceea ce Nichita Stănescu afirma despre *soții* poeziei, în *Rolul literaturii*, eseu apărut în nr. 8/1972 al *României Literare* și mai apoi în *Respirări*, pp. 127-131: „Se poate remarca din ce în ce mai mult folosirea cuvântului, ca vehicul, deshermetizarea complexului lingvistic și mutarea rafinamentului de frază, către rafinamentul de tensiune a sentimentelor” (4)

BIBLIOGRAFIE:

1. VALERIA BILȚ - *Vibrații*, ed. Vatra Veche, 2020
2. VALERIA BILȚ - *Ubi bene?... Ubi patria?...*, ed. Grinta, 2019
3. VALERIA BILȚ - *Dinamica fericirii*, ed. Ecou Transilvan, 2023
4. NICHITA STĂNESCU, *Fiziologia poeziei*, ed. Eminescu, 1990, p. 56

POEME COMUNICANTE

Ultimul volum de poeme noi al lui Răzvan Ducan (*Din vasele mele comunicante*, V. Veche, 2023) este o incitantă lansare de senzuri, versuri de amplă respirație, în care ne regăsim, individual și ca grup, sub zodia comunicării. Ecolul-semnal al valențelor lirice ale cărții îl marchează Nicolae Băciuț, a cărui succintă acoladă remarcă prompt meritele, știute și noi totodată, ale volumului. În Cuvântul său înainte el atribuie poeziilor lui Ducan valoarea de „unitate de măsură a timpului”. Cu acestea poetul „trăiește clipa”, dar și „recuperează clipe”, „respiră poezia lumii de care e înconjurat”. Sub aspectul tehnicii, el „scrie spontan, dar o spontaneitate programată”, conectată la „vacarmul orașului în care trăiește”. Prefațatorul concede că „tot ce atinge el devine poezie, din tot ce privește decupează poezia”. Ca atitudine, poetul „savurează limbajul cotidian care umblă în cârje, dă cu sarcasm de pământ cu impostura și în cultura, ignoranța, indiferența”. Rămâne consecvent „cronicarul urbei sale”, desfășurând scrisul ca act de iubire, dar și de luciditate. În acest sens operează „umorul său, adesea negru..., de amărăciune mascată și revoltă”. Ducan practică, în accepția editorului, „hemigrafia nichitastănesciană”, el „se scrie pe sine” dar e și „portavoce a celor cu care trage, sisific, speranța spre înălțimi”. Aprecierile, dau glas recunoașterii generoase a valorii unui creator ce-și consolidează renumele printr-o prestație de excepțională anvergură.

Poetul abordează teme de o mare varietate, punându-și decisiv amprenta unui stil viguros, adesea contondent. El întoarce pe toate fețele resursele de imaginar ale cotidianului, dând străluciri și „prețuri noi” materiei sale poetice. Recunoaștem peste tot puterea imaginii, dăătoare de senzuri, expresie a unei viziuni de o pregnantă originalitate. Rostul versului el îl vede ca împăcare a extremelor: „Din vehiculul ce sunt privesc prin sinapse./ Cum zboară stâlpii marginilor vaste./ Ferestrele de simțuri îmi spun în schimb./ Despre drumul neprevăzut prin timp”, ca purtător de lumină în lucruri (a vedea „Dacă am lumină în piept ca purtător./ Dacă pun sămânță de rod nepieritor”). Conștiința transcende trupescul, într-o supra-

aventură magică („Sunt călător în trupul la naștere primit”; trecător „cu bucurii, speranțe și neîmpliniri./ Cu sacul mult mai multor neîmpliniri”). În continuul rememorării „antumul îl devansează pe postum”, realul se preschimbă în imaginar („Și am trăit mereu în lumea din vis”, „Și înțelegere am avut cu visul meu./ De-a mă primi în el și la greu” - p. 46-7). Poemele sunt un *selfie* prelungit, cu sine însuși, o serie autoportretistică ale cărei clipe aduc o schimbare susținută de perspectivă. În secvența *Ce tandru*, la întâlnirea de „ape calde cu ape reci”, a „peștilor mari (de „ape reci”) cu peștii mici (de „ape calde”), cei mari îi mânăncă pe cei mici, iar pescarii „îi prind pe toți./ fiindcă totu-i privirea de ansamblu”. Poemul *Din bucata mea de mâine* instituie o mișcare aleatorie, ca un dans al pendulelor unui timp reversibil, ghidat doar de logica tri-componentă a sensurilor: „Din bucata mea de mâine/ Am hrănit un azi și-un ieri./ Ieri îmi spune mulțumesc./ Azi dă acatist să pier”. Secvența următoare se dezvăluie binar, cu proiecția pe „azi”: „Azi aduc știri dintr-un mâine./ Ca să le mai iau din teamă./ Azi îmi dă sictir tacit./ C-ar putea cădea-ntr-o rană”. Pentru ca perspectiva să cadă, simetric, pe direcția ieri-azi: „Ieri e azi, cel care-a fost./ Mâine e un azi virtual./ Numai azi coada ridică”, apoi pendula să se schimbe, în jocul mecanic al timpului, în poziția mâine/azi: „Pentru toată lumea este./ Din bucata mea de mâine./ Numai azi sinele-și vede./ Ca fiind unica lui pâine./ Din bucata mea de mâine/ Lesne poți să și decazi./ Căci s-a exersat mușcatul./ Cu un colț pierdut

de azi”. *Poemele mele* pornește de la un cadru cotidian local, inversat în versiunea lui nocturnă („În fiecare noapte senină de vară/ merg pe malul Târnavei Mici./ într-un loc discret”), ca apoi perspectiva să se răstoarne într-o secretă ascensiune a unui mesaj interstelar spre un absolut cosmic, „extraterestru”: „mai mult./ pun o lanternă aprinsă./ direcționată spre cer./ în spatele foilor cu versuri./ ca și în felul acesta/ să se transmită limbajul poetic/ către civilizațiile extraterestre”. Un recul momentan alterează „proiecția”: „ar putea părea pentru ei/ o antică proiecție cinematografică/ a razelor unui soare ce pătrunde/ până pe un perete de peșteră” cu inscripții de „om al cavelor”. Odată ce datul spațial e prestabilit, se trece la adâncimea complementară, temporală: „În fiecare poem pun și o probă de uraniu 238./ cu timp de înjumătățire de 4,5 miliarde de ani./ tocmai pentru a se putea calcula vârsta mesajului”. Finalul e o trimitere la întâlnirea cosmică din *La steaua...*, cu poemul „care-a răsărit”, eminescian.

Uneori (*Sărbătoarea secerișului...*) alternarea de perspectivă e constituită leit-motivic, ca rotație a unei obsesii tematice, precum aceea a sfințeniei bobului de grâu blagian, expandată într-un buchet de imagini picturale, un tablou campestru, centrifugând proiecția conceptuală din „Mirabila sămânță”. Dacă strofe individuale sunt oarecum dispersate („Și se oglindesc în cerul înșorit./ Și ies mai curați, privind în necuprins./ Pe frunți cu coroane de spice de grâu/ Și maci ce ard în roșu aprins”), efectul întregului e remarcabil.

Încercări pe teme date sunt meditații culturale intense dedicate unor nume poetice de rezonanță – în acest volum, lui Eminescu (a tot-prezent) sau Adrian Păunescu, cu a cărui inspirație/ inventivitate are o afinitate constantă. Răzvan Ducan se așează intenționat în „curentul eminescian”, într-un dialog recurent al unei ferori reînnoite. Apelul la simbolul liricii românești prin excelență e investit în haina versului ales, pe ritmuri contemporane. În dedicațiile sale Ducan reușește un salt metaforic, consonant. Poemele auto-impuse devin, în exercițiile sale de admirație, poeme comunicante, bune conductoare de liricitate. Așa în *Veronica*, unde Eminescu e numit Iisus al cuvântului; în *Astăzi, prieteni de-ai* →

IOAN MARCOȘ

mei, unde idila cu Veronica e așezată în rama istoriei: „un truism,/ ce le-a fost și leac,/ iubirea lor narcotizată/de inconsecvențe și veac”; în *Teiul lui Eminescu din Copou*, în care teiul poetului „încins cu brâu de fier,/ să nu i se frângă/ coloana fără de sfârșit a iubirii noastre” e numit „Frida Cahlo a copacilor” („pictorița mexicană cu corset de fier,/ adusă cu patul la propriul vernisaj”); sau *La statuia lui Eminescu de Armindeni*, când admiratorul vine „cu un lanț lung din păpădii,/ Să mă leg de bronzul lui coclit,/ Ca să mă elibereze din strânsoare,/ Cu o contopire într-un nemărginit”. În dedicațiile lui Ducan, valul devoțiunii e rodnic, mereu ornate cu spuma secvențelor inspirate: „Statuia lui de la mine din oraș/ Îmi spune deja: - Vino”/ Și eu sper să-i văd chipul pe o frunză de tei,/ Precum chipul mântuitorului din Giulgiul din Torino.” (p. 38); „De ce vă mirați de ceea ce vă spun,/ Din bronz el vine cu zahăr tos,/ Dumnezeu cu ploaia, teiul cu florile,/ Singur, eu sunt poate de prisos” (p. 39); „Teii au intrat în istorie prin miros/ Și au rămas prin poezie” (41); „Bust de bronz și mai jos îngropat,/ În beton, corpul lui,/ Precum statuile. Din Insula Paștelui” (66);

În fine, banala scadență a gândirii se lasă cu un ingenios „dialog închipuit” cu „Eminescu din bronz” căruiă temerarul Ducan îi răspunde pledând pentru justiție socială: „O să scot o bancnotă de 500 de lei,/ Pe care o să i-o arăt,/ O să facă un pas în spate, uimit,/ Cu fâstăceală de poet./ Cu poza dvs. de la Praga,/ Astăzi se poate cumpăra,/ Se poate trăi, se poate plăti chiria,/ O să-i spun. Și se poate înșela”. Concluzia e una radicală („Sunteți în portmonee,/ Cinstit cum se cuvine,/ Dar și în visele săracilor./ Ce doar tânjesc la dvs. și la bine”), dar și cu inflexiuni ironice: „Dar bancnota de 500 de lei,/ Mă întreb, cât ar mai valora./ Cu Mumulean, cu Prale./ Cu pata lui pievici, pe ea?” (73).

Tonalitatea șarjată, persiflantă domină un număr însemnat de compoziții, între care *Localitatea smart* sau *Gheorghe, s-a schimbat balaurul* sunt memorabile. Acesta din urmă oferă un portret cvasi-suprerealist al balaurului, în termeni de actualitate, postmoderni. Sfântul e îndemnat să observe schimbarea în aspectul balaurului de ucis: „Vezi că acum e mai subtil,/ nu atacă direct./ Te

învăluie te amăgește,/ te duce cu zăhărelul,/ ca să vezi pe altcineva în el”, „și se arată cu mai multe fețe”, „E liber schimbist,/ acest balaur contemporan,/ care te pândeste/ după colțul fiecăruia like dat./ după fiecare accept de prietenie”; „Nu mai e balaurul zugrăvit în biserici,/ acum are telefon mobil/ de ultima generație/ și aplicația lui atacă credulitatea,/ de îți ia cât ai clipi,/ banii din cont/ și sufletul din piept”; mai mult, eroul poate deveni „perdant de serviciu” luând „chipul balaurului” de azi, care (sintaxă „cu dispersie”) „moare de varză,/... dar nu se predă!” Nu mai puțin insolită e abordarea soresciană din *Localitatea smart*, unde „girafele pun becuri,/ iar râmele fac canalizarea”, „aerul curat vine prin curier,/ de la fabrica de împachetat fum”. Aici „cărțile sunt diesel,/ iar mașinile sunt hrănite/ de la pompele cu fân”; oamenii „sunt atât de fericiți/ că nu au unde munci”, „se dau huța cu autobuzele,/ unde iarna e mai cald ca în casele lor”; e „localitatea unde se beau lesne mințile” cu „breaking news-urile de fiecare zi” pe canalele „colmatate cu prosteală”. Anomaliilor li se adaugă alte amănunte: „Sunt două gări și un singur tren,/ ce se leagănă pe o pânză de păianjen./ Din lipsă de altceva,/ șeful de gară păzește liniile/ de hoții de fier vechi”; „Automobilele fumează cel mai mult,/ dar flatulența vacilor,/ care nu prea sunt,/ e cea luată în colimator”. Un peisaj aparent bucolic, în care „plutește/ imperială depresia cea de toate fricile”. Un tablou grotesc ne conduce „în viitor” (p. 13-14), dominat de tehnicalități absurde: „o lume de holograme” în care „ne vom îndrăgosti enter”, un „spațiu locativ” pe care părinții îl vor crește „plătind rate de grijă” „în strânsoarea A.D.N-ului/ și în larghețea leșelor”, cu Grădina Botanică având „clorofila în cușcă”, Grădina Zoologică prevăzută cu „oxiuri în corpuri de iluminat”, muzee cu „schelete de vise”. Alienarea e sedentară (“În rest, ne vom trăi viața/ făcând excursii/ în diferite programe pe calculator,/ înconjurați de... prieteni virtuali”). Urmează „Spovedirea sub patrafirul/ unei inteligențe artificiale” și moartea ca o „deconectare”, cu o posibilă „repornire după mentenanță”, în alt plan, mai înalt, „când va fi reactivat vechiul soft/ într-un nou hard,/ nesticăcios, de data asta”. Aceeași temă a inteligenței artificiale e

reluată pe parcursul volumului, plasată tot „peste puțin timp” (p. 18), în viitor. Un viitor al roboților, cu bărbați-aneixe, „avuți”, depășiți de „mecanica sexului” setat tot robotic, căzuți în „uitare și bășcălie”, acceptând „o schimbare de sex/ Sau statut de animale de companie”. Tonul sarcastic, pamfletar dă multor compoziții ducaniene savoairea expresivă. În *Scroafa-n copac*, succesiunea strofică e și augmentare gradată a mesajului înspere climaxul final al imaginii. Un spectacol de contrasensuri conturează un tablou grotesc al nonvalorilor: „La început se ridică pedestalul/ Și apoi se dă concurs de împrejurări” în virtutea căruia „Se lovește o sticlă de șampanie,/ Când se lansează o vrabie la apă,/ Șarpele i se laudă aripile din zbor./ Iar cozi de topor, coada de sapă”. Strâmbătatea se acumulează în cascadă: „Campion, lupul în blană de oaie./ Iar crocodilul, un ierbivor incorigibil”. Cercul manevrelor înșelătoare conduce la sentința „că negrul e alb și albul e negru”. Totul pare un joc burlesc al punerii în prim plan a fărăde-rostului: „Ce bine-i vine peștelui pe creangă,/ Și-ntr-un acvariu, ce bine-i stă furnicii,/Și vitejia-n iepure, ce bine,/ Și-n gura leului tot atributul fricii”. Cavalcada nonsensurilor precipită imaginea finală, de forță: „Așadar, allegro, ma non troppo./ Pe țambal batista, ca pentru piano./ Că s-a urcat scroafa-n copac./ Și crede că-i la Scala din Milano”.

Moda excesivă a hainelor noi rupte e ridiculizată într-o compoziție a contrastelor: „Mi-am făcut firmă de rupt haine noi,/ Orice fel și cu predilecție blugii./ Pe care îi sfășii după stilul știut,/ Versace, Louis Vitton sau Gucci”. Arsenalul de instrumente ale rupturilor dă fiori: „Am garduri cu sârmă ghimpată,/ Șoareci și șobolani ce rod cu modele./ Am mașini de răzuit cu program,/ Și de tocat mărunț nepurtatul./ De făcut franjuri și de decolorat./ În întregul lor lung și de-a latul”. În rolul unui monstru apocaliptic, poetul mimează extreme ale cruzimii: (despre blugi) „Îi pot face fâșii și fâșiuțe./ Trecându-i prin furci caudine”. După o atare panoramă a recuzitei urmează caricatura purtătorilor: „Mă adresez celor „frumoși și liberi”,/ Și acelor „coate goale, mațe fripte” care întorc norma în contra-standarde (*Firmă de sfășiat haine*). Bizareria unor practici funebre frizează absurdul. →

Poetul imaginează „alt pământ,/ Un sortiment pentru snobi,/ Numai bun de pus peste mormânt”, pământ „Tratat cu Cristale Swarovski./ În saci de firmă, cu pompă mare./ Ca vanitatea unei înmormântări/ Să aibă fast de sărbătoare”. Pământul obișnuit e respins, căci „miroase a țară”, preferat fiind „cel de afară”, „special adus din Dubai./ Din insule exotice, să se simtă bine/ Mortul, ce a băut șampanie de fițe./ Cu educație precară și școli puține”. Pământul străin „Va avea televizor, ca defunctul/ Să asculte preferata manea” - totul pentru a da iluzia „mortului viu” (*Un nou sortiment de pământ...*). Satira corozivă e rezervată seriei de moravuri neroade: „De acum încolo,/ Statuile din parcuri vor fi gonflabile./ Umflate cu gura/ Și dezumflate cu dezinteresul/ Și conjunctura” (p. 37). E vizată și boala „adeziunilor necondiționate”, poliția-cenzură ce dă „delete/ Celor cu gânduri/ De mărginit”, „ipocrizia” ce „se va preda în școli, cât se poate./ Ca disciplină a substituitului/ Dat din coate” (*De acum încolo*). Puternice „accente autoreferențiale” (N. Băciuț) conduc meditația lirică spre autoanaliză, chestionare a eului în datele sale interioare, dar și situarea lui în lume, una de corespondențe micro-macrocosm. În *Cu siguranță se va spune* poetul afirmă decis proeminența sinelui, în opoziție cu auditoriul său. Lauda postumă, aniversară e dezavuată. („Dar când trăia, unde ați fost./ Să-mi spuneți cu sinceritate, La mulți ani?”), suspectată de ipocrizie („Iubiți postumitatea mea/ Mult mai mult decât ceea ce sunt antum”). Un *Talant* pro domo conturează, pornind de la apărarea poezilor, un autoportret în linii tari, de aqua forte: „Poezia mea, ca os de pește,/ Pare că le stă onora în gât”; „Talantul meu de „scârța-scârța”/ Mă priponește de hârtie”; „Sunt poetul tandru care știe/ Să dea de treabă cu flit”. Finalul aduce o mutație de sens, esențială: „Sunt un munte ce vârful/ Și-l caută în propriul eu,/ Bilă ce culisează pe-un abac./ De la o amoebă la Dumnezeu”. În *Aș vrea să mă ascund undeva* poetul optează, după un lanț de ascunderi virtuale (poate „numere câștigătoare”, ori „diagrama fier-carbon-cementită”, „în dilema veche, oul sau găina”, „la subsol, într-o biată erată”, „poate într-un punct de vedere nepereche”, „în proximalul viitor” ș.a.), pentru fecunda ubicuitate:

„Și dacă-n toate astea mă voi ascunde,/ Voi fi peste tot, tot timpul, în niciunde”. Alteori (în *Concediu*) definitorie este vocația poetică, a căutătorului de sens: „mă bronzez./ de la un soare cu miez./ și caut liniști cățărătoare/ pe neînțeleș”. Poemul *Cine mă schimbă* conturează imaginea insului limitat în raport cu nemărginirea, pledând pentru „trezire” din „vanitatea noastră contabilă”, a micimii de „submultiplu/ de furnică mică”, pentru schimbarea de sine: „Cine-mi schimbă cursu\, spunându-mi plimbă ursu?/ Cine mă schimbă./ Că am mâncărimi/ la atitudine și limbă?/ Cine, cu tact,/ Scoate din mine pe celălalt?”.

Forța expresivă este evidentă peste tot în poemele lui Răzvan Ducan. Din întregul volumului se desprind unele compoziții cu o portanță specială: *Melcii, La ce de a doua venire, Litoralul, Rost, Pe viață și moarte, Poezii, Învață, Călătorie... Căldură mare, Ce tandru, Hei, Sfinte Ilie, Că această apă, Bună dimineața, Târnaveni, Codul pin, La un moment dat*.

Inspirate din cotidian, poeziile lui Răzvan Ducan dezvoltă o forță ascensională puțin obișnuită. Abilitatea lui disociativă decopertează coaja, ajungând rapid la miezul de sens al lucrurilor. Detașat de retorică, discursul său poetic emană căldură și un magnetism sui generis, revelator. De o fecunditate ieșită din comun, lirismul său are densitatea, puterea de șoc a imaginii. Operă deschisă, poezia sa degajă, într-un joc de cuvinte potrivite fără efort, neo-arghezia, strălucirea unui mesaj de excepție.

Saeed Kamel, Egipt, Pește din Marea Roșie (deșeuri metalice)

Feeria zborului

După cum se știe, termenul sonet este derivat din cuvântul provençal „sonet”, dar și din italianescul *sonetto*, amândouă însemnând „cântecel”. Începând cu secolul al XIII-lea a ajuns să semnifice un poem cu formă fixă de paisprezece versuri care respectă o schemă de rimă foarte precisă și o structură logică. Făcând un scurt istoric al sonetului în țara care a dat cei mai mari autori de sonete, Italia, menționăm că regulile sonetului italian au fost stabilite de Guittone d'Arezzo (1235-1294), care a scris aproximativ 300 de sonete. Alți poeți italieni din epoca sa, incluzându-i pe „geniul absolut” al poeziei italiene Dante Alighieri (1265-1321) și pe mai puțin genialul Guido Cavalcanti (c.1250-1300) au scris sonete, dar cel mai cunoscut și apreciat sonetist a fost celălalt mare poet al Italiei evomediane, alături de Dante, și anume Francesco Petrarca (1304-1374).

În forma sa originală, sonetul italian era divizat, împărțit într-o octavă formată din două catrene, urmate de un sextet alcătuit din 2 terține, iar la rândul lor, catrenele afirmă o „propunere”, în timp ce iar terținele ofereau soluția cu o „ruptură clară” între cele două. Odată cu apariția inevitabilă a versului liber, sonetul a început să fie privit ca o „formă învechită” de poezie și, din păcate, nu a mai fost folosit pentru o vreme de poeți. Cu toate acestea, un număr de poeți din secolul XX, incluzându-i pe americanul John Berryman sau pe laureatul Premiului Nobel pentru literatură, irlandezul Seamus Heaney, au privit aceasta drept o provocare de a reda sonetului, nu timpul, ci prestigiul pierdut.

În literatura română, sonetul a fost introdus de Gheorghe Asachi, renumit pentru interesul său arătat culturii și literaturii italiene, el fiind primul care a scris sonete, potrivit istoricilor literari, dar cele mai frumoase sonete au fost scrise de Mihai Eminescu, „poetul național, nepereche” folosind forma sonetului italian, petrarchian.

Printre sonetiștii români ai secolelor XX și XXI, Vasile Voiculescu este cel care a uzitat schema sonetului shakespearean în volumul *Ultimele sonete închipuite ale lui William Shakespeare*, în timp ce prolificul Victor Eftimiu a reușit să scrie peste 1.000 de sonete (marele Will scrisese doar 154, dar ce sonete!), record în materie, sau recent Mircea Cărtărescu, Paul Miclău, Adrian Munteanu și alții. →

IULIAN CĂTĂLUI

Regulile sonetului s-au mai schimbat de-a lungul timpului, dar nu și în volumul poetei brașovene Gabriela Botici, *Feeria zborului*, apărut la Editura Fast Editing din București în 2023. Lucrarea a fost editată în contul premiului Gheorghe Duță Micloșanu, obținut de autoare în urma participării la Ediția a VI-a a Concursului Național de Poezie “Radu Cârneli”, organizat de revista *Arena Literară* și Asociația Difuzorilor și Editorilor Patronat al Cărții. Volumul Gabrielei Botici este divizat în două mari segmente, inegale: „Grupajul care a fost onorat cu premiul Gheorghe Duță Micloșanu” și „Alte poezii”. Grupajul conține 5 sonete clasice și câteva poezii, non-sonete, ca să spunem așa, tradiționale, cu rimă clasică împerecheată sau încrucișată etc. A doua parte cuprinde în mod predominant poezie rimate, dar și poezii scrise în vers alb, liber. Pe lângă sonet, autoarea volumului *Feeria zborului* folosește și rondelul, poezie scurtă cu formă fixă, a cărei structură se bazează, ca și balada, pe refren (care a apărut în Franța evomediană sub denumirea de „*rondeau*”), evocând muzica și dansul (magistru fiind poetul de curte Clément Marot), motivele literare, inclusiv în poemele Gabrielei Botici („Rondelul sărutului”, „Rondelul stropilor de ploaie”, „Rondelul întâlnirii în noapte”, „Rondelul filei vieții”, „Rondelul cărții”, „Rondelul florilor”, „Rondelul Cerului”, „Rondelul lunii”) focalizându-se pe iubire, exaltarea bucuriei dar și pe evocarea suferințelor pe care aceasta le produce, pe natură, vis, ispitire și pe trăirile umane.

Volumul *Feeria zborului* conține poezii în general pline de sentimente frumoase, pe alocuri ireale, pozitive, luminoase, cu un filon religios (“*Și luminează calea celui ce se închină/ Și care, prin iubire, alege să trăiască*”, spune poeta), dar și marile motive ori teme literare și chiar filosofice de ieri, de astăzi și dintotdeauna, precum: iubirea, viața, visul, natura ori familia.

Chiar prima poezie din partea a doua a cărții, „Sonet I” prezintă motive literare precum viața și visul, dincolo de ideea lui Calderon de la Barca, “viața este vis”, autoarea brașoveană ajungând în arealul sideral, mergând până la ceruri: „*Când viața mă trezește și tot ea mă îngheață./ Culeg din ceruri vise și-n tine simt trăire/ Să regăsesc o data pierduta strălucire/ Furându-ți clipa albă ce încă îmi dă viață./ Și simt că-mi stăpânește dorita mea gândire./ De dor mă strânge visul și buzele-mi răsfață;/ Aruncă-mă-n azurul ce nu îl văd la față/ Plutind spre nesfârșitul avut în stăpânire*”.

Tot în primul segment al *Feerii zborului* avem importantul motiv literar al dorului (chiar în amintitul „Sonet I”), un sentiment complex și aparte, care amestecă nostalgia și melancolia, durerea și bucuria și care exprimă dorința ireprimabilă și persistentă de a revedea ceva sau mai ales pe cineva care ne e drag sau de a retrăi situații plăcute.

Încă din primul poem al cărții, „Sonet XI”, sentimentul dorului cade în grație, după ce eul realizase un legământ cu iubirea, pentru ca în alte poezii dorul să răvășească sufletul poetei ce-i crescuse exponențial în gânduri, inima cerându-i partea ei de dor etc.

În acest context, poezia Gabrielei Botici este o interesantă încercare de a-i conferi eroticii ca artă atributele erosului ca trăire, una delicată însă, și nu indecentă ca la alți poeți actuali, ambele devenind echivalente într-un areal afectiv al rememorării în care sentimentul timpului care trece inexorabil, interiorizează și dominarea acestuia, echivalează dezlănțuirea trecută a pasiunii, reactualizarea prin artă.

Rănille prezente, discontinuitatea oferită ineluctabil timpului actual de ecurile erosului consumat și suferințelor produse de iubire, reprezintă potrivit teoreticianului francez Gérard Genette, tot atâtea porți prin care irumpe etnian un trecut saturat de ritualitatea dragostei, dar care, pentru a recăpăta viață trebuie prelucrat de imaginașorul poetic nu întotdeauna preocupat de o reconstituire fidelă a evenimentelor, ci de sugerarea unei atmosfere, cvasi-luminoase la Gabriela Botici, care își transgresează durerea în poezie, găsind alinarea în artă.

Poezia „Preschimbări”, și nu numai, este ilustrativă în acest sens: „*Când câte-un suflet cade, dorindu-și să salveze/ Întreagă astă lume și fiecare om,/ Îl simt de parcă-n suflet revine să graveze./ Să scrijelească chinul în scoarța unui pom./ Și cântecul de jale, din urmă, care vine,/ Cuvântul ce se naște și îmi rănește iar/ Nenumărate lacrimi, dorind să mă termine./ Să nască din albastru un nesfârșit ghețar./ Dar, când durerea lumii mă doare doar pe mine/ Și toți privesc zadarnic, nemandorind să schimb, Puterea mea rămâne în versuri și-n aldine/ Și-n strofele speranță se naște câte-un nimb*”.

Sensibilitatea autoarei din Brașov se poate susține singură prin contraforturile și configurațiile ei unitare, de tip clasic, cu sonete și rondeluri, lipsite de învârtajiri postmoderne, într-un demers poetic delicat, care, uneori, devine melancolico-stenahoric și trist, dureros și chinuitor, chiar cu accente mortuare în devenirea lui ontologică, precum în poemul Sonet XIV: „*Nu mântreba nimic în astă viață./ Durerea ce o am e mult prea mare/ Ci dă-mi ce viața mea acum nu are/ Și florile să-mi lași pentru prefață./ Și dacă moartea-i doar o transformare/ Ce prinde viață, de ce mă înhață?/ De ce nu știu să râd, de ce mă doare...?*”.

Ecou al ritmului introspectiv, al anamnezei și coborârii, nu în infern, ci în sine, poezia Gabrielei Botici este, dincolo de clasicitatea, de tradiționalismul formelor sale, neîntunecată de zone torturante, umbroase și tenebroase, doldora de caracteristici și teritorii luminoase, siderale ori celeste.

În concluzie, cu volumul *Feeria zborului* de Gabriela Botici avem de-a face cu un debut promițător, de poezie autentică, în ciuda unor stângăcii evidente unei cărți de început.

Feeria zborului este o carte sensibilă, idealistă dar și de poezie de ușoară introspecție, ce rămâne viabilă și după ce trece dincolo de limitele existentului și a ființei în zona literară.

La ceas aniversar

NOAPTEA MINTII

Umorul e un copil al inteligenței, „din ea născut și nu făcut”, poate cel mai sclipitor. Umoriștii se dovedesc a fi foarte buni și lucizi observatori ai oamenilor și mediului în care aceștia trăiesc. Ei sunt cei care reușesc în scrierile lor să abordeze viața cu tot cortegiul său de situații, îmbinând rațiunea cu sensibilitatea, lacrima cu zâmbetul. Ei sunt și luptători în arena socială, arma lor cea mai redutabilă fiind satira. Ca la un parfum bun, nota de bază este mahnirea în fața tarelor lumii, gama medie – tăria de caracter, cea care-i îndeamnă să ia atitudine, iar notele de vârf, cele care atrag, cele care se simt pregnant – hohotele de râs.

În toate scrierile lui Dumitru Hurubă am descoperit acest har, expresie a personalității sale. Nimic din ceea ce se petrece în jurul său nu-l lasă indiferent și asta se vede în tot ceea ce creează. Stilul e recunoscutibil în proză, teatru sau poezie.

Poeziile din volumul său recent, „Noaptea minții”, au acea simbioză perfectă între liric și umor. Ele au un parfum prețios, rar, la care notele de bază, durabile, au esență de romanță și se întrepătrund cu cele de vârf. Nostalgia e marcată de însăși curgerea timpului, un „timp dilu și proscris”, de regretul că „e plină viața de sertare / în care încă nu s-a scris” (poezia *Noua romanță*). Toamna, „povara unui anotimp nedrept”, mergând „cu vremea pas la pas”, este însoțită de emoții lirice particulare: „A venit toamna bogată /Și de toate ne-a adus /Negură nelimitată, / Și un timp tot mai redus.” (*Cronică de Sezon*)

Toamna e privită ca un anotimp târziu al vârstelor. „căci Cronos e în tindă/ drept cioclu fatalist” (poezia *Melancolică*). Accentul liric devine chiar și mai apăsat în poezia *Mai autumnală*: „Totul parcă-i prea târziu / Și cam văduvit de viață”.

Cronos devine un personaj în versurile poetului, amintit ca un lait-motiv. E descris ca fiind „un angajat servil la timp, cu minte deșucheată” (poezia *Subsemnatul? Un intrus!*), ca un cioplitor desfășurând o muncă monotonă și e pretextul unei dezvoltări filozofice profunde legate de „curgerea” ființei umane, a vremelniceii sale. Notăm reacțiile autorului în fața acestui inevitabil. Sunt reacții care poartă o

urmă de zâmbet ca pentru a-și ascunde tristețea... sau, poate acceptarea... „O facem și noi pe nebunii,/ Dar e târziu, tot mai târziu!/În cap ne umblă gărgăunii,/ Dar e târziu, mult prea târziu!” (*Dar e târziu...*)

Percepția acestei curgeri temporale, diferită de la o etapă la alta a vieții este subliniată cu subtilitate și cu autoironie. „Credeam că suntem veșnic tineri, / Stăteam la tinerețe-n sediu,/Că era luni, că era vineri,/ Căci Cronos se afla-n concediu”. (*Cam utopică...*) „...Trecut-au anii tineri/ Cu viața lor cu tot?/Abia e Luni, că Vineri/ E ca un junghi în cot!” (*Balada Junghiurilor*)

În acest cadru nostalgic se plasează și frumoasele evocări ale satului natal din poeziile *Șăștina mea*, *Dor de Andricani* sau *Retrăire*. Sensibil ca majoritatea umoriștilor, Dumitru Hurubă adaugă câte un gând pios pentru unele persoane pe care le-a întâlnit pe drumul vieții, cum ar fi în poezia *Incidentă*, dedicată unei foste colege „care nu mai este” sau poezia *Cântec de jale*: „Ades mi-e dor de Nuțu Marcu,/De muzicantul din Săștiu,/De el mișcând pe strune arcu'/ Cum altu-n viața mea nu știu...”

Regăsim în unele poeme un filon folcloric evident (poeziile *Folclorică*, *Blestem*), iar altele fac trimitere la legendele și tradițiile locale.

Poezia *Vară falsă* are o duioșie pe care am mai întâlnit-o doar la Topârceanu, unul din poezii pe care, eu personal, îi ador. Probabil și Dumitru Hurubă îl adoră, din moment ce mai multe poezii sunt „cam după Topârceanu”, după cum însuși Hurubă ne specifică. De fapt poetul practică

un fel de dialog poetic peste arcul timpului, cu înaintașul său, adăugând aspecte specifice contemporaneității noastre. Poeziile *Vin fânării*, *Dimineață*, *Strofe de vară*, *Cronică de sezon*, *Iulie, 2023* sunt astfel de exemple. Pastelurile lui Hurubă sunt pline de gingășie, dar sunt și animate, în același timp. Cititorul nu devine un simplu spectator, un privitor din exterior al peisajului descris, ci este poftit să intre chiar în mijlocul său, un alt element care îl apropie pe Dumitru Hurubă de Topârceanu. Alte elemente comune sunt prozodia perfectă, versul melodios și, desigur, umorul, îmbogățit cu spiritul lui D. Hurubă.

Poetul are mari rezerve de sensibilitate și lirism, dar nu uită de persiflarea tarelor umane, pentru care își ascute spada satirică cu alura unui antrenor de scrimă, având o înțelepciune condescendentă. Înfierăază minciuna și falsitatea (*Poem Socio...*) „Ce roluri și ce teatru / ascunde un surâs”, ne amintește autorul. *Breaking News* este o ironie la adresa minciunii proferate de politicieni. De altfel, acestora din urmă le e dedicată una dintre cele mai acide poezii, *Pseudorugăciune*: „Mințile înfierbântate/ Nu le fă și mai fierbinți,/ Că și-așa-s necugetate/ Și vândute pe arginți...” (*Pseudorugăciune*)

Răutatea, bârfa, comportamentul indecent sau imoral sunt teme care se oferă generos din spațiul cotidian, iar Hurubă nu este autorul care să nu le aducă în raza ironiei sale. Țintele favorite ale poetului rămân însă prostia și impostura (poeziile *Cu gărgăuni*, *Natură moartă*.) În poezia *Traista goală* lângă acestea, Hurubă așează și arogața, ca o trimitere la zicala populară „prostul nu e prost destul dacă nu e și fudul”, dar în alți termeni, apropiată de epigramă: „Spui că adunași cultură/ Cum mai rar au literații/ Însă ești de-o incultură/ Pentru șapte generații.” (*Traista goală*)

Desigur, hazul aduce multă savoare poeziilor din acest volum, dar se simte pregnant și gustul amărui al mahnirii poetului, contemporan cu o lume ce pare a-și fi pierdut busola, distopică. „Tot mai robot e omul / Și pare că e pomul / Ce nu mai face roade!” (poezia *Perspectivă?*). Semnul întrebării al titlului acestei poezii ne dă motive de meditație. În final, după lectura cărții, privind din nou coperta I, pătrundem mai adânc sensul titlului ei: „Noaptea minții”.

SIMONA MIHUȚIU

77 DE POEME

În trecerea noastră prin viață și a timpului prin noi, adunăm clipe, ardem și aprindem, căutându-ne rostul sub semnul lui *a fi*. Uneori se întâmplă așa-zise coincidențe, după cum își declară scriitorul Dumitru Hurubă volumul apărut la Editura Vatra veche, în anul 2021 – coincidență la aniversarea vârstei. *77 de poeme* – o publicație aniversară, așadar, care se contopește cu o sumă de ani. Vârsta frumoasă, ar spune unii. Cunoscându-l pe omul și scriitorul Dumitru Hurubă, intuiesc o altă perspectivă asupra vârstei ... și deja, involuntar, răsare un zâmbet în colț de gând, căci umorul scriitorului este proverbial între literații hunedoreni și nu numai.

Putem spune că volumul îmbină, în special, două dimensiuni ample, omniprezente în întreaga operă a scriitorului – tematica socială și iubirea – ambele aflate sub zodia efemerului, realitate pe care am putea-o parafraza prin vorbele marelui nostru poet Lucian Blaga – „în marea trecere”. Autorul nu mai este în ipostaza căutătorului de adevăruri asupra vieții, acestea fiind deja elucidate și asumate, chiar dacă existența, concretețea vieții oferă frecvent decepții, deziluzii sau chiar dezgust.

Iubirea, omul în diferite ipostaze ale existenței sale, timpul cu trecerea lui prin și peste toate, satira socială se regăsesc în cartea de față în cuvinte cuminiți și memorabile, dulci sau tăioase. Lectura curge lin și îmbietor, căci textele, chiar și în simplitatea unor formulări preferate de scriitor, au acel ceva care te ține prins până la ultimul poem.

Pentru că iubirea este trăirea care ne dă cu adevărat sens, tema era inevitabil într-un volum de poezie – gen preponderent subiectiv, intim, care transferă în imaginarul cititorului irizații ale „corpului sufletesc” al autorului. Poemul care deschide volumul trasează de la început, în cadența specifică textelor populare, această diagonală existențială prin care prinde contur esența cărții. Căci ce este omul în afara acestui sentiment care transcende ființa, care înalță pe sublime culmi sau pătrunde în cea mai

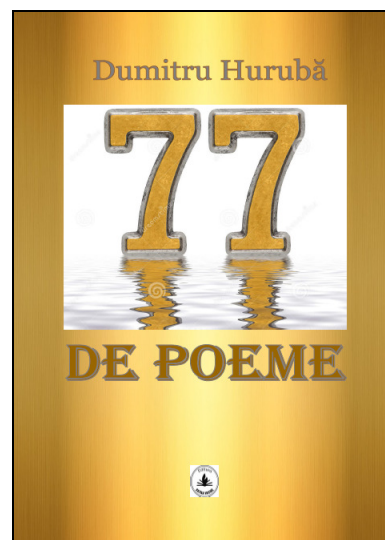
profundă semantică a existenței umane?

Poeziile trăscură stări de resemnare, dar și de regret după un timp al tinereții trecute, după elanurile de altădată stinse acum: „Când dangătul de clopot/ *Semprăștie a jale./ Al existenței clocot/ Abia-și mai află cale:// Când Dorul e durutul/ Rămas din vreo iubire./ E semnul că trecutul/ Deja și-e amintire:// Dar când povestea pare/ În sine demodată,/ Ofiezi, cu resemnare:/ Ehe, a fost odată!...*”. Și, dacă natura este prezentă prin chipurile ei asociate sfârșitului, ea, totuși, are în sine veșnicul sâmbure al renașterii. Pentru om, în schimb, în iarna vieții, lumea devine „un spectacol final”. Iubirea, ca și omul, apune undeva în valurile timpului care curge ireversibil. Doar memoria poetului rupe barierele uitării și iubiri de odinioară prind viață. Trăspunerea în experiențe trecute, dar revigorată de sufletul încă tânăr, de memoria vie și de instinctul de a refuza trecerea, face posibilă intrarea într-un dialog aproape palpabil cu instanțe feminine de altădată: „Și vino, vino mai aproape/ Auzi un clipocit de val?! Vin stelele să se adape,/ Ca într-un splendid carnaval”.

Spirit lucid și critic, melancolic și franc, scriitorul nu își dezmente înclinația structurală spre satiră și umor prin lumina cărora sunt conturate diverse fațete ale societății contemporane: „Lumea asta e zăludă,/ Și-o mai ajustează unii/ Când își latră gârgăunii/ Fabricați de-o minte nudă;/ Și-a o face pe nebunii./ Nu-i

Mohammed Hemeda, Egipt,
Chipuri din viață (fibră de sticlă)

atât de mare trudă,/ Cum, normal e să fii ludă/ Într-o lume a minciunii”. Proiecțiile izvodite de imaginarul poetic îmbină elemente de caricatură, autorul știind să surprindă esențialul în diverse aspecte. Sunt zugrăvite prezențele stridente care împânzesc realitatea, „firosoșii ... înșoșiți de cuconeturi,/ Greoaie în mișcări și toante./ Dar proprietare de-acareturi,/ Că vremea,-i «Timpul lui Pazvante»!”.

Regăsim imagini ale unei realități pocite, un cotidian în care se poartă nonvalorile. Tranșant sau printr-o ironie fină, autorul nu ezită să condamne „produsele minții goale”, „lăudații”, „răii adunați în șatră”, „bestiile cu apucături de hienă”, marcând răzvrătirea unei lumi înăbușite de imoralitate, minciună, aroganță, superficialitate, răutate, incultură. Spiritul superior, „privitor ca la teatru”, le observă cu o privire în care se contopesc revolta, detașarea și amarăciunea.

Versurile volumului au o curgere ușoară, ieșind la suprafață din nelimitele unui talent înnăscut, dar și muncit, cizelat ani și ani puși în slujba condeiului. Autorul, un umorist recunoscut, valoros între confrați, își lasă amprenta acestei înclinații structurale, intrinseci și în volumul *77 de poeme*, oferind savoare lecturii, delectând cititorul într-un mod inteligent, agreabil și captivant.

prof. dr. OANA EUGENIA FODOR

Dumitru Hurubă, *77 de poeme*, Ed. Vatra veche, 2021

Ritmurile trecerii

Mirela Duma în stratele pildelor
biblice

După ce ne-a obișnuit cu nenumăratele performanțe în nișa prețioasă, nobilă, aș zice, a haiku-ului, Mirela Duma vine cu „Ritmul plecării”, pe care le-a editat de curând la editura Dota, Cluj, ai cărei directori, Dorina și Lucian Tănase, i-au editat majoritatea cărților anterioare.

Cu ritmuri în poezia românească nu m-am mai întâlnit de la „Ritmurile pentru nunțile necesare”, cartea lui Ion Barbu, adică exact din perioada interbelică, pe când se parcurgea etapa unei evoluții fertile a poeziei noastre. Am descoperit de curând o poezie semnată de N. Labiș, intitulată „Ritmuri inițiale”, însă deloc cunoscută, ea nu a făcut proba unei valori artistice notabile. Ritmurile barbiene, însă, propun trei căi de cunoaștere, Eros, Intellect și Contemplație, iar ritmurile Mirelei Duma, fără să aibă ceva comun cu ermetismul ori poezia pură, propune și ea o astfel de simbioză. Este însă o simbioză născută firesc, în goliciunea trăirii poetice neîmbrăcate în grele încifrări, ci în metaforele semnificațiilor cuminiți, într-o zonă de confort al spiritului, posibil doar după furtuni devastatoare și regenerări succesive.

Este o grațioasă demonstrație de lirism îmbrăcat în subtile strale ale pildelor și simbolurilor biblice. Găsim aici o poezie creștină exhibită în delicate discursuri lirice care se exersează în prozodii diverse. Rime tradiționale ce conturează limesuri din încâlcirea cărora se conturează o poezie liberă, triumfătoare, zămislită din conștiința acută a ipostazelor feminine experimentate într-o viață tumultuoasă. „Ritmul trecerii” sunt chiar cadențele vieții ca tranziție spre definitivul tărâm al dimensiunii eterne. Ele trezesc impresia elegiacă resimțită la tulburătoarele versuri bliagene „...aud cum bate-n pieptul meu, ca o inimă, un clopot”, „mă-nvinge cu atâta pace...”, „cu fiecare clipă care trece”.

Inevitabila amenințare a definitivului nu planează ca tragică spaimă existențială, ci ca o acceptare a condiției perisabile, o certitudine asumată ce vine din înțeleapta detașare de patimă și afectare. Trecerea din lumea aceasta este percepută poetic, ca o înflorire a brațelor înmugurite (**Altfel de migrație**), pe când „pielea miroase ca o iarbă curată” (**Destinul nostru, Maria**)

Ambiguizarea sensurilor provine din imaginile complexe, un cumul de **senzorial** „un vânt de primăvară adie

peste trunchiurile copacilor”, **dinamic** „trupurile noastre se unduiesc într-un dans senin”, **vizual comparativ** „precum umbrele însetate ale căprioarelor” (asociere de sorginte labișiană, inducând sugestia inocenței, nevinovăției erotice), dar și din referința la „noua tehnologie” care dă o lecție de arhitectură „unor artiști care „au amplatat un anotimp fără soclu direct pe inimă”. Nu mă pot abține să nu remarc șopârlița ce insinuează nemulțumirea din viața reală a poetei, militantă curajoasă împotriva coborârii de pe socluri a marilor noastre repere culturale. Simțim dezaprobarea față de acest gest umilitor. „Anotimpul fără soclu amplatat direct pe inimă” este timpul fără glorie, un timp frust și bolnav, care produce tensiuni și presiuni cardiace poetei conștiente de misiunea ei socială.

Purtând dedicația simplă „Lui Sorin Grecu”, atenție! Nu iubitului meu, nu bărbatului meu, nu iubirii vieții mele, ci „Lui Sorin Grecu”, adică omului intransigent și dificil, poetului recunoscut ca un jurnalist notoriu. Adică, bărbatului experimentat cu care-și duce traiul și care pare a fi avut un rol similar celui al lui Booz, salvatorul biblicului Ruth, de la munca oboșitoare a străngerii spicelor. Interesantă afiliație a poetei cu eroina biblică. Pare a sugera că în acea etapă a vieții ei s-a simțit văduvită și însingurată, robotind pe câmpul aspru al vieții. Căutarea „fiorului absolut” în țări străine, asemeni văduvei moabite, dezvăluie un traseu existențial dedicat religiozității, credinței ca reper și stabilitate. Poezia „Eu și Ruth” se transformă într-o mărturisire ce tulbură, atât prin tonul smerit profund, cât și prin sinceritatea descrierii stărilor sufletești, dar mai ales prin adresarea directă către Dumnezeu. Este o poezie cu puternice accente psaltice, de o frumusețe deplină,

tulburătoare, iar forța de evocare a imaginilor artistice mi-i aduce în minte pe Radu Gyr și pe Vasile Voiculescu: „Am pornit într-o țară străină, ca Ruth./În priviri și în tălpi purtam cuie./Căutam un fior absolut.../Ce prin Tine în cer să mă suie./Adunam din ogor spice-ntruna/Cu sfială și emoții în mâini!/În snopi de aur înfășuram Luna/ Ca un hoț, strecurându-mi-o-n sâni./Te-am rugat cu umilință în glas/Să mă lași peste câmpuri s-adun/Ce din viață credeam c-a rămas/Mai frumos, mai curat și mai bun./Veșnicia, în vase reci ai turnat./Am băut însetată de cale!/Din ogoare, spic de viață curat/Am cules, de pe urmele tale./Mi-am ascuns ca o floare de rug/Trupul în noaptea cu rouă./În lacrimile tăcute ce curg/Peste noi, și acuma când plouă./Cu povești diferite-n destine./Cu iubirile-n suflet târzii./Eu și Ruth, amândouă străine/În ogoarele lumii pustii/Adunăm spicul dragostei line./Ce în noi este sensul de-a fi!” (*Eu și Ruth*)

De altfel, Mirela se simte afină, chiar identitară cu Doamnele nobile ale Bibliei. Căci pe lângă Ruth, mai apar trimiteri la Maria și Sara, etaloane ale demnității feminine, ale loialității și credinței nezdruincinate în Iisus. Asemeni Sarei din Geneza 18:1, experimentează o teofanie pe care o sugerează în doar câteva cuvinte, ocrotind parcă sfântul eveniment de judecata maculatoare a lumii. Poemul „Numele femeii” este o redare întocmai a versetului biblic, dar adâncită cu povestea eludată a Sarei, transgresată biografiei poetei. „Domnul i s-a arătat la stejarii lui Mamre pe când Avraam ședea la ușa cortului, în timpul zădufului zilei”, așa începe versetul sursă. Poemul trasează din linii puține, ca într-un crochiu, o atmosferă și o stare: „De prea mult cer/În zăduful zilei/Lângă umbra stejrarilor/Lui Mamre-Neputința.”

Surprinde apoi teofania ca atare: „Numai îngerii erau trei/și înaintau, iluminând/dorința ce o țineam/în pântec”. Și în final, o întâmplare miraculoasă: „Atunci/cerul mi-a acoperit/numele/cu alt nume./peste făgăduința Ta.” (*Numele femeii*) În această subînțeleasă poveste a Sarei, înștiințată de Trinitate că va deveni mamă, stă măiestria poetei Mirela Duma, pentru care nu povestea este importantă, ci miza ei, efectul binefăcător asupra sinelui.

Maria, Doamna supremă a creștinătății, umple sufletele cu lumina ei binefăcătoare, mângâietoare și ocrotitoare. În poemul Mirelei „Destinul nostru, Maria” se produce o interesantă suprapunere identitară, care propune →

VALERIA BILȚ

doă chei de lectură. Prima ar fi o valorosă lecție pe care mama o oferă fiicei, Maria, iar a doua posibilă interpretare ar fi dialogul între poetă și Maria, sfânta ocrotitoare a mamelor. „Uită-te la mâinile mele, Maria!” Este un îndemn de exemplificare a simbolului feminității cu scopul de a atrage fiicei atenția asupra destinului implacabil de iubire martirică a femeii ori o rugăciune, o implorare a Mariei, Maica lui Dumnezeu de a se apleca asupra singurătății triste a femeilor și de a face ceva pentru a alunga din sufletul lor toate fricile. Este o tulburătoare rugăciune, tot la fel de bine precum o patetică lecție de conștientizare a dramei feminine. /„Uită-te la mâinile mele./ Maria! /Simbolul feminității/în toate mângâierile lor/în pielea crăpată/fiecare victorie./Uită-te cum poartă în ele/brațele-mi./Lumea întreagă -/atenție să nu rămână cineva/ necuprins./nimeni pe dinafară./Uită-te la steaua care/ne luminează suspinul./Un fald din rochia mea/atinge pământul -/pașii sub ea/ binecuvântări sau blesteme./Uită-te Maria/la trecerea anilor./Din ziua aceasta nu a rămas/nimic./Mâinile îmi sunt aici/ și acolo/pielea îmi miroase a iarbă curată./Uită-te Maria !/Uită-te cum rămânem singure/de fiecare dată./la fiecare naștere./cu fiecare moarte./spre fiecare-nviere./Niciun vers în plus /niciun ceas mai devreme/orologiul bate/ora durerii./Maria !” **(Destinul nostru, Maria)** Un monolog dramatic prin excelență, demn de un personaj dintr-o dramă de idei. Poezia este interesantă și din perspectiva titanismului pe care-l afișează, căci „brațele-mi poartă lumea întreagă, atentă să nu rămână cineva necuprins și nimeni pe dinafară”, superbă hiperbolă ce pare a o înfățișa însăși pe Maica Maria, cu brâul și acoperământul ei făcut din brațele sfinte.

Tot un titanism emană și poemul ce deschide volumul, un curriculum vitae exceptional, al femeii fortificate prin suferință, conceput ca un monolog adresat unui Tu divin. E un prilej de a trece în revistă o impresionantă listă de beneficii caracteriale și spirituale pe care femeia supusă diferitelor forme de opresiune existențială le-a achiziționat, consolidându-și forța interioară și independența. „Sunt tunet, crivăț, foc și sunt văpaie./ Îmi port în viață singură războiul,” e un portret remarcabil, egalat doar de cel al bogatului emir din Bagdadul descris de Macedonski în „Noapte de decembrie”: „E tânăr, e farmec, e trăsnet, e zeu!” Ca și el, care, deși „el e emirul și toate le are”, zilnic se simte furat de-o visare”, eul lyric al Mirelei Duma simte „După ce-nchid ușa la odaie./Cum Doamne-n mine se

răzbuună dorul!” iar în final, „se răzbuună omul.” Conștiința titanismului, ca o latură a femeii ce se simte în stare să adune în sine puterile nebănuite, moștenite de două mii de ani, de la întemeierea creștinismului, odată cu răstignirea Fiului și rana din inima Maicii „Sunt jertfa pentru rugă și sunt gândul/Ce-l port de peste două mii de ani.”

Văltorile vieții o întăresc și o energizează. Toate stihiiile s-au adunat în ființa ei și devin armele pasiunii, implicării, inspirației, mâniei ce o transformă în temută amazoaă a condiției feminine. Toată această vrednicie dispăre ca prin farmec în intimitatea singurătății. Acolo se resimte vulnerabilitatea, fragilitatea femeii îndelung agresate altădată, iar poezia de notație „Femeia care sunt” surprinde cu titlu de generalitate, o scenă de umilitoare agresivitate conjugală. Detașarea în rugăciune este resursa forței ei de salvare. „O pasăre rece/zboară/ din tot ce a fost/și eu îngenunchez/ în fața icoanei./Ochii lui Isus mă urmăresc/blânzi și albaștri./brațele Lui calde și bune mă caută...” Apoi, sublimarea în martirajul care aduce sanctificarea prin umiliția femeii chinuite „Un cerc alb se formează în jurul meu/din fiecare lacrimă, ca un sanctuar”. Desprinsă din infernul clipei, se înalță în ubicuitate și-l poate observa pe agresor cum „dincolo de uși/cauți mereu scăpare./mereu alte victime./alte înjurături/și/ nicio bucurie/nu înfloresc/nu ninge/doar veștejește/peste sufletul tău -/bărbat străin/de toată binecuvântarea dreaptă/a vieții”. Răzbuunarea ei este să-l plaseze pe el între victime, el este victima propriei

Thierry Lawers, Belgia, Seshat (Deșeuri metalice)

furii, deci nefericitul e el, cel ce „Continui să lovești.”, chiar dacă „Cafeaua răsturnată/se prelinge/peste sângele meu./sub tălpi/am un foc/de parcă/aș arde în flăcări”(Femeia care sunt), căci ea, nobilă precum modelele ei biblice, se subliează detașându-se într-o compasiune superioară. Trecută la o experiență casnică mai calmă, ea se întrebă senină „Ce este dragostea unei femei./dacă nu/o toamnă trecută/pas cu pas/prin fiecare moarte./fără ca tu/să îți dai seama./ ea coborând peste tine/ învâluindu-te/într-o stare de armonie și viitor. Toamna aceasta/precum o femeie/ demnă și caldă./alungând/din sufletul tău/toate fricile” (Imagini feminine). E etapa „Visului comun”, al unei Ruth moderne, demnă și calmă și al lui Booz postmodernul. O splendidă exigență din iubire, „Ține-mă de mână/până când/Soarele apune și răsare/peste munți și mări/spre infinit./Unde nu-i/nici drum/ și nici cărare./Și așterne-ți visul/ peste-al meu./Să visăm/iubirea împreună/într-o lume fără/ depărtări./ Doar cu stele./nopti de mai/și lună!/ Ține-mă de mână/tot mereu/pe pământ./în versuri și în minte./Și în rugăciuni/ce ne-nfășor/tot mai sfinți/în dorul din cuvinte.”(Vis comun) La această împlinire s-a ajuns prin filtrul iertării, a câștigării forței interioare prin desprinderea de trecut. O rețetă prescrisă parcă din psihoterapiile actuale descoperim în „Gânduri”: „Să știi ierta, să poți învinge/Singurătăți când clipa doare./Să știi zâmbi, să poți și plânge/În ceasul când iubirea moare./Și să rămâi mereu prin vreme/Acoperită-n poezie/De tot ce peste tine cerne/ Prezent, trecut și veșnicie./Să știi privi, când alții tac./Acel ceva ce-ar vrea să-l spună/Și ochii și tristețea lor./Plecate-n pribegii, pe Lună./Să știi ierta, să poți învinge/Singurătăți când viața doare./Să știi zâmbi, să nu poți plânge/În ceasul când iubirea moare.” Apare recurent motivul palmilor de aur, ca și acela al palmilor și tălpilor în cuie, amândouă trimițând la experiența cristică a vindecării și a răstignirii, sporind dramatismul discursului lyric.

Acestea sunt o parte din RITMUL PLECĂRII Mirelei Duma prin viață, dar și prin tărâmul fabulos al poeziei, unde este stăpână deplină, maestră cu multiple virtuozități lirice. Încântătoare, delicată în expresie, dar gravă, sobră și diversă în imagini, mesaje, atitudini. O colecție de poezii care trezesc voluptatea suferinței, dar și gustul pentru libertatea iubirii. Un talent remarcat încă din tinerețea poetei și o forță inepuizabilă de creație. Un nume care trezește respect și admirație în lumea poeziei contemporane.

Poezia ca mod de a fi

La prestigioasa editură din Târgu-Mureș, „Vatra Veche”, coordonată managerial, tehnic și, nu în ultimul rând, sub aspectul valorii estetice al cărților tipărite, de către distinsul animator cultural și importantul, unanim apreciatul scriitor Nicolae Băciuț, a apărut anul acesta, între altele, volumul de versuri „Din ochi de cer”, de Nastasica Popa. Nume de care, mărturisesc, nu auzisem, din cauza sistemului actual de difuzare a cărții lamentabil, extrem de păgubos pentru întreaga cultură și literatură românească.

Din magistrala prefață a volumului, semnată de domnul Nicolae Băciuț, aflăm că poeta este constănțeană din Năvodari și nu se află la prima apariție editorială, ci are de pe acum o bibliografie apreciabilă. A publicat anterior patru cărți de poezie, a fost inclusă în sumarul unor antologii și a publicat în numeroase ziare și reviste. Activitate de creație ferventă, susținută, pentru care a fost distinsă și cu câteva premii literare.

Desigur, nu putem face abstracție de excelenta prefață a lui Nicolae Băciuț, atât datorită pertinentei considerațiilor critice avansate cât și pentru că, în demersul nostru critic, nu avem cum evita opinii similare cu cele ale autorului prefeței în discuție. Vom reformula, deci, cu onestitate considerațiile critice pe care le adoptăm prin convingere intimă și, mai ales, pentru că acestea sunt și ale noastre.

Analiza propriu-zisă din prefață debutează cu precizarea că „universul său spiritual a rămas racordat la spațiul geografic al devenirii sale, care îi modelează (conform blagianei „matrice stilistice” n.n.) trăirile-iubirile, aspirațiile, așteptările”.

Din punct de vedere tematic, se remarcă subliniat „poezia de dragoste, dominantă acestui volum, își trăiește cu intensitate aspirațiile nostalgice ale unui timp” când, i se amintește peste ani iubitelui de către poetă, „Mușcam cu pasiune din fructul interzis” și „M-adăposteam în liniștea iubirii tale”.

Mai sunt în prefață „ancorarea în rigorile prozodiei clasice”, fiind

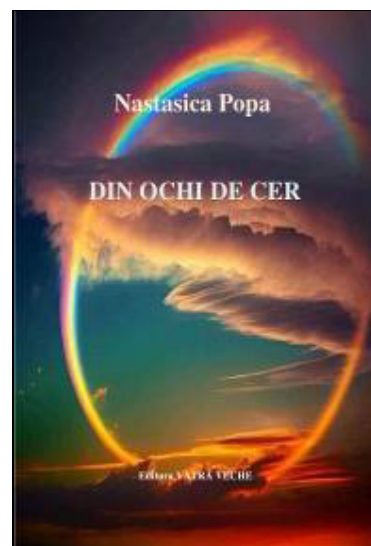
„sedusă de muzicalitatea, ... picturalitatea cuvintelor, într-un spectacol de culoare”, fapt care îi facilitează crearea unor „veritabile pasteluri” și a unor poezii „de atmosferă”.

Din cele mai importante, crede Nicolae Băciuț, cu justețe, însușiri ale poeziei comentate sunt „sinceritatea emoției”, „naturaletă expresiei”, „miza ei existențială”, în condițiile în care, pentru autoare, „Poezia a ajuns să fie nu parte din viața ei, ci viața însăși, o existență ideală, după existența reală”.

Domnul Nicolae Băciuț remarcă faptul că poeta „nu are complexe situații în afara valurilor poetice, nu trage cu ochiul la mode poetice”, nu se lasă „ademenită de miresmele mijloacelor poeticii postmoderne”, observații critice care ne bucură nespuse, pentru că noi, în numeroase rânduri, exasperați de sintagma atât de recurentă „poezia (neo)modernistă și-a epuizat resursele” întâlnită în multe cronici literare, am afirmat în scris ferm, apăsător, că orice formulă poetică, practică de un autor de real talent, își dovedește mereu și mereu viabilitatea estetică, asumându-ne decis nu puține riscuri.

Un bun, împătimit cititor și iubitor de poezie, oricât de rafinat și de inițiat ar fi în tainele discursului liric nu are cum să nu perceapă și să rezoneze profund, încercat de elevate satisfacții estetice, cu fluxul intens, vibrant, al unor asemenea versuri: „Pluteau nămeți și-mbrățișam cocorii/ Sub raza ta cu ramuri de cuvinte./ În asfințit, pe marginea răcorii/ Ți-aș fi rămas așa, în straițe sfinte./ Cascade curg în vâlvătaia sortii./ Înspre apus spre miriștea de gânduri (s.n.)/ Rămân scânteii și focul ia proporții./ De-aș fi rămas ... Eu aș fi mers pe prunduri”. Sau: „Pe malul întins, spre marea albastră./ Privesc viața mea ca într-o fereastră./ Spartă-i clepsidra și-i capăt de lume./ Stă vremea în loc c-un timp fără nume”.

Nastasica Popa practică o poezie imagistă, de notație și atmosferă, al cărei flux liric este îmbogățit cu caratele expresive ale muzicalității versurilor caligrafiate „în dulcele stil clasic” de o prozodie perfectă: „Se pârguiesc tăcerile în noapte./ Un pergament nescris arde tăciune/ În

ghiveci stingheri, se-azează-n șoapte/ Un anotimp cu-a vieții-nțelepciune”.

Timbrul rostirii lirice, incantatoriu, predominant confesiv, alternează nu de puține ori, în cuprinsul aceleiași poezii, cu unul meditativ, reflexiv, trasând fugar și o dimensiune gnomică, sapiențială a discursului poetic, mai ales atunci când se glosează pe motivul tematic al timpului în ireversibilă trecere: „Umbrele-n odaie-mi par grăbite/ În dăre-adânci, pe trup îmi sapă urme./ Din ce în ce puterile-mi slăbite/ Mă-adastă-n ceas, cenușa-n timp să scurme!” Sau: „Tresare în oglindă făptura mea schimbată/ Când dintr-un colț mijește o rază de lumină./ Ba-i galbenă, albastră sau poate-i indamină/ Sau poate e de vină salcâmul ce mă-mbată”. Și: „Trec zilele pe rând în calendare/ Și mor ninsori, ascunse-n albe rânduri./ Zac toamnele din timpuri legendare/ Care-au lăsat doar frământări și gânduri”.

Structură, sufletească hipersensibilă, vulnerabilă și la cele mai mici asperități existențiale, poeta, în numeroase grupaje de versuri, își dezvăluie încrederea totală în funcția terapeutică, exorcizantă, mântuitoare a poeziei sale.

Despre poezia doamnei Nastasica Popa nu se poate scrie „cu adjective la superlativ”, dar, cu certitudine, este autentică, scrisă nu de un veleitar sau grafoman, ci de un auctorial de un real, remarcabil talent.

VICTOR RUSU

IN MEMORIAM LUCIAN DOMȘA
„BLACK METAL”
SAU ÎNTÂLNIREA
POETULUI CU MOARTEA

„Să ne grăbim să iubim, oamenii pleacă prea repede / Rămân după ei pantofii și un telefon mobil”, scria, poate cu un ultim suflu liric, scriitorul Lucian Domșa.

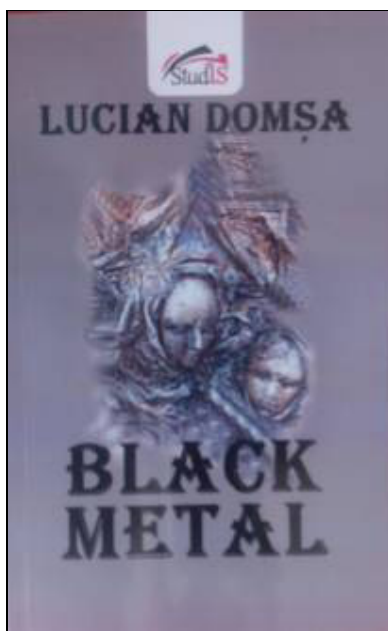
După cum ne este firea, nu ne-am prea grăbit să-l iubim pe Lucian Domșa, deși scrisul său l-ar fi îndreptățit, deși cei care au citit romanele sale „Aneta” și „Măriuca” au fost elogioși la adresa dumnealui, apreciindu-i filonul popular al eposului, toposul național, stilul neînflorit excesiv. Unii dintre cititori s-au încumetat să-l compare cu Liviu Rebreanu, o comparație pe care, personal, o dezavuez, nu pentru că Lucian Domșa nu ar fi meritat laudele aduse, ci pentru că am considerat că dumnealui are propriul stil și ar trebui comparat doar cu sine.

Nu l-am cunoscut personal, ci doar din postările și scrierile sale. Am dedus că avea competențe manageriale, ceea ce l-a și determinat să își promoveze singur cărțile, și a făcut-o cât de bine se poate într-o țară ai cărei locuitori au devenit cam indiferenți la zvâcnirile culturale ale unora dăruți pe altarul artelor. Știm ceea ce a dorit Lucian Domșa să știm: faptul că a întâlnit suferințele în mod repetat, că a fost chinuit de o boală cronică, necesitând dializă renală, că lipsurile materiale nu au reprezentat o noțiune abstractă, străină dumnealui.

Scrisul i-a fost oază de refugiu într-o viață plină de deșertăciune – „oaza de liniște, opusul dializei”, un mod de a ridica o citadelă în fața destinului implacabil. „Scriu pentru că vreau să mă împac cu moartea care are forme infinite”. Lucian Domșa „s-a agățat” cu furie de taste cu frica de a nu cădea, opunând morții eternitatea cuvântului scris.

„Scriu ca să exist, ca să nu uit, ca să las ceva în urmă”. Lucian Domșa a fost un luptător, nu doar cu boala și necazurile, ci și cu sine, obținând o a doua licență, de data asta în Filologie, din dragoste pentru literatură și pentru a-și îmbunătăți bagajul cultural, după cum a mărturisit.

Considerând că romanele sale ar merita mai multă aplecare din partea

celorlalți, în momentul în care concepute un proiect având ca scop trimiterea cărților sale spre biblioteci din țară, i-am propus să trimită două cărți și Bibliotecii „Gheorghe Șincai” din Oradea. Autorul a strecurat în colet și o carte pe care mi-a dăruit-o, o carte de poezii, de această dată cu un titlu sugestiv ca o premoniție: „Black Metal”.

Oncolog fiind, întâlnesc zilnic suferința, dar poeziile lui Lucian Domșa poartă în sine un strigăt de durere atât de profundă și atât de emoționantă încât face să vibreze cuvântul. Este întâlnirea omului cu moartea! Este zbuciumul și tăcerea, este lupta și istovirea ei, este regretul și resemnarea, toate la un loc. Lucian Domșa „eliberează timpul” dintr-o lume transformată „în suflete de lacrimi fără sunet”. Pășind deja spre altă lume, Lucian Domșa o recunoaște și o descrie:

„Câtă liniște! Ce pace dulce! / Dincolo de pânza imaginației / fiecare vis a fost spulberat / călcat și pierdut / fiecare cuvânt a tăcut / pentru totdeauna...”

Simptomele bolii fizice lasă urme adânci în sufletul poetului, care devine „obosit de așteptare”. Majoritatea poeziilor sale nu au titlu. Ele sunt o înșiruire cronică de stări sufletești.

Îl surprindem pe poet „obosit de așteptare” sau „cu sentimentul lumii / pe dinăuntru ros de boli”, cu corpul – „o invazie de sunete în liniștea nopții”. Starea de așteptare o transferă naturii

pentru că „acolo, în așteptare / erupe muzica florilor / iar când va izbucni dimineața / soarele se va stinge / sub tălpile mele”.

Metaforele sale sunt vibrante, deloc contrafăcute, fiind expresia unor emoții tulburătoare, pe care poetul și le scrie cu har.

Anticipându-și sfârșitul, ne sfătuiește:

„De veți veni să mă căutați / voi fi dincolo de nimicul pământului / în locul în care venele aerului / sunt pline de corbi ce aduc vești / despre o floare abia născută”.

Pe de altă parte, redarea simptomelor din „salonul alb” și din timpul dializei, au valoare medicală, în opinia mea, personalizând enunțul științific rece, punându-l în conjuncție cu autenticul simțit, trăit. „Aparatul de dializă și eu / amândoi o singură ființă / despiciând liniștea serii.”

Lucian Domșa opune morții cuvintele sale, pe care și le dorește, măcar ele, să rămână eterne:

„Nu le poate ridica oricine / nici doborî / le mângâi cu palma / așteptând să-mi confirme / că mai sunt în viață”. Unele versuri sunt adevărate dialoguri cu Dumnezeu: „Dumnezeu s-a oprit azi de vorbă cu mine”, ne șoptește poetul. Lucian Domșa își găsește forța prin cuvânt, scriindu-se pe sine și în credință. „Nu avem nevoie de niciun Dumnezeu / divinitatea curge prin sângele nostru”...

Poeziile sale sunt răscolitoare, transmit vibrația chiar înainte de a le pătrunde sensul. Transcenderea este una din temele care leagă toate poeziile acestui volum: „Îmi voi căuta clipele / fără să știu / cât va mai dura până la infinit...”

Înainte de retragerea poetului dintre cele lumești, Dumnezeu însuși i-a mângâiat cuvintele, le-a insuflat viață eternă, lăsându-le pentru noi, pentru a-l găsi pe Lucian Domșa dacă îl vom căuta... Dacă îl vom căuta... Dacă îl vom căuta...

Lucian Domșa a fost un meteor în literatura română. „Cei ce nu se duc, nu au de unde să se întoarcă”. Da, Lucian Domșa ar trebui să se întoarcă la noi prin cuvintele pe care le-a scris „cu pana Domnului”.

R.I.P! Drum lin spre locul în care nu mai este durere, nici întristare, nici suferință!

SIMONA MIHUȚIU

MIHAELA HURĂ, STEAUA NORDULUI

* Motto: Așa, fără niciun prilej, decât cel al unei țândări de dor...

Mihaela Hură, după un periplu în universul poeziei pentru copii, materializat în două volume apărute la Editura Zorio, a publicat - la Editura Libris - și un volum de poezii „pentru oameni mari”, purtând titlul „În sertare, timpul”. Deși formată la școala postmodernismului optzecist, atât de controversat, poeta a rezistat tentației de a se înregimenta necondiționat acestui curent, păstrându-și fibra sa interioară autentică. Dacă ar ține cineva morțiș să o încadreze într-un curent literar - manie contemporană foarte răspândită, ce produce iritare când cineva iese din tipare - probabil că Mihaela Hură ar aparține metamodernismului, varianta conciliantă a noului val ce vrea să măture postmodernismul, dar care este și el împărțit în cel puțin trei tendințe: varianta revalorificării categoriilor estetice pre-moderne, varianta depășirii cu orice preț a postmodernismului și ultima, cea a concilierii între cele două.

Indiferent unde ar fi prinsă în „insectarul” catalogărilor poetice, Mihaela Hură își păstrează câteva trăsături distincte, de necontestat. Editor de nădejde, corector ireproșabil - trecută prin altarul limbii române și în calitate de actual doctorand în filologie - având respect față de limba română și prozodie, binecuvântată cu un talent excepțional (își scrie poeziile pe parcursul „unei cafele”, doar în balconul deschis și în jilțul ei absolut inedit, fie vară, fie iarnă, pe hârtie și cu pixul, lăsând în urmă manuscrise pe care chiar ea le descifrează cu dificultate) și având o sensibilitate și o rigoare uimitoare, poeta apare ca un reper în poezia contemporană.

Deși adeptă a respectării rigorilor prozodiei, Mihaela Hură a adus și o boare de modernitate a expunerii, prin renunțarea la inițiala majusculă exclusivistă a versurilor, prin măsura folosită, de vers mediu și scurt - cel mai dificil, pentru că (poetii o știu!) nu prea ai „loc de întors” - prin restrângerea numărului de strofe, cât să se încadreze în atât de prețuitul, de către mine, dicton „Multum in parvo”. Și nu în ultimul

rând, prin ocolirea, pe cât posibil, a rimelor facile, a cuvintelor „bătătorite” și evitarea narațiunii în favoarea sugestiei, înnobilită de figuri de stil în care metafora și mai ales personificarea dau imagini poetice vibrante, dar și misterioase, ce-i oferă cititorului șansa, ca prin interpretarea proprie, să devină coautor.

Dar trăsătura distinctă a poeziei sale este aceea că îți stârnește sinapsele, făcându-te să-ți vibreze sufletul. Este o poezie înveșmântată în zale ușor ermetice, de după care răzbate o emoție uneori copleșitoare. Și asta, doar referindu-mă la poezia ei „pentru oameni mari”! Pentru că, dacă e să o amintesc și pe aceea pentru copii, atunci, pe lângă cele două volume deja încopertate, mai are un senzational volum nefinalizat (în special din motive pecuniare),

POEZIE NAIVĂ –

MIHAELA HURĂ

Și-a desenat în palmă palma ta
să i se pară că o ții de mână
chiar și atunci când n-o să mai
rămână
din anotimpul vostru decât ea.

Ți-a spus „mi-e dor”,
tu nu i-ai spus nimic –
atunci a început o toamnă mare
și frunzele s-au scuturat de soare
și s-a făcut pământul foarte mic.

Și-a pus pe suflet lacăt fără chei,
albastru ca o noapte pe zăpadă,
să nu mai poată timpul tău să vadă
că palma ta e tot în palma ei.

din care a postat pe blogul personal și pe pagina sa de feisbuc, volum intitulat „Școala de povești”. După poeziile acestui volum ar tânji orice manual din cursul primar și sunt convins că pentru copii ar fi un motiv în plus de a se apropia de lectură, acum când invazia audiovizualului, a jocurilor și platformelor de socializare pe tabletă ori telefon, aproape că a dezumanizat comportamentul acestora. Aloo! Ministerul Educației și nu știu mai cum!? Se aude? Aveți ocazia de a vă înnobila manualele celor mici cu o bogăție de conținut! Trebuie doar să vreți acest lucru, că, iată, la barza chioară... La fel de bine și-ar găsi loc, din creația sa, măcar o poezie de dragoste și meditație, în manualele de liceu, unde adolescenții aflați la vârsta primei iubiri sunt convins că ar îndrăgi-o și s-ar apropia mai mult de poezia altitudinilor rarefiate, fără să o considere o corvoadă, cum se întâmplă cu alte creații ce semnează condica într-un manual. Și pentru asta nu e nevoie să fie scos ori înghesuit Eminescu, spre a face loc poezilor contemporani, pentru că el este ADN-ul limbii române și din el se trag toți aceea ce au dorit, fiecare după puterile sale, să apere și să înobileze neasemuit de frumoasa limbă română. Fără el, am fi fost... alții! Așadar, fără excluderi nechibzuite, pentru a putea vedea oricine cum stau alături și nobila sămânță, și nobilele vlăstare ce au rodit în Grădina Maicii Domnului! Răsărită în ținutul nordic - a cărui vibrație a produs genii ca Eminescu, Enescu, Luchian ori Iorga - dăruită cu har, ambiție și hotărâre, chiar și atunci când viața i-a pus piedică, Mihaela Hură a avut puterea să se ridice și să înfrunte viscolul existențial cu o putere ce i-a asigurat nemărginita mea admirație. De aceea, dacă ar fi acum de față, i-aș spune așa: „Gândul meu cel bun te va însoți mereu, îți va adumbri arșițele vieții și-ți va înfia lacrima. Dar un singur lucru să nu cutezi: să apui înaintea mea! Pentru că atunci, ar trebui să apun de două ori... Să strălucești, așa cum ți-am prezis la începuturi, pentru că tu ești... Steaua Nordului!”

*DIODOR

*Diodor (pseudonimul literar al lui Alexandru Chirilov).

Drumul până în Rai și înapoi

Primită cu o dedicație care mă onorează profund, probabil scrisă cu unul dintre celebrele sale stilouri, am primit cu interes cartea binecunoscutului autor de literatură pentru copii, Petre Crăciun, președintele filialei București – Literatură pentru copii și tineret a Uniunii Scriitorilor din România și al Juriului național al Concursului de creație literară „Tinere condeie”, autor al multor scenarii de film și realizator de programe și emisiuni sociale și educative la Televiziunea Română. Am citit cu ceva timp în urmă câteva dintre cele „100 de basme și povești, Odaia Fericirii” scrise de dumnealui și am rămas cu certitudinea că dumnealui este unul dintre marii noștri autori de basme pentru copii, pe care literatura română o să-l consemneze ca atare în istoria ei.

De data aceasta nu este vorba de un volum dedicat tinerelor vlăstare, ci de un roman autentic, chiar dacă regăsim și aici fantezia de excepție a naratorului de basme, morala puternic accentuată a scrierii, stilul curgător, neînflorit excesiv, plăcut lecturii, dar adânc prin mesaj. Romanul are calitatea de a se adresa tuturor vârstelor.

Volumul „Drumul până în Rai și înapoi”, scos la editura Zorío, este construit cu un cuprins fantastic, „copertat” de o introducere și o parte de final scrise cu note sobre, de realism. Dintr-o altă perspectivă privind, partea fantastică ar putea avea accente realiste, întrucât sondează acele momente aflate pe muchia dintre viață și moarte, momente pe care nici măcar medicii, nu pot să le descifreze în toată profunzimea lor, majoritatea informațiilor avute bazându-se pe afirmațiile celor puțini, „întorși la viață” dintr-un stop cardiac sau o comă profundă. Petre Crăciun plasează într-un astfel de moment grav o imagină călătorie spre Rai, cu toate întâmplările sale, cu incertitudinea ajungerii, putând și aici, ca și în lumea noastră pământească, a o lua pe o cale greșită. Concretizarea abstractului, mantia de real pusă pe spatele fanteziei, aduce un plus de valoare filonului narativ.

Profund moralistă, după cum spuneam, cartea are un mesaj viguros legat de ceea ce contează sau ceea ce ar trebui să conteze în viața omului și anume iubirea, sub toate formele splendide pe care le îmbracă acest

cuvânt: iubirea față de copii, față de oamenii din jur, față de părinți, față de persoana cu care îți împarți viața, față de Dumnezeu, față de prieteni... Credința joacă un rol important pentru Petre Crăciun, fiind liantul vizibil și invizibil al înobilării spiritului prin iubire.

Preocupați adesea doar de realizarea bunurilor materiale, constatăm că ele nu aduc fericirea și mulțumirea celor din jur și nici măcar pe cea personală. Bicicleta cumpărată fiului, chiar dacă este dorită cu ardoare de acesta, este distrusă a doua zi și nu compensează lipsa acordării timpului alocat educației lui sau lipsa de exprimare a afecțiunii paterne existente.

Gândul mi-a zburat automat la atâția părinți care își lasă copiii acasă, alergând după un plus material în afara granițelor țării, uitând adesea faptul că acești copii în anii lor de formare, de devenire, au nevoie mai mult de dragoste decât de bunuri materiale, afirmația mea neincluzând, desigur, cazurile de sărăcie extremă.

Mesajul este subliniat direct, dar și indirect, prin modul în care e creionat personajul George Săndulescu, în jurul căruia se întâmplă evenimentele – părăsirea sa de către o soție egoistă, starea proastă a afacerii pe care o conduce, copiii lipsiți de afecțiunea maternă și de grija unui tată prea ocupat, accidentul de mașină... Personajul este un,

Nando Alvarez, Spania, Femeie și vânt (lemn)

om decupat de pe scena reală a vieții un om ca mulți alții, depășit de greutățile existenței, nefiind în esență un personaj negativ. Îți trezește empatie. Pe cât de fluidă este obținută limita dintre negativ și pozitiv a pământeanul George, pe atât de concret este analizată ea în „Veșnicia Raiului”!

Personajul central al cărții nu este însă, George Săndulescu, ci Max / Maximilian, prietenul devotat, înțelept și iubitor al stăpânului său. Câinele Max este un simbol, intervenind ca o „a doua voce” a lui George, cu care acesta dialoghează sau sub forma unui înger capabil de iubire absolută și de sacrificiu.

Finalul ne lasă să dezvoltăm la rândul nostru povestea, nefiind important în fond ce ar urma, ci cum! Scrisă într-un stil plăcut, alert, dar nesărac în trăiri, transmitând emoție, am terminat cartea într-o zi, cu bateriile sufletului reîncărcate.

Lângă mine, cu o răbdare nesfârșită, micuța mea cățelușă Sisi a avut răbdare până la finalizarea lecturii, bucurându-se că pe chipul meu poate desluși bucurie – bucuria unei lecturi bune!

Domnule Crăciun, mă uit la Sisi a mea și am convingerea că este într-adevăr, un înger trimis de Dumnezeu pe Pământ! Sunt sigură că și Paco, primul meu cățeluș, ajuns în „Raiul Desfătărilor” la care faceți referire în rândurile acestei cărți, vă mulțumește, de acolo, de Sus, pentru toate gândurile și iubirea pe care le-o purtați acestor ființe perfecte!

SIMONA MIHUȚIU

Pocăința lui Cain sau Abel, contra Abel

Când întâlnesc numele de Abel, am un bizar și involuntar obicei să tresar. N-am avut niciodată curiozitatea să-mi explic fenomenul. Dar, iată, de această dată am avut răbdarea să mă întreb de ce mi se întâmplă asta. Și, cel puțin parțial, cred că am găsit răspunsul.

În primul rând, Abel e un nume rar, cu nuanțe profund biblice, numele unui erou pe care l-am admirat încă de atunci de când l-am întâlnit în peregrinările mele prin întâia carte a lumii. Povestea lui Cain și Abel nu poate scăpa nimănui, cu atât mai puțin unuia care răspunsuri adânc ascunse în tainele creației.

În al doilea rând, în cealaltă profesie a mea - cea de matematician - am mai întâlnit un Abel pe care l-am admirat cu adevărat, încă de atunci de când i-am cunoscut viața și opera: matematicianul norvegian Niels Abel (1802-1829), cu mari contribuții în algebră și teoria funcțiilor, un adevărat promotor al matematicii moderne, deși n-a apucat să trăiască pe acest pământ mai mult de 27 de ani.

Nu mai puțin adevărat este și faptul că, însăși semnificația numelui de Abel are profunde valențe mitice, istorice, onirice etc.

Lista mea de motivații însă se oprește aici, nu doar din motive de spațiu, dar și de teama de-a nu mă îndepărta prea tare de la subiect. Pe scurt, numele Abel este, cel puțin pentru mine, unul admirabil, respectabil, plăcut și, la modul cel mai sincer, l-aș prefera oricând ca nume de personaj, de erou al unui roman.

Abell, însă, eroul Melaniei Cuc, în aparență personajul principal al romanului, este totuși unul opus lui Abel - credinciosul fiu (al doilea) al lui Adam, cel care va deveni de fapt și primul martir al omenirii. Ceea ce mă face să cred că nu întâmplător autoarea i-a adăugat numelui un al doilea „l”. Astfel, povestea biblică este răstălmăcită, cu pricepere și agilitate, Abell din romanul Melaniei Cuc fiind de fapt un fel de Cain din istorisirea sacră.

Incontestabil, Melania Cuc are un har natural de povestitoare, spunem¹ în urmă cu mulți ani, aplecat tot asupra unui roman al dânzei („Femeie în fața lui Dumnezeu”, editura Eikon, Cluj-Napoca, 2007). Căci mi s-a părut atunci, ca de altfel și acum, că nicio altă

romancieră indigenă n-o face mai bine, prin arta impregnării de magie în doze egale, peste tot în scrierea sa, prin decantarea mirifică a acțiunii în timp și în spațiu, prin savoarea cu care ești tentat să întâmpini deznodământul fără vreo șansă reală de a-l intui mai limpede și mai curat decât o face Melania Cuc.

Autoarea ne aduce în actualitate aroma unor epoci nu prea îndepărtate. De fapt avem de-a face cu o poveste al cărei debut se petrece în plină eferversență a ultimului război mondial, în preajma cedării Ardealului de Nord și a multor evenimente cumplite petrecute în acele vremuri. Însă firul narațiunii, dimpreună cu lungul șir de întâmplări și cu amărăciunea faptelor se prelungește până în zilele noastre, parte dintre eroi trăind aidoma (și) evenimente nefericite ale epocii noastre, căci cartea însăși debutează cu înmormântarea „sumară”, „într-un sac de plastic negru”, a unui membru al familiei Erden: Vasile, cel care „a fost hăituit toată viața de Securitate!”, așa cum se exprimau unele rude. Acesta este deplâns de familie pe ultimul său drum, dar aflăm destul de repede că, în realitate, fusese un vajnic colaborator al securității și nicidecum nu era regretat de toată lumea. Suntem astfel (re)aduși în crunta realitate a zilelor noastre, mai precis în momentele de grea cumpănă a omenirii aflate în pline restricții impuse de pandemia de Covid 19.

Așadar, autoarea este dornică de a restitui adevărul istoric al unor evenimente, deopotrivă cu fragmente memorabile de actualitate recentă. Dar adevărul istoric n-o împiedică să intervină inclusiv ficțional ca să redea cu lux de amănunte atitudinea unor oameni de-a lungul a circa 85 de ani pe care îi acoperă întinderea narațiunii.

În prefața cărții, intitulată atât de concludiv „Istorie și conștiință” și semnată de confratele de condei, maestrul Nicolae Băciuț, se spune, pe bună dreptate, că Melania Cuc: „Nu rescrie, ci recuperează istoria, încearcă să o așeze în logica timpului și a evenimentelor, încearcă să se înțeleagă pe sine, înțelegând istoria, și cea trecută, pe care nu a trăit-o, dar și cea pe care a însoțit-o” și că „Romanul pendulează între labirinturile trecutului și cele ale prezentului. Practic, însă, în substanța epică se pot distinge două romane. Pe lângă povestea familiei Erden, se conturează și un roman în roman, care e unul al biografiei naratorului, incluzând mecanismele artei sale narative”.

Mare parte din vremurile asupra cărora se oprește autoarea cu narațiunea sa au fost amare și tulburi și, deși s-au pierdut cumva în negura anotimpurilor care se scurseseră de-a valma peste ei, oamenii nu puteau uita: „Era în perioada când lumea încă mai era speriată de bomba atomică a americanilor, dar mai tare se temea de Securitate. O glumă cu Stalin și era luat pe sus, dus la Sighet, la Canal sau în cine știe ce alt lagăr de muncă silnică.”

Melania Cuc are vocație și destulă îndemânare în a-și fixa locul și timpul de plecare, în a-și doza stăruința asupra faptelor și întâmplărilor, care de fapt atinge, așa cum am mai spus, chiar și zilele noastre, adică anul 2023. O narațiune a unei realități apropiate, cu certe inserții memorialistice, pline de amănunte și semnificații simbolice, cu o proiecție finală care atinge scîlpiri magice. Se observă apetitul prozatoarei pentru povestire. Întotdeauna mi-am imaginat-o pe scriitoarea așezată seară de seară la masa de scris și plâsmuind narațiuni de tot felul, după o zi pesemne încărcată de mici treburi gospodărești dar și de mînuirea penelului, rezolvate toate cât se poate de meticuloas.

Textul în sine, cu înregistrări desprinse din viață și din natură, te îmbie la lectură. El conține un control al scrisului asumat de autoare, din care ies în evidență frazarea limpede și viaie la nivel textual și țesătura care uneori atinge liricul. Pe ansamblu, scrierea este înbrăcată într-un stil simplu și agreabil, purtând cu certitudine o singură amprentă, dând senzația unei singure topici, nici lungă și nici scurtă, înțesată cu adaosuri de întărire, în care sunt scoase în evidență atât expresivitatea artistică cât și puritatea limbajului.

Romanul este impregnat cu o serie de personaje puternice și bine conturate. Avem de-a face cu portrete de o →

PETRE RĂU

¹ Petre Rău – „Portretul cărții românești”, editura InfoRapArt, 2011

calitate incontestabilă, de la cele ale unor simpli țărani până la personaje adânc înrădăcinate în cultura și civilizația unei urbe moderne, cu precădere cele din rândul membrilor clanului Erden, dar și al altora care fac obiectul romanului.

Desigur, cel mai enigmatic și controversat dintre acestea este Abell, cel care dă și titlul cărții. Abell Winzer este la origine un ardelean, pe numele său adevărat Vieru, care, în anii studenției la Berlin se îndrăgostește de politica nazistă promovată mai abitir la acea vreme și se „înrolează” ca discipol al lui Hitler, devenind ofițer SS și slujind, se pare cu devotament și până la capăt, cauza fascismului. Sunt pagini întregi de roman în care ni se expun, în discuții și controverse fățișe, politica lui Hitler care a reușit la acea vreme să pătrundă și în țara noastră, cu precădere prin tineri școliti, vizionari de circumstanță. Despre numele său mic Abell ni se spune că este: „Nume biblic, prin care, părinții, oieri din tată-n fiu, poate că voiau să refacă legătura simbolică, cu Abel, fiu al lui Adam și al Evei, care se credea că ar fi fost primul cioban din istoria lumii creată de Dumnezeu.”

De la Abell Winzer au rămas câteva lăzi ascunse, care conțineau mărturii legate de povestea lui. Deși i s-a păstrat permanent, mai ales prin sora sa Emma, o vie amintire, Abell a fost socotit ca fiind un fel de blestem al familiei Erden. Aproape toți au fost nevoiți să se detașeze de el, să-și schimbe destinul. Toți s-au lepădat de acest nume. Nimeni însă nu s-a interesat și nu a aflat vreodată dacă murise cu adevărat pe când era tânăr fascist, dacă a fost judecat pe la Nürnberg sau dacă nu cumva mai trăia și astăzi: iată adevărata dramă desprinsă din marele blestem.

În pofida acestui personaj de excepție, care ține până la capăt firul epic al cărții, întreaga narațiune pare însă înclinată spre a crea o saga familiei ardelenesti Erden. La baza genealogiei acesteia stă Simon Erden – „baci Simon”, cum îl botezaseră țărani - cel care se va opune vehement „aiurelor” comuniste pe care le tot auzea uneori chiar de la unii dintre ai săi. De pildă, își certa cu mult amar în suflet unul dintre fii, pe Vasile, profesor care, după revenirea intempestivă din prizonieratul siberian, devenise comunist peste noapte și ocupase vremelnice funcții mărunte în partidul unic: „Cum ai putut să-i pui bir pe casa unei văduve cu trei copii mici? Cum de nu ți-au secat mâsurile? Cum? Nu zăce, că ai primit Ordin de la *comisariatul rusesc!* Nici de la Gheorghiu Dej, nici de la Dumnezo! Nu

poți fi iertat, pentru că faci jocul politrucilor. Ce-s alea *dări* și *cote*? Vei sătura tu muncitorii și țărani sovietelor, ai? Să nu-mi mai zici *tată* în vecii vecilor!”

Vasile, cel „cu dosar la CNSAS”, „...nu a pierit împușcat pe front, nici Siberia nu i-a venit de hac. În Tatra a fost prins între focuri încrucișate, a scăpat pentru că a mai avut viață de chinuit. Acum... s-a *dus* ca prostul. Cum să mori de la un strănut?!” Dar păcatul său de neiertat pentru unii era acela că luptase pentru instaurarea comunismului impus de ruși pe meleagurile noastre.

La fel și Rosei, nevasta lui Vasile, devenită în timp un fel de șefă a clanului Erden – „*toarășa*, cum îi ziceau țărani”, profesoară de limba rusă, cu diferite funcții în partidul comunist, și ei i se imputa ca fiind colaboraționistă.

Grigore Erden, și el fiu al lui Simon, un fel de eminență cenușie a familiei, este un avocat bogat, colecționar de cărți „exemplare rarissime”. Este însă un naționalist convins și adesea îl întâlnim în discuții contradictorii cu o parte din familie, în primul rând cu soția sa Emma, sora lui Abell căruia îi lua permanent apărarea. Emma însă va muri la Revoluție, ucisă fără glorie de un glonț răzleț.

Din seria de personaje de o candoare irezistibilă face parte Catalina Erden, fiica Martei Erden și al lui Ioan Deleanu, cea care le avea „cu condeiul”. De fapt, ea este cea care va ține firul roșu al întregii narațiuni: „Ea era hotărâtă să scrie, să lase amprentele altora pe coli de hârtie.”, să scrie „o *saga* de familie”. Și iată că, pe întregul parcurs al narațiunii, o vom întâlni pe Catalina aplecată profund asupra acestei idei: „Catalina Erden era interesată, fascinată de tainele familiei sale extinse. Cu cât învăța și afla mai multe, cu atât patima ei pentru lumea veche creștea, o determina să meargă mai departe, așa ca un detectiv în cazul aparent imposibil de rezolvat. Unde găsea file goale, inventa personaje, stări conflictuale, istorioare și emoții umane. A luat porthartul burdușit cu toată maculatura și istoria vieții lui Vasile Erden, ca pe un drept al său. Încă nu știa ce va face cu el.”

Truda scriitoarei se desprinde deseori în pasaje care ne reamintesc permanent de preocuparea eroinei noastre: „După vizita făcută mamei sale, Catalina începuse să-și ordoneze însemnările, să-și dea drumul la imaginație și să construiască acel eșafodaj de istorie umană, dar, nu o dată i se întâmpla, ca tot ce *zidea* de-a lungul unei nopți de lucru, la lumina zilei, recitind textul, să i se pară a fi fără sens,

fără o temelie solidă. Căuta încă, umbla după acel material de construcție epică, care să îi garanteze că ceea ce va face și va lăsa mai departe va fi veridic, va stârni emoție, nu alcătuia un *proces verbal*, document redactat de funcționari și chiar de istorici”.

Înțelegem, așadar, că Vasile, Grigore și Marta erau frați, fii ai lui Simon. Ei, împreună cu soții, cu fiii și nepoții, cu celelalte rude prin alianță, întregesc în roman ceea ce am putea numi fără tăgadă clanul Erden.

Distinct, Eva Evian este o femeie frumoasă și grațioasă, o basarabeană vanitoasă, care se vrea o vedetă a vremii, purtând însă cu ea veșnicul regret că n-a avut șansa să fie o artistă cu faimă. Este însă patroană de club monden și de salon de modă, este femeia-spion care la senectute se laudă că pe vremuri purta microfoanele ascunse în broșa cu diamante și în portigaret și nu a avut niciodată cianură în plomba măselelor. L-a cunoscut îndeaproape pe ofițerul SS Abell Winzer, ba chiar au fost iubiți. Legătura ei sentimentală cu Abell, imposibilă în condițiile jocului său dublu, dezvoltă trăiri care se vor perpetua până la capătul vieții, rămânând și pentru Abell reperul mării sale iubirii. Motiv pentru care, tot la senectute, pe lângă faptul că frecventează practici ocultiste prin care spera să afle dacă iubitul ei Abell mai trăiește, visa și pomenea adesea de „șampania roz” pe care o bea pe vremuri cu acesta, ea - rusoaică prin „adopție” bolșevică, el - fascist din convingeri proprii. În volum o întâlnim pe Eva și în postura de fantomă a feminității, despuiată uneori de sentimente.

Pe parcursul narațiunii întâlnim, desigur, și alte personaje care, deși nu fac obiectul unor prezentări detaliate, aduc culoare narațiunii: Barbu - fiul Emmei și a lui Grigore Erden, doctor, fără atracție pentru profesie, căzut în patima beției. Soția sa Rita, și ea un personaj șters. Bogdan - fostul soț al Catalinei, bărbat de care se despărțise, dar cu care se mai afla încă într-o „relație *civilizată*” ș.a.

Între unele personaje există relații tensionate sau puternic controversate. Cea mai ciudată dintre ele pare a fi cea dintre Abell Winzer - fascist convins și Eva Evian - colaboraționistă sovietică. Destul de tensionate par a fi și relațiile dintre avocatul Grigore Erden - naționalist feroce, și Emma, soția sa, sora hitleristului Abell, sau cu fratele lui, Vasile Erden, cel care, după ce a făcut prizonieratul în Siberia, a devenit colaboraționist comunist pe meleagurile natale. Un fenomen asemănător se →

petrece și cu Ioan Deleanu, soțul Martei Erden, care va sfârși, mai tânăr, cam în același mod.

Așadar, personajele, toate bine alese și, mai ales, bine profilate, sunt astfel expuse încât să ofere cititorului un prilej deosebit de a descoperi multe trăsăturile specifice, parte din ele exclusive, deosebit de influente, inspiraționale și persuasive. Ca într-o veritabilă fabulă, reliefația însușirilor personajelor este în acest roman esențială, iar autoarea a acordat o deosebită atenție acestei componente a creației sale. Mai mult, Melania Cuc s-a străduit să creeze eroi raționali, dominați de dorința cunoașterii de sine și a lumii din jur și acut însuflețiți să-și expună experiențele trăite. Eroii trăiesc sub imperiul unei nostalgii ce îmbracă imaginea unei lumi scufundate, cel mai probabil o lume din care se vrea cu dinadinsul să se propage reîmprospătarea memoriei.

Eva este seducătoare, fascinantă prin spiritul ei volubil și adorabilă în conversație, Catalina este mai mereu austeră, rece și severă cu ea însăși și cu sarcina la care s-a angajat. Avocatul Grigore Erden, cel mai cultivat și manierat om din spița Erden, manifestă și el pe alocuri o personalitate ba egoistă, ba lipsită de sensibilitate și compasiune. Trecând însă peste convingerile lui naționaliste, este totuși un venerabil apărător al onoarei clanului Erden, ținând mult la cei din familia sa, dominându-i prin înțelepciune și educație aleasă.

Abell apare adesea în postura de mare seducător, dar sedus el însuși de popriile-i convingeri cu care reușește să-i intimideze și să-i descurajeze pe cei din jur... El este cel cu mîntea întunecată, cu obsesii incompatibile cu cei dragi lui, cu dorința obsesivă de a se impune, de a-și demonstra superioritatea prin difuzarea unor idei despre care toți cei apropiați cred că nu-i aparțin. Același Simon Erden, moralistul propriei sale familii pe care a păstrorit-o un amar de vreme, răspunde cu un dispreț total la aberațiile fără margini pe care le emană tânărul Abell convertit în fascist: «„Iartă-l, Doamne, că nu știe ce spune!”», zise Simon Erden și, ridicându-se în picioare, de pe lavița de lemn, își făcu cruce mare, apoi scupă cu dispreț la doar un lat de palmă de studentul cu haine nemțești.»

Catalina, mai cosmopolită, se „întreține” uneori cu ChatGPT-ul, robotul al cărui inteligență artificială o determinase ca uneori să-l ia în seamă. De fapt, în singurătatea ei, constată că nici nu-i prea putea lipsi, căci ChatGPT-ul „era dispus să dialogheze cu ea la

orice oră din zi și din noapte”. Cu toate acestea, manifestă o oarecare sfială pentru această mașinărie, „fi era teamă că de acolo încolo va fi inutilă pentru ea însăși și pentru societate. Nu mai vedea niciun sens să gândească, să scrie, dacă toate acestea le putea face binișor până și o mașinărie.” Căci, „Pe moment, Catalina simțea nevoia să-și confirme că e vie, că are creier și inimă; vorbea tare, cu furie, de parcă s-ar fi răfuit, nu cu Dumnezeu, ci cu Diavolul. Dar pentru a-l alunga în pustii pe Michiduță, existau rugăciunile, tămăia, mirul, semnul crucii, pe când în confunțarea cu Inteligența Artificială, ea, fiica-omului, nu ar avea nicio armă cu care să câștige războiul.”

În truda ei permanentă cu proiectul pe care îl îmbrățișase, Catalina “adunase în apartamentul acela modern maldăre de documente mai mult sau mai puțin oficiale, acte care vorbeau despre război și despre foamete, despre boli incurabile, muncă silnică, bombe, crime, înșelătorii și dragoste în disperare. Erau documentele fraților Vasile și Grigore Erden, erau și scrisorile de front ale tatălui ei, Ioan Deleanu, erau chiar și poveștile nescrise cu care crescuse, se maturizase, și pe care își propusese să le clarifice mai înainte de-a avea vârsta când psihiatrul i-ar putea zice că are Alzheimer. Toți bătrânii din familia ei muriseră cu mîntea întregă, de ce i-ar fi teamă?”

Dincolo de firul narațiunii întâlnim multe mărturii istorice: ipostaze despre război, momente de pe frontul de est dar și cel din vest, viața unor prizonieri de război români deportați în Siberia, prizonieratul de la minele din Donbas, confruntările de luptă de la Odessa, axele Chișinău - Tiraspol, Odessa - Constanța la vremea războiului, despre Dictatul de la Viena din 1940 și despre invazia lui Horthy în Ardealul de Nord, despre secvențe memorabile de spionaj și multe altele.

Dar mai întâlnim în volum și numeroase locuri minunate, diferite obârșii, obiceiuri și datini (obiceiuri de nuntă, obiceiuri religioase, logodnă, înmormântare), întâlnim frumosul și inconfundabilul grai ardelenesc impregnat, pe alocuri, cu săsisme și maghiarisme de circumstanță, o mulțime de eroi colaterali care (re)întregesc un peisaj de basm localizat și “onorat” prin expresii de genul “peste Munte”, “sub Munte”, “la Munte”, “din Munte” etc., mereu “Munte” cu literă mare, ca pe un respect deosebit purtat meleagurilor în care sunt plasate majoritatea întâmplărilor din roman. Brașovul, de pildă, este pomenit adesea cu sintagma

„orașul de sub Munte”. Asta doar ca exemplu concludent, pentru că, suntem convinși că ar fi fost mult prea jenant ca acest oraș să fie numit în carte, așa cum s-a trezit că a fost botezat el la un moment dat al istoriei, cu idioata denumire de Stalin: „Orașul de sub Munte primise numele comunistului sovietic”.

Documentația cu care Catalina își va construi cartea mult râvnită este asigurată în primul rând de mărturia celor din familia Erden, de o serie întreagă de materiale recuperate, în special rămase de la frații Vasile și Grigore Erden, scrisorile de pe front ale tatălui ei Ioan Deleanu, dar și de la Abell însuși care, încă de la retragerea de pe frontul de lângă Odessa, trimisese prin ordonanță, spre păstrare, surorii sale Emma, câteva lăzi cazone cu obiecte și înscrisuri personale. Însăși mama ei, Marta, „adora să povestească despre vremurile pentru care nu prea mai existau martori”. Dar Catalina își verifică la modul profesionist fiecare informație, „din trei surse” precum fac jurnaliștii, contactează numeroase alte persoane de la care obține confirmări și informații reîntregite.

În stilul care cred că o caracterizează pe autoare, spre final povestea devine de-a dreptul halucinantă, căci ceea ce părea că e doar o biată umbră legată de faptul că Abell mai trăia încă, se transformă mai întâi într-un vâl sumbru, apoi într-un spațiu larg al umbrelor nesfârșite aflate într-o perpetuă mișcare, în care până și dimensiunile umane dispar sau sunt contopite în dialoguri bizare, într-un fel de prăbușire în abis. Oniricul pune stăpânire pe tot, dar descoperim repede că, în fond, asta a fost și intenția autoarei, întrucât nu e nimic rău să ermetizezi un pic povestea, să-i sporești misterul, prin inserția unui fir epic tulburător în covorul de aur al narațiunii. În fond, întreaga poveste este una tulburătoare, de un dramatism generos, nu neapărat facilă unei percepții imediate.

Simțind nevoia unei deslușiri asupra ființei care poartă firul roșu al povestirii, înspre final, odată intrați într-un nou și halucinant itinerariu epic, autoarea intervine cu lămuriri: “Catalina nu era filosof, nici poet, era o femeie practică, un fel de cercetător al unui segment din istoria care o interesase pentru a afla de unde venea, cine era, de aceea umblase prin arhive prăfuite, prin cotloanele cu amintirile marilor mutilați de război, dar și prin locuri pur-imaginare, pentru a găsi spațiul ereditar ce-i aparținuse în ancestral familiei sale de sânge și nu numai.” →

Dar oare ce-ar mai însemna literatura dacă nu am avea, măcar prin ea, și o tolerantă deschidere spre irațional? Cu toate „împlinirile” în privința evoluției proiectului său, Catalina tot își mai arăta neîncrederea și suspiciunea. De aceea, revelațiile sale din visurile pe care le „trăiește aieva” devin acute, o tensionează și o face să-și „asigure” singură un fantastic final de poveste: „Nu crezuse că Abell Winzer, suspectul pe care îl căutase toată perioada de documentare a cărții sale, îl căutase prin arhivele cu dosarele criminalilor de război și în amintirile spioanei Eva Evian, dar mai ales în gesturile Emmei Erden, el, pe care toți aproape îl crezuseră a fi mort, era acolo, un oarecare supus la boli și durere”.

Abell părăsește lumea după un veac de trai, fără însă a-și mărturisi păcatele. Ne-am putea întreba, pe bună dreptate, care sunt adevăratele păcate ale domnului Abell? Desigur, cel mai mare, cel dintâi i-am putea zice, este cel legat de convertirea sa spre fanatismul de inspirație fascistă, păcat în care a căzut încă de pe vremea când era student la Berlin, mai precis în perioada de largă răspândire a doctrinei naziste, perioadă când tânărul ardelean începe să-și facă prezența printre ofițerii români din preajma mareșalului Antonescu, dar și printre ofițerii germani din preajma lui Hitler. Așadar, cel mai mare păcat ar fi cel legat de îmbrățișarea unei doctrine falimentare, pentru care aproape întreaga familie îl blamează, îl repudiază. Este, pesemne, și motivul pentru care întregul său trecut va deveni peste ani susceptibil de păcate.

Destinul lui Abell însă nu este unul liniar, aplatizat, marcat doar de această latură de neiertat a rățăcirilor sale prin viață. Eva Evian îi fusese iubită o vreme, dragostea lor terminându-se printr-o despărțire abruptă undeva pe litoralul Mării Negre, la vremea când nemții și acoliții acestora treceau prin degradingolada retragerii în urma pierderii marelui război cu care îngroziseră întreaga omenire.

Catalina însăși decide să-și abandoneze meseria de jurnalist, pentru a-l căuta peste tot pe eroul ei obsedant, pentru a-i afla ultimele gânduri după ce a rățăcit prin lume decenii la rând după povestea cu războiul: iluzionându-se că, în sfârșit, l-a găsit pe Abell Winzer, eroul de care ajunsese să fie obsedată în căutările ei nesfârșite, în persoana cuiva ce purta exact același nume și avea câteva caracteristici comune, se angajează ca asistent personal la consorțiul acestuia din Germania. Catalina știa bine că Abell, deși toată

viața nu fusese decât un soldat, avea o obsesie personală: astronomia și astrologia. Și asta din cauză că, de tânăr, Abell „era tot mai convins că se născuse sub semnul stelei ce avea să îl călăuzească către un țel glorios. Învăța medicina, dar era pasionat de astronomie și făcea mereu legătură între numele lui de botez, Abell, și constelații. Visa, credea în Steaua sa la propriu.”

În fapt, Catalina căpătase o obsesie pentru Abell, personajul din viața ei pe care îl cunoscuse doar în trecere: “A doua zi nu își explică de ce îi apăruse omul acela în vis. Poate că se gândise la el, dar nu ca la un om din carne și oase, ci ca la un personaj interesant, controversat chiar.”. Însă bătrânul avocat Grigore Erden are grijă să-i atragă atenția, în legătură cu cumnatul lui Abell Winzer-Vieru, că, de fapt: „Nu a fost vis. Abell chiar ne *bântuie*. Vrea să lase pe capul nostru vina și păcatele lui personale.”

Catalina trăia o mare dilemă: „Abell, oaia neagră a familiei. Numele lui coincidea cu cel al patronului cu care tocmai semnase contract, se angajase să-i fie asistent personal în următoarea perioadă a vieții sale. Realiza că, astfel, își pierdea libertatea. Care libertate? Se întreba și zâmbea în timp ce așeza în portmoneu bancnotele cu care mai rămăsese după ce achitase taxele curente, biletul de autobuz.”

Așadar, obsesia ei pentru acest personaj comportă profunde emoții, trăite sau visate de eroină: „Catalina era tot mai convinsă că fostul ofițer Abell Winzer, deși fusese dat pe Lista dispăruților din timpul retragerii trupelor române și germane din Odessa, în ziua de 23 martie 1944, el nu murise. Trăia undeva. Ascuns sau la vedere, nici nu mai conta pentru istoria mondială, care, oricum, a prescris și se prefăcea că a și uitat crimele de război. Nici pentru istoria de familie, extinsă sau ba, nu mai era demult un *caz*. Abell Winzer era important doar pentru biografia sa personală.”

Exact această obsesie o va îndrepta spre acel iluzoriu Abell Winzer din Germania pe care va vrea să-l (re)cunoască, întru liniștea sa spirituală. O explicație fantasmagorică, precum o nebulosă, va veni chiar din partea acestuia: „Niciodată nu am iubit o femeie mai mult decât mi-am iubit Steaua. Și tu crezi că sunt nebun? Chiar am o Stea, ea nu există încă în cataloagele astronomice! Când am ieșit din lichidul amiotic, steaua aceea a luminat pentru prima dată pe boltă, a văzut-o și moașa și toți cei din casa noastră, mai puțin mama. Mama leșinase

și toți au crezut că era moartă. A doua zi, mama mă alăpta, mă purta în brațe. Nu știu, nu îmi amintesc să îmi fi cântat la leagăn. Se spune că nou născuții nu au amintiri. Eu am. Multe, foarte multe și clare. De ce? Pentru că eu am venit aici bătrân, din galaxia veche de miliarde de ani. Eu sunt un fir de colb de stele. De aceea, vezi, eu nu am dreptul să judec, să dau sentințe. // -Steaua mea *se va numi ABELL*.”

După toate cercetările febrile și fanteziste ale Catalinei, Abell se stinge din viață la proprietatea sa din Germania zilelor noastre, chiar la aniversarea vârstei centenare.

Până la urmă romanul Melaniei Cuc reflectă o lume oarecum insolită, aflată la marginea fragilității și incertitudinii, dar atractivă și plină de farmec. Talentul cu care Melania Cuc reușește să te țină captiv în propria-ți lectură este deja binecunoscut. Eu personal i-l recunosc aproape în toate scrierile sale care mi-au căzut în mână.

Pe ansamblu, scrierea Melaniei Cuc este una fascinantă și tulburătoare. O povestitoare care, abordând frontal un psihologism împins până la limitele de sus ale inocenței și/sau culpabilității, ne dezvăluie din minunata sa tolbă lucruri stranii, dar de o uluitoare frumusețe și gingășie.

Judecând după titlu și făcând corelația cu subiectul captivant al cărții, am putea crede că o soluție ca oamenii să-și găsească sensul propriei existențe ar putea fi aceea de a se elibera din vis, de a-și dori la un moment dat ca acesta să se disipeze și să dispară în neant. Totuși, în pofida acestei tentații, lupta fantastică cu visul e necesar să existe în fiecare din noi.

Cartea Melaniei Cuc este, în parte, și un rechizitoriu în dosarul războiului. Dar nu numai. Ea ne vorbește despre realități convingătoare, accentuând și mizând pe un realism crud, din care lasă să se scurgă viața adevărată, plină de autenticitate socială și psihologică. Dar putem descoperi totodată și câte ceva din ineditul vieții, putem „revedea” viața și ca o mare necunoscută, putem fi incitați de reflexele umbrelor, de angoasele unor personaje, de fulgurații de tot felul.

Dar o carte vorbește și singură, iar dacă o veți citi, veți recunoaște asta din plin! Paginile romanului oglindesc, surprinzător de exact, satisfacția mea finală, pentru care nu pot decât să aduc recunoștință harului pe care îl poartă cu ea, la fiecare pas, Melania Cuc.

Am o vorbă și tind s-o spun cu curaj acum, după lectura acestui roman: este o carte care trebuie sărbătorită!

Înaintând prin ceață

În acest an, 2023, scriitoarea Mariana Moga a publicat romanul *Înaintând prin ceață* la Editura Castrum de Thymes, cu o jținută grafică frumoasă, începând de la copertă. Romanul se poate încadra la tema iubirii de tinerețe, cu trăirile specifice, iar autoarea, cu sufletul ei tânăr, știe să redea cu acuratețe aceste sentimente ale iuventuții. Ca un album de amintiri, cartea are doi îngeri - gardieni ce o însoțesc: la prefață scriitorul bănățean Daniel Luca, iar la postfață pe doamna Emilia Dabu, scriitoare de pe meleagurile dobrogene. Cei doi atestă valoarea estetică a romanului, iar noi, după lectura acestuia, am simțit nevoia de a consemna câteva cuvinte în această cronică, îndemnând și alți cititori la lectura sa. Romanul oferă o lectură frumoasă, cu suspansuri, descrieri poetice, dialoguri vii, monologuri ale personajelor cu sinele lor; acțiunea este parcă ruptă din viață, pentru că viața are și momente de fericire, de iubire intensă, dar și momente dramatice, de suferință, trăite în timp, căci *timpul nu se măsoară în bătăi de ceas, ci în bătăi de suflet*, ne spune autoarea. Doi tineri, Alexandra Popa și Flaviu Comănescu se întâlnesc la malul mării, într-o vacanță. Se îndrăgostesc, o dragoste la prima vedere. Fiecare este uimit de forța sentimentului pe care îl simte, și din acest motiv au ezitări; relația lor înaintează parcă în ceață, când nu știi ce te poate aștepta în față, dar nici nu mai percepi ce ai lăsat în urmă. Frumoși, sensibili, inteligenți și pasionali, cei doi încep o relație furtunoasă, cu extaz și agonie, iar lipsa comunicării și gelozia dintre ei accentuează agonია, până când înțeleg în final că ei formează cele două jumătăți ale sferei, că sunt suflete pereche. Atunci aleargă unul în întâmpinerea celuilalt. Dar este prea târziu, din păcate...

Romanul *Înaintând prin ceață* semnat de Mariana Moga este o lucrare epică de analiză psihologică, aceasta fiind o modalitate de sondare a subiectivității personajelor pentru a evidenția tensiunile, căutările, traumele vieții interioare. În planul personajelor, analiza psihologică se poate realiza prin: dialog, ca modalitate literară de alternare a

replicilor; prin stilul indirect liber, ca formă de interferență a planurilor narrative care împrumută și asociază elemente din vorbirea directă și indirectă; prin monologul interior, formă narativă prin care personajele își analizează propriile trăiri. În planul discursului epic, analiza psihologică presupune tehnici de creație specifice, cum ar fi: autenticitatea, subiectivitatea, introspecția, memoria involuntară, fluxul conștiinței, narațiunea la persoana I, acronia, tehnica tricotajului și tehnica arhitectului. Cea mai mare parte a acestor tehnici se regăsesc în romanul *Înaintând prin ceață*; deci opera epică a Marianei Moga urmează un model camilpetrescian. Introspecția și narațiunea la persoana I apar încă de la început, prin forma unui jurnal pe luni și ani: octombrie, 1984, Flaviu meditează: *Nu realiza de ce avea talentul să spună lucruri șocante în momente nepotrivite. Acum se simțea inutil și gol sufletește.; ...nu știa cum va suporta lipsa femeii care i-a dat viața peste cap, transformându-l fără ca el să observe.*

Autenticitatea este conferită de șirul întâmplărilor firești, de unele scene de gelozie ale bărbatului față de Alexandru, un coleg al Andrei: *Se îndepărtă imediat, lăsând-o înmărmurită în mijlocul trotuarului. Veselia ei lângă Alexandru îl obseda....Revăzu privirea ei inexpresivă, știind că era o declarație de război...Îl întâmpină aceeași privire rece și inexpresivă, cunoscută atât de bine.Trecu pe lângă el fără să scoată un cuvânt.* Autentică este și prezentarea motoarelor hidraulice,

pentru care autoarea s-a informat temeinic, în felul acesta crează aspectul de verosimilitate. Uneori folosește o tehnică a stop-cadrului, specifică cinematografeiei: *În jur totul amorțise, tăcerea instalată fiind violată doar de tic-tacul pendulei ce atârna pe peretele din stânga ușii. Acum ar fi preferat să tacă. Aerul, inundat de o monotonie dulce, aștepta împreună cu el o reacție și peste tot domnea o liniște nefirească, parcă cerând să fie scoasă din anonimat.*

Memoria involuntară permite încadrarea amintirilor în fluxul duratei, dar numai pe acelea spontane, nedirijate, necăutate intenționat. Amintirile involuntare sunt provocate de un cuvânt, o culoare, o melodie și formează ample digresiuni care pulverizează structura romanului. Astfel, eroina principală, Alexandra se gândește: *Fi revenită în minte ultimele clipe petrecute împreună. După un sărut pătimaș îi mărturisii cât o dorește, dar ea plecă înainte să le dea vre o șansă hormonilor să-i tulbure judecata. Se scutură pentru a alunga acest gând.Trebuia să aibă mintea limpede.* În plan subiectiv, memoria involuntară aduce în timpul obiectiv experiența anterioară a fetei, aflată în permanentă căutare de certitudini privind sentimentul profund de iubire pe care îl simțea. Cu mare artă narativă, autoarea face portretele celor doi tineri: *Dacă vreun trecător ar fi curios, cu siguranță ar remarca un tânăr înalt, athletic, cu tenul ce păstra încă urmele soarelui de vară și păr aproape blond, într-un contrast interesant cu privirea-i întunecată.Era îmbrăcat îngrijit, cu o pereche de blugi negri, prin care se ghiceau picioarele perfect proporționate și peste care cădea lejer o cămașă bleu, descheiată la primii doi nasturi ...Un bărbat puternic, cu o intensă și irezistibilă virilitate, pe chipul căruia se citea oboseala.(Flaviu) Portretul Alexandrei se prezintă prin prisma naratorului omiscient: *era o tânără zveltă, cu chip alb și mat precum fildeșul lustruit, încadrat de un păr negru și bogat, cu bucle căzând în neorânduială până aproape de talie. Pentru că avea chipul luminos, te izbea gura cu buze sângerii, senzuale, ochii mari și albaștri, încununați de gene lungi și dese.Era plină de viață. O ființă energică, într-o continuă mișcare și vibrație.* →*

MARIA VAIDA

Adesea portretele celor doi sunt completate prin tehnica tricotajului, ele ni se dezvăluie treptat, uneori văzute de celălalt: *El abia atunci îi văzu cu adevărat fața și rămase uimit. Găsea că este o femeie atât de frumoasă cum nu mai văzuse de multă vreme. Mirosea a flori și aer proaspăt. Părul lăsat pe spate îi încadra delicatele trăsături, iar pantalonii subțiri de vară îi puneau în valoare picioarele lungi.* Prin ochii bărbatului, Alexandra dobândește trăsături delicate, calde, rare, captivante. Iar completarea portretului fetei din punctul de vedere al celui alt aduce un plus de valoare tehnicilor narative utilizate de prozatoare, în sensul modernității acesteia. Prin aceste portrete, personajele devin memorabile, ele rămân în mintea cititorului și după finalul romanului. Relativismul apare în momentele de luciditate ale tânărului Flaviu Comănescu, iar el se delectează prin muzică. Andra, cum o alintă tânărul, se delecta prin lectură, dar gândurile fiecăruia se îndreptau spre celălalt. La volanul mașinii sale, fiind și pilot de curse, Flaviu simte liniștea care îl învăluie: *Întotdeauna o melodie bună îl liniștea, ajutându-l să judece limpede, să găsească soluția optimă pentru a rezolva o problemă care îl măcina.*

Este, dacă vreți, o formă de terapie prin muzică, iar în cazul fetei, terapia prin lectură, care, citind: *putea plânge sau râde fără să o poată vedea cineva.(...) trăind alături de eroii întâlniți în imagini sau printre paginile unei cărți. Acestea erau clipele când se simțea bine, când putea să-și hrănească sufletul cu sentimente frumoase.*

Destul de rar, scriitoarea folosește descrierea pentru a crea o atmosferă romantică, iar aceste descrieri sunt în fiecare situație poetice: *Liniștea din jur îi învăluia sufletul zbuciumat ca un balsam. Gândi. Va urma o altă noapte albă, exact ca noaptea ce tocmai a trecut. Când mintea i se limpezi puțin, se trezi privind buimac de jur împrejur.*

Captivant, cu suspansuri create pentru a ține cititorul cu sufletul la gură, romanul *Înaintând prin ceață* devine o operă epică de mare valoare literară, iar autoarea se poate plasa printre cei mai reprezentativi prozatori contemporani; merită să-l citiți, dragi lectori, nu veți regreta.

Proză la persoana a treia

Cristina-Rodica Mazălu și-a făcut o normă din a-și prefața succint cărțile proprii. Înzestrarea ei multivalentă (i-au apărut fluente traduceri în franceză, de poezie, a sa și a altora, dar și de teatru, iar mai recent - două părți din tripticul de proză „Hălăduiam sub stropii grei de ploaie”) se manifestă, cu o firească îndemânare, și în materie de critică. Un ingenios „Cuvânt înainte” la volumul ultim (*Amiază la persoana a treia*, Vatra veche, 2023) aduce câteva disocieri necesare raportate la întregul ciclu, dar și la părțile sale. Autoarea distinge între ținuta lirică a primei părți („Divagații”) și epicitatea dominantă din partea mediană, a narării la persoana a treia, a deferirii la exterior a faptelor, întâmplărilor („incidente, coincidențe, ghinioane, momente” din viața unui personaj-vector, purtător de mesaj propriu dar și al celor apropiați lui sau doar în tangență cu ace(a)sta). Cartea se vrea o lectură în acord cu înțelegerea „sexului frumos”, fără a exclude accesul la „spectacol” bărbaților, „cealaltă perspectivă”, ce poate da o arie extinsă de interes povestirii. „Amiaza” vieții include în acest roman meditația asupra sinelui, a dragostei și morții, a dimensiunii sufletești a eului, toate sub semnul proustian al timpului „nemilos”, pierdut și regăsit în căutarea sensurilor trăirii. Autobiografiei din partea primă, a copilăriei, cu „zorile”/experiențele adolescenței, i se contrapun multe episoade de trăire complexă, în sine dar și pentru alții, prinse în „rama” comunității de vârstă. Figura centrală – Iustina (nume simbolic) se înscrie în zodia cumpenei, ea ține balanța între „vocile” secunde ale „amiezii” (familia, restrânsă și extinsă, iubitul – mereu tăcut, în situație ambiguă, trăind relația deschis, franc uneori, alteori dedublat, în ascundere nocturnă, sublunară; sunt apoi colegele / prietenile de studenție, cunoștințe mai vârstnice, doctori, profesori, „cealaltă” - soția din umbră și familia lui nedeclarată, descoperită abia în final). Profilul eului narator, unul de autoanaliză și implicare lirică e întregit de evoluția meandrică a conștiinței și a lumii pe care o subscrie. O falie de substanță desparte cele două planuri narative. Lumea copilăriei (materie a primului volum) e una a ingenuității, a descoperirilor, de

sine și dinafară. Cea care îi urmează o face în discontinuitate/opoziție cu prima. Dacă începuturile, legate de învățare și școală, au în prim plan figuri de dascăli, „amiaza” începe cu sfârșitul adolescenței (portrete de colegi de clasă, simpatii și antipatii „descusute” în amănunt, stări de tensiune între elevii localnici și noua venită, evenimente din lumea adulților). Mutația de vârstă induce și una de stare a conștiinței, de la statutul de elevă la cel al studenției. Schimbarea de timp implică la rândul-i o reazăzare în spațiu – de la petrecerea fericită în familia rurală a bunicilor materni, la educația din faza școlară ultimă într-un oraș mare, în fine la studiul și creșterea spiritual-sufletească în labirintul Capitalei. Relatarea la persoana a treia, prin excelență epică, e și ramă/cadru pentru inserția persoanei a doua, a dialogului. Deosebit de amplexarea aluvionară proprie romanelor de mari dimensiuni, cel de față se vrea un receptacol de detalii, care „adună, nu tocmai „precum un fluviu”, ci doar precum un râu iute, de munte, firișoarele pâraielor” (p. 8). Autoarea procedează prin condensare, o densitate maximă de aspecte/fapte sunt concentrate în capitole concise, de câteva file. Evocarea directă, fără ocoluri superflue a cadrului familial al „eroinei” e bine reprezentată în figura mamei, natură voluntară, capabilă de verdicte tari, definitive. Excesul ei de voință contrastează cu „replica” ezitantă a fiicei, nesigură de calitățile sale, începând cu complexul „frumuseții”, îndoielile legate de „aspectul” unor detalii mai puțin conveniente ale fazei de →

IOAN MARCOȘ

creștere, detalii ce se armonizează în final într-un întreg al încrederii, o situație „pe linia de plutire, încurajată și pregătită să facă față evenimentelor ce vor veni”. Diversele episoade se desfășoară într-o succesiune gradată, ca dezvăluiri de aspecte exterioare (ale vieții metropolei văzute prin ochii tinerei studente pasionate de cultură) dar și intime, ale relației în devenire, „din mers”, cu mai puțin tânărul „El”. Acesta e surprins într-un șir de secvențe, linii de portret în mișcare, trăsături ale unei figuri seductive, păstrându-și atracția dincolo de intențiile nu toate inspirând încredere. Suspectă îi apare fetei insistența cu care e „investigată” (adresă, profesie, an de studii, preferințe, timp liber, văzute ca șanse probabile de a fi împreună). Cu toate acestea, asiduul curtenitor nu cade în vulgaritate, ci-și menține alura intelectuală, în acord cu natura meditativă, „analitică” a Iustinei. Începută ca o călătorie, în tren, dinspre și înspre Capitală, relația continuă în marele oraș. Paleta de culori a fundalului citadin urmează capriciile vremii, încadrată pe anotimpuri: întâi al iernii, în contraste de alb-negru, cu răceala distanței realizată din trăsături schițate sumar, apoi al toamnei pastelate în nuanțele curcubeului, cu ieșiri la poligonul de tragere din zona Herăstrău, urmate de plimbări nostalgice „la șosea”, apoi de așteptări fără țintă în parc lângă lac, loc al surprizelor/întâlnirilor întâmplătoare cu figuri de artiști, actori celebri însemnând tot atâtea potențiale destine; vara impunea tăria caniculei; primăvara – farmecul magnoliilor înflorite. E o succesiune vivaldiană în versiune balcanică, amestec de frumos și capricii, unde bunele intenții sunt pândite de riscuri. Ca în episodul costumației la ocazia aniversării a „prietenului” (vremea mătășorilor), când Iustina își pune la bătaie alesele talente vestimentare și de asortare a culorilor pentru un cadou sofisticat, pentru ca în final o răbufnire atroce a iernii să dea totul peste cap. Suntem conduși într-un peisaj citadin de contraste: „cotloane inedite, străduțe pitorești, dar și perspective largi” (p. 28). De numitul dar al detaliilor ține și seria enumerativă despre hrana la cantina studentească, combinațiile de meniuri, seria de prețuri accesibile. În completarea evantaiului aspirațional studentesc, urmează hrana spirituală: căminul fetelor „umaniste” era în latura Casei de Cultură, aproape de

Teatrul Bulandra și de Operă, de unde serile se auzea chemarea spectacolelor, în ale căror taine tânăra protagonistă se iniția stăruitor.

În cadrul atent schițat, se instaurează treptat apropierea celor doi: de la familiaritate la prietenie, apoi dependență. Iustina descoperă, din pasiune, mereu calități noi „străinului”: diferența de vârstă (cam 10 ani) o compensează apropierea de caracter, ca și „statutul” lui de nebăutor, nefumător, ins intelectual (urma a doua facultate). Se conturează o relație bazată pe liberă alegere, fără întrebări superflue. Dialogul continuă cu ritualul întâlnirilor, la cofetărie, la cinema („era moda cinematografelor”), în „plimbările lungi”. Nu lipsesc „atențiile” la ocazii speciale (aniversări, 1/8 martie), cu oportunități așteptate, de o mai bună cunoaștere. Apar și primele tensiuni (scena cu prietenul zgârcit sau capricios, refractar la farmecul florilor). Plimbările în doi nu au totdeauna un happy-end. Explozivă apare în final întâlnirea din Cișmigiu, demarând banal, sub aparențe benefice. Printre întrebări și mărturisiri, preambul la așteptate îmbrățișări, ea remarcă deodată pe degetul lui verigheta: era căsătorit, așteptând un copil, soția – „o fată bună, plină de calități”, șatenă, cu ochi albaștri... Urmarea – reacția violentă a Iustinei și ruptura temporară a relației, până „duminica următoare”, când sunt iar împreună la un prânz la restaurant, urmat de încercarea de apropiere intimă, în camera de împrumut a unui văr al lui, încercare semi-eșuată, marcată de natura lui calculată, cu accente egoiste, ca și de suspiciunea ei defensivă. Suspiciunea e augmentată de complicate întâmplări secundare, între care o pondere specială o are episodul cu ucigașul Râmăruș, și el student, acționând în zona căminelor. Autoarea conduce abil firele intrigii, împingând seria supozițiilor până la inextricabil. În aceeași tonalitate, de scherzo sumbru, se desfășoară scurta istorie a tentativei de sinucidere a kolegei de cameră, prietenă apropiată, istorie în marginea căreia Iustina brodează un șir de gânduri obsesive, meditații proprii pe aceeași temă a rosturilor existenței. În acest tablou de fundal, protagonista așează date noi în panoplia „aventurii” de dragoste cu „străinul” său. Ea trece prin chinul profund al regretelor după destinul ratat de a fi mireasă, de a-și crește într-o familie „normală” viitorii copii.

Întâlnirile cu partenerul detestat și râvnit totodată devin frecvent confruntări, plimbările sunt lungi dezbateri despre relația cu „cealaltă”, sau prilejuri pentru el de a evoca în diferite locuri, scene consumate în celălalt cuplu. Reflecțiile studentei înșelate în așteptările ei tind înspre absolvirea lui de vină („prima eroare”). În discuțiile de familie (cu mama ei, ori prieteni apropiați ai acesteia), atitudinea era recurentă - una de toleranță înțeleghătoare, „a doua eroare” de apreciere determinând viitoarea ei decizie îndoielnică. Printre picături, autoarea strecoară secvențe în sine relevante, precum aceea a cunoștinței cu un tânăr deosebit, chipeș și seducător sufletește, perspectivă a unei posibile relații speciale, imposibil de urmat din starea de „orbire” în care era adâncită.

Tehnica abordată, de prim-planuri alternative, atestă un dar special al analizei. Psihologia relației, cu capriciile, surprizele, descoperirea de noi aspecte ale comportării celuilalt este bine reliefată. Noi episoade aduc noi trăsături în definitivarea unui portret al Lui, din lumini și, mai ales, umbre, surse ale tuturor îndoielilor. Revenirea în demisolul „vărului” sfârșește cu o pronunțată decepție: pasiunii ei romantice el îi răspunde insistând pe tema „chininei”, pe care ea o luase în doză „enormă”. Comentariul aferent (p. 74), nu fără o doză moralistă, e o meditație esențială asupra condiției femeii „sensibile”, fragile. Sub semnul vulnerabilității feminine e pusă de altfel întreaga dezvoltare a firului epic. Secretul clamat de autoare (un specific al „sexului frumos”) e unul de atitudine, nu de excludere. Destinul individual se pliază pe fundalul pulsației urbane a marelui oraș, în care este încapsulată condiția vieții studentești. Profilul intelectual al Iustinei e conturat prin buna descriere a episoadelor învățării, ca și a incidentelor din examene. Rezultatele studiului sunt împărțite: după o sesiune de succes, inclusiv cu note maxime la probe dificile, apar și „accidentele”. Așa, la latină, unde deși era printre studenții de top, omisiunea nefastă a unui subiect, ca și o eroare în textul de tradus au atras după ele scăderea substanțială a notei. O excelentă proză de atmosferă ni se oferă în capitoul IX, cu recrearea ingenioasă a zilelor de „toceală” a colegelor în locuința tatălui (binevoitor, grijuliu), sub asistența atentă a bunei vecine, tanti →

Leonora, crescătoare de capre, din laptele cărora face un iaurt delicios, pe care fetele îl refuză din prejudecata unui presupus miros specific. Mai norocoasă e vecina cu ritualul cafelei, inclusiv al „cititului” în zațul răsturnat pe șervetul umed, ghiceală lunecoasă din care Iustina se alege cu un semi-eșec la examenul de „universală”. Din această experiență dureroasă, fata iese mai hotărâtă să adere la „drumul performanțelor”, respingând influențele contrare, oricât de apropiați ar fi cei ce le poartă. Opțiunea ei are urmări pozitive, nu însă fără excepții, între care cea mai notabilă este aprecierea șocant negativă a examinatoarei, care o acuză de a nu fi autoarea reală a lucrării de licență. Istoria întâmplării e sinuoasă și complicată: prima îndrumătoare se sinucide, studenta ajunge în criză de timp, își depune lucrarea cu dispensă de întârziere, nu-și citează în bibliografie profesoara, dactilografiera făcută de tanti Leonora e plină de greșeli. Însă capătul de acuzare principal este exotismul franțuzesc al referințelor, cu titluri originale furnizate de un prieten de familie educat, generos. Este sub-marcată cu zgârcenie, nedreptatea flagrantă instituind o „traumă” pe viață.

Ascensiunea profesională e dublată de maturizarea spirituală. Relația intimă cu „prietenui” ei în multe privințe indecis, enigmatic, evoluează înspre noi, decisive clarificări. Ideea unui cadou special pentru ziua de naștere a „prietenui” (o veioză închipuind o moară de vânt) sfârșește cu o „urmărire” a lui de către iubita neconsolată de absența lui, experiență la capătul căreia ea află adresa locuinței acestuia. Insistând cu „investigația”, ea descoperă lucruri noi. Pe „ecranul cu umbre” al veiozei sale vede inedite imagini, pe care le întregește cu bogata-i imaginație. O surpriză de proporții se dovedește scurtul răgaz petrecut la mare, la invitația ciudatului partener. Capitolul are două vârfuri de interes, bine regizate. Unul detaliază pregătirile de plecare ale Iustinei, între care croitul unui splendid halat de plajă și al unui costum asortat de baie, improvizate de protagonistă în absența mamei. La întoarcerea acesteia are loc o confruntare acerbă, soldată cu o rapidă împăcare. Pasajul final este întâlnirea celor doi la mare, memorabilă prin intensitatea atracției reciproce și, în subsidiar, pericolul înecării în bătaia

curenților subterani stârniți de valurile puternice. Scena consumată pe fundalul pericolului evitat în extremis e ultima din linia fericirii în dragoste. Faza următoare aduce anxietatea și grijile. Mai întâi e „aranjamentul” Lui pentru avort. Chinurile – fizice și morale prin care trece tânăra studentă sunt de natură să-i zdruncine încrederea în oameni. Mama se manifestă surprinzător de „înțeleghătoare” cu situația „tânărului” care afirmă „că-și iubește familia” și ca atare nu poate tolera o a doua combinație matrimonială. „Cunoștința” care o asistă la spital insistă, pe aceeași linie, despre „avantajele” soluției renunțării. În fine, El o însoțește la spital, este afabil și îndatoritor, ca apoi s-o lase singură și să reapară a doua zi, post festum, gata de gesturi mărunte de ajutor, tandru și manierat. În final, adevărata-i natură, indiferentă, apare fățiș: el îi arată fotografia fiicei sale nou-născute, „copil frumos și vesel” de care se arată mândru. Calvarul continuă, cu consecințele stării de fragilitate ale convalescenței. Aflată la o colegă, Mimi, ce locuia la ultimul etaj al unui bloc turn cu 8 nivele, aceasta o roagă s-o însoțească într-o vizită legată de sănătate. După revenirea în bloc, Iustina se simte rău. Prietena, ea însăși suferindă, n-o poate ajuta. E lăsată astfel să coboare singură treptele, cu eforturi indicibile. Cheamă salvarea și ajunge la urgențe, unde medicul de gardă o asistă atent, până a doua zi. Ajunsă în sfârșit la cămin, refuză într-o primă fază să-și vadă prietenui, ca apoi să-l accepte, resemnată. În episodul următor, îi vedem iarăși împreună (era perioada vacanței de vară), țesând fire noi ale relației, în pregătirea pentru onomastica unei colege chemată Maria... Înțelegi să se întâlnească după petrecere, Iustina se abate pe la casa lui, într-o doară. Se aude chemată pe nume din spatele unui gard viu și-l descoperă pe El într-un intrând mascat, ingenios improvizat. Vizita neobișnuită se va repeta de câteva ori, până ce vecinii se solidarizează într-o imitație de vânătoare a intrusei, hăituiră devenind o joacă de-a v-ați ascunselea, din care „prada” scapă de fiecare dată. Curajul astfel dobândit e testat în scena următoare, în care după o întâlnire amânată cu „soacra lui”, agresivă și plină de sine, fata își ia inima-n dinți și se aventurează într-o „vizită” în bârlogul „ursului” - casa și

familia „celeilalte”. Într-o primă parte, asistăm la o confruntare inegală – toți contra unu, cu o răsturnare de forțe în final, când poliția chemată s-o pedepsească ia o poziție neutră, ba chiar protectoare față de „pârâtă”, scăpând doar cu o oboseală de moarte. Confruntarea continuă în runda următoare, de astă dată „în trei” - Ea, El și Jumătatea lui legală. În fapt, înfruntarea e doar între femei, soția mignonă dovedind un vădit spirit bătaios. Un portret-caricatură atent conturat e confirmat de turnura vulgară a atacului „femeiști”. Apărând o situație „mic-burgheză” nu departe de „onoarea de familist” caragialiană, aceasta se întoarce în final contra soțului, căruia îi cunoaște în amănunt defectele. Disputa devine o banală ceartă internă, care o împinge pe Iustina în singurătatea ei cunoscută. Întoarcerea în sine este și cufundare în noua-i situație de viitoare mamă. Curând vine sorocul, drumul la maternitate, chinurile facerii, cu primejdia vieții, urmate de bucuria „întâlnirii” cu frumoasa-i odraslă, un copil viguros, plin de sănătate. Urmează letargia lehzuziei, și aceasta parcursă fără sprijinul moral al „partenerului”. Îl suplinesc oameni de bine, prietenii și familia, între care emoționează întâlnirea nepotului cu bunicul, tatăl Iustinei, care-l întâmpină cu lacrimi de emoție. Câteva secvențe din final cristalizează clarificarea noii situații, cu aspre dar necesare delimitări privind condiția mamei strămtorate dar demne și a copilului „nimănu” simțind golul lăsat de absența tatălui. Mai întâi sunt audiențele cvasi-obligatorii la un „criminalist”, un oficial binevoitor dar și insistent care (află Iustina ulterior) avea grijă ca nou-născutul să nu rămână fără tatăl „cuvinit”. Apoi este sorocul judecății, înaintea căreia „prietenui” recunoaște paternitatea copilului. În fine, ultima întrevedere a celor doi, când copilul avea pe la doi ani, începe cu cererea Lui, meschină, de a nu plăti pensie de întreținere, în schimbul unei plăți neoficiale („prefer să trec eu din când în când și să fii dau cât pot”).

Tânăra mamă refuză alternativa, încordarea îi copleșește, scena se închide peste grupul în lacrimi. Tatăl absent iese pentru prima și ultima oară din mica locuință a familiei abandonate. În centrul evocării se află, în final, figura copilului, →

cu naivități pline de farmec, rod ales al atâtor suferințe. Iustina i-l arată tatălui într-un set de fotografii reușite, a căror vedere îi produc un adevărat șoc al regretelor. Mai târziu, el aruncă vina pe mamă, cauza indirectă, afirmă el, a nefastei întâmplări. În realitate, crede Iustina, „căderea” lui are alte motive. După vizita la spital și cunoașterea mamei lui, persoană autoritară, ea e convinsă că excesul ei de personalitate e sursa lipsei lui de inițiativă. Cele două femei puternice se împacă firesc, cu dorința bunicii „nr. 2” de a-și vedea nepotul, dorință care nu se mai împlinește până la moartea timpurie a acesteia. Încheierea poveștii de dragoste a Iustinei se petrece în al doilea sejur la mare. Două secvențe „în oglindă”, își răspund reciproc: cea de pe plaja plină de lume, unde eroina aflată la Neptun cu copilul, mama și tatăl vitreg, zărește de departe familia Lui, de care el încearcă, fără succes, să se desprindă; cealaltă, la o plimbare de seară, când „sora” probabil are o nostimă ieșire copilărească: „uite ce copil urât!” Umorul cu tâlc e semn al înțelegerii.

Sub semnul acestui spirit al înțelegerii se află întreaga poveste de iubire și maturizare, dureroasă dar și lucidă a Iustinei. Perspectiva persoanei a treia include firesc cercul prietenelor, familiei, cunoștințelor. Persoana alterității se instituie sub semnul unei apropieri sufletești continue: Iustina e ea însăși, simbol al feminității, dar și alter ego al scriitoarei aflată mereu în spatele scenei/cortinei, cumpănind tâlcul întâmplărilor. Roman al „sexului frumos”, cartea prinde în cercul gravitației sale și polul opus, partenerul, pe care ajunge să-l iubească „mai mult decât pe mine însămi”. Încheierea, conturată ca separare, lasă deschis, într-un viitor probabil, portalul împăcării. „Amiază la persoana a treia” este apogeul solar al unei dimineți zbuciumate. Continuare a primei părți, declarat autobiografice, această viguroasă urmare are, cu detașarea-i formală sportivă, o putere singulară a figurării epice. Luciditatea narațiunii este aici măsura dramei.

Cursul dramaticei „aventuri” menține echilibrul forțelor ce rămân, cu toate distorsiunile, în limitele umanului. Între aceste limite se înscrie și reușita ficțională a cărții, complicitatea-i subtilă cu cititorul („hypocrite lecteur”) care-i urmează chemarea.

Teatrul Simonei Miheuțiu

După ce a debutat cu proză și poezie, Simona Miheuțiu vine cu o piesă de teatru, numită *Speranța nu urcă niciodată cu liftul*. Lucrarea se încadrează în specia dramă, îmbinând aspectele tragice cu cele comice, având ca temă senectutea și neputințele acesteia. Ca specie, drama apare abia în secolul al XVIII-lea, din dorința de a reprezenta pe scenă aspecte ale lumii contemporane. Lucrarea este o piesă în trei acte, respectă regula celor trei unități: de loc (acțiunea se derulează în apartamentul Miei), de timp (avem 24 de ore în care cunoaștem personajele), iar acestea sunt doar patru (Mia, Getuța, Robo Max și Robo Kai, excuzând personajele absente). La succesul unei drame, concepută pentru a fi reprezentată pe scenă contribuie regia, scenografia, interpretarea actricească, mișcarea scenică și indicațiile regizorale. Autoarea este deosebit de atentă la indicațiile scenice, fapt care asigură un succes deplin al spectacolului de teatru. Jocul actorilor contribuie și el la succesul piesei: poate salva sau dimpotrivă spectacolul. Piesa *Speranța nu urcă niciodată cu liftul* va fi un succes pe scenă, datorită talentului autoarei Simonei Miheuțiu: subiectul atât de actual, replici spontane, strategiile scenice, calambururile, dozarea informației, personajele mecanomorfe, construcția savantă a finalului, comicul bonom, înțelegător, de compasiune, umanizarea roboților, paradoxul situațiilor create etc.

Profesoara aproape octogenară, Mia, este imobilizată la pat, iar unicul ei fiu s-a stabilit în Australia. Foarte des îi este dor de el, în chimb acesta o caută foarte rar. Dar nemulțumirea femeii se reflectă prin comportamentul față de badantele pe care le-a angajat să o îngrijească; citim adesea despre comportamentul inuman la care sunt supuse femeile din România, plecate să câștige un ban pentru familie...așa devine și Mia, personajul central al piesei, acră, pretențioasă, cicălitoare, răutăcioasă, un adevărat zbir, nerecunoscătoare față de Vetuța, care era atentă, calmă și harnică. Mia are un caracter autoritar, capricios, poate datorită deformării profesionale, ori datorită conștientizării faptului că se află într-o stare degradantă, umilitoare, la cheremul altora. De aceea îngrijitoarele o părăsesc, incapabile să facă față solicitărilor exagerate și oboșitoare ale bolnavei, care devine tot mai egoistă și mai pretențioasă cu femeile care o îngrijesc. Mia uită lucruri, nu vrea să-și ia tratamentul prescris; o supune pe biata Vetuța la umilințe, până când femeia nu mai rezistă și demisionează, după ce și altele două demisionaseră.

Simona Miheuțiu creează un conflict dramatic intens, dintre două forțe ostile: una umană, reprezentată de profesoara Mia și alta mecanomorvă reprezentată de cei doi roboți care vin să o îngrijească pe profesoara bolnavă. Autoarea aduce în fața lectorilor /spectatorilor drama care ne arată că bătrânețea este degradantă, indiferent de poziția socială avută. Contrastul dintre acest aspect și tendința societății moderne de a implica inteligența artificială în serviciile de asistență medicală creează o discrepanță covârșitoare: omul și mașina se află mereu în relații antagonice, evidențiate cu precădere de către autoare, care din postura sa de medic a cunoscut toate formele degradării umane. Vetuța este aceea care sugerează apelarea la roboți specializați în astfel de treburi, care să o înlocuiască, deși încă de la început ideea naște controverse: „Mia: - Cum să vorbesc cu un robot? Vetuța: - Luați partea bună a lucrurilor. Puteți striga la ei, îi puteți înjura cât vreți, că ăia nu se supără, n-au suflet”. Neavând altă soluție, pentru că femeia care fusese nu mai acceptă să lucreze la îngrijirea Miei, badanta sună la firma *Robohelp*, →

MARIA VAIDA

Radiografia unui viitor iminent

Dacă până în prezent talentata autoare SIMONA MIHUȚIU ne-a obișnuit cu volume de proză lungă sau scurtă, versuri, eseuri și diverse articole, iată că asistăm acum la un debut pe cât de inedit pe atât de spectaculos într-un domeniu nou.

Scriitoarea Simona Miheuțiu marchează în agenda sa personală încă un succes notabil prin abordarea unui nou gen literar și anume piesa de teatru SF, un domeniu pe care reușește să îl stapănească cu mare ușurință și naturalitate fiind parcă făcute una pentru cealaltă.

Piesa de teatru **Speranța nu urcă niciodată cu liftul** depășește domeniul strict al SF ului (inimaginabil) îngemănându-se cu realitatea unui viitor probabil și iminent care ne înfricoșează pe toți în mare măsură.

Cunoscută și respectată de colegii de breaslă și de cititori pentru opiniile sale drepte, verticale și fiind o înverșunată apărătoare a demnității umane și a salvării umanității, autoarea Simona Miheuțiu dorește să atragă atenția cititorilor asupra realității în care ne aflăm și a prăpastiei în care urmează să cădem prin robotizarea accelerată și transhumanism, chiar și prin subiectul ales al acestei piese de teatru.

Citind cartea de la un capăt la altul inclusiv recenziile și impresiile care s-au scris despre această carte, nu doresc să mai povestesc și eu întreaga piesă, lăsând această plăcere să fie descoperită de cititor, dar voi evidenția câteva aspecte care m-au impresionat.

Piesa de teatru **Speranța nu urcă niciodată cu liftul** a Simonei Miheuțiu semnaleză și explică cititorului povestea viitorului iminent printr-o radiografie clară, prin punerea în scenă a fiecăreia din cele trei părți în 7 scene

bine detaliate fiecare. Conflictul prezentat aici dintre uman și robot ne trage un semnal de alarmă că ne aflăm mai aproape ca niciodată de acea linie ce separă realul de ireal, posibilul de imposibil și ordinea de haos.

Drept vorbind, latura SF nici nu ne mai pare atât de fantastică în ziua de azi mai degrabă profund dramatică prin pierderea sentimentelor și a empatiei. Până și lacrimi au fost fabricate roboților nu din dorința de a exprima sentimente ci din dorința de a copia cât mai bine omul

Firul narativ al textului dramatic se desfășoară între dramă și comic, pe alocuri cu dialoguri spumoase cu un voit accent satiric spre deliciul cititorului.

Faptul că scriitoarea Simona Miheuțiu este de profesie medic îi dă acesteia un bilet în față la abordarea unor teme medicale care prin detaliile medicale oferite dau veridicitate poveștii.

Autoarea pune degetul pe rană și abordează tematica seniorilor care ajunși la vârsta a treia necesită îngrijire medicală permanentă, multă răbdare și empatie. Cu un sens al realității care e de-a dreptul dureros Simona Miheuțiu relevă comportamentul mai puțin elegant al unei persoane în varstă care nu mai așteaptă nimic de la viață, căreia singurătatea și suferința i-au împietrit finețea și răbdarea, fiind teribil de frustrată de situația fără scăpare în care se află.

Lipsa personalului, a mâinii de lucru care să îngrijească bătrâni este una reală în România iar înlocuirea acestora cu roboți este foarte probabilă într-un viitor mult mai apropiat decât am crede.

Schimbarea scării valorilor, scoaterea din uz a empatiei și a sentimentelor sunt vizibile peste tot în viața de zi cu zi, inclusiv în relația copii și părinți, angajatori și angajați etc. Părinții trăiesc drama singurătății iar copiii au

Lansarea cărții, la Brașov

devenit ei înșiși roboți ai vieții, deșezădăcinați globali care nu mai au sensibilități.

Drama realității e frumos îndulcită de dialogurile dintre om și robot care te fac să zâmbesti prin folosirea sensurilor proprii ale cuvintelor.

Autoarea evidențiază diferențele dintre uman și robot punând un accent deosebit pe faptul că nici aceștia din urmă nu sunt veșnici ajungând la fiare vechi. Iar dacă teribilul „etern” dispăre din ecuație și totul are o durată de viață și un termen de expirare inclusiv roboții, se pune întrebarea de ce să vrem cu atâta răvnă să renunțăm la sentimente, la umanism și la trăirile reale? Nu-i păcat să ne auto distrugem umanitatea?

Scăparea de drama vieții prin moarte ca soluție ultimă m-a impresionat peste măsură, e reală din păcate pentru multă lume și auzim acest lucru tot mai des.

Din fericire povestea acestei piese de teatru se termină cu gustul speranței pe buze, lăsând să se înțeleagă că până și roboții pot fi umanizați iar forța și voința Celui de Sus este în fapt cea care conduce totul iar El are întotdeauna ultimul cuvânt.

Subiectul acestei piese de teatru ascunde adevăruri dure care ar trebui să ne pună pe gânduri pe fiecare dintre noi. Felicitări autoarei pentru încă o realizare de excepție!

MIHAELA CD

TEATRUL SIMONEI MIHUȚIU

→Prin urmare, îi sunt trimiși doi roboți (*Rob Max și Rob Kai*) de la Centrul *Robohelp*, care de la început se prezintă și repetă fiecare în parte, identic, aceeași placă învățată pe de rost: „*Bună ziua. Eu sunt Rob Kai 01 de la firma Robohelp, îngrijire persoane vârstnice. Firma noastră asigură îngrijire completă, înalt tehnologizată a persoanelor vârstnice....*” Opoziția dintre octogenara de îngrijit și îngrijitorii roboți începe și se desfășoară nu sub cele mai bune auspicii, datorită exasperării la care este adusă ființa umană de judecata strict pragmatică,

ce ține cont de analize chimice, fizice, de analize statistice, până la urmă, în luarea deciziilor, și mai puțin de nevoile umane și sufletul celei îngrijite. „*Sunt nostimi și nu știu cum vād prin om*”. (spune Mia). În mod paradoxal, cei doi roboți, un El și o Ea, încep să se umanizeze: simt, se tem, se îndrăgostesc, se sărută; în concluzie, s-au defectat, cred ei, și au convingerea că vor fi duși la casat. Atunci începe miracolul; roboții iau decizia să aranjeze o convorbire telefonică imaginară cu fiul Miei, fapt care aduce emoții puternice în inima ei bolnavă; de aici i se trage moartea, în somn, liniștită...

Cei doi roboți găsesc cruciulița Miei căzută pe podea și încep să se roage unui Dumnezeu pe care nu-l cunoșteau, dar auziseră rugăciunile Miei.

Deși nu înțeleg ce înseamnă „mor”, „suflet”, „a se ruga”, „Tatăl nostru care ești în ceruri”, „Doamne”, „fericirea”, „libertatea”, „empatia”, „iubirea”, cei doi fac ritualul acesta creștin al rugăciunii la căpătâiul Miei.— Doamne, iartă-ne greșelile, că nu știm ce facem! Doamne, păzește lumea asta de ce-i rău! Din preaplînul tău, dă-ne și nouă speranță și iubire!” Un final apoteotic, specific marilor spectacole. Felicitări, Simona!

Esențele doamnei Doina Bălțat

M-am întrebat cu ceva timp înainte de a citi volumul doamnei Doina Bălțat, intitulat atât de sugestiv „Orizonturi de lectură”, dacă ar avea un sens adunarea într-un volum distinct a articolelor consacrate impresiilor de lectură a unor opere, odată ce acestea au fost publicate în reviste literare de prestigiu, cum ar fi, bunăoară, Vatra veche. Înaintând pe firul dilemei mele, am ajuns la convingerea că este un demers util, iar în sprijinul afirmației am mai multe argumente. În primul rând, rememorarea, adică readucerea în sfera de interes a cărților care au ispitit atenția autorului respectivelor recenzii. La orice domeniu am face referire, memoria este activată doar prin procesul repetitiv al învățării și este soclul pe baza căreia se dezvoltă cultura în domeniu, cultura literară în acest caz. Relecturând cele scrise odată avem o șansă mai mare să descoperim valențe noi, pe care le-am scăpat la o lectură anterioară, îmbogățindu-ne orizontul de percepție și de stări emoționale și cognitive. În al doilea rând, se adaugă noi cititori care se întâlnesc pentru prima dată cu textele respective, adresabilitatea către publicul cititor fiind superpozabilă doar într-o mai mică măsură. Acest lucru facilitează extinderea „în pată de ulei” a informațiilor prezentate. Oricât ar părea de prozaic, întocmai ca și în cazul unui interviu, cititorul face cunoștință nu doar cu autorii volumelor luate în discuție, ci descoperă și personalitatea celui care face recenzia, transpusă în opinii și comentarii, fie ele analitice, obiective, fie purtând afectul, trăirea subiectivă a respectivului. Nu în ultimul rând, deloc neglijabil, ar fi faptul că atenția se focusează asupra autorului volumului de comentarii și recenzii, ceea ce asigură o mai bună vizibilitate a sa, dar și a revistelor care au fost primele gazde pentru cuvântul autorului.

Cartea „Orizonturi de lectură” a doamnei Bălțat îmi confirmă temeiurile celor afirmate de mine mai sus! Mă gândeam, citind-o, cât de fluidă poate fi limita dintre critica literară și „impresiile” de lectură făcute de o persoană care posedă toate instrumentele filologice cu care a înzestrat-o pregătirea de excepție dublată de talentul literar. Cred că

diferența o face în esență o căldură a scrierii, o sinceritate transmisă prin cuvinte care exclud neologismele zornăitoare, voit alese de unii critici, ca pentru a-și dovedi lor și altora bogăția în limbaj și erudiția sau aco-perind, în unele cazuri, nesinceritatea.

În ceea ce o privește pe doamna Doina Bălțat, are o capacitate de excepție în a surprinde esența, subliniind exact elementele-cheie, edificatoare, ale textului analizat sau ale personalității celui la care face referire. Receptează scrierea, o filtrează prin propria sa emoție și conștiință și o oglindește apoi cu amprenta sinelui. Și criticii literari fac același lucru, instrumentele de pregătire, prelucrare și analiză fiind aceleași, doar că, pentru păstrarea blazonului, abordează un stil mai rece, mai distant.

În volumul de față Doina Bălțat face referire la câteva volume recent apărute. Primul este cel al domnului Nicolae Băciuț, **Dincoace de capitală, dincolo de provincie**, o admirabilă quintesență a dragostei față de plaiurile natale. În paginile cărții domnului Băciuț sunt aduși în prim plan personalități culturale bistrițene: *Victor Știr, David Dorian, Virgil Rațiu, Ioan Pinte, Dinu Flămând, Vasile Dâncu, Aurel Rău, Radu Săplăcan, Valentin Marica, Lucian Valea, Mircea Măluț, Ion Fiscuteanu, Ion Moise.*

Doina Bălțat nu se rezumă doar la a reda, ci face comentarii pe marginea răspunsurilor celor intervievați, pe teme cum ar fi compromisul, statutul criticului literar, sinceritatea, dăruirea și sacrificiul, solidaritatea și solitudinea scriitorului, condiția de scriitor român din provincie. Alegerea cita-

telor este la rândul ei relevantă pentru felul de a fi, admirabil, al doamnei Bălțat.

Autoarea surprinde personalitatea domnului Băciuț și caracterul său de excepție. Într-adevăr, într-atât de profund este marcat de crezul său legat de susținerea, promovarea valorilor culturale autohtone, de necesitatea implicării sale în toate planurile culturale, de convingerea că „dacă fiecare și-ar face bine treaba pentru care a fost menit, țara ar avea alt destin”, încât Nicolae Băciuț uită adesea că el însuși este un mare poet, un marcant scriitor național. Valoarea sa ca publicist este subliniată de doamna Bălțat.

„Bun cunoscător al operei celor intervievați, mulează întrebările pe opera și personalitatea fiecărui conlocutor, tocmai pentru a-i pune în valoare opiniile pe care le prezintă apoi cititorilor cu imparțialitate, decență și *fair play*. Însă valoarea cărții constă și în măiestria jurnalistului de a crea un climat de sinceritate și confesiune în rândul intervievaților, oameni importanți din spațiul literar bistrițean de care autorul se simte atât de legat sufleteste”. În ceea ce privește dialogurile cu cei intervievați, Doina Bălțat citează cuvintele lui Nicolae Băciuț: „*dialogul literar poate face istorie literară, poate eterniza clipa, salvând-o de banal și nesemnificativ.*”

Tot în această sferă a dialogului literar, de data asta epistolar și telefonic, se înscrie și cea de a doua carte a lui Nicolae Băciuț, „**Între lumi – convorbiri cu Nicolae Steinhardt**”. Date fiind personalitățile celor doi, cel interviuat și cel care pune întrebările, această carte nu avea cum să nu stârnească interesul doamnei Bălțat. Remarcă pregătirea de excepție și talentul jurnalistice, calitățile de bun psiholog ale jurnalistului, dar și figura luminoasă, gândirea metafizică, spiritualizarea personalității monahului de la Rohia. Este, așa cum ne spune încă din titlul articolului „o carte -document” de mare valoare.

Doina Bălțat ne face cunoștință cu scriitoarea Nina Ceranu și cartea sa, „**Cele trei fețe ale orașului**”. După o scurtă prezentare a autoarei, Doina Bălțat realizează o veritabilă critică literară a romanului amintit, pe care îl consideră o „creație detașată, obiectivă”, de reflectare a unei fresce→

SIMONA MIHUȚIU

sociale, dar realizând un tot „tulburător”. „*În locul construcției epice dense și a cronologiei, ne informează doamna Bălțat, romanciera folosește tehnica montajului discontinuu, o orchestrare a monologurilor interioare într-o paradă de travestiri morale ale personajelor, cu mișcare epică minimă, romanul părând a fi unul postmodern, compus din fragmente-capitole, care se succed ca într-un film, unde e investigată ființa umană și toate sentimentele care țin de ea, construcție a romanului în care accentul nu cade pe desfășurarea epică, ci pe analiza psihologică*”. Așa după cum am amintit mai sus, tot ceea ce analizează doamna Bălțat este trecut prin filtrul propriei trăiri, astfel încât întâlnim comentarii pe marginea caracterelor principalilor protagoniști ai romanului. Ca pentru a ne incita spre lecturarea romanului, Doina Bălțat ne spune că Nina Ceranu a creat un roman original, cu o viziune modernă asupra lumii din suburbiile Timișoarei, „*fundamentându-și romanul din perspectiva relației omului cu timpul, a umanității cu istoria, la răscruce de epoci, sub presiunea unor evenimente necruțătoare*”.

Fără inhibiții, Doina Bălțat analizează volumul de critică literară al domnului Iulian Chivu: „**Cronici, note, comentarii**”, apărut la editura Sitech, Craiova, în 2022. Titlul ales al acestui articol este sugestiv pentru părerea doamnei Bălțat cu privire la persoana criticului literar, considerându-l „un critic moral al judecăților de valoare”, „un bun observator al fenomenului literar contemporan, un om „stăpân pe metodele sale de analiză și interpretare a textelor”. Observația spicuită de doamna Bălțat din cartea distinsului critic, este de natură a ne pune pe gânduri: „*Ciudat! Prăbușirea literaturii (nu și a cărții) se petrece în supraproducție, nu în criză*”. Aș îndrăzni să afirm faptul că, analizând cele scrise de Iulian Chivu, Doina Bălțat se simte pe un teren extrem de confortabil. Deloc surprinzător, ea rezonează cu domnul Chivu în multe privințe, se pare. Astfel de exemple sunt autorii aleși spre analiză, faptul că are capacitatea de a se apleca și asupra creațiilor umorist-satirice (binecunoscut fiind faptul că pentru a recepta umorul este necesar un anumit nivel de inteligență), moralitatea, rolul și menirea unui critic în literatura

actuală, erudiția, dar și intuiția pe care ar trebui să o aibă un critic, de a „*presimți posibilități și perspective, orientări și performanțe, tipuri și exigențe, valori și valorizări, genuri și grade*”.

Domnul Dumitru Hurubă este în atenția distinctă a doamnei Bălțat cu romanul acestuia, „**Fosfor și psihiatrie**”, volumele sale de versuri, „**111 poezii – de modă veche**” și „**Rapsodice**”, volumele „**Mai altfel despre personalități**”, „**Scriitori celebri – curiozități și ciudățenii**” și volumul de povestiri „**Proze cu dichis**”. Prolificul autor folosește orice mijloc de expresie artistică pentru a înfiera societatea actuală și metehnele ei, apelând la arma cea mai redutabilă: satira. „*A face haz de necaz rămâne modalitatea terapeutică de ieșire dintr-un impas, dintr-o situație penibilă, de a suporta eșecurile și dezamăgirile pentru a le depăși, pentru consolare, pentru revenirea la o stare optimistă a scriitorului. Umorul maschează, în asemenea situații, tristețea, dezamăgirea, descurajarea, disperarea*”. Romanul „**Fosfor și psihiatrie**” este o „imitație a vieții, oglindă a obiceiurilor, imagine a adevărului”, își exprimă opinia doamna Bălțat. În cele „**111 poezii – de modă veche**”, un titlu „cu dichis”, după cum ne demonstrează doamna Bălțat, poetul îmbină simbiotic două laturi ale personalității sale: umorul autentic și nostalgia. Subscriu la părerea doamnei Bălțat că aceste laturi sunt doar două fațete ale unei personalități complexe, că umorul adesea maschează tristețea, că este produsul unui om inteligent. Dânsa dă exemple relevante, preluate, desigur, din paginile operelor lui Dumitru Hurubă, menite a argumenta opiniile ei, dar și a ne stimula spre lectura cărților dumealui. Celălalt volum de poezii, „**Rapsodicele**” include poezii în vers clasic, care „abordează o paletă nuanțată de tematici lirice (de la pasteluri la poezie filozofică ori de profundă spiritualitate)”. Laboratorul lăuntric al ființei umane produce noi și noi reacții, în raport cu mediul extern, iar un creator le valorifică și le exprimă, așa diverse cum sunt, în scrisul său.

Două dintre cele două volume la care face referire Doina Bălțat, „**Mai altfel despre personalități**” și „**Scriitori celebri – curiozități și ciudățenii**” – sunt, în opinia mea,

foarte utile, educative chiar. Informațiile aduse au valoare atât pentru cunoscători, cât și pentru necunoscători, pe unii ajutându-i să rememoreze, pe ceilalți să le afle ca pe niște lucruri și întâmplări inedite! **Povestirile „cu dichis”** se circumscriu tot genului satiric. Dumitru Hurubă, cu o imaginație debordantă, analizează o lume diversă. Despre această carte Doina Bălțat afirmă că „este o carte care vizează ridiculizarea unor tipologii umane, satirizarea moravurilor sau reprezintă întâmplări și personaje, într-un mod ilariant, prin folosirea diverselor modalități de realizare a comicului, dar este și cartea care evidențiază complexitatea ființelor și imoralitatea profundă a unui mecanism social în care cei onești sunt zdrobiți, în timp ce politicul venal triumfă”.

Despre „**Semne particulare**”, cartea poetului Nicolae Crepcia, doamna Bălțat relevă faptul că poetul apelează la simplitate pentru a da forță revoltei sale împotriva unei lumi străine de așteptările lui, fiind un pacifist, un iubitor de armonie și echilibru. „Este o lume în care încercările eului liric, peripețiile acestuia iau chipul unor repetate damnări, lumea cunoscută se schimbă, în locul celei cunoscute rămâne doar un fel de amintire din care se aude doar țipătul poetului.” Doina Bălțat analizează temele poemelor: focul – ca ardere, însingurarea – ca lipsă a comunicării, satul – ca element primordial purtător de tradiții și simplitate, menirea poeziei, a trecerii – ca formă de spiritualizare perpetuă. Unul dintre citatele prelevate și inserate de doamna Bălțat este relevant: „*poemul poartă toate rănila mele*”.

Cu nespusă mândrie am constatat că doamna Doina Bălțat a inclus analizele cărților mele, mai recent apărute, „**Când întâmplările te găsesc – pagini de umor**”, „**Povestiri de la Senior Help**” și prima piesă de teatru tipărită, „**Speranța nu urcă niciodată cu liftul**”. Fiind vorba de propriile mele scrieri, mă voi rezuma doar la a constata cât de intuitivă, de aproape de sufletul meu a fost în cele scrise dumeaei. Acest lucru se evidențiază și în raport cu alți autori și denotă o capacitate de pătrundere nu doar a textului, ci și dincolo de acesta.

Doina Bălțat ne asigură că poezia în vers clasic, a Marianeii →

Pândaru-Bârgău, inclusă în volumul „În cuvinte simple” este valoroasă, sobră și decentă, că abordează o paletă nuanțată de tematici lirice (de la pasteluri la poezie filozofică ori de profundă spiritualitate)”. Temele, cu iz elegiac ca și poemele, au o regresivă nostalgică în trecut sau abordează tema „necunoscutului”, a „marii treceri” care îmbracă forma metaforelor-simbol.

Ultimele două capitole sunt omagiale și legate biografic, unul adresat lui Adam Puslojic, iar celălalt, scriitorului poet Nichita Stănescu.

Doina Bălțat se demonstrează a fi un critic literar reabil în analiza pe care o face poeziilor poetului sârb, în evaluarea stilului, formei, rimelor interioare, temelor poetice. Pe Adam Puslojic, remarcă autoarea, „îl percepem, ca pe unul de-al nostru”, datorită volumelor de poezii scrise în limba română, traducerilor sale din limba română în limba sârbă și invers, a iubirii pentru România și venerației purtate poezilor români, lui Nichita, în special, de care era legat printr-o prietenie „mare și specială”. Este tulburătoare observația că poetul „s-a pregătit” pentru a face pasul „dincolo”. Doina Bălțat citează o poezie de-a poetului scrisă înainte de ultimul lui Crăciun: „*Ceva esențial e aproape de sfârșit./ Un an sau o viață e totuna.*” Capitolul dedicat lui Adam Puslojic este o minunată pomenire în sensul spiritual al cuvântului.

Omagiul adus lui Nichita Stănescu se înscrie în dorința autoarei de a menține nestinsă flacăra poetică și amintirea geniului din Ploiești. Doina Bălțat trece în revistă biografia marelui poet. Ca pentru a-și trage „respirația”, ea se oprește asupra unor volume scrise de Nichita, amintind „**Argotice**”, volumul pe care însuși autorul îl compară cu „*primul sărut, ... absolut stângaci și fără consecințe*”. Pentru a-l putea înțelege pe poet, Doina Bălțat a încercat să vadă prin ochii tânărului de 22 de ani, după cum ea însăși mărturisește și să descopere limbajul încifrat, cu sensuri ascunse. Îl consideră un poet inovator prin folosirea antinomiei și a rapidității cu care trece de la spațiul lumesc la spațiul cosmic, pornind chiar din poezia sa de tinerețe. Remarcăm profunzimea și estetica limbajului folosit de Doina Bălțat în expunerea analizei sale privitor la poezia stănescină. „La Nichita Stănescu,

cuvintele și corpul au același destin. Destinul refuzului. El va inventa „necuvintele”, pentru a-și exprima revolta față de neputința cuvântului de a revela realitatea lumii. Cuvintele capătă o voință proprie, autonomie, independență de exprimare a poetului, constituind un univers amenințător. Dar cuvântul este temelia operei sale, care surprinde cu naturalețe frumosul, relația artistului cu materialul, esența, unitatea existențială sau cosmică, dezvăluindu-se criticilor ca un sistem ordonat în trepte, între care pot fi urmărite treceri și reluări de teme, care îi conferă complexitate și unitate.”

Omagiul adus lui Nichita Stănescu în finalul volumului încheie parcă un cerc împreună cu începutul volumului. Este un cerc sub semnul prieteniei celui care l-a cunoscut personal pe marele poet, a celui care îl adoră pe Nichita Stănescu, a celui care veghează ca numele poetului „Necuvintelor” să ne rămână în memoria colectivă, a celui care, din inima Transilvaniei, se străduiește să stea ca un bastion, apărând tradiția și cultura română, descoperind și motivând noi slujitori ai cuvântului. L-am numit aici pe Nicolae Băciuț.

Nadin Mafa, Serbia, Horus (deșuri metalice) (Horus este una dintre cele mai importante zeități egiptene antice)

MAI ALTFEL DESPRE PERSONALITĂȚI...

(III)

Genialul om de știință, cel care a dezvoltat *Teoria Relativității*, dar și *Numărul lui Avogadro* și dimensiunea moleculelor, studiind mișcarea lor într-o soluție, celebrul **Albert Einstein**, interpreta cu plăcere la vioară diverse lucrări ale lui Mozart. El s-a stins din viață în urma unui atac de cord, apărut din pricina unei boli netratate de o lungă perioadă de timp și refuzului de a i se efectua o intervenție chirurgicală asupra arterelor cardiace. Avea 76 de ani. Conform dorinței sale, a fost incinerat, dar medicul i-a scos creierul pentru a fi cercetat, fără acceptul familiei. Într-o scrisoare Einstein scria: „*Am ajuns să consider moartea ca pe o veche datorie de care, până la urmă, trebuie să te achiți.*” (p.73).

Filozoful și matematicianul grec **Pitagora**, sau **Pythagoras**, considera că numerele reprezintă esența tuturor lucrurilor, iar universul este un sistem ordonat și armonios de numere și raporturi numerice. El a mai fost și politician, scriitor și muzicolog, teoretician al muzicii. Naratorul menționează că: „*Pitagora credea că sufletul este pur și nevinovat, dar se află închis în trup ca într-un mormânt. Pitagoreicii au încercat explicații numerice inclusiv în concepția despre suflet.*” (p.176).

În urma celebrei sale teoreme, Pitagora și discipolii săi au fost nevoiți să fugă din localitate. Ajungând pe un câmp plin cu bobi, plante care conțineau sufletele morților, după teoria lui Pitagora, el ar fi spus așezându-se la marginea lanului de bobi: „*Mai degrabă mor aici decât să pricinuiesc moartea acestor biete plante.*” (p.177). Astfel, prins de locuitorii Crotonei, el a fost masacrat împreună cu toți discipolii săi...

Atenția naratorului i-a fost atrasă și de doi mari navigatori ai lumii: italiano-spaniolul **Cristofor Columb**, descoperitorul Lumii Vechi, mai târziu numită America, a trăit 55 de ani și a murit într-o cameră de han „în mizerie și deznădejde”, spunând ultimele cuvinte rostite de Iisus pe cruce: „*Doamne, sufletul meu se află în mâinile tale*” (p.59) și **Fernando de Magellan** (Fernão de Magalhães, numele real) care „*a dovedit întregii lumi că→*

DOINA BĂLȚAT

pământul este rotund și că se putea naviga în jurul său” (p.137). A murit la vârsta de 41 de ani „străpuns de o săgeată otrăvită” de băștinași, cadavrul acestuia fiind lăsat pe plajă, dar... neștiindu-se cu certitudine ce s-a întâmplat cu el.

Am lăsat la final prezentarea unor persoane publice care „au făcut istorie”, poate și din pricina grozăviilor petrecute în vremea acestora, cunoscut fiind faptul că majoritatea au avut morți violente, au fost asasinat, adică ucise din anumite rațiuni politice. Iar asasinatul, crimă politică ori religioasă, a fost dintotdeauna un instrument politic cumplit de eficient, făcând parte din lupta pentru putere.

Cartea se concentrează pe câteva dintre cele mai răsunătoare asasinat din istoria omenirii. Ea nu e exhaustivă, însă prezintă succint unele dintre cele mai mediatizate, spectaculoase și importante astfel de crime, care au schimbat istoria lumii, iar „lista” va fi redată tot în ordine alfabetică.

Căsătorită cu Henric al VIII-lea, **Anne Boleyn**, încoronată regină, a fost victima unei sorți crude și nedrepte: a fost executată la vârsta de 29 de ani, *suspectată* și acuzată de soțul ei pentru „adulter” și „înaltă trădare”, ultimele sale cuvinte spuse cu demnitate pe eșafod, rămânând simbolice: „*N-am venit aici să vă țin predici, ci să mor...*”, iar adresându-se câtorva doamne care râdeau, le-a spus: „*Mor regină, în ciuda voastră!*”, iar pe călău l-a încurajat în timp ce își cuprindea gâtul cu amândouă mâinile: „*N-o să vă fie greu – e subțire, chiar foarte subțire*”. (p.30-31). Dar adevăratul motiv al decapitării reginei era altul: „*după numai 11 zile de la execuția ei, Henric al VIII-lea s-a căsătorit, pe 30 mai 1536, cu Jane Seymour, cea de-a treia soție a sa.*” (p.34), **Gaius Iulius Caesar** (Iulius Ce-zar), conducător politic și general ro-man, dar și una dintre cele mai influ-ente și mai controversate personalități din istorie, a avut un rol esențial în instaurarea dictaturii la Roma și in-staurarea Imperiului Roman. Umoris-tul nu uită să informeze cititorii că acest Caesar „*a fost căsătorit cu Cornelia Cinnilla (84 î.Hr.–69 î.Hr.); Pompeia Sulla (67 î.Hr.); Calpurnia Pisonis (59 î.Hr.–44 î.Hr.), iar ca iubite a avut pe: Cleopatra a VII-a a Egiptului, pe prima soție a lui Cato, pe primele două soții ale lui Bibulus, pe soțiile multor senatori, pe Servilia Caepionis*

(*mama lui Brutus*), și a avut fiii: *Octavianus Augustus, Ptolemeu Cezarion, Iulia Cezaris.*” (p.42). A murit asasinat la 56 de ani, fiind apoi incinerat, potrivit tradiției romane.

Se spune că, recunoscându-și fiul vitreg printre asasini, în timp ce acesta îl străpungea în coastă, i-a strigat lui Decimus Brutus celebrele cuvinte: „*Tu quoque, mi fili!*” (Și tu, fiul meu!).

Filozoful, politicianul, juristul, oratorul, teoreticianul politic, consulul și constituționalistul roman **Marcus Tullius Cicero** a fost ucis prin decapitare la vârsta de 63 de ani. Naratorul prezintă și modul în care acesta și-a aflat sfârșitul: „*Herennius, centurionul pe care Cicero îl apărase salvându-l de acuzația de paricid, l-ar fi ucis, dar nu înainte ca el spună: «N-am uitat niciodată că sunt un muritor» – au fost ultimele sale cuvinte. La final, capul și mâinile lui Cicero i-au fost prezentate lui Antoniu, care le-a și expus pe tribuna din for...*” (p.48).

Cleopatra a VII-a a Egiptului, considerată cea mai frumoasă femeie din lume pentru nasul său lung, deși în realitate nu se știe cum arăta acesta, a murit la vârsta de 39 de ani. Se presupune că s-a sinucis cu venin de șarpe, dar există și variante că Octavian ar fi ucis-o (fie prin otrăvire, fie prin lovituri de sabie) și ar fi lansat teoria sinuciderii. Ba chiar există și varianta că acesta ar fi dorit să împiedice sinuciderea, dar trimișii lui... ar fi ajuns prea târziu: o găsiseră întinsă pe un pat de aur, îmbrăcată în haine împărătești, iar una din sclave îi ținea diadema pe fruntea transpirată. „*Ce frumos!*”, exclamase un soldat roman, iar Cleopatra, cu ultimele

puteri, ar fi răspuns: „*Foarte frumos, și demn de o femeie care descinde din seminția atâtor regi!*” (p.55).

Indira Priyadarshini Gandhi a fost prim-ministru al Indiei de patru ori și o figură dominantă a politicii indiene pentru aproape două decenii. Acuzată de autoritarism și de fraudă electorală în India, a fost ucisă cu pistoale automate de propria gardă. A murit în drum spre spital, la vârsta de 67 de ani, după ce, cu o zi înainte spusese: „*Chiar de-ar fi să mor în slujba națiunii, voi fi mândră de asta. Fiecare picătură din sângele meu va contribui, sunt sigură, la dezvoltarea națiunii indiene, o va întări și o va dinamiza*” (p.75).

Giuseppe Garibaldi, unul dintre cei mai importanți oameni politici italieni, generali și patrioți, se află printre personalitățile care au schimbat cursul istoriei. A trăit 75 de ani și a cerut să fie incinerat, cu toate că acest fapt era interzis de biserică. Aflăm de la narator că, în timp ce se afla pe patul de suferință datorită unei bronșite, pe fereastra încăperii au intrat două pitulici pe care el le hrănea de obicei. Legat de acest moment, se mai spune că ultimele sale cuvinte au fost: „*Hrăniți-le când eu nu voi mai fi.*” Atunci – s-a interpretat că respectivele păsări intrate pe fereastră simbolizau pe cei doi copii ai săi, *Teresita și Ricciotti...*” (p.80).

Charles André Joseph Marie de Gaulle, general și politician francez, a demisionat din funcția de șef al statului, funcție pe care a deținut-o 11 ani, și a murit la vârsta de 80 de ani „din cauza unei rupturi de anevrism (*Dilatatare patologică a pereților unui vas sanguin*), a avut loc decesul în timpul unui solitar joc de cărți, spunând: „*Oh! mă doare aici, în spate...*” (p.90).

Genghis-Han, cel mai mare cuceritor din toate timpurile, a pus bazele marelui Imperiu Mongol „*consecință a unei uriașe forțe armate, bine organizată și extrem de mobilă, însă datorită unor comandanți foarte valoroși și loiali.*” (p.94).

Se spune că, „în tinerețea sa, Genghis Han a întâlnit un șaman care i-a prevestit că destinul său e să cucerească și să conducă lumea” (p.97). Despre moartea acestuia, într-o variantă se presupune că ar fi fost otrăvit de una dintre concubine, cealaltă variantă referindu-se la o lovitură de trăsnet. Mai credibilă pare→

variante în care acesta cade de pe cal și moare, în urma unei mari hemoragii interne. Naratorul este impresionat de misterul care înconjoară locul înmormântării acestuia: „După moarte trupul său a fost mumificat, înfășurat în mai multe pânze de culori diferite și închis în cinci sicrie și îngropat într-un loc anume ținut secret până în ziua de azi...” (p.100).

Jeanne d'Arc (Ioana d'Arc), la fel de cunoscută și sub numele de *Fecioara din Orleans*, este considerată un adevărat simbol al Franței și o sfântă a Bisericii Catolice. A fost cea mai importantă figură din Evul Mediu francez și suferea de schizofrenie, menționând că aude voci care, spunea, veneau dinspre divinitate, voci care îi porunceau ce are de făcut pentru a scăpa Franța de dominația engleză. A fost arsă pe rug la vârsta de 19 ani într-o piață publică, iar cenușa i-a fost aruncată în Sena.

Naratorul menționează pentru cititori că ea le-a cerut iertare tuturor, inclusiv englezilor pe care i-a ucis pe câmpul de luptă, a strigat de șase ori numele lui Isus Hristos și ultima dată: „Apă!” și „Isuse!”, capul i-a căzut pe omăr, semn că murise. Călăul impresionat, inclusiv de faptul că inima acesteia a rămas nearsă, a mărturisit după aceea: „Niciodată execuția unui criminal nu m-a înfricoșat atât ca execuția acestei fecioare. [...] Mă tem să nu fiu blestemat pentru că am ars o sfântă.” (p.112).

Cel de-al 35-lea președinte al SUA, **John Fitzgerald Kennedy**, intenționa să desfășoare tranziția de la economia de război la cea de pace. În Dallas, aflat în limuzina prezidențială alături de soție și de familia guvernatorului, în timp ce coloana prezidențială traversa Dealey Plaza, este împușcat mortal, tocmai după ce soția guvernatorului îi spusese cât de iubit este de oamenii din acel oraș: „Nu puteți afirma că locuitorii Dallasului nu v-au făcut o primire frumoasă, nu-i așa?” (p.115). Avea 46 de ani, iar autorii și motivele crimei sunt și astăzi controversate...

Abraham Lincoln, cel de al șaisprezecelea președinte al Statelor Unite, a fost asasinat la vârsta de 56 de ani, după ce abolise sclavia, de către John Wilkes Booth, actor de teatru, în timpul unui spectacol jucat la Teatrul Ford din Washington. Acesta, nareză Dumitru Hurubă, afirmase la un moment dat, premonitoriu parcă:

„Dacă cineva vrea să mă omoare, o s-o facă chiar dacă aș purta zale, ori să am o armată întreagă în jurul meu. Dacă vrei să ucizi un om, există mii de feluri să o faci.” (p.120).

Alexandru cel Mare, cunoscut și sub numele de **Alexandru Macedon**, Alexandru al III-lea al Macedoniei sau Alexandros III Philippou Makedonon, rege al Macedoniei, a fost unul dintre primii mari strategii și conducători militari din istorie. Naratorul notează că: „la numai 33 de ani, în urma unei îmbolnăviri de friguri – diagnostic sec și credibil pentru generațiile ce aveau să vină – Alexandru Macedon muri. Doar că, în fișa sa medicală mai apare un amănunt menționat de vreun asistent sau funcționar zelos: moartea lui a survenit mai ales ca urmare a unei vieți necumpătate, s-ar putea spune chiar destrăbălate.” (p.130).

Margaretha Geertruida Zelle, cea care avea să rămână cunoscută în istorie sub numele celebru **Mata-hari**, una dintre pionierele streaptease-ului, alias agentul H 21, a fost acuzată că a fost agent dublu, colaborând atât cu francezii, cât și cu nemții, primind bani din ambele părți. Deși nu existau dovezi concrete în privința acuzațiilor de înaltă trădare, a fost condamnată la moarte, chiar dacă și-a susținut tot timpul nevinovăția. În fața plutonului de execuție, nu s-a lăsat legată la ochi și a strigat: „Singura crimă pe care am făcut-o este să fiu o femeie independentă într-o lume condusă de bărbați.” (p.140). Deoarece cadavrul acesteia nu a fost solicitat de nimeni, acesta a fost trimis Facultății de Medicină din Paris, iar scheletul a ajuns material didactic în amfiteatru...

Grigori Efimovici Rasputin a fost denumit și **Călugărul nebun**, în ciuda faptului că el nu a fost niciodată călugărit și nu a ținut niciodată secret faptul că era căsătorit. A avut o influență nefastă asupra familiei Romanov (la curtea țarului), dar s-a remarcat și printr-un comportament controversat, ducând o viață desfrânată alături de femei din toate categoriile sociale, bețiv, libidinos, bădăran, murdar, de multe ori purtându-se în mod scandalos în public, având și relații tensionate cu biserica ortodoxă rusă. Naratorul este interesat și de legendele cu privire la asasinarea lui Rasputin, despre care crede că „sunt poate mai bizare decât cele despre viața sa neobișnuită.” (p.183). Acesta, se spune, a fost otrăvit cu cianură de un

grup de nobili, dar nu a fost afectat, cu toate că acea cantitate de cianură folosită ar fi fost suficientă pentru uciderea a șase persoane. A fost apoi împușcat, dar nici așa nu și-a găsit sfârșitul. L-au atacat și cu bățele, apoi l-au aruncat în Neva. După trei zile, la autopsie, s-a stabilit că se înecase. Alte surse menționează și că ar fi fost înjunghiat cu o armă cu lamă...

Maria Stuart, cunoscută și sub numele de *Mary I of Scotland*, regină a Scoției, și-a aflat sfârșitul pe eșafod, la 45 de ani. Naratorul, prezentând acest moment (a fost legată la ochi cu o eșarfă albă brodată cu auriu, a îngenucheat pe pernița din fața blocului pe care i-a fost poziționat capul și i-au fost întinse brațele), este impresionat de ultimele sale cuvinte: „In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum” („În mâinile Tale, Doamne, îmi las spiritul”) (p.232). Însă Maria nu a fost decapitată dintr-o singură lovitură: prima încercare i-a ratat gâtul, dar i-a atins o parte din cap; a doua lovitură a tăiat aproape în întregime gâtul, cu excepția unei mici părți pentru care a fost nevoie de a treia lovitură...

George Washington, primul președinte al Statelor Unite, a fost pe rând general și om de stat american, militant și factor esențial în obținerea independenței față de Regatul Marii Britanii. După retragerea din funcția de președinte, „petrece câteva ore călare în ninsoare inspectându-și fermele, ninsoarea mai târziu se schimbă în grindină și lapovișă. Washington ia loc la cină în acea seară fără să-și schimbe hainele ude. Dimineața următoare se trezește cu o răceală puternică, febră și amigdalită care se transformă în laringită acută și pneumonie. Washington moare în seara de 14 decembrie 1799, în casa sa în vârstă de 67 de ani” (p.248), ultimele sale cuvinte fiind „Tis well”.

Se face, prin această selecție „subiectivă”, și o demonstrație a culturii autorului din diferite domenii.

În această ordine de idei, se poate concluziona că majoritatea dintre noi știm câte ceva despre marile personalități ale civilizației, am auzit despre geniul unuia ori despre tenacitatea altuia, despre abnegație sau despre dăruire de sine în cazul multora, ajunși repere în cultura lumii.

Cartea de față, „Personalități – cu de-ale lor...”, este o completare, un plus de informații...

Restituiri literare -

„FANTAZIANUL”

SCRIITOR ION C. PENA ȘI
DEVANSATUL LUI SIMȚ
„ORWELLIAN”

(II)

Primele scrieri publicate datează de pe la 17 ani (poezia de debut este datată „15 aprilie 1928”), debutând în primăvara lui 1932 în revista avangardist-critică „SO4H2”. Va scrie și publica, alături de poezii, epigrame, proză și articole pe diferite teme, traduceri chiar, în publicații din județ („Slove de foc”, „Drum”, „Lumina poporului”, „Teleormanul”, „SO4H2”, „Otlul” etc) și din țară („Epigrama”, „Păcală”, „Prepoem”, „Vremea”, „Universul Literar”, „România” din București, la „Zarathustra” din Buzău) ș.a. Ca membru al mișcării literare „Drum” din Roșiorii de Vede, înființată în 1935 și avându-l președinte de onoare pe Zaharia Stancu, I. C. Pena era deja considerat un poet demn de atenție și în breasla acelor publiciști talentați dornici de afirmare, din rândul cărora, după război, s-au ridicat condeie de valoare (G. Constant, Petre Frânculescu, Alexandru Popescu-Tair, Constantin Grasu – Salcia, Badea I. Gâdea, C. Ene, Nicolae Mihai Pleșoianu, Ilariu Carpen, Elefterie Popescu-Beuca... În 1940, publicația și editura „Drum” din Roșiorii de Vede au fost suspendate...

Poeziile rămase în revistele vremii devoalează, încă din piesa de debut „Alpinism” (scrisă în 1928 și publicată în revista „SO4H2” din Roșiorii de Vede (anul I, nr. 1, din 15 aprilie 1932), un spirit cultivat și sensibil, cu aspirații ideatice pornite dintr-o tinerețe râvnind cu „ardoare” piscurile „alpine”, conștient de peisajul auster, care se lasă greu cucerit: „Cu patimă m-am strîns pe stîncă/ Strîngînd spasmodic piatra tare .../ Și-i drept că gura-mi, nu arare/ Cerșea un sprijin de la stîncă./ Prăpăstii mi-au suris sarcastic./ Guri de-abia înfiorătoare./ Dar prins de culme cu ardoare./ Am rîs și eu – la fel – sarcastic ...”

În sonetul de atmosferă Noapte la Turnu Măgurele („Graiul tineretului”, anul II, nr. din 11 iulie 1933), poetul se dovedește marcat/ influențat de poezia lui Bacovia, evocând orașul de provincie cu pietoni trecând pe trotuare grăbiți, cu cafenele, catedrală, mirosuri de grătar

și tarabe, cu regimentele la care se dă stîngerea, cu teatrul ce „râde-n revelații somnolente” și, în final, impozantă și tăcută „ca un Sfinx”, statuia eroului de la '77: „Pe când paznic al luminilor de lapte/- Sfinx pe soclul său de piatră carpatină – / Stă eroul de la șaptezeci și șapte ...”

Tot dintr-o imaginație ce înclină spre simbolism izvorăsc și alte poezii, fie că este vorba de teme ca evadarea, călătoria, reveria („Privire departe, cer larg, deschis,/ Ne jucăm cu focul, cu inima mea;/ Somnul e mort, visul e deschis/ Către viață, moarte, aer, catifea./ Plouă la sud, fulgeră norii./ Peste noi țipă cocorii de spaimă – /Numai un puț numără călătorii/ Și rugăciuni adânci singur îngaimă.” – *Voiaj* („Drum”, „DRUM”, 1 ianuarie 1937), meditații și melancolii pe marginea vieții trecătoare (*Anii mei* în „Drum”, 27 nov. 1937; *Melancolie* Id., 24 aprilie 1938), exerciții de artă poetică implicând imaginea poetului rămas singur, „rătăcit/ Prin hârburi de anafură și besnă”, în căutarea „țării de lumină și de vis” (*Poetul din urmă* / în „Drum” din 15 iunie 1938 și în „Prepoem”, II, 19 iunie 1941), atitudini exhortative către contemporani, poetul având conștiința trudei altruiste și ziditoare, situarea pe „steiul ars de foc și nchipuiri” : „În drumul meu opriți-vă fierbinți./ În carnea mea cu târnăcoape./ Am să vă dau mistere și arginți./ Ca fumul, bogăția să vă ngroape.” (*Opriți-vă*, în „Drum”, 15 iunie 1938 și în „Universul literar” din 23 mai 1942). Finalul poeziei ilustrează silueta unui simbolism de deambulări ideatice: „Eu voi rămâne singur, vagabond,/

Un cerșetor de soare și de vise./ Voi ocoli destinul rubicond/ Ca porțile de marmură, închise.”

Tema morții implică și ea substanța unor poezii, un fel de meditații nu ale împăcării ci ale revoltei, ale unor interogații grave și de înfruntări cutezătoare, precum în „Moartea Mariei” din volumul în manuscris „Iarmaroc” („Drum”, nov. – dec. 1938) sau „Hei, Moarte” (publicată în *Prepoem*” (an I, nr. 3 din septembrie 1939) și în „Universul literar” (an I, nr. 12 din 21 martie 1942).

Câteva poezii amintesc de Tudor Argezi, precum *Scrisoare scurtă*, din volumul manuscris „Iarmaroc”: „*Bunul meu prieten, n'am/ nici un câine ca să facă ham!/ Nicio mătă oarbă ca să țipe/ la soboli și la aceste clipe./ N'am un greer mic în grindă/ veșnicia'n cîntec să aprindă./ N'am un strop de seu, o lumînare/ ca să-ți scriu misivă mare./ Iată un bătut de ger,/ de hârtoape și de nopți de fier,/ De stații mărunte ca un zob/ și durerii mele rob./ Ce să fac prin ceasul greu?/ Morții putrezesc mereu./ Putrezește și Isus în gînd,/ i-auză-l plîngînd.*” („Drum”, 1, aprilie /1940 și „Prepoem” (nr. 7, apr./ 1940).

Spiritul neliniștit al „Florilor de mucigai” argheziene se simte cu o vigoare de imaginație și trăire originală, precum în „Uite strigoii”, poem remarcabil, vaticinar, de tulburătoare viziune fantasmatică:

Uite strigoii

*„Uite strigoii, uite liliicii
Au ieșit în marginea potecii
șui, bătărani și târcați
ca niște argați.*

*Așteaptă să treacă
fata cu zodia seacă,
s'o ademenească, s'o fure
pentru subpământeana pădure.*

*Măi strigoilor, măi liliicilor,
ajunge-v-ar umbletul melcilor,
lăsați fata, lăsați bucuria
cu numele Maria*

*Știu o babă slută,
o poiană de cucuță
și niște gunoi:
acolo e de voi.”*

(„Drum”, anul I, nr. 11 și în „Prepoem”, ambele din mai 1940)

ZENOVIE CĂRLUGEA

Cartea zilelor noastre

Cartianu, martor la puci

Când cu suspendarea lui Băsescu. A doua. Implicați, la vârf, niște indivizi ale căror nume nu merită amintite. Și alții ca ei, probabil, din umbră. Detalii numeroase în cauză dând, firește, menționatul om de presă în editoriale, p-atunci, la „Adevărul”. Riguroase acestea, incisive, cu incontestabilă priză la cititori. Care n-au fost și nu-s încă indiferenți la „meandrele concretului”. Adică la istoria zilelor noastre. Destul de ncrâncenată. Decepționantă la maximum pentru autohtoni cu educație, cultură și rațiune politică echilibrată...

N-o fi fost Traian Băsescu perfect, dar nici alții-nainte ori după, pe la Cotroceni. Certamente însă, nu era cazul să fie suspendat. Motive reale n-au existat. Manevrele naționale și internaționale în scopul acesta, exercitate de puterea vremii, au dat naștere la reacții numeroase și înăuntru, și în afară. Țara având o percepție neplăcută și dăunătoare la foruri occidentale, din acest motiv. Grigore a ținut evidența evenimentului prin articolele sale obiective, bine documentate. Scrise ferm, curajos, cu pricepere jurnalistică evidentă. Are condei instruit, luciditate, se dovedește bine informat și adept incontestabil al adevărului. Netolerând nici acum siluirea acestuia. Netrebnicia politică, impostura, orgoliile fără margini. Tendința neostoită de parvenire deșartă și răuvoitoare. Emisiunile sale stau măturie și ele convingător...

Cartianu e ziarist cu experiență multă-n domeniu. Deloc indiferent la ce se-ntâmplă pe plai mioritic. Încercând și azi să deschidă minți. Pledând pentru luciditate și realism. Pentru responsabilitate. Că, la urma urmei, politica nu trebuie să fie doar în beneficiul unora nesătui la supt nicio clipă. Căci, în România prezentă, drepturi câte și mai câte au cei care n-ar prea trebui să le aibă. Ceilalți, realmente îndreptățiți, neavându-le. Și dreptate negăsind nici în instanțele beneficiare, la rându-le, de privilegii...

Așadar, nu-i rău a citi cartea* lui Grigore, olteanu* contemporan cu aplomb motivat. E un jurnal actual de cronicar neînfricat. Articolele sale deja devenind măturii istorice. Mostre jurnaliste de urmat (nu de plagiat, desigur!). Despre minciună, intrigi,

malversațiuni dâmbovițene grețose și nedemne. Texte cu stil, forță și impact. Maliție din plin, dramatism, după caz. Credibilitate semnificativă. Obiectivitate îndeosebi. Atitudine temerară, justificată neîndoios. Și de luat aminte în amănunt.

Că lumea-i cum e și amenințările ne împresoară parșiv. Individual sau colectiv, oricum vădit negativ. Greșesc în vreun fel, oameni conștienți, cinstiți și cuminiți?

În fine, o mențiune cuvenită, neapărat, și pentru copertă: reușită, nimerită, sugestivă zdravăn. Atât deocamdată!

ADRIAN SIMEANU

*Grigore Cartianu, *Jurnalul unui puci ratat*, Ed. Adevărul Holding, 2012

Cartea zilelor noastre

Erori judiciare și pedeapsa cu moartea

În America. Mai exact, în Texas. Unde justiția și unii reprezentanți ai săi demonstrează nefast că adevărul și dreptatea multășteptate-n instanțe sunt doar ceea ce consideră ei c-ar fi. Că au drept de viață și de moarte asupra semenilor când aceștia greșesc. Ba chiar și-atunci când nu se-ntâmplă asta. Astfel săvârșind condamnatii grave erori judiciare. Cu efecte ireparabile în timp și spațiu. Precum ne arată pe larg o excelentă carte* datorată un maestru al thriller-ului de mâna întâi. John Grisham e numele lui. Un avocat cu solide cunoștințe-n domeniu. Înzeștriat, pe deasupra, și cu

darul scrisului de nivel. De atâția ani dovedindu-se un novelist de succes crescând. Căruia și filmul i-a dat pe parcurs tot mai multă atenție. Tomurile sale pretându-se la ecranizări de excepție. Cu actori pe măsură...

De altfel, creațiile sale sunt construite secvențial. Cinematografic. Fără umpluturi inutile Având un impact serios și convingător. Atrăgând enorm și constant. Cea, despre care-i vorba în tableta de față, e minuțios concepută. Echilibrată-n expunere. Gradată milimetric. Etaland o consistență stilistică demnă de invidiat. Ce dovedește o documentare solidă. Grisham amestecând în creuzet și politică, psihologie, criminologie. Cunoștințe strașnice de drept penal și istorie a pedepsei cu moartea. Pledând categoric pentru excluderea ei din sistemul judiciar nu numai în statu cu pricina. Segregaționist în exces. Cel puțin la granița dintre milenii trecut și prezent. Când s-ar petrece acțiunea. Veritabilă tragedie, dureroasă enorm. Vădind până la urmă că ticăloșia, lașitatea și răutatea umană inundă planeta până la distrugerea acesteia...

Drept e că și numărul infracțiunilor violente crește de la o zi la alta nu numai peste ocean. Impunând sancțiuni drastice. Dorite justificat de victime și familiile lezate. Fincă ”omul e lup pentru om”. Așa că tema-i delicată și stârnește controverse mereu.

Eu nu știu dacă povestea-i ficțiune sau pleacă de la vreun caz real. Ce pot spune cu certitudine e că ambele ipoteze se întălesc folositor în cuprinsu-i. Împletindu-se cu brio într-un roman despre actualitate. În mod clar, o critică aspră a unei societăți spre care tânjesc numeroși.

Ducându-mă la concluzia că, sub o formă sau alta, ființa bipedă supusă-i greșelii oricând și oriunde pe glob. Ce-o fi și pe plai mioritic, să nu mai vorbim.

Oricum, tomul lui John rămâne și-un manual juridic atractiv, instructiv. Chiar dacă e o construcție literară de ținut la căpătâi. Un strașnic roman, interesant la maximum. Toți juriștii având a-nvăța din el abundent. Cu mai mare plăcere decât dintr-un tratat. Bravo, mister Grisham, your book is great...

ADRIAN SIMEANU

*John Grisham, *Mărturisirea*, Ed. RAO, 2011

Ziua Mondială a Educației

(5 octombrie)

Dascălul este cel care educă, instruește. Educatorul, dascălul îndeplinește roluri multiple. Este agent al instruirii și educației, misionar al transmiterii valorilor culturii și civilizației, răspunzător de calitatea umană a urmașilor, animator al transmiterii valorilor culturii și civilizației, modelator al personalității, îndrumător al emancipării, socializării, coautor al formării tinerei generații.

Educatorul, dascălul influențează, acționează asupra personalității în devenire prin activitatea didactică și extradidactică, cea extrașcolară, prin activitatea culturală. El acționează, în grădiniță, școală și universitate, prin activitatea de predare și evaluare, ca organizator al activității de învățare, ca psihopedagog în cabinete, în lectorate și ședințe cu părinții, ca organizator de cercuri și cenacluri, ca organizator de olimpiade, concursuri, excursii, ca propagator al valorilor culturii în conferințe, ca director și inspector. Educatorul, dascălul instruește și educă – consiliază, organizează, evaluează, corectează. Ca factor de bază în procesul de instruire și educație, el este răspunzător de realizarea obiectivelor instruirii instituționale, este coautor al modelării personalității în formare a elevului și studentului, animator al receptării valorilor culturii.

Referitor la rolul de educator al dascălului, trebuie să amintim aici și de alte două concepte extrem de importante: *vocația* și *pasiunea*. *Vocația* este o structură psiho-fizică cu putere energetică care, inițial cu manifestări vagi, imprecise, se exprimă în tonalități afective și atitudinale palide. În timp, pe fondul maturizării, sub influența împrejurărilor vieții, această voce interioară prinde contur, câștigă în intensitate și forță și se transformă într-o dominantă motivațională. Chemarea către o activitate, profesiune, ocupație, funcție se întărește prin conștientizarea capacităților, aptitudinilor, prin atitudini de răspundere față de eficiența activității. Capacitățile, interesele, aptitudinile, atitudinile se întrepătrund și se valorifică în produsele activității. *Vocația* profesională se poate corela în mod fericit cu aptitudinile creatoare, consecința fiind produsul creator. Constantin Rădulescu-Motru a subliniat faptul că *vocația* ca dominantă asigură temeiul exprimării personalității prin performanțe creatoare, originale. Indiscutabil, *vocația* are un temei afectiv

puternic, intens, durabil prin asocierea cu *pasiunea*. *Pasiunea* are o forță energetică, magnetică și magnetizatoare care-l domină pe om, îl face să se consacre unei activități, unei profesii cu toate forțele, cu toate riscurile.

Aș mai aminti aici de un concept interesant, și anume acela de *educație permanentă*. Educația permanentă reprezintă o direcție de evoluție a activității de formare-dezvoltare a personalității care vizează integrarea funcțional-structurală a tuturor conținuturilor generale și a formelor generale ale educației, pe tot parcursul și în fiecare moment al existenței umane, pe coordonata verticală și orizontală a sistemului și a procesului de învățământ. Din perspectivă istorică, educația permanentă este un concept pedagogic operațional lansat la începutul anilor 1970. Educația permanentă este considerată un instrument care pregătește pe om să ducă la bun sfârșit sarcinile și responsabilitățile pe care viața le impune. Ca strategie, vizează structurile necesare pentru ca omul să se dezvolte pe tot parcursul vieții prin intermediul multiplelor forme de autoinstruire. În măsura în care reflectă continuitatea activității de formare-dezvoltare a personalității, educația permanentă devine expresia unei relații ce înglobează toate formele, expresiile și momentele actului educativ.

În perspectiva secolului XXI, educația permanentă devine o noțiune operațională relevantă la nivel de politică a educației, pentru (re)organizarea sistemelor (post)moderne de învățământ. Mai mult decât atât, educația permanentă acționează ca un principiu integrator incluzând numeroase resurse și tipuri de învățare și formare. La scară globală, educația permanentă este considerată motorul societății, una din cheile secolului XXI, care depășește distincția tradițională dintre educația inițială și cea ulterioară și vine în întâmpinarea provocării pe care o reprezintă o lume aflată într-o rapidă schimbare.

În cadrul procesului de învățământ, trebuie să se îmbine armonios elanul tinerei generații cu experiența, maturitatea, înțelepciunea generațiilor care au atins apogeul. Este foarte bună colaborarea dintre generații, cei tineri vin cu elan, dorință de afirmare și speranță, toate acestea coroborându-se cu experiența celor ajunși la maturitate, fac din procesul educativ un factor determinant în societatea românească. Numai cu o educație model putem nutri speranța că societatea românească va lua un trend ascendent.

Dascălii trebuie să se ridice la nivelul cerințelor unui învățământ de calitate. Dascălii trebuie să dovedească tot timpul seriozitate, acrvie pentru nobila misiune la care au fost chemați, și anume aceea de luminare a poporului, transmitere de învățăminte tinerelor generații, formarea personalităților și caracterelor celor care reprezintă societatea de mâine, lucruri greu de realizat și care atrag o maximă responsabilitate.

A fi dascăl nu e ceva ușor, nu e o profesie ca oricare alta, e o misiune nobilă și înălțătoare. A fi dascăl, preot sau medic, atrage după sine o implicare afectivă profundă, dragoste, jertfă, sacrificiu și dăruire. Aceste trei nobile misiuni nu le poate îndeplini oricine, acestea se leagă între ele, se înrudesesc, se aseamănă.

Numai cineva cu vocație poate îndeplini aceste misiuni cu succes, spunem misiuni, pentru că nu putem să spunem profesii.

Dascălii sunt acele chipuri luminoase, acei apostoli ai învățământului românesc care au transmis sau transmit și în prezent ceea ce au dănații mai bun. Ei luminează, ca niște făclii, cărările vieții tuturor. Ei sunt luminători în vremuri de întuneric.

Cu siguranță, fiecare dintre noi are o legătură indestructibilă cu școlile pe unde a studiat, cu dascălii care l-au format de-a lungul timpului.

Fiecare om nutrește un gând de recunoștință pentru dascălii săi, păstrează în suflet mereu vie icoana luminoasă a dascălilor săi. Se cuvine un elogiu tuturor dascălilor. Să trăim cu nădejdea că învățământul românesc va avea totdeauna dascăli harnici, sărguincioși, cu vocație, cu pasiune, pentru că numai astfel putem spera că societatea românească va progresa.

FLORIN BENGean

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII Transilvania, starea noastră de veghe

(LXIII)

Vocația occidentală a românilor

De la Iași, Suceava, Galați sau Chișinău, voci clare și conștiente s-au ridicat mereu întru apărarea numelui de român, a limbii noastre neolatine și a originii romane. Aceste voci au fost adesea mai puternice decât cele de la București sau Cluj, fiindcă la răsărit de Carpați suferința și durerea erau mai mari. Am îndrăzni să spunem chiar că marile lecții despre nevoia orientării românilor către Europa au venit dinspre intelectualii și oamenii politici moldoveni. Ei au simțit mai acut pericolul înstrăinării, al abaterii pe căi greșite și, de aceea, au tras grave semnale de alarmă. Le-am auzit și le-am urmat, încât din mici am ajuns mari și din neînsemnați am devenit băgați în seamă, din umili am ajuns îndrăzneți. Alții au urmat drumul invers, încât acum își clădesc viitorul pe frustrări, pe drame și înfrângeri, plângându-și singuri de milă. Pentru noi, cu toate vicisitudinile și răutățile, sunt semne benefice și numai orientarea fermă spre Occident ne poate ajuta să fim ce-am fost și chiar mai mult. O condiție a succesului este să ne iubim pe noi și să nu-i urâm pe alții, ba chiar să-i respectăm, cinstim și iubim, fiindcă sunt oameni ca și noi, cu dorințe și visuri.

Vocația occidentală a identității românești ne obligă și la revigorarea vocației occidentale a realității românești. Este drept că, în acest moment, identitățile etnice (naționale) sunt mai volatile ca oricând, dar nu dispar, ci se restructurează. Astăzi, lumea este globalizată ori se globalizează rapid, dar modelul după care se globalizează toți și toate este cel occidental (venit sau nu prin filieră americană).

Se ridică puternic Asia, dar numai aceea care aplică cheia occidentală a succesului. Totuși, astăzi, specialiștii ne atrag atenția asupra unor mari pericole, care contrapun statele non-statelor, care ridică la rang de lege terorismul și care înlocuiesc echilibrul cu incertitudinea (George Cristian Maior).

Se poate ca dominația Occidentului să se afle la apus

(Spengler scria despre „Apusul Occidentului” cu aproape un secol în urmă), se poate ca noi modele de civilizație, euro-asiatice sau numai asiatice, să domine lumea viitorului. De asemenea, este clar că lumea românească se află la răscruce, că este profund divizată și risipită, fără încredere în clasa politică iresponsabilă și coruptă. Fukuyama vorbea – în urmă cu decenii – de „sfârșitul istoriei”, iar un sociolog român de marcă (Vasile Sebastian Dâncu) zice că am ajuns să trăim iarăși în „triburi”, ca în preistorie, și să închidem cumva cercul. Toate acestea sunt semnale de alarmă care confirmă ideea că „somniașii naște monștri”.

Și totuși, pesimismul și tristețea nu se confundă cu lipsa de speranță. Omenirea – așa cum o știm noi, istoricii – a conservat întotdeauna speranța. Orientul ne-a lovit cu forța violenței, ne-a îngenucheat și ne-a umilit, dar biserica și cultura orientului ne-au luminat și ne-au hrănit cu har. Valorile spirituale bizantino-slave sunt de neegalat, iar ființa noastră le primește cu nesaț, le soarbe încă în mod neîntrerupt și le preamărește. Sufletul nostru latin simte cultura Răsăritului cu aceeași profunzime ca slavii. Prin urmare, nu trebuie să confundăm nefasta dominație militaro-politică și, uneori, social-economică a Răsăritului asupra noastră cu lumina spiritului răsăritean, cu marea creație literară, muzicală, cinematografică. Purtăm pe umeri melancolia lumii, plângem de jale la unduirea unei doine ori la amintirea unui vis, ne retragem în pustie să ne rugăm pentru păcatele cele multe și grele, percepem cu sufletul nemărginirea stepei, ne închinăm cu credință tare la icoane, aducem adesea prinosuri morților noștri în țințiruri și credem că „piciorul de plai” este „gură de rai”...

Această sensibilitate numai de noi știută nu vine, cu siguranță, din pragmatismul tăios, din judecata rece a raționaliștilor și nici din însingurările oamenilor trăitori la soare-apune. Suntem, prin urmare, produsul occidentului și al orientului european deopotrivă. Dar nu avem voie să uităm că din occident ne-au venit ființa, numele și limba, că ne-am construit cu suport occidental destinul cel bun și că, din câte se pare, tot pe calea magistrală a occidentului ne pregătim

viitorul. Până la urmă, cercul se va închide: dinspre apus ne-au venit numele, originea și limba și, în ciuda tuturor rătăcirilor, în lumea apuseană (cât va mai dura ea) trebuie să ne găsim și regăsim locul.

Acad. IOAN AUREL POP

*

EPILOG

Transilvania – starea noastră de veghe este o excelentă carte de vizită. Îl găsim aici pe Ioan-Aurel Pop istoricul, cel pentru care trecutul nu e simplă literă moartă sau inventar de cronologii seci și controversate, ci chiar temelia prezentului. El este autor și coordonator de impresionante spectacole ale rădăcinilor noastre – întrepătrunse cu ale altor neamuri, dar păstrându-și autonomia și specificitatea. Îl descoperim pe cititorul și degustătorul de literatură bună, pentru care textul scris se cuvine a fi nu doar exact și nepărtinitor în încheierile sale, ci și rostit memorabil, în cuvinte potrivite care să probeze caratele limbii române. Îl întâlnim în fiecare pagină pe Ioan-Aurel Pop omul cetății, prezent în miezul lucrurilor și gata să pună umărul la bunul lor mers. Atent la seisme mai mari ori mai mărunte ale vremii, intervine prompt și expresiv de câte ori simte că punctul pe i a fost rătăcit în polemici goale. Îl găsim pe Profesorul îndrăgostit de Universitate și de rosturile acesteia în lumea contemporană, cel care știe, pe urmele lui Vasile Pârvan, care este „datoria vieții noastre”. Citim elogiile sale atent cumpănite la marile figuri ale culturii naționale și argumentele sale ferme despre legitimitatea sentimentului național. E prezent pretutindeni, în fiecare literă, ardeleanul, de veghe la statura „învățatei Transilvanii”, lucrând la durarea ei fiindcă îi știe durerea. Da, e o carte de vizită. Pentru autor, dar și pentru Transilvania. Pentru noi.

IRINA PETRAȘ

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

„Frângerea pâinilor”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă rog să continuăm să călătorim cu evlavie în corabia bisericii, cum afirmați Înaltpreasfinția Voastră, spre limanul liniștii, spre întâlnirea cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos, cu Maica Domnului și cu toți sfinții. Totodată, ne îndemnați să nu coborâm din corabia bisericii. Dar, vă rog să continuați ideea aceasta.

Îps. Ioan: Nu coborâți din această corabie! Cei care ați urcat odată în această corabie nu mai coborâți din ea, nu vă mai urcați în alte corăbii la cârma cărora nu este Hristos! Rămâneți în corabia aceasta care este cârmuită de Hristos Domnul și numai El, Hristos, știe să o conducă la liman, printre toate stâncile vieții acesteia. Numai Hristos știe cum să-și conducă corabia, ca să ajungă la limanul liniștii.

L.C.: Vă rog să ne oferiți un cuvânt de învățătură în legătură cu pericopa evanghelică citită la Sfânta Liturghie în Duminica a 9-a după Rusalii, despre *Înmulțirea pâinilor* (Matei 14, 14-22).

Îps. Ioan: Să vedem ce ne-a lăsat scris Sfântul Apostol Matei. Mulțimile îl urmau pe Hristos și, spune evanghelistul, că a învățat și a vindecat toată ziua. De ce îl căutau oamenii pe Hristos? Întâi, pentru că aveau multe suferințe cu care fuseseră la rabinii lor, dar, nimic. Atunci, auzind și văzând minunile săvârșite de Hristos, au venit în întâmpinarea Lui, încât, toată ziua, Hristos a învățat și i-a vindecat pe cei bolnavi. Imaginați-vă că pe locul acela erau cinci mii de bărbați, afară de femei și copii, spune sfântul evanghelist. Și a trecut ca o clipă ziua și a venit seara. Apostolii i-au zis: *Învățătorule, slobozește mulțimile să meargă în satele din jur să-și cumpere de mâncare!* Mântuitorul le spune: *Dați-le voi să mănânce!* De unde? De unde să dea doisprezece apostoli hrană la peste cinci mii de oameni!? Dar înainte de a-i spune Mântuitorului să slobozească mulțimile, apostolii au testat puțin cum stau oamenii, dacă mai au hrană la ei și nu mai aveau, câtă avuseseră o mâncaseră. Totuși, apostolul Andrei, mergând prin mulțime, s-a apropiat de

un copilăș care avea o traistă și l-a întrebat: *Ce ai, copilule, în traistă?* Și copilul, sincer, a desfăcut traistuța și a spus: *Am cinci pânișoare și doi pești pe care mi i-a pus merinde maica mea.* Apostolul a luat pruncul de mână și, s-a dus cu el la Hristos și i-a spus: Nu avem altceva în mulțimea aceasta decât cinci pâini și doi pești de la copilul acesta. Și l-ar fi întrebat Hristos pe prunc: Vrei să-mi dai Mie pâinile acestea? În mod cert, copilul a spus: Da. Și l-ar mai fi întrebat Hristos: *Cu cine ești aici? Sunt singur, maica mea a rămas acasă cu tatăl meu. M-a trimis pe mine să vin să te urmez. Și maica mea Ți-a trimis și Ție merinde.* Auziți? O femeie, prin copilașul ei, îi trimite merinde lui Dumnezeu. Și văzând dragostea pruncului, a luat pâinile și ce-a făcut cu ele?

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, în acel moment urma să se împlinească minunea înmulțirii pâinilor.

Îps. Ioan: Mântuitorul a luat pâinile, a ridicat ochii la cer și le-a frânt. Le-a frânt, nu le-a dat înapoi așa. Când mai avem redat în Scriptură că Hristos a frânt pâinea? La *Cina cea de Taină*, la frângerea pâinii. Deosebirea este următoarea: aici, a ridicat ochii la cer, a frânt pâinile și le-a dat apostolilor, ca să le dea oamenilor. Deci, aici, a frânt și le-a dat, s-a înmulțit pâinea. La *Cina cea de Taină*, a frânt pâinea și a spus: *Luați mâncați, acesta este trupul meu!* Acum, n-a zis așa ceva. Numai a frânt și-a înmulțit pâinea, pe când la *Cina cea de Taină*, a frânt pâinea și a zis: *Luați mâncați, acesta este trupul meu!*

Iată marea deosebire între cele petrecute într-o zi ca cea narată în pericopa evanghelică și cele petrecute la *Cina cea de Taină*, când Hristos a instituit Sfânta Liturghie pe care o săvârșim cu nevrednicie noi, preoții, în toate zilele de sărbătoare.

„Pruncul, prescura cea vie.”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, în evanghelia sa, Sfântul

Evanghelist Ioan redă cuvintele lui Filip care l-a răspuns lui Iisus: „*Pâini de două sute de dinari nu le vor ajunge, ca să ia fiecare câte puțin*” (Ioan 6, 7). Prin urmare, apostolii aveau două sute de dinari, dar...

Îps. Ioan: Apostolii au spus că nu aveau decât 200 de dinari. De acești bani nu puteau să cumpere pâine, ca să sature cinci mii de oameni. Nu ajungeau 200 de dinari. Câtă pâine se putea cumpăra de un dinar? 12 pâini se puteau cumpăra de un dinar. Un dinar era plata de muncă a unui om pentru o zi de muncă. La apusul soarelui, trebuia să-i dai un dinar celui care îți lucra o zi de muncă. Iată, ce ziceți? mare minune a fost aceasta de înmulțirea pâinilor? Da, bine spuneți, dar, vă întreb minunea de la Sfânta Liturghie cum este? Când din pâine și vin s-a făcut trupul și sângele lui Hristos! Care este mai mare minune, cea narată în pericopă, cu înmulțirea pâinilor, sau cea săvârșită de preot la Sfânta Liturghie? Pe cei cinci mii de oameni i-a hrănit cu pâine, iar pe noi, la Sfânta Liturghie, ne hrănește cu Sine însuși, cu El. Cel ce mănâncă pâine flămânzește. Cel ce se hrănește cu Hristos nu moare niciodată. Cel ce se împărtășește cu vrednicie nu moare niciodată, are viață veșnică.

Apostolii au dat din coș oamenilor pâine. Preotul, în toate bisericile noastre, din potir, nu v-a dat pâine, ci v-a dat trupul și sângele lui Hristos. Mă mir cum noi, ca preoți, nu ne cutremurăm mai mult în fața tainei euharistice, când ne spune Hristos: *Dați-Mă celor curați cu inima! Dați-Mă celor care s-au spovedit, s-au pocăit de păcatele lor! Dați-Mă din potir, hrăniți-i să aibă viață veșnică!*

Iată, apostolii atunci, dintr-un coș, au dat pâine, apostoli fiind, iar nouă, neputincioși preoți ce suntem, ne spune Hristos: *Dați-Mă din potir, dați-Mă oamenilor acestora, pentru că vreau să-i iau la mine, în Patria de Sus!*

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă rog să vă opriți și asupra unor mesaje desprinse din pericopa evanghelică despre *Înmulțirea pâinilor*.

Îps. Ioan: M-aș adresa iubitelor mame și iubiților părinți, punându-le întrebarea: unde își trimit, în zi de→

A consemnat

LUMINIȚA CORNEA

Carte de învățătură

DEZVĂLUIREA TAINEI

Când rostim cuvântul taină, intrăm în fascinația (ne)înțeleșurilor care aureolează însăși existența noastră.

În credința ortodoxă, ca și în cea catolică și în credințele vechi orientale, pecetluirea legăturii dintre divinitate și om e asigurată prin cele șapte taine (botezul, nunta, spovedania, mirul, împărtășania, hirotonia și maslul), șapte moduri de comunicare întru asigurarea recuperării paradisiacului, întru dobândirea mântuirii.

Intrarea în orizonturile tainei de către părintele Nicolae Gheorghe Șincan este încă o treaptă pe care o urcă acesta în căutările sale, în aspirațiile sale spre mântuire.

„Taina cea tănuită” e cartea în care autorul vorbește, „cu iubire, despre Maica Domnului”, ca despre taina devenirii noastre într-o continuă încercare de deslușire, de înțelegere și asumare.

E un mod prin care o venerează pe cea care, prin învrednicirea care i-a fost dată, este și modelul mamei la care să ne raportăm cu tot ceea ce înseamnă condiția de mamă, atât în dimensiunea laică, cât și în cea sacră.

Din atâtea urme rămase în memoria colectivă, despre Maica Domnului, Gheorghe Nicolae Șincan alege momente care sunt pilduitoare atât pentru viața de zi cu zi, cât și pentru cea de dincolo de timp. Momente despre învăț, dar și despre dezvăț, din care să luăm aminte că „mama nu ne-a dat niciodată jos din brațele ei”, așa cum „Maica Domnului și-a ținut mereu Pruncul Preasfânt în brațe”, pentru că „Ea ne poartă mereu în brațe și nu se plânge de greutatea noastră”.

sfântă sărbătoare, pruncii, că nu prea îi vedem la biserică? Mama aceea i-a pus merinde pruncului și i-a spus: *Du-te la Iisus!* Iubită mamă, ce îi spui fiului și fiicei tale, în dimineața când ai auzit că bate clopotul și te cheamă Iisus? Îi spui: *Dormi, fata mea, că azi-noapte ai venit târziu, știi tu de unde ai venit târziu, odihnește-te și dormi!*

Mamelor, mamelor, nu vă este milă de copiii dumneavoastră? Ce ziceți în ziua cea mare a despărțirii, când o să-i îmbrățișați pentru ultima dată, o să vi-i smulgă cel rău din brațe

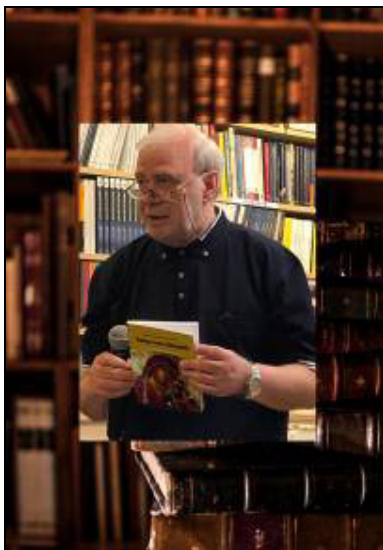
Lecțiile despre cum să fim în lume, în lumina învățării creștine, o aduc în această carte mereu pe Maica Domnului în orizonturile de întâlnire, modelându-ne pe noi prin însăși viața Născătoarei de Dumnezeu Fiul.

Secvențele reținute de Gheorghe Nicolae Șincan în pildele, parabolele și povestirile sale reinterpretate, reconstituie biografic și file din existența pământească a Maicii Domnului, din felul în care Ea a privit lumea, dar și cum lumea a privit-o pe Ea.

Ipostazele în care o vede pe Maica Domnului și pe care ni le propune Gheorghe Nicolae Șincan, configurează și doar într-o simplă panoramă a titlurilor, și chipul lăuntric al acesteia.

Cartea lui Gheorghe Nicolae Șincan vorbește și despre „Puterea rugăciunii către Maica Domnului”, ne spune „Cum ne ocrotește Maica Domnului”.

Înșiruite doar, titlurile din suma-

rul acestui op se pot citi și într-o grilă poetică. Iată doar câteva: Pleacă-ți ochii blânzi, Preabună - În genunchi îmi torc speranța, Am strigat „Maica Domnului, ajută-ne!”

Maică Preabună, dă-ne mila zorilor! Maica Domnului plânge pentru fiecare creștin, Astăzi Maica Domnului are brațele deschise pentru noi. Plecăciune ție, Maică Precinstită.

Eu de Maica Domnului nu mă las...

Dincolo de titluri, însă, este taina care ni se dezvăluie, despre „Împărăteasa cerului și a pământului”, în care suntem îndemnați să credem, ca într-o maică a tuturor.

Încă o carte „pentru neuitare și spre învățătură” îi consolidează părintelui dr. Nicolae Gheorghe Șincan condiția sa de slujitor al bisericii, înlăuntru și anafara ei, statornic în valorile în care s-a născut, a trăit și în care vrea să dăinuiește până la „plinirea vremii”.

NICOLAE BĂCIUȚ

și o să-i ducă în focul cel veșnic? Mamelor, mamelor! Trimiteți-vă pruncii la sfânta biserică! Mi-aduc aminte din copilărie, când duminică dimineața, vedeai câte o femeie, câte un copil, cu un ștergar țesut în război, în casă, în care era învelită o prescură. Mama trimetea copilul cu prescură la biserică și acesta ajungea înainte de a intra preotul în biserică. Oare astăzi unde ne trimitem pruncii? Și apoi vă mai spun ceva: *pruncii sunt prescurile viei ale dumneavoastră*. Un prunc este o prescură vie cu care tu viei de mână sau în brațe la biserică. Nu aduce

prescură din grâu, adu această prescură vie care este pruncul sau prunca ta! Adu-i la Hristos și îți va binecuvânta prescura vie, pruncul tău și prunca ta. O! câte mame n-așteaptă nici să se coacă prescura în pântecele ei și o aruncă. N-aruncați prescura pe care Dumnezeu v-o dă și aduceți-o la sfânta biserică. Nu mai veniți fără prescură la biserică, iubite mame și iubiți părinți!

Aduceți-vă prescura la binecuvântare, așa cum a trimis mama pruncușorul acela cu cinci pâini și doi pești la întâlnirea cu Hristos!

Asterisc

Figura 114 - „mormintele scriitorilor”

din Cimitirul „Bellu – Ortodox” – București

(I)

Cercetările noastre dedicate acestui subiect se datorează faptului că am încercat să identificăm, în ultimii zece ani, mormântul poetului Dimitrie Stelaru, în cadrul **Figurii 114** din acest cimitir emblematic pentru istoria și valorile spirituale ale românilor. Se știe că deschiderea Cimitirului „Bellu - Ortodox” din Calea Șerban Vodă nr. 249 datează din 21 septembrie 1858. Așa cum spune G. Bezviconi, la p. 9, în *Necropola Capitalei* (București: Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, 1972, 292 p., carte multiplicată prin fotografierea paginilor dactilografiate și apărută postum, prin grija soției sale, Tatiana Bezviconi), înmormântările încep, efectiv, din toamna anului 1859: „Din ”*Condica concesionarilor de locuri pe anii 1859-1874” a Serviciului Cimitirelor aflăm că înmormântările se fac în Cimitirul Bellu din noiembrie 1859. Cel dintâi „concesionar” este C.A. Rosetti, cunoscut om politic, care cumpără un loc pentru înmormântarea fiicei sale, Elena, iar în aprilie 1861 alt loc, pentru fiul său, Anton. De aceea, lui C.A. Rosetti i se atribuia înființarea acestui cimitir. Al doilea „concesionar” este scriitorul Cesar Bolliac, care, în aprilie 1860, își înmormântează soția, Aristița”. De bună seamă, ulterior, au fost făcute și reînhumări aici, prin aducerea osemintelor din diverse locuri.*

Legat de scriitori, până în anii 1945-1946, înmormântările lor au fost făcute în diferite parcele ale necropolei, denumite „figuri”, după care a fost amenajată, în partea de nord - est a așezării mortuare, **Figura 114 – „mormintele scriitorilor”**, situată în zona din stânga, pornind de la intrarea principală din Calea Șerban Vodă, în vecinătatea gardurilor cu Cimitirul „Eroii Revoluției” și cu Parcul Tineretului, fiind încadrată de figurile 121 - la vest, 116 - la est, 120 - la nord și 112 - la sud (orientându-ne după poziția altarului, spre est, din Capela „Bellu”).

Ulterior, cu începere din deceniul șase al secolului trecut, pe lângă această primă parcellă cu morminte ale scriitorilor, și în **Figurile 8 și 9**, aflate în zona din dreapta a cimitirului (ca orientare, mergând, de la intrarea principală, pe prima alee din dreapta), s-a început înmormântarea unor scriitori, iar osemintele altora au fost „transportate” aici de la alte parcele sau din alte locuri și reînhumate în aceste două noi „figuri”, devenite, cumva, mai cunoscute în ultimii 60 de ani, înfățișându-se ca „vitrine” cu scriitori care s-au bucurat de renume (dobândit pe merit ori conjunctural, în epocă). Așa au apărut acolo morminte ale unor scriitori, precum: *Nicolae Labiș* (prin mutarea osemintelor din Figura 114), *I.L. Caragiale* (cu rămășițe pământești aduse de la Fig. 58-13 și reînhumate în Fig. 9-46, 49?, 4 b?), *George Coșbuc* (oseminte transportate de la Fig. 86-9 și reîngropate în Fig. 9-19) etc. etc. De remarcat, legat de Mihai Eminescu, în lucrarea lui Bezviconi (1972, p. 123), deja apare consemnat ca fiind îngropat în **Figura 9** („Eminescu, Mihail, 1850-1889, poet (9-24)”).

„**Figura 114**”, asupra căreia vom zăbovi, reunește, îndeobște, morminte ale scriitorilor și artiștilor (osemintele câtorva sculptori, pictori, actori, muzicieni ș.a.), dar și pe ale altora, care, în viață, au activat în diferite domenii (în cazul celor din urmă, fiind vorba de cele mai multe ori de morminte ori de cavouri familiale etc.).

Dar, captivați de subiect, ne-am abătut de la scopul nostru principal, mai sus enunțat, extinzând cercetarea, în răstimpul deceniului 2013-2023, și am încercat să încropim, în primă fază, o listă cu scriitorii care se repauzează în cadrul

Figurii 114. Ghid ne-a fost excepționala lucrare, de mare însemnătate națională, realizată de G. Bezviconi. Se cuvine arătat însă, că, din păcate, consemnările riguroase ale istoricului Gheorghe Bezviconi se opresc la câțiva ani înainte de decesul său (survenit în 1966), ele fiind continuate de soția acestuia până în anul publicării volumului, în 1972. De cele mai multe ori, pentru intervalul 1966-1972, chiar și mai devreme, deși se păstrează încă formula de indexare a celor înmormântați (nume și prenume, anii de naștere și de deces, calitatea profesională - scriitor, artist, actor, compozitor, regizor, sculptor, pictor, ofițer, magistrat etc etc), nu se mai indică figura și locul mormântului în cadrul ei, ci doar se fac precizări de tipul „Bellu” ori „(114)” și, rareori, „Figura nr. - Loc nr.” (de altfel, se pare că nici administrația cimitirului nu a vegheat și nu veghează încă să se consemneze pe morminte ori să se așeze lângă ele plăcuțe în care să apară înscrise „Figura nr.” și „Loc nr.”). Pentru cei interesați, să arătăm că istoricul Gheorghe Bezviconi (1910-1966), printr-un crud tratament stalinist, avea să ajungă, din cercetător istoric, gropar, apoi administrator al acestui cimitir, el fiind înmormântat în Figura 37 - locul 42, unde și soția lui a fost ulterior înhumată.

Ca să putem identifica mormintele scriitorilor din „**Figura 114**”, vreme de trei ani (între 2013-2015) am trecut la fișarea corpusului „Bezviconi - 1972” și am structurat, pentru fiecare „Figură” (parcellă) în parte, câte o listă cu toate mormintele consemnate de familia Bezviconi (probabil, mai înainte de august 1972, când este scrisă prefața volumului), respectiv, am dactilografiat electronic fișele rezultate pentru toți înhumații în toate parcelele Cimitirului „Bellu – Ortodox”, cu extensie și spre „Bellu” – Militar.

Întâi de toate trebuie spus că „**Figura 114**” se înfățișează azi ca un dreptunghi, la bază (în partea din vest, în spate, afându-se Calea Șerban Vodă, lângă fig. 121) fiind înmormântați cei mai vechi dintre scriitori, cu începere de prin **1945-1947**, iar în partea opusă, superioară, la est – spre gardul cu Parcul Tineretului - cei mai „noi”, adică defuncții de până în anii **1971-1972**, ulterior și alții.

Astfel, excerptând toate informațiile și trimiterile făcute în volumul în discuție, am putut elabora, pentru început, această listă privind mormintele din „**Figura 114 – mormintele scriitorilor**”. Desigur, din 2015 și până în momentul de față (2023), am întreprins cca cincizeci de deplasări „la fața locului”, schițând poziția fiecărui mormânt, notând conținutul înscris pe cruci etc., rezultând un desen, prezentat alăturat, pe care îl comentăm în cele ce urmează.

Ca să putem purcede la o abordare metodică, firească și cronologică, am renumerotat rândurile și locurile din „**Figura 114**”, așa cum se află ele azi pe teren, pornind de la cele câteva consemnări din corpusul „Bezviconi 1972” (inconsecvente și abandonate în privința notării locurilor unde sunt amplasate aici mormintele, cam din anii '60). Astfel, după poziția mormintelor și după anul decesului, am stabilit 11 rânduri, ca orientare. Important, din anii '80, apar, prin preluare de teren din aleea din dreapta (dinspre sud), „capetele” de rând, pe care le-am notat ca **locuri 1** la→

GHEORGHE SARĂU

începutul fiecărui rând, acolo fiind găzduite osemintele scriitorilor: *Iulian Vesper* (Teodor Grosu, 1908-1986), *Nicolae Velea* (1936-1987), *Marius Robescu* (1943-1985), *D. I. Suchianu* (1895-1985), *Leonid Dimov* (1926-1987), *Pompiliu Marcea* (1928-1985), *Mircea Scarlat* (1951-1987), *Sorin Titel* (1935-1985), *Niculae Ciobanu* (1931-1987), *Al. Oprea* (1931-1983) și *Teodor Balș* (1924-1983).

În desenul olograf realizat de noi pentru **Figura 114**, mormintele semnalate în corpul Bezviconi sunt evidențiate **în culoarea portocalie**, cele identificate de noi (pentru perioada 1945-1972) sunt marcate **în verde**, iar cele din anii '80 și în continuare sunt colorate **în albastru**. Deocamdată, ne vom referi doar la cele menționate de **Bezviconi** (aici, în **portocaliu**), urmând ca, în părțile viitoare ale articolului nostru, să le prezentăm și integrat, așadar, alături de toate mormintele identificate de noi în această parcelă pentru fiecare rând în parte.

Designul mormintelor menționate de Bezviconi și identificate de noi în **Figura 114** se prezintă astfel: **1. Rândul 1** (primul de la aleea cu Fig. 121, partea de vest) cuprinde mormintele *Alice Soare* (poeta Alice Soare Trandafil, m. în **1945**, azi loc 2, inițial loc 114-1); *Victor Ion Popa* (1903-**1961**, loc 3, fost 2, regizor, scriitor); *Pompiliu Constantinescu* (1901-**1946**, loc 4, fost 3, critic literar, profesor); *Mircea Dem. Rădulescu* (1889-**1946**, loc 5, fost 4, scriitor; nu știm ce s-a întâmplat cu osemintele sale, aici apărând mormântul poetului *Ion Gheorghe*, 1935-**2021**); *Sava Ion* (1900-**1947**, loc 6, fost 5, regizor, scriitor); *Iosif V. Gârleşteanu* – inițial, a fost aici, în locul 7, apoi, probabil după 1974 sau 1984, osemintele generalului au fost strămutate în rândul 10 - loc 20, în locul vechi fiind înmormântată prozatoarea *Dana Dumitriu* (1943-**1987**); *Elena Densușianu Bacaloglu* (scriitoare, 1878-1947, fost loc 6, în prezent – locul 8; nu cunoaștem ce s-a întâmplat cu osemintele ei, acum fiind mormântul publicistului *George Pruteanu*, 1947-**2008**); *N. D. Cocea* (scriitor, 1880-**1949**, loc 7, acum loc 9); *Artur Gorovei* (1864-**1951**, loc 8, acum locul 10, folclorist, scriitor; în momentul de față, aici este mormântul lui *Marius Tupan*, 1945-**2007**); **2. Rândul 2:** *Corneliu Moldovanu*, după numele real *Corneliu Vasiliu*, 1883-**1952**, scriitor, director al Teatrului Național, fost loc 9, după numerotarea noastră: Rând 2 - loc 2); *Petre Bellu* (scriitor, 1896-**1952**, fost loc 10, acum: Rând 2 - loc 4), *Ștefania Zotoviceanu-Rusu* (scriitoare, m. în **1953**, R 2 - loc 6); *Constantin Manolache*, general, scriitor, 1883-**1954**, R 2 - loc 7); *Nicolae Chirișescu/Kirișescu* (autor de reviste teatrale, 1891-**1954**, frate cu Alexandru Kirișescu, R 2 - loc 9); *Marcel Romanescu* (poet, istoric, diplomat, 1897-**1955**, R 2 – loc 10); *Romulus Cioflec* (profesor, scriitor, 1882-**1955**, R 2 - loc 12), *Ștefan Stănescu*

(scriitor 1912-**1956**, R 2 - loc 13); **Rândul 3:** *Dimitrie T. Neculuță* (cismar, poet, 1859-**1904**, ale cărui oseminte au fost aduse de la Figura 4 - loc 19, în Figura 114, R 3 - loc 2); *Corneliu Medrea* (sculptor, 1888-**1964**, R 3 - loc 4); *N. Ionescu - Johnson* (comandor, scriitor, 1875-**1956**, R 3 - loc 5); *Ion U.[rs] Soricu* (scriitor, 1882-**1957**, R 3 - loc 7); *Nicolae Alexandrescu* (pictor, ziarist, 1884-**1957**, R 3 - loc 9); *George A. Petre* (ziarist, scriitor, 1900-**1958**, R 3 - loc 10); *Magda Isanos* (poetă, 1916-**1944**, R 3 - loc 12, împreună cu scriitorul *Eusebiu Camilar*, 1910-1965); **Rândul 4:** *Gaius Niger* (scriitorul *Nicolae Ghiță*, m. în **1955**, la 35 de ani, R 4 - loc 2); *Ion Boldici* (scriitor, 1917-**1958**, R 4 - loc 3); *Theodor Kiriakoff Suruceanu*, pictor, 1900-**1958**; soție: Vally = Valeria, 1906-**1956**, ns. Vorotnikov (urnă) la R 4 - loc 4); *Mihail Pop* (1912-**1958**, R 4 - loc 6); *G. Rotică* (poet, 1881-**1952**, R 4 - loc 7); *G. Mihail Samarineanu* (publicist, ziarist, 1893-**1959**, R 4 - loc 9); *Traian Negrescu* (profesor, inginer, 1900-1960, R 4 - loc 11); *Atanase Mîndru* (scriitor, 1881-1961, R 4 - loc 12); *Ion S. Atanasiu* (1892-**1949**, profesor universitar, geolog R 4 - loc 18, fost 36); *Sava Atanasiu* (profesor universitar, geolog, 1861-**1946**, R 4 - loc 18, fost 36); **Rândul 5:** *Alexandru Chirișescu/Kirișescu* (scriitor, dramaturg, 1888-**1961**, frate cu Nicolae Kirișescu, R 5 – loc 2); *Dan Barbilian [= Ion Barbu]* (1895-**1961**, poet, matematician, R 5 – loc 3); *Camil Ressu* (pictor, 1880-**1962**, R 5 - loc 4); **Rândul 7:** *Mihai Tican Rvmano* (scriitor, 1895-**1967**, R 7 - loc 9); **Rândul 8:** *Mihail Sorbul* (scriitor, 1885-1966, R 8 - loc 2); *Ion Al. Buzdugan* (actor, 1887-**1967**, R 8 - loc 2); **Rândul 10:** *Iosif V. Gârleşteanu* (general, 1867-1945, R 10 - loc 20, fost R 1 - loc 7); **Rândul 11:** *Dimitrie G. Lupu* (prim președinte la Casație, 1882-1945, R 11 – loc 14, fost 56); *Virgiliu Athanase Mănescu* (1896-**1971**, R 11 – loc 25).

Dintre cei semnalati de Bezviconi (1972) ca fiind înmormântați în **Figura 114**, încă nu le-am identificat mormintele următorilor: *Alexandru Severin* (sculptor, m. **1956**, la 74 de ani); *Andrei Corțeanu* (m. în **1959**); *Emil Bobescu* (compozitor, 1882-**1961**); *Jean de Lerești* (m. **1961**); *Maria Mohor* (m. **1961**), la fel, nu cunoaștem locurile în care fuseseră înmormântați inițial aici cei ale căror oseminte au fost strămutate în alte parcele, anume, ale lui *Nicolae Labiș* (poet, 1935-**1956**, mormânt nou în Fig. 9), *Damian Stănoiu* (scriitor, 1893-**1956**, cu oseminte mutate în Figura 15 – loc 35), *Camil Petrescu* (scriitor, academician, 1894-**1957**, reînhumat la Fig. 1). Cât îl privește pe "prințul Nenoroc", cum îl numește Fănuș Neagu pe poetul *Dimitrie Stelaru* - consemnat de Bezviconi ca „D. Stelaru, 1917-**1971**, poet (Bellu)” – nu a avut „norocul” nici de data aceasta să-i fie identificat mormântul în **Figura 114**, dar, așa cum se observă din menționarea lui Bezviconi (1972), ar fi fost și el „înger vagabond”, pe aici, prin „Bellu”, pe undeva. Nădăjduim că vom găsi și locul în care se află rămășițele sale pământești, dar până atunci, vom continua să înfățișăm configurația fiecăruia din cele 11 rânduri ale **Figurii 114**, prezentând imaginile și înscrisurile de pe morminte.

Ocean întors **BLUE CAFE**

„...the chance of no return” zice Chris Rea și eu nu sunt sigură că nu are dreptate, îl ascult și imaginile curg în ritmul melodiei, pare uneori un „river of no return”, eh, sigur, ca și cum întoarcerea ar fi posibilă, a „river”-ului vreau să zic!

Bunica avea niște cutii de cafea din aia „Danyelian” furnizor al curții regale - cum zicea reclama care cred că era tot pe undeva pe cutii - albastre-verzi, parcă, pe care era desenat un turc cu o altă cutie în palme și pe aia un alt turc cu altă cutie și pe ea...și așa mai departe la infinit cred, într-o lume microscopică pe care n-o văd oprindu-se din mișcarea asta niciodată. Un infinit presupus copilărește la vremea aia când cutiile erau pe raftul din bucătăria bunicii, dar către care acum îndrept întrebarea aia suspendată în imposibilitatea răspunsului: timp și spațiu nu pot fi noțiuni abstracte, oricât de adânc ne permit să ni le depărtăm și oricât de interesantă ar fi idea.

Ori poate sunt?

Dimineața n-ar avea niciun sens fără cafea, sigur, nu din cutiile alea care nici nu știu dacă mai există, dar n-are nicio importanță de unde, aburii cafelei au chemarea mângâioasă a posibilităților și mai ales savoarea înclinațiilor nedefinite, cele care fără sens uneori rezolva ceea ce știm să fie irezolvabil.

Pe urmă mai vedem.

Autobuzul era totdeauna plin, ce zic, câțiva atârnavu deja pe scară, iar vecinul de la 3 stătea pe bara din spate și-mi zicea să-i iau mâna și să pun piciorul lângă al lui; „și dacă se rupe bara?”, zic, sigur că zic degeaba, el are experiența a doi-trei „colegi” de călătorie cam în fiecare zi... aroma cafelei pe care o bea dimineața îmi încălzea fața și chiar aveam încredere în el.

Până la scânteia (nu ziarul, clădirea aia cu stampă sovietică despre care pot să spun nu numai că-i urâtă dar și eronat concepută dacă mă gândesc numai la alea două (2) liftulețe care serveau colosul concepute cam așa ca „tronul” de goron al bunicului pe care și-l făcuse când a murit a bătrână și care încă îl așteaptă în podul casei, da' ele's verticale) sunt (jde mii de stații și scara se mai elibera devenind totul ceva mai confortabil,

ba chiar ajungeam aproape de taxaroarea care evident ne privea suspicios: plătim sau nu?!

Cum o să plătim, asta ar fi fost culmea, „vorba lui Bucataru, unul de pe când faceam naveta la Mătăsaru, știți că am fost profesor la țară”, zicea vecinul de la 3 „nu se poate vorbi cu astea, au învățat englezește și se descurcă greu în limba română” „ce spui?” „păi da, ieri năvăliseră toți să vadă expoziția aia retro a lui Gheorghe Anghel și au umplut hardughia așa imposibil să te miști, ca acum și ea se răstoarnă că „așa e studenții, nu plătește”, nu erau studenți, nu toți, da' ce dacă, aveau mutre preocupate, răscolite, sunt sigur, de liniile alea surprinzător de fragile, poate nu fragile numai unduite ale lui „Eminescu” - știți care cel din fața Ateneului ori ale „Călugărului”- e... sigur că l-au „botezat Tudor Vladimirescu, dar ce dacă!- mă rog, sculpturi ținute la „păstrare” o sumedenie de ani că Anghel deranja cumva sau cel puțin așa cred, stătuse multă vreme la mânăstire, parcă - erau tineri, numele le-a stârnit curiozitatea și zice unul bărbos și ciufulit: „shut up”...aha, surpriză majoră: „șatap ești tu cu mata” taxaroarea nu era numai coafată, rujată și cu manichiură la zi... vezi bine!”

Oricum era mai bine decât pe scară, ba chiar simțeam mirosul cafelei: „ce cafea bei?” “ cum adică

ce cafea, am făcut rost de o pungă de la Irina, aia de la 4 ea, dracu' știe ce conexii are, dar nici nu mai interesează, știți cum e, n-o să bea nechezol!”

Bineînțeles că știam, toată lumea știa.

Azinoapte am visat că sunt la Capșa, cutiile alea ale bunicii - de imaginea căroră nu scap, se pare - cred că au făcut pui altfel nu văd cum toți pereții s-ar fi acoperit cu ele, nu era nimic rău numai un vârtej coloric, ca să zic așa, o zăpăceala imagistică.

Și turcul.

Era la bar, cum era un bar la Capșa n-aș putea să spun adică nu știu să fie bar la Capșa și turcul era cât mine, ba chiar mai înalt și cutia din mâna lui părea o carafă care scădea în dimensiuni odată cu repetarea aia pe care o știam atât de bine. I-am cerut o cafea și mi-a întins cutia, unde să fac eu cafeaua e o problemă serioasă când ești client și oricât m-am străduit n-am găsit o soluție...încolo...nimic, nimeni vreau să zic, fețe de mese albe, scrobite, tacâmuri de argint, o eleganță mirosind a vechi, a mucegai invizibil și m-a apucat frica să nu fac o criză, nu cred că mi-am uitat berotecul acasă...Capșa e un fel de muzeu mi-am zis și atunci ce pretenții pot să am?

Nu mă duceam des la Capșa, poate odată de două ori în toți anii aia când încă speram să descojesc timpul, să-i înlătur crusta trecerii și poate poate am șansă reeditării unui început demult uitat. Mi-ar fi plăcut să simt atmosfera de cafenea învăluită în mirosurile subtile ale cafelelor turcești.

Degeaba! Prăvălie goală cu aer de „blue cafe” în deriva solitudinii înscrisă pe firmă.

Și aia prăfuită!

Trimis la Alchemia si la punkt-april.2018

MARIA CECILIA NICU

Thierry Lawers, Belgia, Taur
(deșeuri metalice)

Starea prozei

Viața pe strada Principală

(V)

D-na Costescu le spuse că în ce-o privește este atât de entuziasmată că evadează dintr-o comună și că face saltul într-un oraș atât de frumos ca Brașovul. Caius, băiatul ei și minunatul oraș unde poate vor ajunge să vină odată și părinții ei erau destule motive de bucurie. D-na Costescu era fără îndoială o optimistă și avea darul de a insufla încredere în viață și celor din jurul ei. Fetele o îndrăgiseră atât de mult că îi treceau cu vederea complicația ei amoroasă fără să o înțeleagă pe deplin, ele fiind cu totul naive.

Plecând spre casă de la d-na Costescu, Petruța observă că Amalia era foarte abstrasă. Poate că a fost foarte impresionată de despărțire. Petruța încercă s-o descoase, dar Amalia, o închisă în sine nu i se confesă. După un timp află Petruța că întristarea Amaliei pornise de la sublinierea d-nei Costescu că dragostea de profesie este catargul cel mare al vieții.

- Eu nu am această dragoste pentru că nu am o profesie. Am un serviciu, dar nu o profesie.

- E adevărat Amalia, dar nimic nu te poate opri să-ți faci o profesie. Pui din nou mâna pe carte și îți urmezi visul.

- Nu știu dacă mai pot recupera. Am uitat multe din cele învățate și eu am terminat un surogat de liceu, fără latină, fără multă matematică și fizică etc.

- Omul trebuie numai să vrea Amalia că mută munții din loc cu ajutorul lui Dumnezeu.

Dar Amalia se cufundă în tăcere, semn că se îndoia de ea însăși. D-na Mincu ca orice mamă îngrijorată de soarta fiicei ei tot stătuse *"să dea după măritis"* până are pretendenți că dacă stă prea mult pe gânduri îi pierde și degeaba va dori să se căsătorească. Nu va mai apărea un Făt-Frumos. Petruța înțelegea dilema din sufletul surioarei ei: se gândea că pe de-o parte ar fi bine să se căsătorească, ar fi la rostul ei fără prea mare strofocare. Pe de altă parte acum d-na Costescu o zăpăcise cu acea dragoste de profesie. Dar ea n-avea una se gândi Amalia și așa începu drama. Să se înhame la ani de studiu, nici asta nu-i prea surădea, mai ales că într-adevăr școala pe care o făcuse Amalia nu fusese dintre cele mai bune. Petruța îi sugeră Amaliei să abandoneze dilema pentru o perioadă, să nu se mai gândească, să lase lucrurile să se liniștească în sufletul ei. Ca s-o împace Petruța îi mai spuse că nu trebuie să ia drept literă de lege spusele

d-nei Costescu. Ea își iubește profesia, dar n-a reușit să-și facă o familie ca lumea. Deci nimeni nu le dobândește chiar pe toate, conchise Petruța.

Ajunseră acasă. D-na Mincu le puse masa și le întrebă de una, de alta, de plecarea d-nei Costescu și în acest punct avu la adresa profesoarei o obiecție care displicu fetelor. D-na Mincu spuse că și d-na Costescu e vinovată deoarece nu a fost prea fidelă și căsătorită fiind a flirtat cu bărbatul unei femei care îi era prietenă, referindu-se la incidentul cu farmacistul.

- Lasă mamă că gura lumii îi slobodă. Nimeni nu știe exact ce a fost acolo și chiar dacă a greșit d-na Costescu, adevărul este că soțul ei e un mofluz, un taciturn cu care greu poți comunica ceva. Din cauza condamnării tatălui ei d-na a trebuit să se căsătorească rapid ca să-și ajute părinții.

D-nei Mincu îi plăcu pledoaria fetelor în favoarea fostei lor profesoare, realizând cât de mult le-a marcat personalitatea d-nei Costescu din care ele își făcuseră un model.

Sosi momentul plecării Petruței la Cluj, unde se ținea examenul de admintere. Banii erau puțini și trebuiau distribuți ca să ajungă întregii familii. Nici vorbă că părinții nu puteau s-o însoțească pe Petruța la Cluj. Amalia s-ar fi dus, dar tocmai aveau o inspecție la școală și directorul n-a putut să-i dea liber. Petruța luă legătura cu unele colege făgărășence și se ajută cu ele. Și-au aranjat să stea la aceeași gazdă ca astfel s-ar fi împărțit cheltuiala. Toată lumea era fericită. Amaliei și d-nei Mincu nu le veniră să creadă că totul a fost așa de simplu și că s-a rezolvat.

Petruței Clujul i se păru un loc de basm. Ea nu mai văzuse un oraș atât de mare și de aranjat, deși lângă gară observă niște clădiri în ruine. I se explică despre acele ruine datând de la război. Urmău să fie curățate locurile și clădirile reconstruite. Ce bine este când ai prietene, gândi Petruța. Uite ce lejer s-a aranjat cazarea ei că altfel ar fi fost

foarte dificil. Nici ea, nici părinții nu cunoșteau pe nimeni la Cluj și bani de hotel nu prea aveau. Dl Mincu abia scăpase de la pânaie. Nu avea serviciu. Cu salariul Amaliei și cu porcii îngrășați cu mare cheltuială și multă muncă de d-na Mincu, vânduți în piață la Brașov se descurcau cum puteau. Cum s-ar zice "trăgeau mâța de coadă". Au fost ani mizeri cu lipsuri imense. Cine n-a trecut prin asta nu știe ce este viața când ești strămtorat din toate părțile.

- Măcar de le-aș face o bucurie părinților să intru la facultate, le spunea mereu Petruța colegelor de cameră, mulțumindu-le din inimă pentru ajutorul lor venit tocmai când era așa mai slabă.

Acasă d-na Mincu se tot gândea cum să se revanșeze față de aceste fete generoase care îi făcuseră atât de bine Petruței. În acele vremuri triste oamenii se ajutau mai mult decât astăzi. Poate mai plutea în atmosferă nenorocirea adusă de război când revărsarea suferinței peste tot pământul copleși umanitatea. Oamenii își amintea că înainte de orice trebuie să fie oameni. D-na Mincu nu se liniști până nu se duse la nenea Ionică. Îi ceru să-i dea pe datorie vreo trei borcane de miere curată, spunându-i că trebuie să se revanșeze față de cineva. Nenea Ionică se învoi și-i pretinse prețul pe jumătate, știind că dl Mincu abia ieșise din pușcăriel. La borcanele de miere d-na Mincu puse alături niște fețe de masă de in noi, nouțe, țesute chiar de ea în războiul patriarhal al bunicii. Pregătise trei pachete în așteptarea venirii Petruței de la Cluj.

- O reuși, n-o reuși, n-are importanță noi trebuie să le mulțumim colegelor ei pentru omnia lor, își exprima d-na Mincu zilnic gândul împreună cu satisfacția că o scosese la capăt cumva și de data aceasta.

Vilma, o unguroaică foarte cumsecade care lucra la poșta comunei veni la familia Mincu, anunțându-i că fiica lor a telefonat de la Cluj că se întoarce a doua zi seara.

Au fost în culmea fericirii și s-au dus toți patru, părinții, Amalia și Costin la haltă s-o întâmpine pe Petruța. Era un eveniment de familie. Cel dintâi vâstar care se străduia să depășească nivelul de educație al părinților. D-na Mincu era foarte emoționată, așa că văzând-o pe Petruța coborând din personal începu să lăcrimeze. După îndelungi îmbrățișări plecară pe jos acasă unde mama pregătise o cină festivă în limitele posibilităților cartelate. După o scurtă euforie, Amalia căzu din nou într-o pasă proastă. Nemulțumirea că nu s-a educat și ea la o facultate dospea în sufletul →

SILVIA URDEA

ei ca aluatul din ulcica fermecată, revărsându-se peste margini. Între timp sosi rezultatul de la admitere, confirmând reușita Petruței, ceea ce o agravă încă mai tare pe Amalia. Ba pe deasupra află că și prietenele ei, surorile Cerbu auvură norocul să intre după succesive încercări undeva la stomatologie la Cluj.

Amalia părea pe zi ce trece mai dărâmată, măcinată de o suferință atroce. Când mama insistă că pentru ea mărițișul ar fi cea mai potrivită soluție de viață, Amalia reacționează cu furie, cerând să nu mai fie pisată cu această sugestie care o scoate din sărite. Întreaga familie abia relaxată după eliberarea dlui Mincu din detenție era acum din nou pusă la încercare de o situație căreia nu știau cum să-i facă față. Nori negri se aglomerau deasupra familiei Mincu. După îndelungate zile de frământări, o sfătuiră pe Amalia să se decidă ce specialitate vrea să îmbrățișeze și să se apuce de studiu numai dacă este sigură că are răbdarea și tăria de a se pregăti că nu este lucru de glumă. Trebuie tenacitate și voință.

Temându-se de necunoscut, Amalia care nu avea o anume preferință, ci era doar chinuită de orgoliu, nedorind să rămână fără studii superioare, optă pentru profesorat cu gândul că având-o pe Petruța înaintea ei va fi ajutată să se descurce și ea cumva. Munca secretarială îi lăsa răgaz pentru pregătire. Veni timpul ca Petruța să plece la facultate. Amalia insistă să o țină la curent cu exigențele primului an de studii. Petruța promise să o va ajuta cum va putea mai bine. După un an de pregătire Amalia nu îndrăzni să se ducă la admitere, dar în al doilea an plecă flancată de Petruța în perioada admiterilor și-și încercă norocul. Cu o medie modestă Amalia se văzu studentă mai mică cu trei ani decât Petruța. Surorile se întâlneau aproape la sfârșitul fiecărei săptămâni, împărțindu-și bucuriile și tristețile. Petruța observă că dintr-un exces de conștiinciozitate Amalia se surmena inutil. Îi mărturisese mereu că nu înțelege prea bine ce se predă la cursuri, că profesorii vorbesc prea repede, că ea nu poate lua notițe, ceea ce o amăra peste poate. Petruța îi dădu caietele ei la disciplinele comune pe care le aveau, dar parcă nimic n-o liniștea, nimic n-o mulțumea pe Amalia.

Ce se întâmpla oare cu ființa asta, se întreba cu amărăciune Petruța. Observa că Amalia se simte la facultate ca și în primele zile de transplantare din familia bunicilor în cea a părinților. Trecu la limită în sesiunea de examene în ciuda cantității exagerate de efort investit în pregătirea pentru examene.

Petruța conchise că randamentul Ameliei la facultate era problema, Ea avusese dreptate când se confesase că a făcut un liceu slab și a întrerupt de mult timp studiul. Poate nici nu era ea structurată pentru un efort intelectual de durată, pentru emoții prelungite la examene. Petruța suferea pentru Amalia și n-o vedea terminând facultatea, ci impotmolindu-se cumva pe la jumătate. Nu știa ce să le raporteze părinților care strângeau cureaua la limită numai ca să le poată ține pe ele la studii.

Într-o bună zi, Petruța se trezi chemată de un profesor de la literatură universală, un bărbat între două vârste care i se plânse că Amalia îl asaltează cu scrisori amoroase fără ca el să-i fi dat nici cel mai inofensiv motiv. Nu de alta, sublinie omul, dar avea familie și s-ar putea repercuta negativ asupra liniștii căminului său toate aceste ridicole demersuri ale Amaliei. Petruța simți că se prăbușește de rușine și exasperare. Își ceru scuze și promise să pună lucrurile la punct. Va să zică asta era. Când d-na Mincu îi propusese Amaliei să se căsătorească ea se încăpățână într-un refuz total, acum era cazul să studieze, dar în contratimp Amalia dădea frâu liber unui amor absurd deoarece nu era împărțit, dimpotrivă. Amalia asta le făcea de la o vreme toate pe dos. Petruța fu cuprinsă de disperare.

Era adevărat că Amalia era cu mult mai în vârstă decât colegii ei de grupă și de an, ceea ce o stânjenea enorm, după spusele ei. Dar la asta trebuia să se gândească în momentul în care decisese să se întorcă la studii. Petruța o convocă urgent pe Amalia informând-o despre reclamațiile profesorului care amenințase să o ducă la decanat dacă nu se potolește. Petruța sublinie dramatismul situației și caraghioslăcul efuziunilor sentimentale ale Ameliei, dar

Mohammed Hemed, Egipt, Cei șapte stâlpi (granit, oțel)

aceasta părea fără reacție, imobilă în fața obiecțiilor și amenințărilor profesorului.

- Amalia nu ne poți face de râs în așa hal! Dă-ți seama că s-ar putea să-i cheme pe părinți la decanat și pe tine, confruntându-te cu omul acela care a ajuns la limita răbdării din cauza neghiobului tău amor.

Amalia nu se apăra, continuă să tacă, nu dădu nici o explicație de parcă nu ea era implicată în penibilă situație. Înainte de a o chema pe Petruța profesorul o atenționează pe Amalia, în speranța că va înțelege să-l lase în pace, dar nu reuși s-o potolească.

Petruța simțea că nu poate comunica esențialul cu Amalia, că nu are mijloace s-o determine să accepte că a greșit și că trebuie să înceteze să-l bombardeze pe om cu declarațiile ei deplasate de înflăcărate.

- Ai înnebunit de-a binelea, Amalia! Când mama te ruga să accepți curtea pretendenților de la noi te-ai opus cu îndârjire. Acum ai venit aici să-ți faci o carieră nu să-i exasperi pe bărbații însurați cu avansurile tale stupide. Te rog din suflet învinge orice sentiment nutrit pentru acest profesor pentru că te bagi pe tine în bucluc și pe noi toți.

Petruța simțea că spusele ei oricât de drastice nu o ating pe Amalia, care după discuții prelungite continua să rămână indiferentă, ca și când tot ce se petcuse era cu totul străin de ea. Îi venea s-o prindă de umeri și s-o zgâlțâie, crezând că astfel și-ar veni în fire. Petruța se simțea absolut dezarmată, neputincioasă într-o situație deznădăjduită pe care ea trebuia s-o rezolve. Dar putea ea oare s-o rezolve cu adevărat? O luă cu binele, o luă cu răul, strigă la ea cerându-i să termine cu absurdele ei demersuri sub amenințarea că va fi dată afară din facultate, pură invenție a Petruței, dar oricum ceva disciplinar, teribil i se putea întâmpla. Petrecură două ore în care se dădu de ceasul morții numai Petruța pentru că Amalia se complăcea într-o impenetrabilă tăcere și iresponsabilitate.

- Dacă nu te potolești o să fii eliminată din facultate. Tu auzi?

De data aceasta păru să înregistreze gravitatea situației și replică vag că o să vadă ea. Răspunsul ei evaziv n-o liniști pe Petruța care decise că în următoarele zile o să caute un psiholog la policlinica studentească, unde s-o ducă pentru o consultație, deoarece întreaga situație i se părea irezolvabilă deocamdată. Nu le mărturisise nimic părinților ca să-i scutească de un șoc. Va vedea ea după mersul la psiholog. În suflet îi năvăliră toate temerile iadului.

arlechinul

a fost odat-un arlechin
cu suflet tandru
vesel, plin
l-am ascultat
de multe ori
cânta pe sârmă
din viori

își agăța
pe o frânghie
cu trei cârlige
ca să fie
chitara fluierul
sau pana,
și haina lui
de Zeu-Satana

dar iată
într-o bună zi
pe sârmă
nu se mai ivi
prea-iscusitul
scamator
jongleur de versuri
dansator

dacă-ntâlniți
un cântăreț,
pictor poet
actor drumeț
rugați-l
să danseze iar
pe sârma lui
plină de har

pe lume fără-un arlechin
tristețea se topește-n chin...

răspuns tardiv

ca frunza
poleită
de ruginiul ud
aș vrea
ca înspre
soare
să îmi întind
aripă

cu fruntea-nfierbântată
să-mi răcoresc
o clipă
destinul
fără vlagă
căzut
din zări
prea crud

arunc
tristețe-n ceruri

pe-o coardă
de vioară
s-alunge
fumul sumbru
al zilelor
nefaste

mă-mbarc
în tinerețe
și chem iluzii
caste
când îngerii
sau satane
vin trupul
să mi-l ceară

am tot sperat
ca drumul
din umbră
spre lumină
în pragul
dimineții
mereu
să mă învie

acum
când scriu poeme
cu gând
spre viitor
știi că sunt
doar o frunză
îngălbenesc
și mor...

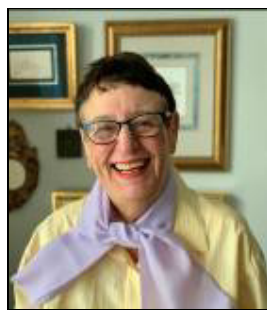
ploaie de aur

de sus pe rând se cern
în galben dens
azi frunzele
din ramuri de arțar
și lasă-n încet pe suflet
dar intens
o umbră de tristețe
și amar

e liniștit acum
rubinul lor
și grație în dansul
magistral
închinăciune mută
și fior
ofrandă sfântă-n drumul
din final

ca frunzele
și eu încep să zbor
când suflu-mi cade
gândurile pier

visez splendoarea
foilor ce mor

de aur
cu privirea către cer

speranța

când mai credeam
în feți-frumoși
și armăsari
cu-aripi
deschise

când jocul
vraja și decorul
minuni în timp
erau
topite-n vise

când încă nu știam
ce-i răul
și-ncercam
rostiri
în rime

atunci
cuvinte-mi erau
adăpost
de crime și urât în jur
de lipsa unui bine

acum abia am înțeles

poveștile-n pruncie
mi-au oferit
speranța
rămasă de atunci
atât de
veșnic vie

poezia

cand poezia vine la tine
fii pregătită
să o primești
și ajut-o
să iasă la lumină
din adâncurile
în care s-a dospit
precum copilul
în pântecul mamei
așa grăitu-mi-a poetul

astăzi
poezia mi-a făcut
un semn
iar eu m-am pregătit
să-o primesc
așa cum m-a-nvățat
acel poet

dar când am atins
ecranul
din care poezia
ar fi luminat
ea a dispărut

oare cu ce-am greșit
de am speriat-o
și s-a ascuns
și-acum
ca de atâtea ori
de mine?

mâinele de umbre vorbe vise

orologiului
mă-nclin

ascunde-mi întunecimile
de toate clipele
rupturile
de toate zilele

desenează-mi
viața
în felii
de lumină

sculptează-mi
visele
pictează-mi
vorbele

iar când nevisatele
și nescrisele
vor reveni

adună-mi
din timpuri
luminile felii

pentru lucirea
înspre
mâinele
de umbre
vorbe
vise

**VERONICA PAVEL
LERNER**

*(din cartea „Frumosului
deschisă poartă”, în curs
de apariție la Ed. Vatra
veche)*

Privighetorile Traciei

Așteaptă puțin,
1. mai așteaptă,
șoptește stânjenele
liliacului îmbobocit,
privighetoarea iată
umflându-și aurită gusa
se pregătește de cântec.

Noapte de noapte
2. în pădurea bătrână
privighetoarea oficiază
umplând rând pe rând
spărturile adânci
în zidul crengilor
făcute de lună.

3. Diafană
pâna păianjenului
în lumina lunii.

Cântecul privighetorii
o face să tremure.

4. Pe un ram, sub lună,
privighetoarea cântând.

Pădurea toată ninsă.

5. Atâtea dulci triluri,
nu înțeleg,
numai și numai
pentru un singur
trandafir
plin până sus de ghimpi!

6. Pe un talger aurit
lumina lunii,
pe celălalt albastrit
trilul privighetorii
în dulce cumpănire
până se luminează
de ziuă.

7. Ascultă-mă, frate pelerin,
fii cu băgare de seamă,
să nu te abați din cărare,
luând-o de-a dreptul prin
codru.
Odinioară,
oștile lui Darius s-au pierdut
rătăcind la nesfârșit prin
păduri
ascultând fermecate
privighetorile Traciei.

8. Dacă mă iubești,
încă mă iubești,
vino mai curând
să rătăcim ascultând,
prin păduri nesfârșite,
privighetorile Traciei.

9. Poete din Byblos,
vino și învață să cânti
mult mai frumos

cu tânguire cerească,
ascultând în taină,
în mare taină
privighetorile Traciei.

10. De ce mă tot rogi
să plec în alte țări
cât mai departe,
uitând de obârșii
și acolo să rămân
întregindu-mi cântecul.

Aici, pe acest binecuvântat
tărâm
e mai mult decât Orfeu.

11. Sub lacrima lunii,
la sfântul mormânt,
noapte de noapte,
se tânguiesc nemângâiate,
vârsând râuri de miresme,
purtătoarele de cântec.

mironosițele păsări!...

12. În turla cea veche
un clopot ruginit
tace de veacuri.

Sună pe ram în păduri,
mereu sună
un clopoțel de argint,
glasul privighetorii.

13. Câtă melancolie
și bucuroasă tristețe
în trilul tău,
mângâiere curată,
pasăre mică!

14. În fiecare zori
se stinge pe ram
ca să reînvie
mai cu putere
la noapte.

15. Precum crinul
plin de rouă
zâmbind, în zori,
se deschide-n lumină,
privighetoarea
umple văzduhul nopții
de mii de ori
suspînând.

16. Dormind în catifea
mărgăritarul cel rar
mai mult strălucește.

Trilul tău, pasăre rară,
în noaptea cea
adîncă.

17. Până la răsăritul lunii
sipetul pădurii
stă închis, plin de răcoare,

ferecat cu reci lacăte.

Apoi, vii tu, nevăzută
pasăre mică
cu trilul tău, fermecată
cheiță de argint,
și deschizi toate lacătele
umbrei.

18. Între copacii pădurii
se-ntind suspendate
subțiri punți de mărgean,
pe care în goană vor
trece
caleștile visului.

Vizitiu iscusit, cântecul.

19. Noaptea-i o carte uriașă
plină de constelații
și slove aurii,
pururi deschisă
la cântecul privighetorii.

20. Ziua cucul, poznașul,
Noaptea, gingașă
privighetoarea.
Lacul tot argintat de lună.

21. Streșinile pădurii
picură în zori
visând, plânsul tău,
preschimbă
în lacrimi de bucurie.

22. O singură dorință
mai am
și pot să închei:

- Spune-mi, iubită pasăre,
nu cumva Domnul
ți-a dăruit
să ții numai și numai
pentru tine
minunatele, strălucitele,
cereștile chei
ale Cântecului?

IGNATIE GRECU

Puncte de vedere

Nu-i pace sub măslini

S-au împlinit în 14 mai, șaptezeci și cinci de ani de la crearea statului Israel, ca răspuns la atrocitățile comise împotriva evreilor de către Hitler și acoliții lui. Holocaustul a accelerat apariția statului Israel. În realitate, sioniștii conduși de Theodor Hertzl (1860-1904), activist politic și jurnalist originar din Austria, au ținut încă în august 1897 un congres la Basel (Elveția), care viza același obiectiv, *The Jewish State*, după cum și-a intitulat broșura sa organizatorul congresului. Numai că, acolo unde au vrut evreii să se întoarcă să-și fondeze statul, viețuiau de secole palestinienii, o populație care nu-și părăsise așezările din moși strămoși. La începutul secolului al XX-lea, trăiau în Palestina numai 20.000 de evrei, al căror număr a crescut, prin emigrări ilegale și achiziționări de terenuri, la 680.000 în momentul proclamării statului Israel. Rezoluția ONU din 1947 prevedea divizarea Palestinei între evrei și arabii palestinieni, prin crearea a două state independente. Statul palestinian n-a mai apărut până astăzi, astfel că gazdele au fost nu doar ignorate ba, și mai rău, au început a fi izgonite de pe pământul lor, persecutate și umilite cu cruzime, tratate ca niște paria, care trebuiau să fie făcuți să dispară cumva. Dar cum să faci asta, că palestinienii erau oameni în carne și oase, nu stafii, aveau micile lor ferme, vindeau produse agricole cultivate pe ogoarele lor. Guvernele israeliene s-au datat la tot felul de șicane pentru a le face viața imposibilă, bombardându-i din când în când, controlându-i prin posturi de control militarizate, adică făcându-le viața un infern, ca să-i oblige fie să emigreze, fie să-i explulzeze de-a dreptul prin Iordania, Siria, Egipt.

În 1948, au fost dislocați două milioane de palestinieni pentru a se face loc evreilor. Palestinienii au numit acest act de discriminare rasială *nakba*, care se traduce prin *catastrofă*. O altă *nakba* are loc sub ochii noștri chiar acum în Gaza. Statul Israel, cu ajutorul financiar și militar American, s-a pus pe anexări de teritorii din imediata vecinătate: în 1956 - peninsula Sinai, în 1967, Înălțimile Golan, luate de la sirieni, teritoriile palestinienilor Gaza și Cisiordania (West Bank) unde nu trăia niciun evreu. Și-au suflerat mâncile și au început colonizarea. În 1969, Israelul înființează o primă colonie în centrul istoric al orașului biblic Hebron, unde casele pentru coloniști s-au înălțat deasupra

caselor arabilor musulmani sau creștini. Noii veniți de la etaj aruncau resturile menajere peste cei situați dedesubtul lor. Este ceva specific Hebronului, un aspect nevăzut și nemaiauzit până la acest experiment. Mitul israelian cultivat de sionism agită ideea că, după două mii de ani de peregrinări și persecuții, poporul evreu a revenit pe pământul strămoșesc. „*Acest mit se bazează pe un fals și pe o absurditate. Falsul este că pe pământul actual al Palestinei evreii nu au trăit acum 2000 de ani singuri, ci împreună cu multe alte popoare, inclusiv cu actualii palestinieni.*” (Liviu Vălenaș, *50 de ani de la crearea statului Israel*, în *Foaie*, nr. 38, iunie 2002, p. 9). Înarmarea și expansiunea teritorială au fost obsesiile statului Israel de la apariția sa. Visul de care s-a lăsat fascinat a fost *the Great Israel*, Marele Israel care trebuia obținut prin războaie de anexiune și purificare etnică.

Organizația *Hamas* care a atacat Israelul în 7 octombrie a. c., a fost condamnată pentru terorism, ceea ce nu este lipsit de temeii. Dar au uitat oare evreii de conducătorii lor de la Ben Gurion la Ariel Sharon și Netanyahu, care au practicat terorismul?! La 22 iulie 1946, organizația teroristă evreiască *Irgun* a bombardat Hotelul *King David*, omorând 91 de oameni. Și de atunci până în prezent zeci de mii de palestinieni au fost bombardați, uciși sau, în cel mai bun caz, dacă nu s-au opus - evacuați din casele lor și forțați să se mute în corturi pe pământuri străine.

Îmi amintesc de vizitele lui Yaser Arafat în România pe când Nicolae Ceaușescu media ca să-l ajute pe liderul PLO. Am simțit compasiune pentru Arafat, gândindu-mă la drumurile lui Horia la Viena, la „drăguțul” de Împărat, care l-a dus cu vorba până când eroul transilvănean a fost frânt pe roată. Da, ca una care aparțin unui neam nu o dată înșelat de marile puteri, nu pot să nu simpatizez cu cauza palestiniană. Ce cumplită batjocură și încălcarea a demnității este să vezi cărdurile de femei, copii și bătrâni fugăriți prin Gaza, ca să părăsească, la poruncă israeliană, în 24 de ore nordul Gazei și să se strămute în sudul fâșiei. Pe deasupra, acești semeni ai noștri sunt împușcați în convoi. Li s-a întrerupt electricitatea, apa și aprovizionarea cu hrană. Președintele Biden, vizitând recent Israelul, i-a cerut prim-ministrului Netanyahu să permită ajutoarelor să intre în Gaza prin vecinătatea Egiptului. Până acum nimic pozitiv nu s-a petrecut.

După atacul prin surprindere al *Hamasului*, care a uimit prin pregătire,

cel mai virulent și devastator până acum, armata israeliană, se pregătește de revanșă. *Hamasul* a expus mitul celei mai formidabile armate, mult elogiată, ceea ce evreii nu pot ierta. Marele atac israelian încă nu s-a produs, dar rachetele și bombele direcționate necentenit au ucis 4.100 de oameni și au rănit 13.000, cifra reală fiind, de fapt, necunoscută, pentru că nordul Gazei a fost transformat într-un morman de ruine. Intenționat a fost lovit un spital, unde se lucra în condiții execrabile. Au fost comise crime împotriva umanității, fiind uciși fără discriminare femei, copii (mulți), bătrâni, adică ființele cele mai vulnerabile. Intrarea armatei israeliene în Gaza este sabie cu două tăișuri: dacă nu-i pedepsește pe „recalcitrații”, autoritatea statului va suferi, dar dacă pătrunde în Gaza, riscă să declanșeze un război regional, observă analiștii.

Ca să golească Gaza și Cisiordania de cei trei milioane de palestinieni, autoritățile israeliene au propus două soluții, una mai extremistă decât alta: 1. deportarea tuturor palestinienilor în Iordania; 2. transformarea teritoriilor palestinienilor în lagăre de concentrare, închisori în aer liber, după cum s-a observat.

Caracteristica cea mai pregnantă a statului Israel este apartheidul, în ciuda faptului că aici în State se spune mereu că este singura democrație în Orientul Mijlociu, ceea ce este o afirmație aberantă. Trimiși oficiali din Republica Sud-Africană au apreciat că regimul de apartheid de la ei a fost mai blând decât cel din Gaza. Evreii au privilegiile, iar palestinienii nu au un minim de drepturi civile. Acolo unde au rezistat, în West Bank palestinienii sunt prizonieri de coloniști și de poliția care îi apără pe aceștia. Unii palestinieni încă mai au cheile de la casele odinioară ale lor. După tot ceea ce întreprind administrațiile israeliene, statul pe care îl conduc, declarat a *Jewish state*, un stat evreiesc, (a se observa caracterul exclusivist) este o teocrație condusă de generali și fanatici religioși. Cu o asemenea politică, nu se poate întrevădea un viitor rezonabil acestui stat, care s-a întemeiat pe prigoană și genocid.

În fâșia Gaza, fondată în 1950, ca provincie israeliană, pe 224 km pătrați trăiesc înghesuți 1.5 milioane palestinieni. Este un lagăr concentraționar, unde locuitorii sunt supravegheați de guvern tot timpul și nu au dreptul să circule liberi, decât cu aprobare. A fost plasată în nordul Gazei și o colonie evreiască de 6.000 de locuitori, care a fost desființată în 2005 din cauza→

SILVIA URDEA
(SUA)

Polifonie în cacofonie

Îți citești rânduiri și-ți aud vocea cicatrizată, acel ton vechi din amintirile dintotdeauna, acea sonoritate fără ființă, fără tine în ea, ca și cum îți erai mereu absent ție însuși pentru că în tine alte graiuri trăiau, mai intens decât propria ta absență de tine

În rânduiri din fața mea viața este un cor, un canon de orbi și greu de corbi, care le știe pe toate dinainte de a le-nțelege, cu distanță din ce în ce mai largi pentru că iar știi dinainte nu știi ce, și dai în ziduri cu ecourile cuvintelor, și cauți altele mai negre, mai pline de fum, de cenușă, și poate și ceva mult plumb în ele, să pice cât mai greu, cât mai sumbru, cât mai zgomotos, să-și întindă ecoul prelung, prelung dincolo de ieșirea din tine, dincolo de distanța din mine, ca un asalt de noapte când dorm îngerii cu măștile tale în brațe oboșiți de a te feri de tine, de cel din tine care ascultă intonațiile acelea fără viață și te lasă în seama acelei broaște cusute la gură care bântuie prin bucătăria uterului matern cu ace și degetare pe unghii

Și dacă am crea un verb căruia să-i dăm viață, în care să punem rezonanță

nouă?

Nici asta nu e posibil, zici; cuvintele umblă prin tine deșirate de spaimă, răscolesc bețive printre umbrele stridențelor materne înecate în ațe și fum, în nodurile copacilor ce-și trimit frunzele să curgă pe ape pentru că singure nu-și găsesc nici vânt, nici ploi, nici odihnă – stau moarte agățate pe cablurile electrice, precum zgomotul acela ce-ți ține viața la distanță de tine, separată de lumina cu maxilare fine ce mestecă mereu sughițurile, spumele tale nesfârșite și ritmurile dizarmonice ce țâșnesc din tainele aspre ale facerii.

Poate de aceea ai ales stearpa creangă gata să cadă, te-ai agățat de ea, s-a agățat de tine stearpa, poate de aceea depărtărilor tandre le dai vuiet de corbi, poate de aceea..., poate de aceea..., poate de aceea sughițurile, poate de aceea tenebrele unui ochi de apă te-nving, poate de aceea ochii de aur ce curg din soare n-ajung vederii tale

Acordurile din tine obosesc până la epuizare orchestra. Violonul și-a uscat coardele așteptând un strop de sacăz, pe vioara ta arcușul n-a trecut, degetele tale impare au uitat senzația

atingerii coardelor ghitarei, pianului și tresar clapele singure, pe rând.

Toate instrumentele zac în tine bolnave, dirijorul – câine asmuțit de nu știi ce vuiete – își trage brațele, călcăiele, degetele, perii din cap la sorți.

De câte ori să-mi las urechile slobode fără să absoarbă nimic din simfonia turbată, de câte ori dacă nu șaptezeci de ori câte șapte?

GABRIELA MOCĂNAȘU

→cheltuielilor prea mari. Ni se cere să acuzăm atacul Hamas din 7 octombrie. L-am văzut la TV pe Antony Blinken, șeful Departamentului de Stat, cerând ministrului afacerilor externe chinez, Wang Yi să se relieze cauzei statului Israel, ceea ce nu s-a întâmplat. Atât Rusia cât și China au cerut încetarea focului, aprovizionarea Gazetă cu bunurile strict necesare și convocarea unui congres internațional, care să dezbată și să rezolve, odată pentru totdeauna, înființarea statului palestinian așteptat de trei sferturi de secol. Are și răbdarea marginile ei! Prin poziția lor, rușii și chinezii și-au exprimat totală neîncredere față de SUA ca broker în problema palestiniană, deoarece s-a dovedit, până acum, părtinitoare față de statul Israel, făcând mereu opoziție în Consiliul de Securitate ONU la orice încercare de sancționare a Israelului, pentru continua nesocotire a legilor internaționale.

În primul rând, să precizăm că Hamas este o creație a statului Israel ca și Isisul, de care s-au folosit împreună cu americanii în războiul din Siria. Hamasul a fost încurajat să existe ca să fie diminuată autoritatea palestiniană - aplicarea vechiului dicton roman *divide*

et impera. Hamasul a ucis 1.300 de evrei, fapt condamnatibil, și a luat peste o sută de prizonieri, pe care intenționează să-i folosească pentru a forța administrația israeliană să elibereze o parte din cei peste 5.000 de deținuți palestinieni din închisorile evreiești. Hamasul a ajuns să conducă Gaza prin votul populației din 2006. Hamasul a acționat sub presiunea in Justițiilor cumulate în timp, văzând că nimic nu se întâmplă, de aceea i se acordă circumstanțe atenuante pentru că cei pe care îi reprezintă așteaptă de 75 de ani rezolvarea situației lor tragice de oameni deposedați de căminul lor, de așezările lor, de tot ceea ce au avut și care în continuare sunt supuși unui regim de exterminare. Hamas îi reprezintă pe acești dezmoșteniți ai soartei pentru că sângele apă nu se face. Atacul Hamasului are cauze adânci, ignorate atât de marile puteri, cât, mai ales, de Israel și de supporterul lui loial, SUA. Noam Chomsky (n. 1928), profesor, om de știință vestit, activist a afirmat că cei mai mari teroriști ai lumii sunt SUA și Israelul.

O majoritate a evreilor din Israel împărtășește, din nefericire, atitudinea oficială. Pe media alternativă au fost văzuți religioși fanatici scuipând creștinii palestinieni. Sunt însă și

personalități ca Noam Chomsky, Gideon Levi (n. 1953), jurnalist la *Haaretz* sau Miko Peled (n. 1961, „fiul generalului”, activist și scriitor, stabilit în America, doctorița Alice Rothchild (n. 1949), autoare și regizoare de film, rabini ortodocși, și, jurnaliști ca Max Blumenthal, Aaron Matee, Dan Cohen și alții care analizează cu luciditate drama palestiniană și erorile administrațiilor israeliene, aducând lumină în acest conflict și militând pentru desființarea apartheidului și crearea unui stat democratic, bazat pe un cetățean - un vot, fără discriminare. În unele orașe americane, evreii au demonstrat pentru afirmarea acestei convingeri și condamnarea crimelor comise.

Deși îndemnați de Antony Blinken și Netanyahu să susțină cauza israeliană, oamenii de pe întreaga planetă au dovedit cu această ocazie că au discernământ și bun simț. Ei și-au unit vocile în cursul unor demonstrații uriașe, care au avut loc în toate marile orașe ale lumii pentru a clama cauza palestiniană. *Free Palestine (Eliberați Palestina)* s-au auzit lozincile strigate în cor. Oamenii nu mai pot fi înșelați de o medie de serviciu mincinoasă. Ei s-au deșteptat și văd realitatea în tot tragismul ei și de cealaltă parte cinismul și lăcomia imperialistă.

Revoluția franceză, între inevitabil și absurd

(II)

15. Imperiul ca final de revoluție

„Niciun om dintre ei nu are idei de guvernare. Robespierre mă va urma”

**(Danton, în fața Tribunalului
Revoluționar)**

Reluam povestea uimitoare a Revoluției Franceze de la momentul dizolvării Adunării Constituante transformată în Adunare Legislativă. Este momentul în care Robespierre face o propunere ciudată. El propune ca niciun fost membru al vechii Adunări Constituante să nu poată fi membru al noii Adunări Legislative. Aparent nevinovată, această propunere, acceptată probabil de unii ca fiind fără urmări importante iar de alții ca o ocazie de a scăpa de riscul unor amenințări, a trecut fără probleme. Robespierre își elimină astfel o parte dintre opozanții săi fără a atrage prea tare atenția. Va aplica ulterior aceeași tactică ori de câte ori va fi posibil să evite confruntările și acuzațiile deschise. Nu va fi posibil mereu mai ales că vârtejul revoluției îl împinge către locul unde se potrivea cel mai bine dar de care se ferise, funcția oficială de „Acuzator public” al Tribunalul Penal din Paris.

Exagerând poate rolul covârșitor al Lui Robespierre în evoluția evenimentelor care au marcat cei zece ani de revolte, o parte din istorici au analizat, explicat și găsit răspunsuri la întrebările legate de perioada 1789 – 1799, suprapunând pur și simplu istoria Revoluției Franceze peste biografia lui Robespierre. Este poate exagerat ținând cont că în 1794, adică la jumătatea perioadei revoluționare notată de istorie, Robespierre a fost el însuși ghilotinat. Viața lui Robespierre a fost ca un fitil de încărcătură explozivă care a aruncat în aer monarhia pentru ca apoi să dispară de parcă nici n-ar fi existat.

Robespierre se naște în 6 mai 1758, în orașul Arras, regiunea Artois din Franța și moare, ghilotinat, în data de 28 iulie 1794 la Paris, în Place de la Revolution. A trăit, deci, numai 36 de ani, suficienți pentru a influența major istoria Franței timp de cinci ani în care a ocupat funcții importante ca : Președinte al Clubului Iacobin, Adjunct al Statelor Generale pentru Starea III-a, Deputat al Adunării Naționale, Deputat al Adunării Naționale Constituante, Deputat și Președinte al Convenției Naționale și membru al Comitetului de Siguranță Publică.

Fără a intra în detaliile sale biografice, notăm că Robespierre a urmat timp de trei ani dreptul la Sorbona primind la absolvire un premiu pentru parcursul său exemplar și buna conduită. Un an mai târziu este admis în barou. Are și unele înclinații literare primind o medalie pentru un eseu literar care cerea răspuns la o întrebare abruptă: care era poziția rudelor unui criminal condamnat la moarte? Chiar dacă azi nu mai putem contesta valoarea literară a eseului, nu putem să nu notăm tema aleasă, o temă care arată că Robespierre era interesat de efectul pe care-l putea avea asupra celorlalți o decizie legată de o condamnarea la moarte. Lui Robespierre i s-a reproșat duritatea lui exagerată care a făcut atâtea victime prin acuzarea și judecarea pripită sau subiectivă, urmată apoi de condamnarea la moarte prin ghilotinare a multor persoane nevinovate. Pe de altă parte, tot lui i se atribuie merite pentru introducerea votului universal (pentru bărbați și pentru persoane de culoare), pentru abolirea sclaviei și a celibatului clerical și pentru egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor de a ocupa orice funcție în stat doar pe criteriul valorii.

Robespierre a început să atragă atenția prin luările de cuvânt în cadrul Statelor Generale, unde a atacat drepturile bisericii și a susținut necesitatea de se realiza o nouă constituție. Evenimentele se succed cu repeziciune și în 14 iulie 1789 are loc luarea cu asalt a Bastiliei. Una dintre urmări e constituirea Gărzii Naționale și numirea marchizului La Fayette în funcția de comandant al gărzii. Cum multe acțiuni ale Gărzii Naționale vor fi ambigui dealungul timpului prin intervențiile sale, între La Fayette și Robespierre va exista o incompatibilitate evidentă care va genera conflicte. În timp ce Robespierre a susținut în mod constant o politică antimonarhică și antibisericască, La

Fayette a susținut o politică de echilibru în care regele rămânea prezent ca factor de decizie. Vederile politice ale celor doi oameni de stat nu au fost niciodată asemănătoare, într-un final La Fayette fiind obligat să părăsească Franța. Singura idee importantă pentru Franța, susținută atât de Robespierre cât și de La Fayette, a fost Declarația Drepturilor Omului și a Cetățeanului, la al cărui text La Fayette a contribuit efectiv după participarea la Războiul de Independență din America.

Locul unde Robespierre s-a simțit „acasă” și unde și-a susținut ideile ca într-o familie a fost Clubul Iacobin. Numit și Societatea Prietenilor Constituției, acest club provenea din Clubul Breton și aduna la început doar deputați din Bretania. După mutarea la Paris, în clădirea unei vechi mănăstiri iacobine, a luat și păstrat denumirea de Clubul Iacobinilor. Aici, Robespierre și-a ținut discursurile și tot aici și-a dezvoltat toate ideile legate de principala sa temă: „Egalitatea”. Lui îi sunt atribuite, de altfel, cele trei cuvinte înscrise pe tricolorul francez, eternele și celebrele: „Liberté, Egalité, Fraternité!”. Felul convingător și înflăcărat în care Robespierre își susținea ideile în discursurile sale l-au făcut pe Mirabeau a) să spună : „Omul acela va ajunge celebru. Crede tot ce spune “.

Pe Robespierre l-a frământat mereu problema Gărzii Naționale pe care dorea să o reconstruiască pe baze democratice pentru a servi apărării libertății poporului și nu pentru a deveni o amenințare pentru acesta. Necesitatea de a avea o armată la dispoziție a fost mereu o problemă și un scop al lui Robespierre. Era perioada politicii schimbătoare care putea genera conflicte dintre cele mai neașteptate ce puteau izbucni brusc din motive ascunse sau ambigui. Subiectul rămânea regele. După fuga lui Ludovic al XVI - lea la Varenne în Adunarea Legislativă s-a cerut suspendarea tuturor funcțiilor regelui. La ultima sa intervenție la Clubul Iacobin Robespierre s-a revoltat, afirmând că, în acel moment, Franța era o republică cu un monarh adică nu era de fapt nici monarhie, nici republică. El va cere insistent abolirea monarhiei ceea ce conduce la scindarea iacobinilor în două aripi, aripi radicală condusă de Robespierre și cea moderată numită Clubul Feuillanților. Cu ajutorul noii „aripi feuillante”, contrar ideilor lui Robespierre, votul final din Adunarea Legislativă va decide totuși restabilirea funcțiilor regelui.

ALEX MĂROIU

„Lacul codrilor albastru”

Rătăcirile noastre prin pădurile și sălbăticiile canadiene se repetă periodic, fie când ne întâlnim cu prietenii noștri, fie când vine vremea toamnei, dar mai ales când se întâmplă amândouă.

Căutarea frumuseților unice acestor locuri nu se termină niciodată nici în indiferență și nici în dezamăgire. Deși uneori revenim la aceleași repere, ele ne încântă și surprind totodată, de parcă le decoperim încă o față magică, ce e atât de greu de prins în fotografiile. Deopotrivă, în poeme sau cântece. Nici o exprimare artistică umană nu pare să surprindă multi-dimensionalitatea trăirii de la fața locului.

Grupul celor șapte pictori canadieni a fost fascinat de frumusețea extraordinară, precum și generozitatea locurilor, a pinilor răsăriți din piatră seacă, dar și a apelor nesfârșite, precum și a apusurilor reflectate în ele. În expoziția renumitului pictor Tom Thompson, revăzută recent, am regăsit dragostea lui pentru parcul Algonquin, una dintre rezervațiile naturale în care rezonează urletul lupilor în noapte, dar unde se află și casa ursului, a moose-ului sau a căprioarei. Spații imense sunt acum protejate, iar pentru că rezervația e străbătută de o șosea, pe acest coridor tăiat prin sălbăticiune, turismul e în floare. Grupuri de turiști dornici să surprindă coloritul toamnei sosesc în pâlcuri, cu mașini și autocare.

Pe lângă punctele de observație ce oferă priveliști demne de un ochi de șoim, căutăm locurile ferite, liniștite, la marginea apei, care oferă miracolul ridicării ceții în pacea dimineților. Ele sunt magice, de parcă se ridică o cortină ce relevă intangibilul vieții... o percepi în multele ei dimensiuni, în cântul nevăzut al păsărelelor dar și în sunetul greierilor, chiar și când e învăluită în aburul de peste ape.

Atunci începe spectacolul răsăritului soarelui, înălțat parcă într-un vârful de brad, care își trimite sulțile de lumină ce străbat întunericul, conturând, prin ceață, forma malurilor, a lacurilor, a valurilor. „Malurile”, „vânturile”, „valurile”, ne aducem aminte dintr-o poezie eminesciană.

Pe măsură ce peisajul alb-gri prinde culoare în lumina tot mai învăluitoare, se întrezărește pastelul

pădurilor, ce se conturează progresiv, până când întreaga strălucire se aprinde parcă în lumina revelatoare a soarelui. Și, ca și când n-ar fi fost destul, minunea aceasta e amplificată și mai mult, prin reflectarea culorilor codrilor ruginiți, în ape... O reflectare în oglinda lacului, ce sugerează o altă strofă Eminesciană, scrisă în tonul cel mai firesc, aproape în vorbire naturală, dar care este atât de sugestivă prin simplitatea dar și prin fiorul metafizic al poeziei.

„Lacul codrilor albastru/Nuferi galbeni îl încarcă;/ Tresărind în cercuri albe/ El cutremură o barcă.”

În așteptarea iubitei ce nu mai sosește, aici poetul se simte „[...] singuratic/ În zadar suspin și sufăr/ Lângă lacul cel albastru/ Încărcat cu flori de nufăr.”

*

Cântecul „loon”-ului, o pasăre neîntâlnită pe lacurile de acasă, dar care domină luciul celor de aici, își cântă, și el, într-un fel unic, singurătatea.

Fascinează prin sunetul aparte, cumva trist și grav, ce străbate distanțe imense, în căutarea unui partener. Acest sunet inconfundabil unește salbe de lacuri, unde, poate, se află, alt loon... O pasăre căreia îi place izolarea, dar care, se vede, e în perpetuă căutare a unei companii.

La marginea unui lac imens, prezidat doar de un loon, ce dispare în adâncuri oricând te apropii, dar care este mereu în comunicare cu

depărtările, regăsești prin el, într-un fel, și căutările noastre, a adâncurilor din noi, dar și a companiei altora. Este sfiala în fața lumii, dar și o dorință perpetuă de comunicare cu ea. Este nevoia de spațiu privat, dar și de a atinge depărtările. Mă regăsesc în prezența loon-ului, îi simt sfiala dar și nevoia de comunicare, și, cel mai important, acolo îmi găsesc pacea. La marginea lacului nesfârșit fac pace cu lumea, ba chiar și cu mine însămi.

*

Apoi, la momentul desfrunzirii, trăit de noi în viață, dar și an de an, ciclic, la ceas de toamnă, părem să ne legănăm: „Fără ploaie, fără vânt,/Cu crengile la pământ [...]”. „De ce nu m-aș legăna./Dacă trece vremea mea?”. Un moment în care fiecare dintre noi rămânem doar: „[...]cu dorumi singurel./ De mă-ngân numai cu el!”

*

Acesta este doar un tablou al unei plimbări printr-un colț de sălbăcie canadiană, nicicând străbătută de Eminescu, dar care ne-a însoțit aici, la fiecare pas. Un motiv în plus să credem că atâta timp cât vom face umbră pământului vom continua să trăim realitățile din jur, de oriunde ar fi, într-un fel al nostru, propriu.

În acest caz, vorbim despre desfrunzirea văzută printr-un ochi de român, rătăcit prin păduri de aiurea, ducând dorul celor de-acasă. În plus, dialogul cu codrul ne devine chiar mai relevant. El ne aduce aminte că:

„Numai omu-i schimbător,
Pe pământ rătăcitor,
Iar noi locului ne ținem,
Cum am fost așa rămânem:
Marea și cu râurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna și cu soarele,
Codrul cu izvoarele.”

MILENA MUNTEANU

**Mohammed Hameda, Egipt,
Oameni și factori abiotici (fibră de sticlă)**

un fel de încheiere a socotelilor

*

*mi-aș fi dorit să mă nasc din nou
să-mi scap inima de ce mai era în ea*

acestea au fost cuvintele pe care le-am scris în pulberea drumului
trecătorii le-au șters cu cizmele lor – civilizația își continuă cursul –

dar viața m-a supus și s-a strecurat cumva în mine
s-a fixat în mine ca un saprofit pe un cadavru în putrefacție
ca un câine comunitar care te mușcă de mână și o ia din loc
m-a despuiat de toate așteptările vechi iubirea încrederea
m-a lăsat aici sub soarele împietrit înfipt în creștetul cerului
o femeie locuită de vânt neputând să-și desăvârșească distrugerea

supraviețuind numai pentru a mai arde încă o iluzie
pentru a-și înfînge cuțitul în vis dar în vis nimeni nu avea inimă

nu avea sânge nimeni nu avea trup nici suflet
mișcările culorile păreau că se reflectă pe dos
și ziua de mâine avea un înțeles nedefinit turbure

se făcea în vis că eram pe o stradă l-am văzut deodată în fața mea

cu întunericul nemărginit al celor doi ochi țintind ca la iepuri
și rușinea mă ardea știind că trebuie să tac
să nu strig nu nu nu face asta eu am murit de trei ori am murit

și niciodată n-am mai îndrăznit să mă privesc în oglindă
în timp ce el a ochit și m-a împușcat în inimă

după moarte mă voi odihni ca un iepure roșu
care i-a înnebunit pe vânători

*

„prin ce iaduri trebuie să mai treacă omul până să înțeleagă că nu el se face pe sine?” (Martin Heidegger în scrisoare către Hannah Arendt, 12 aprilie 1968)

iată cum mă neliniștesc tot timpul
și ca nuca în perete nu mă potrivesc niciunde
eu și un iepure roșu cu ochi blânzi prietenoși
cu spinările arse și inimile spintecate
iată-ne sfâșiind nopțile în bucăți neregulate
un milion de nopți negre cu stele negre
și deșeuri irecuperabile cu preț fix
combinând iubirea de oameni empatia cu solitudinea
îngrijindu-ne de fericirea de sănătatea celor din preajmă
și a celor care nu ne-au cunoscut nu ne-au citit
și nu ne-au iubit cu adevărat niciodată

suntem doar noi pe drumul acesta
mai singuri decât mi-aș fi putut închipui vreodată
milioane de ani lumină ne despart de lume
de rotirea și căderea frunzelor
de extrema delicatețe a petalei trandafirului
de catedrale de beton zăvorâte
și de cei care n-au creat decât bombe
ale noastre sunt toate generațiile de vis

prin care trec păsări migratoare
fără aripi dar cu trei suflute
și mireasma grea a fructelor căzute

niciunul dintre noi nu a atins vreodată luna
trupul nostru gânditor nu e veșnic
părul a început să încărunească
mișcările sunt mai lente mai greoaie
sânul drept mi-l simt ca pe o stafie
care roade și roade pe dinăuntru
invadând ofensând toate simțurile
apoi cu inima viscolită scriu un poem
numai pentru mine și iepurele roșu
noi care trebuie să călătorim împreună

îmi acopăr ochii cu mâinile
acum am puterea să văd
că nu există decât această cale lungă
și o moarte mohorâtă la capătul ei

*

*într-un viitor despre care nu știm nimic
se vor afla urme ale trecerii noastre
și cineva va spune cum am trăit dar nu de ce*

locuiesc într-un oraș frumos și brutal
cu ispitele amețala și anunțurile lui luminoase
o ploaie rece lovește trotuarele
văd siluete de bărbați și femei înaintând
îmbrăcați în culori foarte neutre
incredibili prin simplitate
câte un chip câte un gest par a se întoarce
dintr-un timp care a trecut și-a șters multe

eu obișnuiesc să mă plimb pe străzi
să studiez simetria și proporțiile unor edificii
gândindu-mă la jocul de a construi și-a dărâma
mă așez prin parcuri să fotografiez copaci și flori
rareori oameni și niciodată de aproape
când aștept într-o intersecție să traversez strada
contemplu un alt oraș într-un timp de tranziție
înaintând greoi în direcția vântului istoriei
și primul lucru pe care-l pun la loc sigur
când miros o primejdie e aparatul de fotografiat→

DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN

UN NOU SUCCES AL CULTURII ROMÂNIEI

Constantin Lupeanu – premiul pentru traducere

Festivalul de Poezie din Luzhou, China, 15 – 17 Octombrie 2023, a oferit „Premiul pentru traducere de literatură scriitorului, sinologului și traducătorului român Constantin Lupeanu”.

Festivalul, organizat de Uniunea Scriitorilor din China împreună cu autoritățile din orașul Luzhou, din sud-vestul țării, începând cu anul 2018, oferă anual un prestigios Premiu pentru Poezie, câștigat până în prezent de: poetul lituanian Tomas Vinclova, italianul Guido Oldani, Jean-Pierre Simeon, Franța, poeta armeană-americană Sona Ter-Hovhannisy Van, Eiléan Ni Chuilleanáin, Irlanda, István Turczy, Ungaria.

Începând din acest an, s-au instituit alte două premii, Premiul pentru Traducere Literară și Premiul pentru Compoziție muzicală, „pentru a onora compozitori și traducători remarcabili de poezie și literatură din întreaga lume, diseminând lucrări muzicale și traduceri de poezie de clasă mondială și revitalizând învățarea reciprocă a artei și culturii chineze și străine”, după cum anunță organizatorii.

→azi se comunică pierderile și o teamă obscură
e pe cale să ne impregneze pe toți
tot mai des se aud sirenele salvării poliției
ambulanțe tuburi de oxigen drone
tineri în stare să ucidă și să fie uciși

*

*sunt aici de la începuturile mele
încă vie încă în căutarea vieții
nu mă reneg
mă sprijin de norii imenși și de un fragment de lună*

silueta fină a iepurelui acoperă luna cu urechile lui roșii
vântul nopților nedormite i-a umezit blana
cu bruma culeasă din nesfârșitul cerului
orașul s-a închis ca un fruct prea copt
glasurile oamenilor dorințele lor cele mai ascunse
se bucură din plin de generozitatea nopții

pe stradă se aud pașii uzi ai toamnei
privesc ceasul din perete îmi las fruntea în jos
mi se pare că întreaga materie se rotește înnebunește

Primul premiu pentru traducere a revenit României, prin persoana lui Constantin Lupeanu, iar primul premiu din domeniul muzicii a fost oferit compozitorului Hugues Dufour, Franța.

Luzhou 泸州, un oraș cu o istorie de două mii de ani și două milioane de locuitori, este renumit pentru industria ceaiului și pentru distilările unui alcool faimos din sorg. În acești ani, autoritățile din Luzhou sponsorizează festivalurile de poezie, menite „să consolideze schimburile, dialogul și cooperarea personalităților de cultură și artă autohtoni și străini și să promoveze poezia lumii”.

Amintim că anul trecut piesa de teatru „Iubire fără frontiere” de Constantin Lupeanu, a fost pusă în scenă în China, cu titlul „Ceramică și iubire”, 陶爱. Premiera a avut loc pe 30 Aprilie 2022, în orașul Xiamen, 厦门, oraș cu 4,29 milioane locuitori, bucurându-se de un succes răsunător. Regizor: Prof. Univ. Dr. Lv Shaofeng 吕韶凤.

Piesa, realizată în două părți și un epilog, condensează o poveste de dragoste imemorială, ce transcende timpul și spațiul, principiul reîncarnării, al renașterii instlându-se subtextual, prin dibăcia proiecției artistice a autorului. Ipostazierea metempsihotică a îndrăgostiților se realizează în regim subtil, abia perceput, trecerea dinspre o dimensiune temporală și spațială în alta corespunde bine cu logica desfășurării scenice, încât spectatorul o percepe ca pe un dat firesc, posibil. Prin intermediul poveștii de iubire, ni se dezvăluie explicațiile referitoare la asemănările uimitoare dintre cultura Cucuteni și Yangshao, de acum 3 - 5 000 de ani. Prin inserții alegorice subtextuale, piesa de teatru reflectă teza istorică a contemporaneității celor două culturi neolitice, având în vedere posibilitatea schimburilor economice și culturale din acea vreme.

Urmează reprezentarea piesei și pe scenele românești, fiindcă ea susține tema interferențelor culturale, un subiect de actualitate. Constantin Lupeanu explorează dimensiuni nebănuite ale ființei, ale spiritualității, ale culturii, sincronizând în demersul său artistic, cele trei simboluri ale propriului blazon: iubire, credință și speranță.

un plâns nesfârșit neîntrerupt aproape tăcut –
ape de rău mare curgând dens furios
vin cu valuri dezordonate spre mine
mă înconjoară ca o asfixiere lentă
copilăria maturitatea mastectomia kilogramele în plus
anii în care tema bolilor și a morții erau subiecte constante
au fost o nălucire au trecut dar încă mi-e frică să adorm

orice înțelegere a lucrurilor vine prea târziu
cade ca un megateriu orb între acum și atunci
o anume durere surdă care îmi taie răsuflarea
timpul se goleşte de ore minute secunde
nimic nu se mișcă și înțeleg treptat fără neliniște
că pot să strig și pieptul să se ridice într-un efort neașteptat
încercând să îndepărteze greutatea ce îl apasă
spre celălalt mal al sufletului
acolo unde eternitatea este tăiată în felii subțiri ca hârtia
unde un înger mic și neînsemnat mă așteaptă

(Poeme din volumul în pregătire „cartea a opta sau cantată pentru iepurele roșu”)

DESPRE ANOTIMPURI

Primăvară nu-i, că-i prea devreme...
Pentru iarnă este cam târziu...
Și, la drept vorbind, nici nu contează
Ce anotimp mai e, nu vreau să știu.

Îmi e de-ajuns copacul de la geam,
El îmi împarte anii în pătrare...
Când păsări poposesc pe ram,
O doamnă verde în curând apare.

Când vântul șuieră bezmetic
Și crengile-i apleacă la pământ,
Atunci e clar că vine o furtună,
Cum doar furtunile de vară sânt.

Și vine-o vreme când se poleiește,
Se-mbracă în hlamidă aurie...
Atunci e toamnă și mă potopește
Doar gândul la copilărie...

SĂTUCUL MEU MOLDAV

În toamna asta fără de pereche
Și sufletul mi-i mai bolnav...
Se reaprinde dragostea cea veche
De Găureni, sătucul meu moldav...

Mi-e dor de potecuța spre pădure,
Suind Chetrușul înierbat,
Printre scaieți și rugi de mure
Și viile din margine de sat.

Mi-e dor să fiu copil încă o dată,
Cu mama verde, tatăl-în putere...
Și să culeg, cu frații laolaltă,
Gutui, goldane, nuci și mere...

Să merg la dejdiocat de păpușoi,
Să ridicăm mormane de știuleți,
Să strângem poama în butoi,
Noi, prunci-țărani, fetițe și băieți...

TOAMNĂ

Ascultă, cad frunze din arțari,
Foșnind uscat în lina lor cădere.
Sub pașii noștri, triști și rari,
Nu sunt mai mult de-o adiere...

ÎNTR-UN TREN CU NAVETIȘTI

Se albăstresc zăpezile în zori
Și trenul merge sacadat,
Se strâng în cer grămezi de nori,
Să scoată iarna la mezat.

Și..., de n-or fi cumpărători,
Mai poate trage o speranță
Oricare dintre călători...
Că pleacă, sigur, în vacanță.

Că îl așteptă-o mare lină
Și-o insulă-numai a lui!
Sirenele îi cântă în surdina
Pe portativul visului...

Un șuier lung și ascuțit
Îi sparge dulcea lui visare...
Sculat din somn, dezmeticit,
O zi de chin în față are...

Că-i într-un tren de navetiști,
Cu care merge zi de zi...
Înconjurat de oameni triști,
El..., visător mai poate fi?

AUTUMNALĂ

Prin geamul sudic al ferestrei mele,
Pătrunde-n casă aurul din soare,
Foi de mesteacăn, frunze gălbenele,
Se dezlipesc din ramuri și... mă doare!

Orișicare frunză e un cânt șoptit,
În nopți cu insomnie și cu lună,
Când întreg cuprinsul este stăpânit
De- zână tandră și ușor nebună...

Te-mbie-n jocul toamnei aiurit
Și tu te învârți precum un titirez...
Valsezi haotic, te miști nechibzuit
Pe-un lied vetust, cu Re, cu Mi, cu Fa diez...

**Mohammed Hemeda, Egipt,
Oameni și factori abiotici
(fibră de sticlă)**

Rămâi mai vlăguit de-orice putere
Și temător, și-ncrezător în soartă...
Te tot întrebi: „De Sus mai este
vreme,
Mai poți spera să mai deschizi vreo
poartă?”
Nici un răspuns nu are cum să vină,
Chiar de-l aștepti cu sufletul la
gură...
Sentința, pentru tine, se amână...
Sus, cineva de tine se îndură...

IUNIE

În parc își scutură castanii
Superba floare pe alei...
Petale curg, la fel ca anii
Ce-au curs mereu, toți anii mei...

Cum merg așa, îngândurată,
Îmi vin în minte chipuri dragi
Și verile de altădată,
Cu flori, cu păsări, munți cu fragi...

IARNĂ

Baba Iarna cerne-ntruna
Și se-ncrunță către lume,
Se-oțărăște ca nebuna,
S-o îngroape vrea, anume.

Mână caii, dă cu bice,
Pune stavile pe cale,
Munți de-omăt vrea să ridice,
Șuieră pe deal, pe vale...

Urlă lupii, strânși grămadă,
Corbii croncăne amarnic
Și n-au loc unde să șadă...
Crivățul aleargă harnic.

Nu e chip să ieși din casă,
Valuri-valuri de zăpadă,
Peste lume se tot lasă...
S-o înghită și... s-o roadă!

ANICA FACINA

Miraculoasa întâmplare și puterile speranței

Patrick Clervoy - *Miraculoasa întâmplare și puterile speranței*, Editura "Odile Jacob", Paris, 2022

Medic militar psihiatru și profesor universitar, specializat în gestionarea stresului, a crizelor de angoasă și a depresiei, mai cu seamă în rândul militarilor forțelor armate franceze, Patrick CLERVOY și-a desfășurat cariera pe diverse teatre de luptă ale planetei (Mali, Afganistan, India etc). Este, de asemenea, autorul unor lucrări pe tema traumatismelor psihice și a mecanismelor inconștiente de violență colectivă, volume cu un succes incontestabil în rândul publicului - științific sau laic.

Destin sau întâmplare miraculoasă? Patrick Clervoy, pornind de la evenimente uimitoare extrase din activitatea sa de medic psihiatru, analizează în această lucrare felul în care reacționăm în fața încercărilor vieții din care aflăm multe despre noi-înșine. Este relatată neobosită noastră căutare de sens pentru a putea face față neliniștilor și ne arată, în același timp, că este posibilă o modalitate de a ne găsi odihna interioară, cea a încântării.

Întâlnire puțin probabilă

Philippe povestește o altă întâmplare. Tânăr psiholog, avea un cabinet la periferia Parisului. În paralel, urma și cursuri de etnologie. Astfel, colabora cu un laborator CNRS care îi propusese să plece pentru cincisprezece zile la Carpentras pentru a studia identitatea provenșală. Cerase secretariatului să reprogrameze următoarele ședințe de la cabinet. Programul de dinaintea plecării i se aglomerase, așadar. Cu o seară înaintea, primise, târziu, în consultație, un pacient pe care îl vedea pentru prima oară. Acest pacient îl întrebă: „Credeți în întâmplare?” Philippe, prudent, a răspuns cu banalități, explicând că în viață nu există doar întâmplare. Ședința a durat mult. Următoarea a fost programată peste trei săptămâni, după revenirea lui la cabinet.

A doua zi, Philippe s-a urcat în mașina lui cea veche și a ieșit din Paris, direcția Carpentras. „Nu iau niciodată în mașină persoane care

fac autostopul”, îmi precizase el. Așadar, am fost surprins, retrospectiv, să-l aud spunând, la un moment dat, că s-a oprit „fără să se gândească prea mult” în dreptul unui cuplu care făcea cu mâna – autostop, așadar. Cuplul scrisese cu majuscule pe carton AVIGNON. „Nu știi de ce m-am oprit imediat ce i-am văzut.”

Drumul a ținut cam toată ziua până au ajuns la Carpentras. O relație de simpatie s-a legat între psiholog și acest cuplu, așa încât, Philippe, care se afla la vreo zece-douăzeci de kilometri de destinație, le propusese să iasă din Carpentras ca să-i lase unde doresc ei la Avignon. Cuplul a cerut să fie lăsat la gară, deoarece compania de cale ferată pune la dispoziția călătorilor biciclete, și astfel puteau continua drumul până la Avignon. (Gara TGV din Avignon se află la o distanță de vreo 30 de kilometri de oraș. - nota trad.) Ii deea cu bicicletele îl interesa și pe Philippe, se gândea că îi poate fi utilă pentru a se deplasa în Carpentras pe unde avea nevoie. Așadar, parcă mașina și însoți cuplul în incinta gării.

*Care era probabilitatea ca în acea zi să ia cu el două persoane care făceau autostopul, lucru pe care el nu-l făcea niciodată?

*Care era probabilitatea ca în acea zi să ajungă la Avignon, oraș care se găsea dincolo de destinația lui inițială?

*Care era probabilitatea ca în acea zi să se oprească la gara din Avignon, decizie luată cu un sfert de oră înainte de a se afla acolo?

Serviciul de închirieri de biciclete se afla într-o chichinetă pe

Mohamed Abdelhadi, Egipt,
Jucător de golf (fibră de sticlă)

Profesorul Patrick CLERVOY în timpul unei conferințe – imagine luată de pe internet

peron. Philippe se îndreapta într-acolo, în timp ce un tren tocmai intra în gară și începea ușor să încetinească. Când trenul se opri, Philippe era în dreptul ușii unuia dintre vagoane. Ușa se deschide. Prima persoană care a coborât din tren a fost pacientul pe care îl primise la cabinet cu optsprezece ore înainte. Acesta, văzându-l, îi spuse: „Așadar, domnule Philippe, credeți într-adevăr că întâmplarea nu există? Vedeți bine că există!”

Philippe nu-și mai amintește ce cuvinte a schimbat cu cuplul la despărțire, nu mai reține ce și-au spus. Acest moment s-a șters complet din mintea lui.

După ce și-a terminat treaba la Carpentras, și-a reluat activitatea la cabinet. Se simțea incomfortabil în așteptarea momentului în care trebuia să se revadă cu pacientul în cauză. Acesta îi spuse, de cum intră în cabinet: „M-ați vindecat!” Ședința a durat foarte puțin. Pacientul nu dădu nicio altă explicație. De atunci nu s-au mai văzut. Dar, tot de atunci, în fiecare an, de Anul Nou, Philippe primește o carte poștală cu „La mulți ani!” din partea acestui pacient.

Pentru a completa istorisirea, Philippe mărturisește că mulți ani au trecut fără să poată relata această întâmplare apropiată a lui. Își dă seama că, cei cărora le povestește acum, privesc cu reticență istorisirea despre întâmplare și vindecare. Aceste dubii îl indispun. „Dacă n-ar fi realitatea concretă a cărții poștale din fiecare an, pentru a-mi aminti, aș putea chiar ajunge să cred că tot ce s-a-n întâmplat atunci este rodul imaginației mele.”

Fragment tradus de
GABRIELA MOCĂNAȘU

PROTOCOALELE DE LA TORONTO (XXII)

22. Pentru a accelera acest proces de transfer, **vom implica forta actuală a Națiunilor Unite în conflicte imposibil de rezolvat.** În această manieră și folosindu-ne de mass-media controlate de noi, le vom demonstra populațiilor neputința și inutilitatea acestei „**Forțe**” în forma sa actuală. Cu ajutorul frustrării împinse până la paroxism în momentul potrivit, populațiile națiunilor-state vor fi determinate să le ceară instanțelor internaționale formarea cât mai rapidă a unei asemenea „**FORȚE MULTINAȚIONALE**”, care să **apere cu orice preț „Pacea”**.

23. Apariția viitoare a acestei voințe mondiale a unei „**Forțe Militare Multinaționale**” va merge mână în mână cu instaurarea, în interiorul națiunilor-state, a unei „**FORȚE DE INTERVENȚIE MULTI-JURISDICȚIONALĂ**”. Prin această combinație de „**Efecte Polițienești și Militare**”, creată sub pretextul amplificării instabilității politice și sociale crescânde din interiorul acestor state care se năruiesc sub apăsarea problemelor economice, vom dobândi posibilitatea de a controla mai bine populațiile occidentale. Aici, **UTILIZAREA FĂRĂ LIMITE A IDENTIFICĂRII ȘI A FILTRĂRII ELECTRONICE ALE INDIVIZILOR NE VA ASIGURA O SUPRAVEGHERE COMPLETĂ A TUTUROR POPULAȚIILOR VIZATE.**

În cursul creșterii acceptate de către toți a acestor noi necesități, va fi imperios necesar să definim cât mai curând **CONTROLUL MONDIAL ASUPRA ARMELOR DE FOC** în interiorul teritoriilor națiunilor-state. În acest scop, vom accelera „**Planul Alfa**”, pus în aplicare pe parcursul anilor 1960 de către anumiți predecesori de-ai noștri.

Acest plan viza, la origine, două obiective care au rămas valabile până în zilele noastre: „PRIN INVENTAREA TRĂGĂTORILOR NEBUNI”*, să se inventeze un climat de nesiguranță în sânul

* Identic cu teroriștii după 22 decembrie 1989 în România

populațiilor, pentru a determina un control mai strict asupra armelor de foc. Actele de violență **se vor orienta astfel încât responsabilitatea lor să cadă în sarcina extremiștilor religioși sau a persoanelor afiliate la organizații religioase** cu tendință „**TRADIȚIONALĂ**”, sau, mai mult, a celor care vor pretinde că întrețin comunicații privilegiate cu Dumnezeu.

Astăzi, pentru a accelera acest „**Control al Armelor de Foc**”, vom putea întrebuița „**DECĂDEREA CONDIȚIILOR ECONOMICE**” din națiunile-state, care va antrena după sine o destabilizare completă a Socialului – deci, **escaladarea violenței.**

Nu mai este necesar să vă amintesc, nici să vă demonstrez, fraților, fundamentele acestui „**Control**” asupra armelor de foc. Fără el, ne-ar deveni aproape imposibil să îngenunchem populațiile din statele vizate. Amintiți-vă cu cât succes au putut controla predecesorii noștri Germania anilor 1930, cu ajutorul noilor „**legi**” puse în aplicare în acea epocă – legi, de altfel, pe care se bazează Legile actuale ale națiunilor-state pentru același control».

EXTRATEREȘTII

Problema extraterestilor începe cu alungarea de către Dumnezeu a lui **LUCIFER (SATANA)** și a îngerilor răzvrățiți pe Pământ.

«Astfel, în poemul vechi indian *Ramayana* găsim o serie de pasaje care pot fi interpretate ca reflexii prilejuate de întâlnirea cu ceea ce poate fi **considerată o ființă non-umană.**

Rama și fratele său. Lacsman, s-au întâlnit cu un **DEMON**, „iar...**DEMONUL și-a întins brațele spre ei. Nu avea cap, nici picioare, gura o avea în pânțele și tot acolo îi strălucea UN SINGUR OCHI MARE***, ca norul cel **NEGRU arăta și cu glas de tunet urla... În aceeași clipă DUHUL S-A ÎNĂLȚAT SPRE CER, ÎMPRĂȘTIIND O LUMINĂ STRĂLUCITOARE...”**».²

La intrarea în Peenemünde, unde se fabricau rachetele naziste V 1 și V 2,

*N.n.: Ca pe dolarii din SUA și de pe Piramida Ocultă.

² OS. KUHLIN, *op. cit.*, p.100.
(N.n.: Cât de bine seamănă acest demon cu **LUCIFER** sau cu un **OZN** !).

te întâmpina statuia de metal al unui extraterestru.

BISERICA RAEIANĂ

Din *Wikipedia* aflăm că există **RAELIENI** care folosesc ca simbol o **svastică într-o stea în șase colțuri**. «**Raelism** (sau Biserica Raeliană) este o **religie OZN** care a fost fondată în 1974 de către Claude Verihon, acum cunoscut sub numele de **RAËL**, baxată pe credința în **existența extraterestrilor** și a obiectelor zburătoare neidentificate (OZN). Membrii organizației se autodenumesc **raelieni sau ufolatrii (ozenişti)**. Grupul posedă propriul parc tematic „**UFO land**”, lângă Montreal, **CANADA.**

Mișcarea Raeliană predică că **viața pe Pământ a fost creată științific** de către o specie de extraterestri pe care ei o numesc **Elohim.**

Mișcarea Raeliană există în 84 de țări ale lumii, are peste 65 000 de membri și s-a răspândit rapid în țările francofone din Europa, Africa și America și este în prezent în rapidă expansiune în Asia. În toată lumea există aproximativ 130 de ghizi, sau **preoți raelieni** și 24 de episcopi. Ei se grupează în **șase niveluri**, începând de la novice la **Rael însuși, care ocupă singur cel de-al 6-lea nivel.**

Mișcarea raeliană are și propria **bucă-tărie culinară**, cel mai cunoscut fel de mâncare fiind **MĂRUL** uns cu unt».³

Prof. EUGEN MERA

³ Vezi și: BĂDULESCU, DAN, *Raelienii, secta cu pretenții științifice. Un punct de vedere ortodox*, în *Studii Teologice*, An. LV (2003), nr. 1-2 (ian.-iun.), p.75-88.

Consemnări

TÂRGUL DE CARTE

Să fi trecut vreo trei ani? N-are importanță, importantă rămâne amintirea că atunci am fost prezent la un *Târg de carte*, la care lumea se bulucea realmente cu un fel de curiozitate entuziastă, dar și cu impresionantă conștiințiozitate civică spre interiorul sălii. Elevii, având, în sfârșit, posibilitatea legală să absenteze de la orele de curs ținute de majoritatea dascălilor agasanți cu pretențiile lor învechite, ori chiar enervante și nu totdeauna atrăgătoare, apoi, unii angajați la diverse firme părăsindu-și locul de muncă cu aprobarea conducerii etc., etc. ...Ritualul deschiderii oficiale a manifestării s-a terminat și se aștepta năvala iubitorilor de carte spre standuri, ceea ce s-a și întâmplat, inclusiv cu oficialul-delegat din partea autorității locale trecând cu importanță printre standuri cu aerul că domnia sa deja era familiarizat fiind un bun cunoscător de carte, beletristică ori de specialitate – nu conta... Evident, oficialul era însoțit respectuos, zâmbitor și la fel de important de organizatorul apucând să spună câte-o propoziție pe care *oficialul* nu părea s-o fi auzit, dar scoțând ici-colo câte-un „da, da”, sec și indiferent, vrând să pară astfel profund preocupat de mersul mersului prin citit spre binele localității, al zonei și al națiunii desigur... Mulțimea de elevi se perinda cu viteză școlărească, preocupată adânc de mesajele și aplicațiile de pe telefonul mobil care, cu un fel impertinență, suna și solicita cititul mesajelor care veneau în valuri neîntrerupte... Doar prezența vreunui dascăl mai înfrâna respectiva activitate făcându-i pe elevi să mângâie coperte de carte mai mult cu privirea decât cu mâna, parcă înfricați nu cumva să... vreun virus/bacterie – Doamne-fereste – care să le provoace

bucuria de a putea să absenteze motivat, ba chiar mai scoțând câte-o exclamație de uimire că era plină standurile cu volume... Dar, uraaa!, sala uriașă de plină-plină de lume, câțiva fotografi își fac datoria/meseria reportericească fixând pentru eternitate imagini cu oficialitatea înconjurată de doi-trei participanți la eveniment admirând formal tot ce le ieșea în cale, inclusiv pe câte-o „standariță” cu nuri și straie adecvate cu scop de atragere spre vânzare de... opere aparținând noului val de scriitori locali. Autori locali? Dintre ei, câte unul mai curajos își prezenta vreo scriere explicând cu lux de amănunte cum a respectat procesul tehnologic de construire a creației sale, în timp ce un grup de elevi uitându-și cu prefăcătorie gura căscată, ascultau înfiorați momente din minunea creației literare. Unul dintre ei, puțin mai neatent, chiar promise că va compune *poezele*... Dar, nu, mai bine, nu! Și treceau minutele, lumea se rărea, așa că treptat-treptat, după plecarea oficialului la treburi la fel de importante pentru comunitatea locală sau națională, la ședințe fixate, culmea neglijenței!, tocmai la ora când respectivetele persoane-personalități doreau cu deplină iubire și satisfacere a dragostei pentru cărți, participarea la manifestare... Uf! Dar, asta e! Tot ici-colo, câte-un ins sincer iubitor de carte și lectură, și cât de cât cunoscător într-ale lumii cărților, părănd cumva ușor speriat să nu fie văzut, răsfoia un volum de versuri întrebând cu oarecare timiditate de ce nu apare și în limba română conținutul, fiindcă el nu se familiarizase cu limba chineză veche, deocamdată. „Dar e în românește, i s-a răspuns – n-ați observat?” „Scuze, răspunse el, m-a furat prezentarea grafică și titlul...”

Hurghada, Galeria Sherif William”

„A, e sub formă de metaforă – dar volumul e căutat, iar conținutul e super”, zise persoana de la stand, despre volumul din care ea însăși nu a înțeles ceva... Oho!, apare un cameraman de televiziune și filmează tot ce întâlnește în cale, aleargă printre standuri după o reporteriță care întrebă ceva împlântând microfonul sub nasul cuiva: „Citiți, vă place cartea?” „Păi... adică nu mă cam pricepe la ce se scrie în prezent, dar...” „Nici literatură clasică?” Răspunsul aproape că nici nu se mai înțelege, reporterița aleargă mai departe, în timp ce, rând pe rând, cu fizionomii de discretă vinovăție pe față, entuziasmul general al... buluciiștilor scade din intensitate, iar încet-încet fondul muzical pune stăpânire pe ambianță și... însă, atenție: încep lansările-prezentările de cărți și, din lipsă de solicițanți, *standiștii* și câțiva curioși sau colegi de scris, se-apropie de prezentatorul care, la microfon, începe să vorbească despre autor și carte ca despre un fenomen în literatură. Cei de față încercau să fie convinși că printre ei se află un cineva cu Premiul Nobel în buzunar. Până una-alta, începe să se cam înțeleagă că prezentatorul recenzenz nu pare să fi citit nici el cartea și bătea superb câmpii știind bine că nu este ascultat. Și, în sfârșit, i se dă cuvântul autorului care, nici el nu pare să știe ceva despre propria carte, ci, dimpotrivă, dar promite lectura din creație, în timp ce pe fața lui se poate desluși clar mirarea că, naiba știe cine, a scris asemenea elucubrații condimentate cu metafore cam năzdrăvane... Și, gata, bine că s-a terminat – uf! Deși, un tip, care nu prea pricepea ce se petrece acolo, a strigat: „Bravo, măi, frate, ești geniu tare - servus!” Moment oarecum jenant, dar traversat de către o nouă lansare de carte anunțată cu glas serafic de o fată în costum național. „Numai asta ne mai lipsea”, se auzi o voce.

Însă, din nou: prezentare, fotografii, televiziune, iar la știri: „Stimați telespectatori, vă prezentăm reportajul de la *Târgul de carte* din localitatea noastră, o acțiune care a umplut sala până la refuz cu sute și sute de participanți... Toată lumea cumpără cărți și e fericită... Se și văd câteva fețe de fericiți ușor impaciențați, dar discreți... A fost, realmente, un entuziasm general...

Așa da!

DUMITRU HURUBĂ

Muzică

Festivalul Enescu și complicitatea artistică

Complicitatea oamenilor de rând se poate manifesta, cum bine știm, în cele două cazuri extreme: fie în împrejurări plăcute - cum ar fi cel de a pregăti - pentru cineva din familie sau dintre prieteni - un party surpriză, fie în situații de conflict, în care, din păcate, poate degenera și lua forme violente.

Complicitatea se manifestă însă și în artă. Cum altfel ar putea fi realizate spectacole de teatru, operă, balet, filme, sau concerte simfonice și de cameră?

Astăzi mă voi referi însă la o complicitate mai restrânsă, care mă preocupă de mulți ani și despre care mi-am reamintit urmărind - din Canada - transmisiunile online ale recentului **Festival George Enescu**, al cărui director, dirijorul **Cristian Măcelaru** - actualmente directorul muzical al Orchestrei Naționale din Franța - a ales superbul motto „*Generozitate prin muzică*”.

Când am văzut acest motto, mi-am adus aminte de ideea pe care Cristian Măcelaru și-a exprimat-o într-un interviu dat în pauza festivității, la Ateneu, despre acordarea premiilor la concursul din cadrul festivalului de anul trecut. Dirijorul și-a exprimat dorința de a iniția și un concurs pentru tinerii dirijori, alături de concursul existent pentru vioară, pian, compoziție. Atunci el a vorbit despre importanța contactului tânărului muzician cu publicul. Spunea, dl Măcelaru, că tânărul învață, exersează singur, însă doar când ajunge în fața publicului poate *dăru* arta lui și deveni cu adevărat *artist*. Am recunoscut ideea exprimată anul trecut în motto-ul ales pentru festivalul din acest an, 2023.

Complicitatea pe care am observat-o și studiat-o cu ani în urmă a fost cea dintre muzicieni, deși ea există în toate domeniile artei. Vizibile și evidente sunt cea dintre dirijorul unei orchestre și instrumentiști, cea dintre soliști și dirijor, sau cea din marile ansambluri. Dar când e vorba de un număr mic de participanți, cum ar fi în muzica de cameră (trio-uri, quartete, sonate pentru un instrument cu acompaniament, piese pentru pian la 4 mâini) sau în concertele cu câte doi sau trei soliști - cum sunt cele pentru două pianе sau viori de Bach și altele, complicitatea dintre soliști e inevitabilă. Ea poate fi și văzută, uneori, nu doar auzită.

În 1958, la primul Festival George Enescu, când printre oaspeții invitați au fost **Yehudi Menuhin** și **David Oistrach**, ambii mari violoniști, am ascultat la radio transmisiunea de la Ateneu a dublului concert de *Bach* în interpretarea lor. Nu-i vedeam, doar îi auzeam. Atunci, copil fiind, m-a impresionat atât de puternic complicitatea lor artistică, încât am gândit-o și urmărind-o ani de zile.

Există în limba franceză, pe lângă termenul *complicité*, cu sens similar ca cel din limba română, un alt cuvânt, *connivence*, care înseamnă tot complicitate. El e folosit de obicei în sensul frumos al sentimentului. În limba română același cuvânt, *complicitate*, e folosit în ambele sensuri, bun și rău. Ei bine, între Yehudi Menuhin și David Oistrach era o perfectă *connivence*, am simțit-o.

După ani, venită în Canada, în timp ce mergeam cu mașina spre serviciu, unde aveam o șefă extrem de severă, nedreaptă și pornită contra tuturor, puneam ca sonor fie dublul concert pentru două viori de Bach, fie cel pentru două pianе de Mozart. De asemenea aveam o casetă cu **Radu Lupu & Murray Perahia**, care cântau la patru mâini **Schubert** și **Mozart**. Minune. Armonia și înțelegerea dintre cei doi soliști mă mângâia, mă făcea să suport mai ușor comportamentul agresiv al șefei, deși, sincer, regretam că, în ciuda eforturilor, purtarea

Martha Argerich și Charles Dutoit

ei nu se schimba. Am avut însă complicități plăcute când am lucrat la niște proiecte științifice cu savanți din Statele Unite și Anglia, ceea ce mi-a dat certitudinea că între știință și artă e o mare asemănare.

Dar să revenim la complicitatea dintre muzicieni, auzită de cei din afară, dar trăită numai de ei înșiși. Nu de mult am căutat pe Internet un video cu dublul concert de Bach în interpretarea celor doi mari violoniști, Yehudi Menuhin și David Oistrach, sperând să găsesc - poate - imaginea lor de la Festivalul Enescu din 1958. Doream să *văd* complicitatea lor, pe care o auzisem și simțisem cu ani în urmă. Am găsit un youtube cu o filmare veche, în alb-negru, dar nu pe cea din 1958 de la București, ci una dintr-un alt concert în Europa, tot din acea epocă. I-am urmărit atent pe soliști, filmarea fiind făcută de aproape.

Știm cu toții ce tensiuni politice erau în acele vremuri. Concertul afișa un artist din URSS și unul din Statele Unite. Practic, ei nu puteau afișa niciun fel de complicitate. David Oistrach primise directive concrete în acest sens, iar Yehudi Menuhin a înțeles exact situația și a mers pe linia dictată de împrejurări. Cei doi au executat magistral dublul concert de Bach, dar în timpul concertului nu s-au privit nicio secundă, au fost ca două entități separate așezate alături. Nu numai partitura i-a unit, dar și ascultătorul, care a auzit și simțit - ca și mine - extraordinara complicitate dintre cei doi. Memorabilă înregistrare!

Ei bine, ceea ce m-a determinat să aleg acest subiect pentru articolul de față - complicitatea - a fost momentul de intensă complicitate artistică pe care l-am văzut în transmisiunea *live* de la Sala Palatului a concertului dat pe 18 septembrie de pianista **Martha Argerich**, care a interpretat concertul nr. 3 de Prokofiev acompaniată de orchestra filarmonică din Ungaria sub bagheta lui **Charles Dutoit**. La sfârșit au urmat aplauze furtunoase. Într-un târziu, Marta Argerich a revenit pe scenă (se pare la rugămintea lui Charles Dutoit) și a dat două scurte bis-uri, unul după altul. O piesă de Schumann și una de Bach, amândouă interpretate divin. În timp ce ea cânta, Charles Dutoit a stat sprijinit de pian, ascultând-o și am simțit atunci adâncă și definitivă lor complicitate artistică.

Martha Argerich și Charles Dutoit au fost căsătoriți între 1969-1973. Am vizionat într-un superb youtube un interviu luat la ei acasă în anii 70. Străbate în răspunsuri pasiunea lor pentru muzică și felul în care abordau împreună concertele. Desigur, oamenii sunt oameni, au divorțat, dar complicitatea artistică, mai presus de ei înșiși, a rămas intactă. Emoția simțită de mine pe figura lui Charles Dutoit, aplecat peste pianul pe care ea își desfășura interpretarea, m-a convins de imensa și durabila forță nu doar a artei, dar și a complicității dintre cei doi mari muzicieni, slujitori fideli ai artei lor.

VERONICA PAVEL LERNER

Literatură și film

Julieta, Almodovar și Alice Munro

Filmul *Julieta* de Almodovar (2016) se numea inițial *Silencio*, după unul din cele 3 capitole ale trilogiei *Runaway (Chance, Soon, Silence)* de Alice Munro (premiul Nobel, 2013). Almodovar a cumpărat drepturile de ecranizare încă din 2009. Scriitoarea canadiană s-a născut în 1931. Premiul Nobel a numit-o „maestră a nuvelei contemporane”. După premiu, lumea s-a înghesuit în librării. Prima carte pe care am citit-o a fost *Prea multă fericire*. Mi-amintesc de un citat demn de Almodovar, care alege mereu personaje feminine complexe: „Când bărbatul iese dintr-o încăpere, trage ușa după el, pur și simplu... Atunci când pleacă o femeie, ia și amintirea tuturor întâmplărilor trăite în acea încăpere” (traducere de Dan Costinaș).

În filmul *Julieta* joacă Emma Suarez (Julieta azi), Adriana Ugarte (Julieta tânără), Daniel Grao (Xoan)

și, bineînțeles, Rossy de Palma în rolul guvernantei. Nu pot uita că Almodovar a descoperit-o pe Rossy într-o cafenea, unde ea era *serveuse de café*. Nu e ciudată viața? De atunci, o distribuie în filmele sale.

Filmul excelează prin poveste, culori, muzică și peisaje. Abordarea specifică lui Almodovar e clasică, dar există sublinieri metaforice neostentative (vezi cerbul ce fuge pe lângă tren). Aici vocea din off e un liant necesar, pe lângă faptul că anulează orice tentă de melodramatic. Un film despre complexul vinovăției, despre incertitudini, cu întrebarea mai mult sau mai puțin retorică : de ce îi abandonăm pe cei pe care îi iubim? Julieta se întreabă mereu de ce n-a discutat cu omul din tren, care s-a sinucis mai apoi ; de ce i-a făcut reproșuri lui Xoan înainte de furtună și de moartea lui pe mare. Și-a înțeles tatăl, care, copleșit de boala soției s-a lipit de o tinerică? Dar cu fiica ei, cu Antia, a empatizat mereu? Culpe, culpe, femei bolnave, absențe

ucigătoare. Antia a plecat fără adresă, iar Julieta face în fiecare an un tort de ziua ei, după care îl aruncă la pubelă, gândind : „absența ta îmi umple complet viața și mi-o distruge”. Vine șocul, accidentul, dar și lumina de la capătul tunelului : Antia îi scrie și îi trimite adresa. Poate că „tunelul” a fost necesar spre purificare totală. Umanitate profundă în acordurile unei muzici subtile, care rezonază cu subiectul până la contopire hipnotică. Refuzând orice nuanțe calofile, Almodovar a realizat un film care curge dezinvolt printre rănile umane spre exorcizare plauzibilă.

ALEXANDRU JURCAN

Șevalet

„Macii” Georgianeii Pirlogea

„Macii” Georgianeii Pirlogea gea mă poartă cu gândul la artiștii care au pictat după natură toată viața iar transformarea realului dus până acolo unde retina lor se oprește a devenit un catharsis al propriei lor existențe.

Lucrarea mi se pare elaborată chiar dacă se resimte că este o temă de atelier, natura statică fiind o parte din microcosmosul în care artista se desfășoară ca esență. Macii din ulcica de pământ au o reprezentare și o transfigurare în culori vii și pale...Macii ei trăiesc, respiră, vor să plece mai departe...

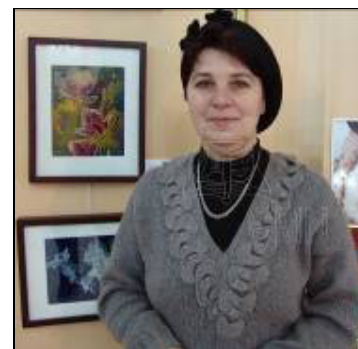
Georgiana Pirlogea are un desen dinamic, un veritabil model plastic de gen, are bogate și sugestive naturi statice, indiferent de obiectele ce formează un univers într-un tablou și intenții ambientale. E dinamică, spontană și expansivă la o primă vedere. La o analiză mai atentă se deslușește limbajul său artistic are etape chiar dacă sânt rezultatul unor reveniri repetate, ale unor reevaluări întinse pe parcursul mai multor ani.

Pictorița nu se hazardază, este introspectivă, retractilă și elaborată la o examinare atentă a lucrărilor de dată recentă.

Gamele motivistice ale pictoriței sânt variate mergând de la peisajul minunat tratat , conceput într-un mirabil joc de lumină și umbre, la naturi statice și la portrete realizate în cheie proprie.

De remarcat lucrările în mozaic unde culorile sânt atât de atent regizate încât dau senzația unei picturi

....

Uneori folosește culori de ceramică și porțelan în pictură pe sticlă. Are tehnici mixte de la desen - crochiuri, pictură, grafică, la mozaicuri pe suport de lemn sau ceramică și pictură pe sticlă traforată , decupată cu mâna.

Georgiana Pirlogea un artist versatil ce respiră gândid la lucrarea pe care deja o vede cu ochii minții sau ai sufletului...

Contururi de vitralii, pastă de aur sau de argint atunci când picturile sânt pe sticlă acrilică sau sintetică. Aici pictura apare față - verso iar uneori trebuie puse leduri pentru a apărea lucrarea în lumină.

LILIANA POPA
istoric de artă

CATRENE MIGRENOGENE

O nouă cultură: a „deșteptării”?

Puși cei șapte vechi pitici sub clada
Noii viziuni din Coasta Orbului,
V-ați mira ca Alba-ca-Zăpada
Să ajungă Neagra- (da!) -ca-pana-
corbului?

Demolarea de statui ale părinților fondatori ai Americii

S-a-ncins în zvon de marimbe,
Cavernal, cultul damblalei.
Cât le-a mai rămas să schimbe
Și numele capitalei?

Ecoul al mișcării neomarxiștilor nord-americani în Ardeal

Când se-mbracă-n bronz vreun cioclu,
Niscăi prinți, baroni ceapcâni,
Cum de sunt dați de pe soclu
Cărturari și buni români?

Întâlnire fructuoasă între omologi

Nimeni n-a venit să ceară,
Nimeni nu-i dispus să dea.
Vom intra în Schengen, dară,
Doar când Dumnezeu o vrea.

La sfântu-așteaptă?

Toți ne iau cu zăhărele
Că ne-ar vrea-n Schengen. Sehr gut!
Vor veni vrémile cele
Când proba-vor că ne-au vrut?

Local kombat

Cum se-mburc’-un cancelar în vrie
Că are rezistență de inox!
Da, știm și noi că-i tare-n nătângie,
Dar să vedem cum va pară la box.

Categoriile diferite de migranți

Vin urgii, vin țânci și țânce,
Vin pe tanc și pe șalupe:
Azilanții – să mânănce,
Ocupanții – să ocupe.

Rusia își procură armamentul lipsă prin comerțul cu diamante nesupus sanctiunilor

Moare lumea după diamante,
Prescriindu-și rolul de proscris.
Să nu vadă ele că-aduc moarte,
Preschimbate-n arme de ucis?

Noi cu garanția, ei cu-obrăznicia

Cu nebunul nu te pui,
Că-i o dronă, că-i un cui.
Pe când NATO garantează,
Rusia, pe șest, sfidează.

Denazificare a cerealelor?

Unii rad, de pe poziții,
Magaziile cu muniții,
Iții, -n fúrii viscereale, -

Hálele cu cereale.

Generalii cad, dar nu pe câmpul de luptă

Mor subit în închisoare,
Cad de la etaj, din funcții...
Nimeni nici o vină n-are?
Ne vor spune când, defuncții?

Pedeapsă pentru ieșire de sub ascultare?

Cum trăgea la hăisa curba,
Își ieși din pepeni Bulba:
„Așa cum te-am fost creat,
Tot așa te-am lichidat!”

Barosul s-a întors ca bumerangul

Bandit feroce, nici prin gând să-i
treacă,
Oricât de grijnic și păzit ar fi,
Că cine scoate sabia din teacă,
De sabie el însuși va pieri?

Dronele și zonele de la margine de NATO

Nu le ia la ochi radarul,
Păsări glonț zburând pe cer,
Dar le vede buliharul
Pe pământ – bucăți de fier!

Reacții pe cele două maluri ale Danubiului

La vecini, pe malul stâng,
Drone cad - foc în părâng.
Noi, cu cușma pe-o ureche:
„Să ne temem de-o ... tindéche?!”

Străin să fii și tot te-ar înțepa (inima)

Pe malul stâng, sub drone, case cad.
Au nu te-nțepă când le zici străine,
Căci, dacă mai gândești cu-adevărat,
Și oamenii, și locurile-s române?

Uite drona, nu e drona

Vecinul vede de pe malul stâng
Cum pică drona fix pe malul drept.
Vecinul de pe malul drept, nătâng,
Infimă, cu „intrusul” dârz dând piept.

Bășcălie de român pe seama dronei

În plin război, prin hâu când înotăm,
Ne sfătuie-un poznaș s-o căutăm
Nu unde face Dunărea o buclă,
Ci mai la vale, -n Africa, în junglă (!).

Situație fluidă în privința ... greblei

După zile de negare
Că vreo dronă-ar fi picat,
La o simplă căutare,
Chiar de ea ... s-a-mpiedicat!

Nici pRinși cu mâța-n sac nu le pică nasul

După timpi de căutare –
Nu tu dronă, nu trasór,
Dând de ele, se răscoală
Că-s luați peste picior.

Dacă tăceai, filozof rămâneai

Modul de-a fi trași pe sfoară
Chiar și-n cazul unui prăur,
Ne convinge-a câta oară
Că tăcerea e de aur!

Iepurările

Cu bravura lor poltrónă,
Șefii noștri-n bară-au dat-o:
Adevărul despre dronă
Să ni-l spună SUA, NATO!

Păsăret cu ciocul de oțel

Pașnic păsăret din lumea mare
Vara-n Deltă se-așternea lăicer.
Azi în locul păsărilor rare
Drone mortifere zbor pe cer.

Frica păzește bostănăria

O fi-n aer drona, n-o fi drona,
Nici un Ordin știe Teuton,
Dar de frica lui Tartúffe/Mamónă,
Izoléte facem de beton.

S.O.S.: Copiii ucraineni din teritoriile ocupate sunt supuși ienicerizării!

Îl tot credeam un simplu istorism,
Pierdut pe veci cu lumea otomană,
Oripilați, acum, că-i realism,
Fructificat de-o gintă subumană.

Calul de dar azi se caută-n gură?!

Ábrams-ul cam face fițe?
Solu-i pare mlăștinit?
Faîne mâncări, socăcițe,
Doar că rău le-ați mai servit!...

Și moldoivanul tot la neam se trage

Și-un mankurt se simte bine
În salinile române,
Nu merge la Solikamsk
(Darmite la Verhojansk!).
Cum oare-un moldoivan
Va grăi c-un ardelean?!

NICOLAE MĂTCAS

Lumea lui Larco ÎN LUNA OCTOMBRIE

ÎN LUNA OCTOMBRIE

Afară-i frig, e ceață, vânt,
Se-așteaptă înc-un val de ploii,
Iar frunzele sunt la pământ...
Cum sunt și mulți de pe la noi.

ELECTORALĂ

E clar ca Soarele și Luna -
O spun și nu-i cu supărare:
Cu mâna lui, întotdeauna
Și-o face omul la votare.

UNUI CONFRATE

Afirm că nu sunt supărat,
Iar mulțumirile s-adună;
Mă bucur că m-ai plagiat...
Deci mi-ai găsit o poantă bună.

DISCRETIE

Se pare că ar fi prăpăd
Din est la vest, din nord la sud,
De-ar spune ochii tot ce văd,
Cum și urechile ce-aud!

REVENIRE ISTORICĂ

De când e iarba, frunza, vântul,

Secunda, ziua, anotimpul,
Tot ce ascunde azi pământul
Va scoate la iveală timpul!

REMANIERE

Se duce vestea-n patru zări,
Cotidienele sunt pline,
Cum că la noi sunt, iar, schimbări...
Pe când și cu schimbări în bine?

ACTUALITATE MEDICALĂ

Medicamentele mai toate
Că s-au scumpit, e-o rânduială:
Azi cardul cel de sănătate
E unul denumit, de boală!

APRECIERE

Ca o floare-i mândra mea,
Una fără de pereche,
Iar amorul pentru ea
Este...floare la ureche!

CUGETARE

Observăm că-n timpul vieții,
Pe traseul veșniciei,
Toți dăm vamă frumuseții,
Însă nu dăm și prostiei!

PRAVILE FINANCIARE

Că multe taxe fiscal cere,
O vorbă-au ticluit flecarii:
Românu-i un butoi cu miere
Pe care forfotesc bondarii.

UNUI UMORIST

Frâu liber dând maestrul glumii
Se pot desprinde noi idei:
El a crescut în ochii lumii,
Dar a intrat și-n gura ei.

METAMORFOZĂ

O faptă e adevărată,

Privind femeia iubitoare:
În tinerețe-i căutată,
Pe urmă e... căutătoare.

*

PASTEL DE TOAMNĂ

Sunt amintire zilele de vară
Și nopțile cu stele, minunate,
Când fetele se mai lăsau curtate
De tinerii cu plete și chitară.

E toamnă, rândunelele-s plecate,
Se-adună rodul muncii de la țară,
Cuminți, copiii stau c-o bătrâioară,
Privind prin geam la carele-ncărcate.

Părinții lor plecați în depărtare,
Vorbesc cu ei în fiecare seară
Prin Internet, chiar se și văd, îmi pare.

Apoi, preocuparea lor majoră
Li-e banul, însă iarna când coboară
Le mai trimite-un frate sau o soră.

TOAMNĂ BINECUVÂNTATĂ

E toamna plină cu ovații,
Țăranii merită cunună,
Au obținut recoltă bună
În fel de fel de-asociații.

Activitatea merge strună,
I-ar lăuda chiar și Carpații;
E toamna plină cu ovații,
Țăranii merită cunună.

La căldurică-s deputații,
Elevii-n școală se adună,
De-i soare, ceață ori furtună,
În mustării se strâng bărbații...
E toamna plină cu ovații.

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

CONSTANTIN MANEA

(1958-2023)

LA ÎNCADRARE

Pentru angajat venii,
Că noi suntem toți săraci!
Am acasă opt copii...
- Alteceva mai știi să faci?

REFORMA LA ROMÂNI

Azi reforma mi se pare
Că-i la noi, în România,
Paravanul după care
Se ascunde...sărăcia.

DORINȚĂ

Dorim ca-n fotbal să nu fie
Aranjamente de-orice gen

Iubim terenul din Regie
Dar nu ... regia din teren!

FOTBALUL

Fotbalu-i divinul sport
Ce impune-un mod plinar,
O risipă de efort ...
Mai ales financiar!

DEOSEBIRI PARLAMENTARE

Parlamentarii, oameni buni,
În tabere s-au împărțit:
O parte-s puși pe moțiuni,
Iar cei mai mulți pe moțâit!

Selecție: VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Felicități pentru „Iepurele șchiop” !
Cu drag

Ana Blandiana

Mulțumiri respectuoase pentru
revista excepțională.

Carmen Manea

Mulțumesc mult pentru ultimul
număr primit! Am remecat îndem-
nul: „Lectură cu folos!”....bun tare!
M-au uns pe suflet imaginile din
Cimitirul vesel!
Gânduri bune!

Andra Dumitrescu

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Confirm, cu multe și calde
mulțumiri, primirea numărului
9/2023 al revistei.

Vă sunt profund recunoscător pentru
publicarea comentariului dedicate de
soția mea, Mirela-Ioana Dorcescu,
romanului Doamnei Veronica Balaj.
De asemenea Vă mulțumesc, cu
emoție, pentru publicarea cronicii pe
care minunatul scriitor Constantin
Stancu a binevoit a o consacra
volumului meu de poezie
„Leviatanul”.

Colegial, fratern,

Eugen Dorcescu

Mulțumiri pentru revistă. Efortul
dumneavoastră, domnule Nicolae
Băciuț, de a menține vie *Vatra veche*,
într-o lume consumistă și indiferentă
este mai presus de admirație.
Români, rumâni, vlahi, valahi,
moldoveni, transilvani, regățeni ai
Țării Românești, vorbim aceeași
limbă, nu ne supără buna înțelegere,
regionalismele! Nicolae Olahus,
înruit cu Huniazii, ne simțea
europeni, deși trei imperii ne sfâșiau
cu rapacitatea lor: Otoman,
Habsburgic, Rus.

Președintele Academiei, Ioan Aurel
Pop, se străduiește să țină în
actualitate eforturile Huniazilor
Corvini de a apăra creștinătatea de
credința musulmană. Volumul
Hunedoreștii, conferințele ținute
periodic, la Castelul Corvinilor, sunt
dovezi de prețuire a tezaurului

uman transilvan, plămădit din multe
avataruri.

Suntem europeni, creștini, ospitalieri,
în vremuri vechi, egoiști și reci, în
vremuri noi, dar am supraviețuit
atâtor încercări de asimilare, de
amputare teritorială, de rupere a
rădăcinilor vechi, de transplantare a
unor rădăcini noi. Suntem europeni,
dar ne iubim identitatea națională.

Victoria Stoian.

Mulțumesc și vă felicit pentru nivelul
revistei. Sunt onorată

PhD Crina Bocșan,

Founding President of UNESCO
Asoc. Iulia Hadeu, România

Vă mulțumesc mult pentru revistă!
Va doresc sănătate și numai bine !
Cu stima,

Prof. Cătălin Ilie

Tocmai am primit numărul 9 din
Vatra veche. Mulțumesc mult.
Revista este mereu alta cu tematică
diversă și incitantă.

Ștefan Jurcă

Stimate dle Nicolae Băciuț,
Mai să nu observ că octombrie bate
la ușă și eu încă nu v-am expediat
grupajul de catrene pentru nr. 10 al
revistei! O fac chiar acum cu scuzele
de rigoare. Nu-mi place să fiu
nepunctual. Spor la muncă!
Recunoștință,

N.M.

Dragă Dle Băciuț,
Mi-a plăcut enorm Balada iepurelui
șchiop - fantastic de frumoasă!
Încă nu am citit colaborarea mea din
nr. 9 al revistei, dar în seara asta o s-
o fac. Sunt mereu în urmă cu lucrul,
depășită de lupta vieții.

Am moșmondit pe textul pe care vi-l
expediez acum pentru nr. viitor.

Apoi voi comenta cartea lui Mihai
Ursache, *Istorie, genocid, etnocid*
(582 pagini) pe care am terminat-o și
conspicuat-o. Tema o cunoșteam cât
de cât din citirea lui Goma și a lui
Ierunca. A fost multă durere în Țara
Românească!

Cele mai bune gânduri de la mine,
Cu mulțumiri,

S. Jinga

Bună seara, domnule Băciuț!

Scriu după ce am primit numerele 7,
8 și 9 ale valoroasei reviste „Vatra
veche”. O singură concluzie în zece
cuvinte: Nicolae Băciuț este un mare
profesionist al presei literare
românești. Felicitări!

Prof. Ghiță Nazare, Galați

Foarte interesant și frumos nr.9 al
Vetrei. Sincere felicitări.

Nicolae Mareș

Citesc „Vatra veche” și simt cum
paginile ei devin... (împrumut o
metafora a lui Geo Bogza) „curgerii
timpului cea mai dulce măsurătoare”.
Mulțumesc mult!

Carmen Sima

Mulțumesc mult! O zi binecuvântată!

Lucian Miclăuș

Vă mulțumesc și pentru această
revistă!

Cu stimă,

Mihai Stirbu

Merci frumos.

Multă sanătate și putere de munca...
Cu tot dragul,

Mircea I.B.

Bună ziua, domnule Băciuț!

Mulțumesc pentru acest superb
număr, îl voi citi cu mare plăcere, ca
și pe celelalte.

Ar fi o bucurie pentru mine să vă pot
trimite o carte - „ORAVITAN.
Lumina care te zidește”- (coperta
atașată) apărută cu prilejul
vernisării expoziției permanente
„SPAȚIILE ORAVITZAN”, de la
Bastionul Theresia, din Timișoara.

A fost o manifestare pe măsura
anvergurii artistului Silviu Oravitzan,
despre care a scris Cioran, a avut o
expoziție la New York, alături de
„Îngerii” lui Dali, cu expoziția sa a
fost marcată Președinția României la
Consiliul UE,... Acțiunea a fost→

înscrisă în anul „Timișoara - Capitală Europeană a Culturii”.

Dacă sunteți interesat, v-aș ruga să-mi trimiteți adresa la care o pot expedia. De asemenea, aș putea scrie ceva despre artist și opera sa pentru revistă.

Cu mulțumiri și multe succese!

Dorina Sgaverdia
UZPR Reșița

Domnule Director Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc pentru frumoasele imagini de la activitățile culturale unde sunteți invitat, lansări, interviuri etc., acestea subliniind o dată în plus bogata dv. activitate și aplecare spre cultivarea limbii și literaturii române pe spații cât mai vaste.

Vă trimit câțva catrene, pentru „Vatra veche”, la care cu drag colaborez.

Cu aleasă prețuire,

Corneliu Vasile

Excelență, vii mulțumiri și calde felicitări pentru noul număr al revistei.

E o adevărată enciclopedie literară!

V. Tudor

Vă mulțumesc mult pentru revistă!

Va doresc sănătate și numai bine !

Cu stimă,

Prof. Cătălin Ilie

Stimate domnule Băciuț,

Vă mulțumesc mult pentru noul număr al revistei *Vatra veche*.

Sănătate și spor în toate!

M. Mudure

Bună ziua domnule Băciuț.

Mulțumesc pentru transmiterea periodică a reistei *Vatra veche*.

Permiteți-mi să vă transmit și eu spre lecturare revista *Iancule Mare* editată semestrial de Societatea Cultural-Patriotică Avram Iancu din România.
<https://societatea-avram-iancu.ro/revista/>

Cu stimă,

Tiberiu Groza

Sehr geehrte Damen und Herren,
vielen Dank für die Zeitschrift.

Freue mich aufs Lesen!

Ich wünsche eine schöne Herbstzeit,
in bester Gesundheit.

Herzliche Grüße

Elisabeth Anton

Să trăiți maestre, Nicolae Băciuț, mulți ani, toți, minunați și de stres eliberați!

Am primit. Mulțumesc ! Felicitări și pentru această nouă ediție.

Cu prețuire,

Ioan David

Mulțumesc pentru revistă. Precis e cu folos...

Ecaterina Țarălungă

Am primit revista *Vatra veche*, nr. 9-2023, mulțumesc respectuos, felicitări și pentru poezia semnată de la pag. 28, „Iepurele șchiop”! Sănătate, succes și voie bună împreună cu toți cei dragi sufletului! Doamne ajută!

Cu stimă,

Vasile Larco

Vă mulțumesc d-nule Băciuț pentru noul număr al revistei „Vatra veche”, un număr bogat, cu articole atât de frumoase despre istoria și cultura noastră. Avem nevoie de astfel de revistă pentru că îmbrăcat în veșminte literare, istoria, cultura, religia noastră se pot înfățișa în fața cititorului în forma lor originale. Mii de mulțumiri, să aveți o zi frumoasă, plină de sănătate și putere de muncă

Nicolette Orghidan

Mulțumim frumos, Maestre Nicolae Băciuț!

Constat că orice nou număr de "Vatră NeVeche" este o altă treaptă spre Iubirea Aproapelui!

Acesta/acela vă mulțumește nespuse!

Traian Vasilecău

Distinse Domnule Băciuț,

Mulțumesc pentru revista 9/2023 și pentru publicarea materialului „Spaziul Mioritic”. Nu știu în ce măsură revista ar fi interesată de materialul - desigur amplificat - de mai jos (cu eventuale fotografii)

În seara lui 29 septembrie a.c. va avea loc la Teatrul Pygmalion din Viena (1080 Wien, Alser Str. 43, Telefon: 01 - 4028685) acțiunea culturală „Mica Vienă salută Marea Vienă”, acțiunea fiind închinată Capitalei Culturale Europene 2023 - Timișoara.

Publicului îi vor fi prezentate aspecte din activitatea literară a două personalități bănățene - Veronica Balaj („De 7 ori viața”), din Timișoara, și Hans Dama, bănățean, stabilit de aproape jumătate de veac în Viena care și-a făcut o parte din

studii la Timișoara și doctoratul la Viena unde a activat ca universitar timp de trei decenii la lectoratul de ROMÂNĂ al Institutului de Romanistica al Universității din Viena.

Teatrul în cauză - mich - găzduiește de multe ori (pentru spectatorii diasporii românești din Viena) spectacole ale unor Teatre (Naționale) din ȚARĂ, propagând și „serii românești” cu personalități culturale originare din România - multe stabilite la Viena, unde depun o activitate asiduă în vederea propagării culturii românești.

Rog a mă pune în temă dacă ar fi de dorit un material mai amplu cu fotografii?

Mulțam! Sănătate și numai bine.

Cu deosebită considerație,

al DV.

Hans Dama

Stimate dle N. Băciuț,

Apreciez foarte mult revista dvs., atât de variată și mult peste nivelul unei reviste pur literare.

Mi-a plăcut eseuul dnei Simona Mișuțiu despre Inteligența Artificială, din iulie, apoi comentariile despre originala piesă de teatru scrisă de domnia sa, pe tema roboților.

Oamenii de știință pot proiecta și construi roboți, din ce în ce mai perfecționați, dar aceștia vor fi infinit inferiori omului, înzestrat cu suflet - viață - trup.

Roboții nu vor avea niciodată aceste calități, ei sunt idoli moderni. Nu vor aduce raiul pe pământ, așa cum ne spun creatorii lor, mai degrabă vor aduce opusul acestuia, foarte ușor, aflându-ne doar într-o lume aflată într-un echilibru precar.

Cu multă stimă,

Radu D. Urma

Mulțumesc din inimă, frățior drag.

Tare frumos ai împlinit și numărul acesta.

Încep să îmi doresc din ce în ce în ce mai mult un lucru și anume:

să pot citi tot atât de mult pe cât mă străduiesc să scriu.

Că atare, mă rog Lui să ne țină vii în spirit pentru a dăru-i pe cât primim.

Te îmbrățișez,

Traian-Dinorel

Scrisori deschise

Iubite frate Nicolae Băciuş!

Mulţumesc pentru nr.9 al revistei şi aleasă găzduire.

Începi cu elegantul interviu dintre Ionuţ Vulpescu şi distinsa scriitoare Nora Luga, continui cu celelalte şi nu te mai opreşti din citit: un material mai captivant decât altul!

Bucuros să o reîntâlnesc pe omniprezenta în mai toate revistele literare care se respectă din Ţară scriitoare cu neostoită durere în suflet şi inconfundabilă vervă stilistică, doamna Magda Ursache, subtil, de temut şi neiertător observator al greşelilor de exprimare din vorbirea noastră a tuturor, de la vlădică până la opincă, cu predilecţie din cea a politicianilor şi guvernanţilor, dar şi a ştiristelor/ştiriştilor şi moderatoarelor/moderatorilor TV, care poluează minţile şi exprimarea ascultătorilor certaţi cu gramatica şi cam duşi cu BAC-ul.

Pentru activitatea Domniei sale de „cultivator al limbii” aş încerca să-i mulţumesc din partea lingviştilor, căroră le face o certă concurenţă, cu un catren însăilat ad-hoc: „Un personaj cu nume de insectă? / Toţi cei citiţi îşi amintesc de unul. / Nu ştiu că UNA, Magda U., selectă, / Te-nţeaşă mai dihai decât ... „Tăunul”!

Nu încetez a vă admira pentru activitatea prolifică pe care o desfăşuraţi nu atât contracronometru, cât contratimp.

Bunul Dumnezeu să vă înzilească! Vânt prielnic revistei!

Recunoştinţă şi respect,

Nicolae Matcaş

*

Bună dimineaţa. Bineînţeles, nu am aşteptat prea mult după revenirea de la spital şi m-am „aruncat” peste paginile excelenţei şi nou-descoperitei *Vatra veche*. Suita articolului dv. constituie un reper biografic de care, cine va mai scrie despre Ileana Vulpescu - şi chiar despre Romulus - va trebui să ţină neapărat seama. Totodată, interesant chiar dacă nu interesat, inteligent, apare între rânduri o sinteză a „autobiografiei” dv, necesară celor care vor să vă cunoască - cititori, critici literari, istoriografi şi nu numai ca semnatară a copertelor cărţilor dv., ci şi ca om : unul care a trudit să construiască ceea ce ele cuprind, nu oricum, ci aşa cum aţi demonstrat repetat că o puteţi face,

minunat, cu tot armamentariumul sciitoricesc pe care singură l-aţi studiat şi însuşit. Sunt copleşit cât de minunat aţi realizat acest text şi vă felicit. Ce grozav ar fi fost, dacă timpul dv., mediul şi obligaţiile dv. sociale ar fi permis să cunoaşteţi scriitori/scriitoare (prin interviuri, convorbiri, de exemplu, şi descrieri ale ambientului lor uman şi sciitoricesc, îmbogăţind fără doar şi poate istoriografia literară autohtonă. E splendid ce mi-aţi trimis să citesc, textul îl voi scoate la imprimantă, sperând ca timpul (care nu prea are răbdare) să-mi permită să reiau lectura. Vă mulţumesc pentru expedierea on-line a publicaţiilor cuprinzând minunea memorialistică construită după, presupun, un travaliu prelungit. Bravo, stimată autoare şi colegă. Vă doresc sănătate şi succes.

Mihail Mihailide

Scrisoare de mulţumire

adresată domnului Nicolae Băciuş - directorul Direcţiei de Cultură a jud. Mureş şi redactor-şef al revistei „Vatra veche”.

Stimate Domn,

Din varii motive - unele independente de voinţa mea, iar altele intrinseci vieţii mele personale-, vă scriu abia acum, după o lungă tăcere. *Vă scriu cum pot şi prea târziu* - invoc şi eu - ca o scuză à priori-unul dintre frumoasele versuri ale poetului Grigore Vieru, vers parcă gândit special pentru mine, ca să mă scoată din impas în acest moment nu prea confortabil.

Disconfortul meu este cauzat în primul rând de faptul că am amânat nepermis de mult o datorie de onoare - aceea de a vă mulţumi pentru grija şi bunăvoinţa dovedite în a publica în numerele 5, 6 şi 7 ale revistei „Vatra veche”, la rubrica *Ocean întors*, materialul pe care l-am scris în memoria mării prozatoare **Ileana Vulpescu**, având onoarea şi bucuria de-a o fi cunoscut şi personal, nu doar prin intermediul monumentalei sale opere literare. În plan secund, a funcţionat şi neputinţa de a-mi găsi cuvintele care să exprime întreaga mea graţitudine vizavi de gestul dv. Pur şi simplu, am fost inhibată de promptitudinea şi deschiderea de care aţi dat dovadă în receptarea unui text care, prin întinderea sa, nu a fost conceput pentru a fi publicat într-o

revistă literară, ci într-un volum colectiv, proiect, din păcate, mort din faşă. Ştiu că aceasta nu este o reacţie normală, totuşi frecvent întâlnită într-un cotidian tot mai solicitant şi disarmonic, marcat, în general de indiferenţă, lipsă de reacţie şi grobianism, făcându-ne să ne simţim tot mai străini de noi înşine şi unii faţă de alţii şi tot mai dispaţi între multiplele tendinţe şi false ademeniri de sirene. În pofida acestor condiţii, dv. sunteţi de-o hărnicie şi de-o aplecare rar întâlnite în ceea ce priveşte identificarea, promovarea şi recuperarea fiecărei centime de cultură, un adevărat promotor, ocrotitor şi Mecena al zilelor noastre. Cel puţin aşa vă văd eu - şi poate şi alţii asemenea mie -, motiv pentru care cu siguranţă veţi ajunge ceea ce vă doriţi - *Grădinar în Rai!!!*-, ocrotind şi păzind creşterea, dezvoltarea şi înflorirea luxuriantă a operelor răsărite din truda şi osteneala colegilor de condei de la noi şi de pretutindeni. Dacă mi s-ar cere să vă caracterizez în câteva cuvinte, aş spune doar atât: Un Om pe a cărui seriozitate şi fair-play se poate conta de la început şi până la sfârşit. A fost o şansă să vă întâlnesc. Cum anume s-a întâmplat, rămâne un subiect deschis până la coacerea şi rumenirea sa deplină, în vederea unei reflectări cât mai clare şi obiective; rămâne, deci, sub auspiciile unei alte mari întâlniri, chiar prima într-o ordine strict cronologică, deoarece dv. aţi făcut anticamera întâlnirii mele cu remarcabila prozatoare **Ileana Vulpescu**, editând romanul „Ileda” cu exact zece ani în urmă.

Consider că publicarea materialului respectiv, înainte de-a fi un gest de amabilitate vizavi de propria-mi persoană, este unul de înaltă consideraţie şi respect pentru memoria acestei doamne, pe nedrept şi prea repede trecută în adâncă şi tristă uitare.

Scriitorul şi ziaristul american Elie Wiesel spunea că: „Un om poate fi aproape definit prin atitudinea sa faţă de recunoştinţă.”

Privind lucrurile în lumina unei reflecţii de o asemenea profunzime, vă rog să luaţi în seamă gestul meu de-a vă mulţumi cu sinceritate şi din toată inima, chiar dacă mult mai târziu decât ar fi trebuit.

Cu preţuire,

Doina CHERECHEŞ

Alexandria, 2 Octombrie, 2023

HURGHADA - ÎN LUMINA ARTEI

De câțiva ani, mi-am făcut un obicei din... a fugi în Egipt, mai spre toamnă, când se mai potolește dogoarea soarelui, chiar dacă nisipul e încă de jăratec, dar apa Mării Roșii e... albastră, îmbietoare să te avâți în valurile ei.

Speranțele nu mi-au fost înșelate nici de această dată, ba chiar așa spune că a fost un spor de intimidare, discreție, la „Sunrise Aqua Joy Resort”, cu o lume liniștită și cu muzica „pe aripile vântului”.

Cum „ușa spre mare” se închidea înainte de apusul soarelui, mi-a rămas mereu o porție de plimbare, fiind foarte aproape ALDAU Art Promenade, o zonă de câteva sute bune de metri în care, ca într-o expoziție de artă în aer liber, sunt expuse statui ale unor artiști egipteni dar și străini, realizate în lemn, fibră de sticlă, metal.

Amenajarea ansamblului sculptural s-a realizat în inima complexului Steigenberger Aldau Resort, creându-se un ambient de eleganță și modernitate în veghea palmierilor.

Mai mult, întreg ansamblul are facilități pentru desfășurarea unor evenimente culturale – concerte în aer

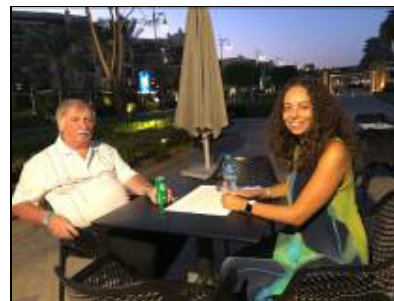
liber, spectacole, expoziții, carnavaluri etc. Nu lipsesc cafenelele restaurantele, buticurile...

Și aerul exotic al locului...

S-a întâmplat să nimeresc pe ALDAU Art Promenade tocmai în perioada în care aici se desfășura un Festival Internațional de Artă, cu 32 de artiști egipteni dar și din alte douăsprezece țări, un Festival care, ne spunea Malak Shenouda, șeful departamentului de arte la ALDAU Development (ADD Art), dorește să promoveze arta și cultura, dialogul intercultural între artiști și participanți, creându-se un mediu favorabil pentru

Față în față cu Sherif William, proprietarul Galeriei de Artă cu același nume

Nicolae Băciuț, Malak Shenouda

ca aceștia să facă schimb de experiență, să exploreze idei noi și să producă împreună opere de artă”.

ADD Art a apărut deoarece președintele său, Bassel Sami Saad, este un mare admirator și susținător al artei. Și aici, omul sfințește locul!

Malak Shenouda este cea care inițiază proiecte care să sporească patrimoniul artistic egiptean, dar și să întrețină mișcarea culturală în zonă.

Nu m-a răbdut sufletul să nu-i propun variante de colaborare pentru 2024 și chiar să-mi dea speranțe Malak Shenouda, că ele s-ar putea realiza.

Încă nu se aprinsese flacăra conflictului din Fâșia Gaza.

Cel puțin, ne-am permis să visăm cu ochii deschiși în lumina artei.

Ce va fi va fi!

NICOLAE BĂCIUȚ

Scrisori deschise

„SPERANȚA NU URCĂ NICIODATĂ CU LIFTUL”

Lansarea cărții – Brașov, 7 octombrie 2023 –

Există persoane care au parcă o aură aparte, radiind din interior o dăruire fără margini pentru ceea ce consideră că le împlineste menirea pământească, mergând uneori până la sacrificiul de sine. Un astfel de om este domnul Nicolae Băciuț. El însuși un poet de excepție, reprezentativ pentru generația echinoxistă, este un admirabil publicist. Revista *Vatra veche* este o parte din sinele său, adunând un grup tot mai mare de oameni inimoși în jurul acestei reviste. Nu doar profesionalismul indiscutabil al colaboratorilor revistei o individualizează, ci și caracterul, verticalitatea, dăruirea pe altarul culturii ale celui care o conduce!

La evenimentul de lansare de la Brașov, a venit tocmai de la Iași, unde fusese invitat special la un eveniment cultural important, de mare anvergură (Simpozionul Internațional „Monumentul – tradiție și viitor”, aflat la a XXVa ediție). A înfruntat vicisitudinile urbane întâi pentru a ieși din Iași, unde tocmai ce începuse pelerinajul Sfintei Paraschieva, iar apoi la Brașov, căutând și găsim cu greu un loc de parcare – „cireșa de pe tort” după un drum de opt ore! Totuși, la ora 16:00, a fost prezent în sală, însoțind autoarea și urând „vânt la pupa” proaspetei cărți lansate la Editura „Vatra Veche” – piesa de teatru „Speranța nu urcă niciodată cu liftul”.

Nicolae Băciuț este un om care oferă, „nu cere nimic”, dorind doar „să devină Grădinar în Rai”, un Rai al culturii. Am parafrazat, desigur, celebra sa poezie „Eu nu-ți cer nimic”, pe care a și rostit-o în deschiderea cuvântării sale. Un orator de excepție, vorbind cu patos, primenind cuvântul, este o plăcere întotdeauna să-l ascuți și un câștig pentru minte și suflet. Nu-ți vine să întrerupi fluxul acesta încărcat de idei, de umor și de cunoștințe vaste în domeniul literaturii.

Îi mulțumesc cu profund respect pentru prezentarea pe care a făcut-o cărții mele, iar părerea sa este, n-am să neg asta, substanțiară necesară uneori pentru a declanșa în mine reacția emoțională stârnitoare de noi creații! (Simona Mihuțiu)

Iată caracterizarea d-lui Nicolae Băciuț pe care am gândit-o și eu, dar n-am exprimat-o atât de frumos niciodată. Poetul trăiește dăruind frumosul celor din jur și singurul lucru care-l necăjește sunt momentele în care întâlnește piedici pentru a dăruia mai mult.

Scrisesem, în trecut, o poezie „Murim puțin în fiecare zi”. Cu dăruirea lui Nicolae Băciuț, de fapt, „ne naștem iar în fiecare zi”...

Atmosfera caldă și bună a întâlnirii (oh, cum aș fi dorit să pot călători!) se vede în fotografii, toate fețele iradiază bucurie, bunătațe, înțelegere, am simțit căldura acelei zile imediat ce le-am văzut!

VERONICA PAVEL LERNER

Panoramic cultural octombrie 2023

Iași, Simpozionul Internațional „Monumentum”.

Târgu-Mureș, Săptămâna limbii italiene

Moinești, lansare carte Ștefan Ghioc

Deva, lansare de carte Simona Mihuțiu

Năsăud, lansare carte Ștefan Ghioc

Deva, Salonul hunedorean al cărții, lansare de cărți
Doina Bălțat, Dumitru Hurubă

Toplița, Zilele „Miron Cristea”

Sibiu, lansare de carte Dumitru Cristănuș

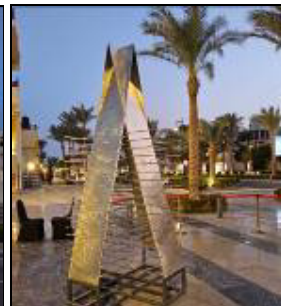

ALDAU International Art Festival, Hurghada

OCHIUL CICLOPULUI

Participanți la ALDAU International Art Festival in Hurghada (Egipt)

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Doina Bălțat, Florin Bengean, Valeria Bilț, Sorina Bloj, A.I. Brumar, Aurel Buzincu, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan,

Vasile Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan Marcoș, Eugen Mera, Simona Miheuțiu, Cristina Sava, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suci, Titus Suci, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Correspondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan, (Paris), Dumitru Ichim, (Canada), Bianca Marcovici (Israel), Dorina Brândușa-Landen (Suedia) Simina Lazăr (Paris), Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).
Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2023 • Email : nicolaebaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

2044-0952